

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ČESKÝCH DĚJIN

Diplomová práce

Bc. Michala Daněčková

**Ubytování vysokoškolských studentů v Praze
v letech 1918–1939**

**Accommodation of College Students in Prague
between Years 1918 and 1939**

Praha 2011

vedoucí práce: *doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.*

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomohli se vznikem této práce, zejména docentce Janě Čechurové za vedení práce a mnoho inspirativních otázek a nápadů.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze 18. listopadu 2011

Michala Daněčková

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá praktickými otázkami života mimopražských vysokoškolských studentů v hlavním městě v meziválečném období. Největší pozornost je kladena na formy studentského bydlení, ostatní témata – finanční náročnost studia, stravování a spolkový život studentů – zde doplňují obrázek studentského života. Práce je rozdělena do tří samostatných tematických celků. Úvodní kapitola představuje strukturu vysokých škol v letech 1918 až 1939, složení studentstva pražských vysokých škol. Dále se v této části nacházejí výsledky statistického šetření, které zkoumalo preferované formy ubytování studentů v Praze a volené čtvrti privátního ubytování v letech 1913/14, 1920/21, 1930/31, 1939/40. Základní pramen této statistiky tvoří katalogy posluchačů Univerzity Karlovy a Českého vysokého učení technického. Druhá kapitola práce popisuje jednotlivé formy ubytování. Pozornost je zaměřena na obecné charakteristiky těchto forem, v případě kolejí také na budování jejich sítě v daném období. Závěrečnou část práce tvoří medailonky jednotlivých pražských kolejí. Práce vychází z archivních materiálů Národního archivu, Archivu Kanceláře prezidenta republiky, Archivu Univerzity Karlovy a Archivu Českého vysokého učení technického. Užitečné informace poskytly také dobové studentské příručky, studentský a celostátní tisk a memoáry či odborná literatura zabývající se dějinami vysokých škol.

Annotation

The diploma thesis deals with practical issues of life of the university students in Prague during the inter-war period. The main attention is on types of student's living and additionally on financial aspects, catering and social life. The thesis consists of three parts. Introductory chapter elucidates the structure of universities and students in the years 1918–1939. Furthermore there are also results of statistical research concerning forms of accommodation of students in the years 1913/14, 1920/21, 1930/31, 1939/40. The basic source of this statistical research are catalogues of students of the Charles University and the Czech Technical University in Prague. The second chapter describes forms of accommodation, their general attributes and system of dormitories in this period. The conclusion consists of presentations of particular dormitories in Prague. The thesis draws information from archival material of the National Archive and other archives.

A source of useful information were also brochures and press for students from this period, memoirs and literature on history of universities.

Klíčová slova

Student, vysoké školy, kolej, privát, 1918–1939, Univerzita Karlova, České vysoké učení technické

Key words

Student, universities, dormitory, private boarder, 1918–1939, Charles University, Czech Technical University

Obsah

1. Úvod.....	11
1.1.Předmět bádání.....	13
1.2.Prameny a literatura.....	15
2. Vysoké školy na území Československa.....	21
3. Studenti pražských vysokých škol.....	26
3.1.Počty studentů.....	26
3.2.Podíl žen mezi studenty.....	31
3.3.Cizinci.....	32
4. Ubytování vysokoškolských studentů ze statistického hlediska.....	35
4.1.Výběr formy ubytování mezi studenty.....	39
4.2.Proměna výběru čtvrtí privátního ubytování.....	43
5. Vývoj a proměny kolejního ubytování v letech 1918 až 1939.....	47
5.1.Koleje za Rakouska-Uherska a první světové války.....	47
5.2.Nedostatek ubytování na počátku první republiky a zřizování nových kolejí.....	50
5.3.Nová Masarykova kolej a rok 1927.....	59
5.4.Studentké koleje ve třicátých letech	61
5.5.Demonstrace 28. října 1939, smrt Jana Opletala a uzavření českých vysokých škol 17. listopadu 1939.....	64
6. Obecné jevy na kolejích za první republiky.....	71
6.1.Zápis studentů na koleje a jeho podmínky	72
6.2.Vybavení koleje.....	74
6.3.Služby na kolejích.....	75
6.4.Kolejní správa	76
6.5.Vztahy studentů a studentek.....	78
6.6.Činnosti na kolejích.....	79
7. Ubytování na privátech.....	81
8. Kolej nebo privát?.....	91
9. Finanční zabezpečení studentů a možnosti zaměstnání při studiu.....	95
10. Menzy a studentské stravování.....	102
11. Strakova akademie a Akademický dům.....	108
12. Medailonky jednotlivých kolejí.....	114
12.1.Alexandrova kolej.....	114

12.2.Kolej posluchaček vysokých škol v Praze – Budeč.....	117
12.3.Hlávková kolej.....	120
12.4.Husova studentská domovina.....	125
12.5.Karpatoruská kolej.....	126
12.6.Kolej Akademického domu.....	129
12.7.Kolej Arnošta z Pardubic.....	130
12.8.Kolej československé církve.....	132
12.9.Masarykova studentská kolej na Hradčanech – Kolej Svazu československého studentstva – Studentská kolej Spolku hradčanských kolejáků.....	133
12.10.Masarykova studentská kolej v Dejvicích.....	136
12.11.Německé koleje.....	139
12.12.Nová studentská kolonie.....	142
12.13.Studentská kolonie na Letné.....	143
12.14.Štefánikova kolej.....	146
12.15.Švehlova kolej.....	148
12.16.Vojensko-inženýrská kolej.....	150
13. Závěr.....	153
14. Seznam použité literatury.....	156
15. Seznam zkratk.....	169
16. Seznam příloh umístěných v textu.....	170
17. Seznam příloh umístěných v závěru práce.....	172
18. Přílohy.....	175

1. Úvod

Období první republiky je očima současné veřejnosti vnímáno jako doba blahobytu, míru, svobody a dobrých mravů, na kterou často vzpomínáme s nostalgii a téměř se slzou v oku. Při kritice dnešních společenských poměrů se na ni odvoláváme a často bychom chtěli, aby se první republika vrátila a byla normou správně fungujících poměrů. Ale díváme se na toto období objektivně? Opravdu taková byla nebo je to jen naše iluze? Tento pocit, který jsme si mohli nejčastěji vytvořit pod vlivem filmů pro pamětníky a dobových fotografií, zcela neodpovídá realitě. Z meziválečného období nám v paměti utkvěly převážně jen pozitivní hodnoty a ty negativní buď úmyslně ukrýváme do pozadí, nebo si jich nejsme vědomi.

První republika a její doznívání za druhé republiky jsou poměrně krátkým, ale nepřehlédnutelným časovým úsekem našich dějin – trvají dvacet let, tedy dobu jedné generace. Z hlediska trvání celých dějin je toto období epizodické, ale přece jen se v jeho průběhu odehrálo mnoho významných událostí, které ovlivňovaly společnost v následujících desetiletích a jejich dozvuk můžeme vnímat i v současnosti. Vzpomeňme si na několik událostí, které ovlivnily život tehdejší společnosti – konec první světové války a její dopad na společnost, vznik Československé republiky, první poválečná krize, hospodářský vzestup druhé poloviny dvacátých let, velká hospodářská krize na začátku let třicátých a politická radikalizace společnosti zakončená nástupem nacismu. Všechny tyto politické a hospodářské události se odrážely v životě běžných občanů. Hospodářské potíže v obecné rovině ovlivňují celou společnost, její chudší vrstvy jsou však zasaženy výrazněji a často musí bojovat o zachování i těch nejnutnějších životních potřeb. Většina studentů na vysokých školách v této době pocházela ze společensky nižších vrstev, synové a dcery z „lepších rodin“ tvořili v řadách studentstva menšinu. Vysokoškolské studium bylo v této době finančně náročnější než dnes a z tohoto hlediska nebylo dostupné všem zájemcům. Chudí studenti si své studium museli těžce vybojovat a náročně shánět finance na zajištění zázemí v Praze, kde byly životní náklady mnohem vyšší než v regionech, z nichž pocházeli. Téma studentstva v sobě jak v zrcadle odráží velké dějiny první poloviny 20. století.

Problematika vysokých škol, akademického prostředí a studentského života se řadí mezi zajímavá témata historického bádání. Každý si v kratším nebo delším rozsahu prošel vzdělávacím prostředím, má na něj vzpomínky, je to pro něj téma osobní a často spojené i s nostalgií. Už jen z těchto důvodů by oblast vysokoškolských studií za první republiky mohla být přitažlivým tématem i pro „laického čtenáře“. O to víc překvapí, že je tato problematika opomíjena i v odborných kruzích. V současnosti neexistuje souborná práce, která by se zabývala dějinami vysokoškolského studia u nás, a dílčí studie zdaleka nepokrývají všechny oblasti studentského života. Navíc je stále kladena většina pozornosti na dějiny vysokých škol, fakult, kateder a jejich představitelů. Studentstvo – prvek tvořící početní většinu akademické obce, a bez kterého by tyto instituce postrádaly své opodstatnění – patří mezi jevy nedostatečně probádané. Možnou příčinu můžeme spatřovat v dnes snad již překonaném vnímání vztahu aktivního subjektu a pasivního objektu, v tomto případě učitele a žáka. Dějiny 20. století toto vnímání několikrát zpochybnily a ukázaly studenty jako aktivní tvůrce společenských změn. Tato práce by měla doposud nevyvážený stav znalostí alespoň trochu zvrátit a představit jeden z prvků studentského života v meziválečném období.

Při psaní této práce jsem se potýkala s několika potížemi. První z nich bylo opakování stejných slov, ke kterým v češtině neexistují odpovídající synonyma. Takovými slovy jsou student, studentský, kolej nebo privát. Snažila jsem se jimi šetřit a nahrazovat je alternativními výrazy, ty jsou však často víceslovné nebo mají jen přibližný význam. Dále bych chtěla čtenáře upozornit na občasné nepřesné zacházení s pojmem první republika. Meziválečné období se skládá ze dvou částí, první a druhé republiky. Druhá republika byla tak krátká, že neměla prostor na výraznou změnu v oblasti studentského života, a v základních rysech se od té předchozí nelišila.¹ V několika případech pro zjednodušení mluvím o první republice, aniž by tím mělo být řečeno, že druhá republika byla v daných ob-

---

¹ Druhá polovina třicátých let a zejména druhá republika přinesla výrazné změny ve společnosti, rovněž i ve vysokoškolském prostředí – například rozdělení československého školství, penzionování profesorů nad 65 let, prosazování nacionalistů ve studentských organizacích, vylučování židovských studentů. Situace konce třicátých let se projevila ve struktuře studentstva, její změny se následně odrazily i v oblasti studentského ubytování. Z provedeného výzkumu nevyplývalo, že by politické události předválečného období měly specifický dopad, který by se samostatně projevil v oblasti studentského bydlení.

lastech jiná a že pro ni znaky první republiky neplatily. Zmiňovat při každé příležitosti první a druhou republiku nebo období 1918 až 1939 mi přišlo zbytečně komplikující a strhávající pozornost od obsahu textu.

Mimo stránky formulační jsem narážela i na problémy jazykové. Moje znalosti německého jazyka jsou na základní úrovni, která mi neumožňuje číst a současně spolehlivě porozumět dlouhým a náročným textům. Většina literatury k německému prostředí není dostupná v češtině a bez dobré znalosti němčiny a schopnosti číst rozsáhlé texty není možné pochopit fungování německého školství a rozdíly odlišující německé prostředí od českého. Snažila jsem se do této práce německé studentstvo zahrnout, ale současně jsem se obávala možných zkreslení, kterých se dopustím. Jazykově české a německé prostředí je v této práci zmapováno nevyváženě a zcela jistě by si německé zasloužilo větší pozornosti, ale kvůli svému handicapu přenechávám tuto oblast dalším badatelům.

1.1. Předmět bádání

V této diplomové práci navazuji na svou stejnojmennou bakalářskou práci obhájenou ve školním roce 2008/09. Jejím hlavním cílem bylo poskytnout ucelený obraz studentského života v Praze v meziválečném období z hlediska bydlení mimopražských studentů. Zmapovala jsem možnosti studentského ubytování, které se v Praze mezi lety 1918 a 1939 nabízely, a také jsem se snažila objasnit jejich specifické náležitosti a skutečnosti, které je odlišují od současnosti. V této diplomové práci na výsledky předcházející práce navazuji. Nyní jsem se na tuto problematiku podívala z jiného úhlu pohledu a práci jsem rozdělila na tři části tvořící samostatné tematické celky.

V první části se nachází popis systému vysokých škol v meziválečném období a struktury jejich studentů. Ubytování studentů nelze zpracovávat odtrženě, je nutné, se na něj dívat v širších souvislostech. S tím souvisejí otázky, jaké vysoké školy v Československu fungovaly, která města byla akademickými centry a z jakých oblastí se do nich studenti sjížděli. Možnosti a kapacity ubytování také souvisejí s počtem studentů, jeho vývojem a sociální strukturou. V předchozí práci se mi nepodařilo zodpovědět otázku, kolik studentů ve skutečnosti žilo doma, na privátech či v kolejích. Ucelená statistika studentstva pro toto období neexistuje, máme k dispozici údaje pro jednotlivé roky a školy, ale kvůli své útržkovi-

tosti je jejich vypovídací hodnota nízká.² Řešením tohoto problému bylo vytvoření a následné vyhodnocení vlastní statistické databáze. Navázala jsem na pečlivě odvedenou práci výzkumného týmu Archivu Univerzity Karlovy, který v devadesátých letech zpracoval údaje pro českou Univerzitu Karlovu. Ty se staly základem připravovaných Dějin Univerzity Karlovy. Obdobný statistický přehled pro České vysoké učení technické jsem posléze vytvořila sama.³

V druhé části této práce vycházím z výsledků svého předchozího studia. Tato část se zaměřuje na konkrétní oblasti studentského života. Ústředním tématem byly možné formy ubytování mimopražských studentů, u každého typu je kladen důraz na jeho specifika a výhody či nevýhody jeho výběru. Velká pozornost je věnována studentským kolejím, které tvořily svůj samostatný svět – hlavním cílem tohoto oddílu byl popis všech jevů spojených s kolejním životem, od podmínek přijetí uchazeče přes vybavení kolejí až po systém jejich správy. Koleje byly novým typem ubytování studentů, který vznikl v našem prostředí již před rokem 1918, ale jeho význam se projevil právě ve sledovaném období. Proto se v této části zabývám vznikem a rozvojem kolejního ubytování a také ohlasem, který ve společnosti vyvolal. Ubytování tvořilo jednu ze součástí studentova života, ale nebylo osamocené, student často řešil otázky nedostatku financí, stravování, byl členem různých studentských spolků. I těmto okruhům je zde věnována pozornost.

V těchto dvou částech práce jsem se soustředila převážně na obecné jevy související s ubytováním. Velká část informací týkající se jednotlivých kolejí zů-

---

² Podrobné informace poskytuje statistické šetření A. Tvrdoně za školní rok 1921/22, které se zaměřilo i na formy ubytování studentů a lokality jejich ubytování.

Antonín TVRDOŇ, *Sociální poměry studentstva vysokých škol v Praze a v Bratislavě podle výsledků šetření statistického šetření v r. 1921–22*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 3, č. 1–3, s. 1–48.

Zajímavou sondu do bydlíšť studentů Univerzity vytvořili Jiří Pešek a Bohdan Zilynskyj. Ti zpracovali katalogy posluchačů Univerzity Karlovy z doby krátce po jejím rozdělení, konkrétně v roce 1884. Z jejich výzkumu vyplývá, že téměř polovina studentů ubytovaných na privátech žila v horním Novém Městě pražském.

Jiří PEŠEK – Bohdan ZILYNSKYJ, *Bydliště pražského univerzitního studentstva před sto lety (1884)*, in: *Documenta Pragensia*, 1985, V/I., s. 158–173.

³ Podrobný popis průběhu obou výzkumů se nachází v kapitole Ubytování vysokoškolských studentů ze statistického hlediska.

stala v textu nevyužita, ty jsou použity v závěrečné části práce, kterou tvoří popisy jednotlivých kolejí. Zde čtenář na jednom místě získá přehled o vývoji dané koleje, její kapacitě, podmínkách přijetí chovanců a poplatků za ubytování a související služby. U nově zbudovaných kolejí je pozornost věnována také architektonickému hledisku staveb.

1.2. Prameny a literatura

Vysoké školy a vědecké prostředí se řadí mezi jevy, které dokládají míru vzdělanosti a kulturní úroveň daného národa či státu, jsou vůdci pokrokových změn, či naopak uchovatelé vysokých hodnot v těžkých dobách a morální podporou celé společnosti. Dalo by se tedy nadneseně očekávat, že vysokoškolské prostředí bude stát v centru vědeckého zájmu, ale opak je pravdou. Množství literatury týkající se tematiky vysokých škol a studentstva je překvapivě malé a úroveň jeho zmapování je nevyvážená – některá témata jsou zpracovaná z mnoha úhlů pohledu, u jiných máme jen bílá místa. Dokladem této skutečnosti je fakt, že v našem prostředí stále chybí souborné dílo mapující dějiny vysokých škol. Poslední dílo tohoto charakteru vyšlo na začátku třicátých let jako desátý díl *Československé vlastivědy*,⁴ kde jsou popsány dějiny všech stupňů vzdělávacího systému v československém prostoru od počátků do dvacátých let 20. století. Poměrně dramatický vývoj školské soustavy v následujících letech zpracovaný není, ačkoliv role studentstva ve 20. století nebyla nevýznamná. Výjimku v tomto „prázdně“ tvoří studie Českého statistického úřadu *Historie a vývoj vysokého školství*, která podává přehled o dějinách vysokých škol v Československu od jeho vzniku do současnosti. Autoři této práce, kteří zůstali neznámí, přináší vedle přehledu vysokých škol v Československu také nové a zajímavé skutečnosti statistické povahy. Problémem této práce je, že se jedná o poměrně stručnou studii, které vedle poznámkového aparátu chybí dokonce číslování stránek, a jak již bylo výše zmíněno, neznáme ani autorský tým. Tato práce nebyla publikována v „tištěné podobě“ a je k dispozici pouze na webových stránkách Českého statistického úřadu, což můžeme považovat za další doklad malého významu, který jí je zcela neoprávněně přikládán.⁵ Další knihou obecného charakteru, která si za-

⁴ *Československá vlastivěda*, díl 10., Osvěta, Praha 1931.

⁵ *Historie a vývoj vysokého školství*, <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>, (stav

slouží samostatné představení, je anglicky psaná Slovakia 1918–1938, která velmi podrobně popisuje dějiny středních a vysokých škol na slovenském území. Vedle struktury jednotlivých vzdělávacích institucí se autor zabývá i složením studentstva z hlediska národnosti, místa původu, náboženství a sociálního původu.⁶

Dějiny konkrétních vysokých škol jsou zpracovány o poznání lépe. Nejpodrobnějším a nepřekonaným dílem v našem prostředí, které zkoumá historický vývoj konkrétní vzdělávací instituce, jsou čtyřdílné Dějiny Univerzity Karlovy vydávané v devadesátých letech 20. století. V této rozsáhlé publikaci nalezneme kompletní přehled vývoje univerzity od jejího založení po současnost. Vedle informací o strukturách jednotlivých fakult a kateder je pozornost soustředěna i na studentstvo – jeho strukturu, spolkovou organizaci i sociální potíže, se kterými se studující potýkali. Jednotlivé díly jsou doplněny bohatým obrazovým a také statistickým přehledem studentstva.⁷

Obdobné dílo o stejném rozsahu mělo vzniknout i pro České vysoké učení technické. Pod vedením Václava Lomiče a Františka Jílka byly vydány na konci sedmdesátých let 20. století první dva díly popisující stav do roku 1918. Kvůli rozpadu pracovního týmu díly zásadní pro moji práci již nevyšly. Vypovídací hodnota existujících dílů je o poznání nižší než u Dějin Univerzity Karlovy. Vedle odlišného časového vymezení není věnována taková pozornost sociální situaci studentstva a statistické přílohy téměř chybí.⁸ Dějinám technického školství v Praze byla v minulosti věnována velká pozornost – A. V. Velflík vydal v letech 1909 a 1925 dvoudílnou publikaci zabývající se dějinami ČVUT, ve které podrobně zpracovává obecné dějiny rakouského technického školství a budování technických škol v Praze od jejich počátků až po rok 1907.⁹ Další publikace o dě-

---

ke dni 4. listopadu 2011).

⁶ Owen V. JOHNSON, *Slovakia 1918–1938. Education and the making of a nation*, New York 1985.

⁷ Karel BERÁNEK, *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 2., Praha 1995; Ivana ČORNEJOVÁ, *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 1., Praha 1995; Jan HAVRÁNEK (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 3., Praha 1997; Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998.

⁸ František JÍLEK – Václav LOMIČ, *Dějiny Českého vysokého učení technického*, díl 1., svazek 1., Praha 1978, Pavla HORSKÁ – Václav LOMIČ, *Dějiny Českého vysokého učení technického*, díl 1., svazek 2., Praha 1979.

⁹ Albert Vojtěch VELFLÍK, *Dějiny technického učení v Praze s dějinným přehledem*

jinách ČVUT byly vydávány při příležitosti 250. výročí vzniku školy v roce 1956–57, či 300. výročí v roce 2007.¹⁰ Obě se z velké míry soustředily na počátky technického vzdělávání a námi sledované období pojímají poměrně stručně a většinou z hlediska vývoje jednotlivých vysokých škol. Mezi ty užitečnější z hlediska vymezeného tématu patří kniha 250 let technických škol v Praze z roku 1956, přehledně popisující vývoj jednotlivých studijních oborů,¹¹ dále pak útlá publikace *Technika očima technika* vydaná při příležitosti třisetleté existence ČVUT v Praze, přinášející zajímavé informace k meziválečným dějinám školy, včetně výstavby vysokoškolských budov v Praze-Dejvicích a jejich obsazení roku 1939.¹²

Vedle českých vysokých škol se v českém prostředí nacházely školy německé,¹³ kterým je v odborné literatuře věnován poměrně malý prostor. Obecné publikace se jimi zabývají okrajově. Z hlediska jednotlivých škol máme největší znalosti o studentech pražské německé univerzity z *Dějin Univerzity Karlovy* a *Stručných dějin Univerzity Karlovy*. Ostatní německé školy jsou popsány méně a je v nich minimální pozornost věnována studentům.¹⁴ V našem prostředí zcela chybí odborná práce, která by popsala vzájemné vztahy českých a německých škol a skutečnosti, které tyto instituce odlišovaly.

Téma ubytování studentů také není dostatečně probádané. K oblasti privátního ubytování nevznikl žádný ucelený text, informace jsem tedy čerpala z dobových prací pojednávajících o bydlení,¹⁵ z článků ze studentských časopisů

nejstarších inženýrských škol, jakož i akademií a ústavů v Rakousku, na nichž bylo vědám inženýrským nejdříve vyučováno, díl 1.–2., Praha 1909–1925.

¹⁰ Fr. KADEŘÁVEK – J. PULKRÁBEK, *250 let technických škol v Praze*, Praha 1956; Jan MIKEŠ – Marcela Efmertová, *Technika očima technika*, Praha 2007; Bedřich POLÁK (Ed.), *Na prahu naší techniky*, Praha 1957.

¹¹ Fr. KADEŘÁVEK – J. PULKRÁBEK, *250 let technických škol v Praze*, Praha 1956.

¹² Jan MIKEŠ – Marcela EFMERTOVIČOVÁ, *Technika očima technika*, Praha 2007.

¹³ Problematiku ruských a ukrajinských škol v tuto chvíli nezohledňuji.

¹⁴ Jan HAVRÁNEK (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 3., Praha 1997; Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998; Jan HAVRÁNEK – Jan HAVRÁNEK – František KAVKA, *Stručné dějiny Univerzity Karlovy*, Praha 1964.; Pavel ŠIŠMA, *Matematika na německé technice v Brně*, Praha 2002; Alena MÍŠKOVÁ, *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, Praha 2002; Marcela EFMERTOVIČOVÁ – Ivan JAKUBEC – Milena JOSEFOVIČOVÁ, *Vývoj pražské německé techniky (1863–1945)*, in: *Moderní dějiny*, č. 14, 2006, s. 5–50.

¹⁵ Leopold LANGER, *Bytová otázka a dělnictvo*, Praha 1912; Karel TEIGE, *Nejmenší byt*,

a zejména z pamětí a vzpomínek studentů. Tematika kolejí je o poznání zpracovanější. Dobová literatura a tisk jim věnovaly poměrně velký zájem, zejména na začátku republiky a ve dvacátých letech, kdy jich byl nedostatek; naproti tomu ve třicátých letech byla situace poměrně stabilizovaná a nebylo třeba o nich mluvit. Žádný text odborného charakteru se nezabývá tématem kolejí v meziválečném období. Literatura týkající se kolejí obecně je k dispozici ve formě článků ze studentských časopisů a přehledů kolejí uveřejňovaných v denním tisku, který měl ulehčit hledání ubytování novým vysokoškolákům; ucelené dílo většího rozsahu zatím nevyšlo – výjimku v tomto směru tvoří článek Františka Morkese.¹⁶ Literatura k jednotlivým kolejím je bohatší. Nejzpracovanější je Hlávkova kolej v souvislosti s osobností zakladatele, v jehož životě je zřízení koleje neopomenutelnou zásluhou.¹⁷ Informace ke kolejím založeným ve dvacátých letech je o poznání bohatší než k těm vzniklým ve třicátých letech. U nich se často jedná jen o stručné zmínky v literatuře nebo jsou součástí seznamů kolejí pro jednotlivé školní roky. U některých z nich neznáme ani rok založení nebo lokalizaci.¹⁸

Vedle oficiálních zpráv z dobové literatury a tisku čerpám informace z pamětí a vzpomínek generace narozené v letech 1900 až 1920, z níž první ročníky přišly na vysoké školy po Velké válce a poslední ještě stihly nastoupit do školního roku 1939/40. Novinové články se často snažily upoutat pozornost na špatnou situaci studentů a je pravděpodobné, že některé nebyly objektivní

---

bytová krize, reforma bydlení, byt pro existenční minimum, rodinný, nájemný a kolektivní dům, regulace obytných čtvrtí, nové formy domu a bytu, hnutí za lidový byt, Praha 1932.

¹⁶ František MORKES, *Finanční náročnost studia v předmnichovském Československu*, in: *Mládež, společnost a stát*, roč. 3, 1994, č. 2, s. 12–20.

¹⁷ Alois LODR, *Josef Hlávka. Český architekt, stavitel a mecenáš*, Praha 1988; *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, Praha 2004; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008.

¹⁸ Tuto nevyváženost můžeme snadno vysvětlit. Kolejím vzniklým ve třicátých letech byl věnován o dost menší časový prostor, kdy bylo možné o nich psát. Po obnovení provozu po válce přešla jejich správa na stát a jejich charakter byl proměněn. Historické zpracování kolejí nebylo za minulého režimu žádoucí. Druhou příčinu můžeme spatřovat ve významu, které kolejím přikládala společnost. Ve vzniku koleje ve dvacátých letech byl spatřován významný sociální čin, který výrazně napomáhal špatné situaci studentů. Ve třicátých letech byl stav již stabilizovaný a vznik nových kolejí nebyl považován za bezpodmínečně nutný, jejich zřízení bylo samozřejmě vnímáno jako záslužný čin, ale ohlas v médiích byl menší.

a problémy úmyslně zveličovaly nebo naopak mohly kolejní prostředí idealizovat. Vzpomínky obsahují osobní názory a motivace, které autory vedly k výběru ubytování, což je pro nás také důležitý faktor. Při příležitosti výročí založení kolejí vznikaly sbírky vzpomínek, do kterých přispívali stávající i bývalí chovanci, ale i správci kolejí. Tyto sbírky vznikly v Hlávkových kolejích, letenské kolonii, hradčanské a Štefánikově koleji.¹⁹ Vedle sbírek samozřejmě čerpám i z individuálních pamětí.²⁰ Část vzpomínek vznikala v levicovém prostředí v době minulého režimu, což může mít vliv na jejich vypovídací hodnotu.²¹

Specifickým zdrojem informací je beletrie s tematikou studentského prostředí. Většina se zabývá studenty jako hrdiny a akademické prostředí je jen kulisou. V tomto směru je specifickým autorem A. C. Nor, vlastním jménem Josef Kaván, který napsal několik děl ze studentského života. Autor se narodil v roce 1903 a v letech 1924 až 1929 studoval v Praze na filozofické fakultě a díky své nemajetnosti získal místo ve Studentské kolonii na Letné.²² Zmapoval její vnitřní

¹⁹ Alois JOKL – Josef KLIK – František ROUBÍK (edd.), *Vzpomínky. Hlávkovy studentské koleje 1904–1934*, Praha 1934; *Almanach studentské kolonie na Letné*, Praha 1930; *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929; Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990.

²⁰ Vladislav BROŽ, *Dies atri. Od první do třetí republiky*, Praha 1999; Václav ČERNÝ, *Paměti I. 1921–1938*, Brno 1994; Jan DOKULIL, *Loučení*, Brno 1995; František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979; Zdeněk EIS, *Dominik Tatarka*, Praha 2001; Eduard GOLDSTÜCKER, *Vzpomínky 1913–1945*, Praha 2003; Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993; Miloslav HÝSEK, *Paměti*, Brno 1970; Zdeněk KALISTA, *Kamarád Wolker*, Praha 1933; Zdeněk KALISTA, *Po proudu života*, díl 1., Brno 1997; Zdeněk KALISTA, *Po proudu života*, díl 2., Brno 1996; Vítězslav NEZVAL, *Z mého života*, Praha 1978; Ján Poničan, *Búrlivá mladost, Spomienky I., 1920–1938*, Bratislava 1975; Josef POLIŠENSKÝ, *Historik v měnícím se čase*, Praha 2001; Jiří WOLKER, *Korespondence s rodiči*, Praha 1952; Zdena WOLKEROVÁ, *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*, Praha 1937; Radovan ZEJDA, *Být básníkem! Život a dílo Jana Zahradníčka*, Tišnov 2004.

²¹ *Za lepší svět*, Praha 1963.

²² Svá studia úspěšně dokončil doktorátem a do hospodářské krize byl redaktorem večerníku *Telegraf*. Po propuštění byl novinářem na volné noze a psal zejména o svých cestách do zahraničí. Stal se členem Syndikátu českých spisovatelů, ze kterého byl v roce 1948 pro svůj protikomunistický postoj vyloučen a odsunut na pozici redaktora v Technickovědeckém nakladatelství. Jeho díla začala opět vycházet v druhé polovině padesátých let, ale na konci šedesátých let byl opět v nelibosti. Zemřel v Praze v roce 1986. <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=524>, (stav ke dni 7. 8. 2009); http://www.mzm.cz/mzm/osobnosti/a_c_nor.htm, (stav ke dni 7. 8. 2009).

fungování a i ostatní součásti studentského života v Praze. Důvěřovat můžeme jeho dílu Sloupky o studentech, ve kterém popisuje právě letenskou kolonii a studia ve dvacátých letech. Druhým dílem, které jsem používala, je román Jedno pokolení, který můžeme zařadit do červené knihovny. Odehrává se také v letenské kolonii, ta však tvoří jen kulisu romantickému příběhu, autor si však neprotiřečí a jeho popisy jsou hodnověrné.

Ve své práci jsem vycházela také z archivních materiálů. Ty mi poskytly užitečné informace zejména k jednotlivým studentským kolejím či k ubytování studentů obecně. Problematikou studentstva se na centrální úrovni zabývalo Ministerstvo školství a národní osvěty a Ministerstvo sociální péče, jejichž archivní materiály jsou uloženy v Národním archivu. Užitečné prameny k tématu studentstva poskytuje Archiv kanceláře prezidenta republiky. Data k jednotlivým kolejím a studentským spolkům jsou uložena ve Všestudentském archivu, který se nachází v Archivu Univerzity Karlovy. Statistická část práce vychází z katalogů posluchačů české univerzity a české techniky, které jsou uloženy v Archivu Univerzity Karlovy a Archivu Českého vysokého učení technického.

2. Vysoké školy na území Československa

První republika je obdobím, kdy se na území dnešní České a Slovenské republiky intenzivně rozvíjelo budování nových škol. Jednalo se zejména o školy střední a vysoké, síť základního školství byla z předchozích období vybudována dostatečně.²³ Již v době Rakouska-Uherska můžeme pozorovat růst významu vzdělání pro uplatnění se na trhu práce. Docházelo ke specializaci povolání a současně se zmenšovaly možnosti obživy, na kterou lidé vystačili se základním vzděláním. Zvětšovala se oblast odborného řízení výroby, bankovníctví i státní administrativy, docházelo také ke specializaci vědních oborů. Aplikace vědeckých objevů a technických vynálezů začala na společnost klást nesrovnatelně vyšší nároky, než tomu bylo na počátku 20. století. Vzdělání se proto stalo nutným předpokladem úspěšného uplatnění.

Před první světovou válkou se v Předlitavsku akademické vzdělání soustřeďovalo především do dvou univerzitních center – Prahy a Vídně. Studenti z Čech ve výběru školy preferovali Prahu, pro moravské studenty byla dostupnější Vídeň. Toto rozdělení je rámcové a neplatilo stoprocentně. Například v roce 1906/07 studovalo na pražské technice celkem 2470 studentů, z nich 81 % tvořili studenti z Čech, 9 % studentů pocházelo z Moravy a jen 0,4 % ze Slezska. O zbývajících 228 míst, tedy o 9 %, se dělili zahraniční studenti.²⁴

Z předválečného období přešla do nového státu poměrně hustá síť vysokých škol. V oblasti technické jsme – s výjimkou nově připojené zalitavské oblasti – byli soběstační. V Praze se nacházely česká a německá technika, které vznikly rozdělením původně jediné instituce v roce 1869. Od roku 1879 o nich mluvíme jako o C. k. české vysoké škole technické v Praze a K. k. Deutsche Technische Hochschule in Prag.²⁵ Netechnické vzdělání v Praze zajišťovaly dvě

²³ V této době docházelo k budování menšinových škol, ale ty stojí mimo oblast mého zájmu.

²⁴ V absolutních číslech se jednalo o 2010 Čechů, 223 Moravanů, 9 Slezanů a 228 cizinců. Pavla HORSKÁ – Václav LOMIČ, *Dějiny Českého vysokého učení technického*, díl 1., svazek 2., Praha 1978, s. 322; Marcela EFMERTOVIČOVÁ – Ivan JAKUBEC – Milena JOSEFOVIČOVÁ, *Vývoj pražské německé techniky (1863–1945)*, in: *Moderní dějiny*, č. 14, 2006, s. 11.

²⁵ Česká technika byla po vzniku republiky přejmenována na Českou vysokou školu technickou v Praze a od září roku 1920 mluvíme o Českém vysokém učení technickém. Václav LOMIČ, *Vznik, vývoj a současnost Českého vysokého učení technického v Praze. Publikace k 275.*

univerzity, česká Univerzita Karlova a Německá univerzita v Praze, které také vznikly roku 1882 rozdělením předchozí společné univerzity. Do roku 1919 mluvíme o Karlo–Ferdinandově univerzitě.²⁶ Technické vzdělání mimo Prahu zajišťovaly česká a německá technika v Brně.²⁷

Z dalších významných vysokých škol na našem území stojí za zmínku Vysoká škola báňská se sídlem v Příbrami. Ta byla založena jako učiliště roku 1849, roku 1865 získala označení Báňská akademie a na začátku 20. století mluvíme o Vysoké škole báňské, která působila v Příbrami až do roku 1945, kdy byla přesunuta do Ostravy a stala se základem dnešní Technické univerzity.²⁸

Vznikem jednotného československého státu se spojily země, které patřily do odlišných částí rakouské monarchie a jejichž školství bylo řízeno jinými pravidly a především se nacházelo na jiném stupni vývoje. Předlitavská část byla v oblasti vzdělávání dobře zajištěna a na jejím území bylo možné studovat většinu vysokoškolských oborů. Oblast dnešního Slovenska nebo dokonce Podkarpatské Rusi byla v tomto směru vývojově opožděnější. Budoucí studenti byli odkázáni na vysoké školy v Budapešti a Kolozsvaru²⁹. Situace nebyla lepší ani na nižších stupních vzdělávání. Na Slovensku se před válkou nenacházela ani jedna slo-

---

výročí školy, Praha 1982, s. 78; Marcela EFMERTOVIČOVÁ – Ivan JAKUBEC – Milena JOSEFOVIČOVÁ, *Vývoj pražské německé techniky (1863–1945)*, in: *Moderní dějiny*, č. 14, 2006, s. 16; *Historie a vývoj vysokého školství*, <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>, (stav ke dni 4. listopadu 2011).

²⁶ V letech 1919 až 1920 probíhala diskuze o novém názvu české univerzity. V této době se můžeme na oficiálních listinách setkat s pojmy Česká universita Karlo-Ferdinandova a Česká universita Karlova. V roce 1920 byl ustálen název Universita Karlova. Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918–1938)*, díl 1., Praha 2000, s. 184; *Československá vlastivěda*, díl 10., Osvěta, Praha 1931, s. 198; Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 23 a 25. Více k tématu: Václav VANĚČEK, „V Praze budou .... dvě university ....“ (Zák. z 28. 2. 1882, č. 24 Ř. z., § 1), in: *Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis*, roč. 22, 1982, č. 1, s. 7–14.

²⁷ Václav LOMIČ, *Vznik, vývoj a současnost Českého vysokého učení technického v Praze. Publikace k 275. výročí školy*, Praha 1982, s. 78; *Historie a vývoj vysokého školství*, <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>, (stav ke dni 4. listopadu 2011).

²⁸ <http://www.vsb.cz/okruhy/univerzita/historie-soucasnost-vize/historie>, (stav ke dni 16. 7. 2009).

²⁹ *Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1921–1922*, Praha 1924, s. 40.

venská střední škola, což bylo výrazným handicapem pro následující vysokoškolské studium. Tuto skutečnost dokládá fakt, že ve dvou posledních předválečných dekádách na maďarských vysokých školách studovalo průměrně 200 až 250 slovenských studentů.³⁰

Po osamostatnění Československé republiky se některé vysokoškolské obory ocitly za hranicemi nového státu a českoslovenští občané přišli o možnost získat akademické vzdělání v oblastech obchodu, zvěrolékařství a zemědělství. První roky byly tedy i ve znamení zakládání nových vysokých škol. Jako první byla 12. prosince 1918 založena Vysoká škola zvěrolékařská v Brně, navazující na tradici Vysoké školy zvěrolékařské ve Vídni, která byla původně určena jen vojákům a teprve později zde bylo umožněno studovat civilním osobám.³¹ Zákonem z ledna roku 1919 byla následovně zřízena druhá univerzita v Brně, pojmenovaná po prezidentu Masarykovi. Plány na její zřízení nevznikly až po roce 1918, objevovaly se již v osmdesátých letech 19. století a jejich propagátorem byl právě T. G. Masaryk, ale v této době nebyly realizovány. Skládala se ze čtyř fakult, jmenovitě právnické, lékařské, přírodovědecké a filosofické.³² V dubnu roku 1919 byla v Praze zřízena samostatná vysoká škola – Husova československá fakulta bohoslovecká.³³ Třetí, a současně poslední, univerzitou, která se v Československu v meziválečném období nacházela, byla Univerzita Komenského v Bratislavě založená zákonem z 11. listopadu 1919. Měla jen tři fakulty a na rozdíl od

³⁰ *Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1921–1922*, Praha 1924, s. 40.

Přehled úrovně vzdělanosti v meziválečném období popisuje kniha *Vývoj školství a vzdělání v Československu*. Michail Nikolajevič KUZMIN, *Vývoj školství a vzdělání v Československu*, Praha 1981, s. 176–225.

³¹ Roku 1936 byla přejmenována na Vysokou školu veterinární. *Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1921–1922*, Praha 1924, s. 56; *Historie a vývoj vysokého školství*, <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>, (stav ke dni 4. listopadu 2011).

³² *Československá vlastivěda*, díl 10., Osvěta, Praha 1931, s. 204; *Historie a vývoj vysokého školství*, <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>, 4. listopadu 2011.

Více k tématu Jana MANDLEROVÁ, *K boji za zřízení 2. české univerzity v Brně 1882–1918*, in: *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis*, roč. 10, 1969, č. 1, s. 95–116.

³³ *Československá vlastivěda*, díl 10., Osvěta, Praha 1931, s. 204; *Historie a vývoj vysokého školství*, <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>, (stav ke dni 4. listopadu 2011).

předchozí jí chyběla fakulta přírodovědecká, která byla zřízena až po druhé světové válce.³⁴

Založení dvou velkých vzdělávacích institucí téměř současně přineslo vedle zřejmých pozitiv také mnoho komplikací. Vysoké školy tvoří vedle studentů také profesori a ostatní pedagogičtí pracovníci. Těch byl v této době velký nedostatek, tento problém se řešil přesuny pedagogů ze stávajících vysokých škol. S obdobnými potížemi se potýkalo školství i na nižších stupních.

Na začátku dvacátých let byla struktura vysokých škol dokončena a k proměnám docházelo jen na úrovni nestátních nebo malých vysokých škol. V meziválečném období došlo již jen k založení vysoké školy technické v Košicích v roce 1938, která od následujícího roku sídlila v Bratislavě.³⁵ V průběhu první republiky nastalo na pražských vysokých školách několik zásadních organizačních změn. Vládním nařízením z června roku 1920 vznikla přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. Přírodovědecké oblasti do té doby spadaly pod filozofickou fakultu, ale tyto dvě problematiky byly vzájemně dosti vzdálené, a to jak tematikou, tak i formou studia a vědecké práce. Došlo tudíž ke zcela opodstatněnému rozhodnutí tyto dva směry oddělit a od školního roku 1920/21 byly vyučovány na dvou samostatných fakultách.³⁶ Tato skutečnost se odráží ve statistických přehledech výrazným poklesem počtu posluchačů filozofické fakulty. Novinkou na Českém vysokém učení technickém byla Vysoká škola obchodní. Ta byla založena v roce 1919 a původně fungovala jako samostatná vzdělávací instituce, do svazku ČVUT byla připojena v červenci roku 1929, přičemž studium

---

³⁴ *Československá vlastivěda*, díl 10., Osvěta, Praha 1931, s. 198–199 a 204; Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 23.

³⁵ Pavel ŠIŠMA, *Matematika na německé technice v Brně*, Praha 2002, s. 210.

³⁶ *Československá vlastivěda*, díl 10., Osvěta, Praha 1931, s. 205; Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 25.

bylo prodlouženo z původních tří let na čtyři.³⁷ Akademie výtvarných umění, založená v roce 1799, získala roku 1922 status státní vysoké umělecké školy.³⁸

Výše zmiňované školy patřily mezi největší vzdělávací instituce v Československu, nebyly však jediné. Úplný seznam vysokých škol se mi i po dlouhém pátrání a mnoha konzultacích nepodařilo objevit. Musíme se tedy opět spokojit se seznamem ze statistiky pro školní rok 1922/1923, kdy se na našem území nacházelo 16 vysokých škol.³⁹ V následujících letech přibývaly školy další, hned v roce 1923 tři ukrajinské vzdělávací instituce.⁴⁰ Připouštím, že toto nejsou dostatečné informace a že by si tato tematika zasloužila větší pozornosti, avšak ke studiu ubytování v Praze, které je hlavním tématem této práce, jsou tyto vstupy dostatečné.

---

³⁷ *Historie a vývoj vysokého školství*, <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>, (stav ke dni 4. listopadu 2011); Pavel ŠIŠMA, *Matematika na německé technice v Brně*, Praha 2002, s. 209; *Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1921–1922*, Praha 1924, s. 57; *Vysoká škola obchodní a její problémy v prvním desetiletí 1919–1929*, Praha 1930, s. 6.

Více k tématu Jan HAVRÁNEK, *Prokop Závodský (ed.), Osmdesát let vysokého ekonomického školství na území české republiky*, in: *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis*, roč. 41, 2001, č. 1–2, s. 233–234.

³⁸ *Historie a vývoj vysokého školství*, <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>, (stav ke dni 4. listopadu 2011).

³⁹ „*Universita Karlova, Universita Masarykova, Universita Komenského, universita německá, fakulta Cyrillo-Methodějská, technika česká v Praze, technika česká v Brně, technika německá v Praze, technika německá v Brně, Vysoká škola zemědělská, Vysoká škola báňská, Vysoká škola zvěrolékařská, Akademie umění, universita ukrajinská, universita ruská.*“ Autor v tomto soupisu používal názvy oficiální vedle dobových neformálních označení. Žádná ruská univerzita se u nás nenacházela, ale šlo jen o Ruskou právnickou fakultu. *Školy v republice československé ve školním roce 1922/23*, díl 1., *Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1922/23*, Praha 1925, s. 1–2; Hana BARVÍKOVÁ, *Ruští emigranti v Československu v letech 1918–1938*, in: *Exil v Praze a Československu 1918–1938*, Praha 2005, s. 11.

⁴⁰ Ukrajinská hospodářská akademie v Poděbradech, Ukrajinský vysoký pedagogický institut, Ukrajinské studio plastických umění v Praze. Bohdan ZILYNSKIJ, *Ukrajinská emigrace*, in: *Exil v Praze a Československu 1918–1938*, Praha 2005, s. 23.

3. Studenti pražských vysokých škol

3.1. Počty studentů

Podívejme se nyní na to, kdo ve sledovaném období tvořil kategorii studentů vysokých škol. Z hlediska daného tématu stojí v popředí našeho zájmu studenti pražských vysokých škol, ostatní školy nám tvoří jen dobovou kulisu a o jejich významu pro tuto práci bylo dost řečeno již v předchozí kapitole.

První a asi i nejdůležitější otázkou je, kolik studentů v Praze studovalo a zda byl vývoj jejich počtu dynamický nebo zda byl až na malé výkyvy ustálený. Bohužel máme dobře podchycené počty studentů jen pro pražské univerzity, tedy českou i německou, a stručně i pro českou techniku. Tyto tři instituce vzdělávaly většinu studentů, a tedy jejich podklady pro nás budou směrodatné, i když musíme mít stále na vědomí, že to nejsou celkové počty všech studentů.⁴¹ Rovněž můžeme vycházet ze statistických přehledů města Prahy.

Konec Rakouska-Uherska a začátek první republiky jsou ve znamení rostoucího zájmu o akademické vzdělání. Ze statistik vyplývá, že se nejednalo jen o nárůst v rozsahu jednotek či desítek procent, nýbrž počet studentů se mezi školními roky 1914/15 a 1918/19 na české univerzitě téměř zdvojnásobil, na české technice byl tento nárůst ještě vyšší.⁴² Po válce se tento vývoj nezastavil, ale pouze zpomalil. Maxima posluchačů dosahuje většina vysokých škol na začátku dvacátých let, v průběhu této dekády se počet posluchačů pohyboval na srovnatelných hodnotách. K pozvolnému úbytku posluchačů docházelo od poloviny třicátých let. Nejplynuleji tyto změny probíhaly u Univerzity Karlovy, u německé univerzity

---

⁴¹ V roce 1925/1926 tvořili jen studenti Univerzity Karlovy 42 % všech studentů českých vysokých škol, o deset let později jejich počet přesáhl dokonce 50 %. Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 25.

⁴² Přehledy studentů německé univerzity máme k dispozici až od studijního roku 1920/1921. Na Univerzitě Karlově studovalo před válkou 3073 studentů, v prvním poválečném roce 5852, na české technice se jednalo o nárůst z 1593 na 4749 jedinců. Jan HAVRÁNEK (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 3., Praha 1997, s. 355; Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 597; Václav LOMIČ, *Vznik, vývoj a současnost Českého vysokého učení technického v Praze. Publikace k 275. výročí školy*, Praha 1982, s. 129.

a české techniky je jejich vývoj skokovitý a některé roky zcela popírají dlouhodobý vývoj.⁴³

Vedle obecně zvýšené hodnoty odborného vzdělávání měly na nárůst počtu studentstva vliv i jiné okolnosti. Na začátku první republiky tento nárůst způsobilo několik ročníků populace, které měly za války omezené možnosti studia. Tyto studenty buď zaskočila válka v průběhu studií a oni je museli na několik let přerušit, nebo za války na studia nenastoupili a doplnili si vzdělání až v době míru. Tento jev můžeme sledovat již od školního roku 1917/18, kdy vysokoškolský posluchači dostávali studijní dovolené a stupňující se nároky na vojáky tvořily rostoucí skupinu bojeneschopných, kteří měli prostor studovat.⁴⁴ Na začátku dvacátých let za nárůstem stojí výrazný příliv cizinců na vysoké školy. Vysoké školy na území ČSR měly vždy mezinárodní charakter, po roce 1918 podíl cizinců mezi studenty výrazně narůstal. Způsobili to zejména příslušníci ruské a ukrajinské emigrace, kteří si vybrali české země za své útočiště. Pokles studentů je výrazný v druhé polovině třicátých let. Hlavním důvodem byl nástup slabších válečných a poválečných ročníků, jehož vliv můžeme sledovat od školního roku 1933/1934, dále pokles zájmu zahraničních studentů, zejména ruských emigrantů. V jejich případě můžeme hlavní příčinu spatřovat ve snižování subvencí ze strany státu. Z počátku se jednalo o snižování finanční podpory státu prováděné prostřednictvím tzv. Ruské pomocné akce v průběhu hospodářské krize. Československo-sovětská smlouva uzavřená v roce 1935 a následný vznik ruského velvyslanectví znemožnil nadále považovat ruské emigranty za uprchlíky a pod tímto statutem je

---

⁴³ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 597, s. 609–613; Václav LOMIČ, *Vznik, vývoj a současnost Českého vysokého učení technického v Praze. Publikace k 275. výročí školy*, Praha 1982, s. 129.

⁴⁴ U Univerzity Karlovy došlo k největšímu poklesu studentů v roce 1917/18, kdy počet zapsaných klesl na 38 % předválečné hodnoty. Růst počtu studentů je zřetelný až od školního roku 1918/19.

Jan HAVRÁNEK (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 3., Praha 1997, s. 191 a 355.

Vysoká škola zemědělského a lesního inženýrství při Českém vysokém učení technickém v Praze 1906–1931, Praha 1934, s. 18; Marcela EFMERTOVÁ – Ivan JAKUBEC – Milena JOSEFOVIČOVÁ, *Vývoj pražské německé techniky (1863–1945)*, in: *Moderní dějiny*, č. 14, 2006, s. 21; *Vysoká škola obchodní a její problémy v prvním desetiletí 1919–1929*, Praha 1930, s. 30.

finančně podporovat.⁴⁵ Za druhé republiky se k těmto příčinám přidalo omezení možností studia cizinců, včetně Slováků.⁴⁶

V průběhu meziválečného období zaznamenala největší nárůst Univerzita Karlova, jednalo se o více než pět tisíc studentů, u dalších dvou sledovaných škol se došlo k nárůstu jen asi o dva tisíce u každé z nich. Průměrně na těchto třech sledovaných školách studovalo ročně více než 18 tisíc studentů.⁴⁷ Největší podíl z nich, téměř poloviční, navštěvoval Univerzitu Karlovu.⁴⁸ Německá univerzita byla mnohem méně vyhledávaná, průměrně měla necelých 4 200 zapsaných posluchačů a vedoucí pozici české univerzity ve sledovaném období neohrozila. Česká technika měla průměrně 5 158 studentů.⁴⁹ V Praze sídlila i německá technika, ale její poměr k české byl podobný jako u univerzit. Její statistika není zpracovaná a musíme tedy vycházet jen ze statistiky jediného roku 1922/1923, která nevyžaduje komentáře. V té době studovalo na české technice 6 100 studentů a na německé jen 1 784 osob.⁵⁰ Přesné údaje se nacházejí v příloze č. 1.

Pražské vysoké školy měly posluchače původem z různých oblastí republiky, nadále však převažoval regionální charakter a převažovali studenti z Čech. Na Univerzitě Karlově se jednalo v roce 1922/1923 o 65 %, podobný podíl byl

---

⁴⁵ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 604–605; Anastázie KOPŘIVOVÁ, *Pracovní texty III*. 16. února 2006 (k cyklu Praha – křižovatka kultur), Praha 2006, s. 18; Martina LUSTIGOVÁ, *Osudy ruské emigrace v Československu*, <http://centrum-ruske-diaspory.webnode.cz/o-ruske-emigraci-v-ceskoslovensku/>, (stav ke dni 11. prosince 2011).

⁴⁶ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 597; *Fakulta strojní. Historie a současnost*, Praha 2004, s. 49.

⁴⁷ Přesně se jednalo 18 282 studentů. Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 597; Václav LOMIČ, *Vznik, vývoj a současnost Českého vysokého učení technického v Praze. Publikace k 275. výročí školy*, Praha 1982, s. 129.

⁴⁸ Průměrně měla 8 933 posluchačů ročně. Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 597.

⁴⁹ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 597, s. 609–613; Václav LOMIČ, *Vznik, vývoj a současnost Českého vysokého učení technického v Praze. Publikace k 275. výročí školy*, Praha 1982, s. 129.

⁵⁰ *Školy v republice československé ve školním roce 1922/23*, díl 1., Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1922/23, Praha 1925, s. 3.

i na německé technice. Německá univerzita a česká technika měly shodně 58 % posluchačů z Čech. Druhými v pořadí byli studenti z moravského regionu s 10 až 11 % zastoupení u univerzit a 5 až 6 % u technik. Výraznější moravský podíl můžeme sledovat u Akademie výtvarných umění v Praze, která jako jediná neměla alternativní obdobu na Moravě nebo Slovensku. Překvapivým je podíl slovenských studentů, na českých školách se pohybuje v řádu procent, u německých škol přesáhl desetinu všech posluchačů.⁵¹

Studenti pocházející z dnešního Slovenska studovali v meziválečném období nejen na vlastní Komenského univerzitě, ale potkali bychom je i na ostatních vysokých školách v Československu. V době Rakouska-Uherska měli omezené možnosti studia – uherské vysoké školy byly jazykově maďarské a možnost studia na slovanských školách jim byla upírána. Mezi posluchači Univerzity Karlovy bychom našli několik Slováků již před rokem 1918, ale ti při návratu domů měli potíže s uznáváním dosaženého vzdělání.⁵² Rok 1918 a vznik nového státu přinesl do této oblasti výrazné změny – Slováci směli studovat na všech vysokých školách v zemi a mnoho z nich tohoto práva využilo. Obecně můžeme říct, že v průběhu první republiky studovala polovina slovenských posluchačů na Komenského univerzitě, druhá polovina preferovala ostatní školy ve státě.⁵³ Největší oblibě z ostatních škol se dostávalo Univerzitě Karlově, kam chodilo sedm až osm stovek slovenských studentů, z nichž většina studovala na lékařské a právnické fakultě.⁵⁴ Německá univerzita vzdělávala ve školním roce 1921/22 646 Slováků, v následujících letech jejich počet klesal, v roce 1927/28 se jednalo o 283 osob, v roce 1937/38 o dalších 130 méně. U těchto osob nemáme přehled jejich národností, ale nejspíše se jednalo o příslušníky německé, maďarské a židovské

⁵¹ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s.26; *Školy v republice československé ve školním roce 1922/23*, díl 1., Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1922/23, Praha 1925, s. 3–5.

⁵² Jan HAVRÁNEK (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 3., Praha 1997, s. 193.

⁵³ Owen V. JOHNSON, *Slovakia 1918–1939*, New York 1985, s. 246.

⁵⁴ Komenského univerzita byla zajímavá pro malé množství slovenských posluchačů (1921/22 – asi 100 osob, 1937/38 – 141 osob). O. V. Johnson vidí příčinu v tom, že se jednalo o novou instituci, stejně jako v případě Masarykovy univerzity. Karlova univerzita poskytovala vzdělání ve stejných oborech, ale navíc se jednalo o tradiční školu s „vybudovaným jménem“, které bylo pro mnoho posluchačů rozhodující. Owen V. JOHNSON, *Slovakia 1918–1939*, New York 1985, s. 243.

menšiny.⁵⁵ Slovenské studenty bychom potkali i na technických školách. Na ČVUT ve dvacátých letech studovalo kolem dvou set osob, ve třicátých letech se jejich počty pohybovaly mezi 240 a 260 jedinci. Německá technika v Praze byla zpočátku lákavá pro slovenské studenty, v průběhu první republiky tento zájem opadal a z původních 300 osob poklesl na tři desítky v roce 1937/38.⁵⁶

Vysledovat počty německých studentů na vysokých školách je náročné, v literatuře, kterou jsem prostudovala, se její autoři německými studenty nezabývali vůbec, případně zkoumali studenty německých vysokých škol. Problematika německých studentů a vztahů českých a německých škol není v českém prostředí systematicky zpracována. Víme, že tyto národnostně oddělené školy fungovaly vedle sebe a jejich vzájemný kontakt byl minimální. Obdobné vztahy v obecné rovině existovaly mezi českými a německými studenty.⁵⁷ České a německé školy tvořily dvě zřetelně oddělená prostředí a členové druhého národa se zde vyskytovali zřídka. V případě německých škol můžeme vidět zřetelný rozdíl ve volbě studovaných oborů. Nejvyšší počet posluchačů měla lékařská fakulta následovaná právnickou fakultou. U české univerzity tomu bylo naopak. Příčinu této skutečnosti lze spatřovat v možnosti uplatnění se ve státních službách, která byla v českém prostředí vyšší. I u technických škol se pořadí počtu posluchačů jednotlivých škol liší. U ČVUT obsadila první pozici fakulta strojího inženýrství, na druhé pozici se nacházela Vysoká škola obchodní či inženýrské stavitelství. Na německé technice byly počty posluchačů největších fakult na podobných hodnotách a není možné jednoznačně určit největší fakultu. Nejčastěji se na prvním místě nacházela fakulta chemická, následovaná fakultou strojí a elektrotechnickou.⁵⁸ Druhý rozdíl se nachází ve výběru fakulty v případě studentek. Stu-

⁵⁵ Owen V. JOHNSON, *Slovakia 1918–1939*, New York 1985, s. 244.

⁵⁶ Tamtéž, s. 244.

⁵⁷ Zdeněk EIS, *Dominik Tatarka*, Praha 2001, s. 68–69; Jan HAVRÁNEK – František KAVKA, *Stručné dějiny Univerzity Karlovy*, Praha 1964, s. 247.

⁵⁸ *Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1926–1929*, Praha 1933, s. 402–407; *Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1930–1933*, Praha 1937, s. 364–369; *Statistická zpráva hlavního města Prahy, spojených obcí Karlína, Smíchova, Vinohrad, Vršovic a Žižkova a 32 sousedních obcí a osad Velké Prahy za rok 1921*, Praha 1926, s. 252–255; *Statistická zpráva hlavního města Prahy za rok 1922*, Praha 1926, s. 220–225; *Statistická zpráva hlavního města Prahy za rok 1925*, Praha 1930, s. 202–203; *Vysoké, střední a odborné školy v republice československé v roce 1921–1922*, Praha 1924, s. 59.

dentky Německé univerzity nejčastěji studovaly na medicíně, filozofická fakulta stála až na druhém místě. U české univerzity je toto pořadí obrácené.⁵⁹

3.2. Podíl žen mezi studenty

Vysokoškolské vzdělání v této době nebylo již výlučně mužskou záležitostí, ženy mohly za první republiky studovat na všech vysokých školách a to ve všech oborech, jen katolická teologie pro ně byla tabu.⁶⁰ Přesto byl rozvoj ženského studia pomalý a přijímaný s rozpaky, zejména v tradičně mužských oblastech, jako bylo například právo; v technických oborech byl tento jev ještě markantnější. Tyto genderové stereotypy se prohloubily za hospodářské krize, kdy byli na trhu práce preferováni muži. Rostoucí zájem dívek o vysokoškolské studium dokládá následující skutečnost. Počet studentek na všech československých školách se v meziválečném období více než zdvojnásobil, podíl vysokoškolaček v populaci od 18 do 23 let se dokonce ztrojnásobil, došlo k nárůstu z 0,3 na 0,9 %.⁶¹

Rozvoj ženského vysokého školství je spjat s první světovou válkou. Tehdy byla část studentů-mužů odvedena do války a jejich místa částečně zaplnily dívky, čímž stoupl podíl studentek. Jejich podíl mezi studenty Univerzity Karlovy byl nejvyšší ve školním roce 1916/17, kdy tvořily 23 % studentů.⁶² S návratem mužů jejich podíl klesl, ale nedostal se na předválečnou úroveň. Po celou dobu první republiky měl podíl studentek stoupající tendenci.

Studentky bychom za první republiky nejčastěji potkali na univerzitních fakultách, konkrétně na medicíně, humanitních a přírodovědných oborech. Nej-

---

⁵⁹ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 598–602 a 609–613.

⁶⁰ Ženy směly studovat na filozofické fakultě od roku 1897, od roku 1900 na fakultách lékařských a farmaceutických. Na technických oborech bylo studium žen povoleno až po roce 1918. ČVUT přijímalo ženy na řádné studium od školního roku 1919/20, na strojní fakultu dokonce až o rok později.

Československá vlastivěda, díl 10., Osvěta, Praha 1931, s. 191 a 201; Jan HAVRÁNEK (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 3., Praha 1997, s. 193–194; Pavel ŠIŠMA, *Matematika na německé technice v Brně*, Praha 2002, s. 211; *Historie a vývoj vysokého školství*, <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>, (stav ke dni 4. listopadu 2011), s. 3.

⁶¹ Tamtéž, s. 3.

⁶² Jan HAVRÁNEK (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl. 3., Praha 1997, s. 191 a 355; Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 19.

méně žen studovalo na technických oborech, jejich podíl na všech technických školách byl v roce 1922/1923 necelá 3 %.⁶³ Nejvíce posluchaček bychom našli na filozofických fakultách. Do druhé poloviny dvacátých let studentky tvořily menšinu, ale od roku 1926/1927 do uzavření škol v roce 1939 byl jejich poměr vyrovnaný a pohyboval se kolem 50 %. Na druhém místě byla farmacie, kde ženy tvořily přibližně 40 % posluchačů. Na lékařské a přírodovědecké fakultě tvořily ženy asi pětinu všech studentů. Nejméně posluchaček se nacházelo na právnické fakultě, kde tvořily přibližně 10 % studentů a maxima 13,5 % dosáhly v letech 1935/1936 a 1936/1937.⁶⁴ Na této fakultě směly ženy studovat až od roku 1918 a společnost teprve zvolna opouštěla názor, že se jedná o tradičně mužský obor.⁶⁵

Z přílohy č. 2 vyplývá, že studentky byly častějším jevem na českých vysokých školách. Zřetelnější je tento rozdíl u univerzit, kde se pohyboval nepravidelně mezi 5 a 10 %. U technik není rozdíl tak kolísavý, průměrně jde o jedno procento a tento rozdíl s lety klesá. Literatura o příčině tohoto jevu mlčí. Můžeme se pouze dohadovat, proč se s českými dívkami setkáme na pražských vysokých školách častěji než s německými. Byl v českém prostředí kladen větší důraz na vzdělání žen? Bylo příčinou jiné vnímání mužské a ženské role? Nebo studovaly české a německé ženy stejně, jen preferovaly jiné vysoké školy?

3.3. Cizinci

Akademické vzdělávání nebylo jen úzce regionální záležitostí v rámci jednoho státu. Dnes tvoří většinu studentstva na vysokých školách Češi a se zahraničními studenty se tu setkáme víceméně jen v rámci výměnných projektů. V této oblasti byla první republika naprosto odlišná. Z tohoto pohledu musíme výrazně rozlišovat školy české a německé. Na začátku sledovaného období byly německé spíše regionálními vzdělávacími ústavy pro německé menšinové obyvatelstvo a nebyly tak zajímavé pro zahraniční studenty. České školy a zejména

---

⁶³ *Školy v republice československé ve školním roce 1922/23*, díl 1., Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1922/23, Praha 1925, s. 1.

⁶⁴ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 26 a 598–602.

⁶⁵ Tamtéž, s. 26.

Univerzita Karlova měly v cizině ohlas.⁶⁶ Tento rozdíl byl způsoben tím, že české země byly už před vznikem republiky centrem slovanského akademického vzdělávání. Slovanské země, zejména balkánské, neměly vybudovanou soustavu vysokých škol, a proto pro ně Praha představovala vhodnou alternativu bez velké jazykové bariéry.⁶⁷ V průběhu první republiky se toto vnímání proměnilo. Ve školním roce 1922/23 tvořili cizinci 18 % posluchačstva Univerzity Karlovy, na německé univerzitě jen 5 %. U technik byl rozdíl ještě výraznější – 34 % oproti 11 %. Tato skutečnost byla způsobena zejména přítomností velké skupiny slovanské emigrace, která preferovala jazykově české školy. V průběhu doby velká část těchto emigrantů z Československa odešla, čímž poklesl podíl zahraničních studentů. Podíl studentů na všech vysokých školách v průběhu času klesal. Ve třicátých letech byl podíl cizinců vyšší na německých školách než na českých.⁶⁸ U Univerzity Karlovy se pohyboval v rozmezí 1 až 3 %, u německé univerzity se v polovině jednalo o 5 až 7 %. S blížící se válkou jejich podíl stoupl na 11 %.⁶⁹

Vývoj počtu zahraničních studentů byl v průběhu první republiky velmi proměnlivý, během dvou po sobě jdoucích let došlo k nárůstu na Univerzitě Karlově o více než 5 %, následný pokles probíhal stejným tempem a stěží můžeme hovořit o stabilitě či trvalé tendenci. Na začátku první republiky studovalo na české univerzitě téměř 6 % zahraničních studentů, o rok později jejich podíl přesáhl 11 %. V letech 1921/1922 až 1925/1926 se jejich podíl pohyboval kolem 18 %,

---

⁶⁶ Podobné výsledky můžeme sledovat i u ostatních roků. *Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1921–1922*, Praha 1924, s. 59; *Školy v republice československé ve školním roce 1922/23*, díl 1., Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1922/23, Praha 1925, s. 1–2.

⁶⁷ Jan HAVRÁNEK (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 3., Praha 1997, s. 193.

⁶⁸ Podíleli se na tom i zahraniční studenti židovského původu, kteří opustili své země z důvodu tamních antisemitských projevů. Alena MÍŠKOVÁ, *Nacifikace německého studentstva v Praze*, in: *Pražský student. Univerzitní studenti v dějinách Prahy*, Praha 2008, s. 133; *Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1926–1929*, Praha 1933, s. 402–407; *Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1930–1933*, Praha 1937, s. 364–369; *Statistická zpráva hlavního města Prahy za rok 1922*, Praha 1926, s. 220–225; *Vysoké, střední a odborné školy v republice československé v roce 1921–1922*, Praha 1924, s. 59.

⁶⁹ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 597–602 a 614–615.

poté rychle klesl na 10 % a od začátku třicátých let se jednalo už jen o jednotky procent.⁷⁰ Příčinami těchto změn byl zejména vývoj na mezinárodní politické scéně a budování vysokých škol v okolních zemích.⁷¹

Největší část zahraničních studentů na českých školách tvořili Rusové, Ukrajinci a Rusíni. Jednalo se o členy tzv. bílé emigrace, ti do Československa přicházeli ve velkých počtech od roku 1921. Praha se pro ně stala centrem inteligence a vysokého školství. Ve dvacátých letech tvořili imigranti velkou část studentů stávajících škol, v průběhu času si zde vybudovali školy vlastní. Postupem času klesla aktuálnost bílé emigrace a docházelo k přesunům těchto východních Slovanů do okolních evropských států. Počty ruských a ukrajinských studentů jsou tedy nejvyšší v první polovině dvacátých let.⁷² Na druhém místě se nacházeli studenti srbské, chorvatské a slovinské národnosti. Na německých školách pocházel největší podíl cizinců z Maďarska.⁷³

---

⁷⁰ Jan HAVRÁNEK – František KAVKA, *Stručné dějiny University Karlovy*, Praha 1964, s. 254; Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 597.

⁷¹ Nejvíce zahraničních studentů se na československých školách nacházelo ve školním roce 1924/25 (30,9 %). Do té doby jejich počty stoupaly každým rokem o 3 až 4 %. Jejich pokles byl stejně strmý. V letech 1928 až 1931 se pohyboval na úrovni 17 %. Od roku 1933/34 byl pod úrovní 10 %.

Historie a vývoj vysokého školství, <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>, (stav ke dni 4. listopadu 2011).

⁷² Pavel RŮŽIČKA, *Karel Kramář a ruská bílá emigrace v prvorepublikovém Československu*, rukopis, Praha 2001, s. 35, 48 a 50; Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 35.

Dále k tématu: Václav VEBER, *Ruská a ukrajinská emigrace*, díl 1.–4., Praha 1993–1996; Ivan SAVICKÝ, *Osudová setkání*, Praha 1999; Anastazie KOPŘIVOVÁ, *Střediska ruského emigrantského života v Praze (1921–1952)*, Praha 2001.

⁷³ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 597–602 a 614–615; *Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1926–1929*, Praha 1933, s. 402–407; *Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1930–1933*, Praha 1937, s. 364–369; *Statistická zpráva hlavního města Prahy za rok 1922*, Praha 1926, s. 220–225.

4. Ubytování vysokoškolských studentů ze statistického hlediska

Dříve než se podíváme na konkrétní možnosti ubytování studentů a budeme sledovat specifika a hodnotit klady či zápory těchto možností, bych věnovala kapitolu statistickým číslům. Studenti pocházející z Prahy bydleli (až na výjimky) u rodičů. Mimopražští studenti měli na výběr z několika typů ubytování – byly jimi hotely, koleje a priváty. Na následujících stranách bych chtěla na základě konkrétních čísel ukázat, které formy mezi studenty převládaly a které byly naopak zcela okrajovou záležitostí. S tím souvisí i otázka, zda se poměry takto žijících studentů v průběhu sledovaného období držely na stejných či alespoň podobných hodnotách nebo zda v tomto směru docházelo k vývoji a jaké skutečnosti mohly mít na případné změny vliv. Přehledná statistika, ze které bychom tyto údaje pro meziválečné období mohli vyčíst, neexistuje.⁷⁴ Přesto se domnívám, že tato otázka tvoří základní pilíř této práce a bez jejího zodpovězení by dalším kapitolám chyběl důležitý základ. Proto jsem se pokusila shromáždit podklady sama.

Základním a uceleným zdrojem informací o studentech jsou katalogy posluchačů – listy, které vyplňoval každý student při zápisu do dalšího semestru nebo ročníku. Nacházejí se v nich základní osobní údaje, adresy, informace o rodinných poměrech a studijních záležitostech. Tyto katalogy obsahují úplný statistický materiál o studentech každé fakulty.⁷⁵ Byly vedeny každý rok či semestr

⁷⁴ Následující literatura se zabývá možnostmi ubytování jen v krátkodobém horizontu. Antonín TVRDOŇ, *Sociální poměry studentstva vysokých škol v Praze a v Bratislavě podle výsledků šetření statistického šetření v r. 1921–22*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 3, č. 1–3, s. 1–48.; Jiří PEŠEK – Bohdan ZILYNSKYJ, *Bydliště pražského univerzitního studentstva před sto lety (1884)*, in: *Documenta Pragensia*, 1985, V/I., s. 158–173.

⁷⁵ Nepodařilo se mi zjistit, od kdy byly katalogy posluchačů na vysokých školách vedeny povinně a od kdy by bylo možné zpracovat ucelenou statistiku pro naše vysoké školství. Pro pražskou univerzitu se soupisy posluchačů dochovaly roztržštěně od konce 18. století, katalogy posluchačů byly vedeny od roku 1849.

Blanka ZILYNSKÁ, *Zpráva o grantovém projektu „Prosopografie studentů pražské univerzity 1802–1989“ zpracovávaném v ÚDUK-AUK Praha*, in: *Rozpravy Národního technického muzea v Praze*, sv. 145, Řada Dějiny vědy a techniky, sv. 3, Praha 1997, s. 94–96, zde s. 94.

a jejich výstupem je abecední soupis všech studentů jednotlivých fakult. Katalogy posluchačů Karlovy univerzity byly zpracovány v letech 1995 a 1996 v rámci grantového projektu „Prosopografie studentů pražské univerzity 1802–1989“ Archivem Univerzity Karlovy. Výsledky tohoto výzkumu byly publikovány ve třetím a čtvrtém díle Dějin Univerzity Karlovy. Toto statistické šetření bylo rozsáhlé a sledovalo velké množství údajů zaznamenaných v katalozích posluchačů. Tabulkové přílohy Dějin Univerzity Karlovy jsou poměrně stručné a mnoho skutečností, které výzkum objasnil, zatím zůstalo nevyužito a nepublikováno. Cílem tohoto projektu bylo podat ucelený přehled dějin Univerzity Karlovy a nikoliv jen suchý přehled dat, tabulek a grafů, které by, až na statistiky, nikdo neocenil. Databáze později nebyla využita, ačkoliv obsahuje velké množství náročně sesbíraných dat, které mají velký informační potenciál. Možnosti statistického výzkumu mě zajaly natolik, že jsem se na základě stejných pravidel pokusila vytvořit podobný statistický soubor pro České vysoké učení technické v meziválečném období. Na následujících řádcích bych se proto pokusila některé statistické jevy studentského života zveřejnit a poskytnout vysvětlení jejich průběhu.

Zpracování všech dat za vymezené období není v silách jednotlivce ani skupiny osob. Výzkum AUK byl tedy veden v sondách a pro naše téma budeme vycházet z výsledků zimních semestrů let 1913/14, 1920/21, 1930/31 a 1939/40.⁷⁶ Výběr těchto konkrétních roků byl proveden pracovníky výše zmiňovaného grantového projektu. Byly vybrány ročníky s velkým odstupem, většinou okolo deseti let, aby mohly ukázat proměny struktury studentstva v čase. Zároveň byly vybrány takové roky, které ve svých výsledcích odráží vliv politických událostí na proměny společnosti. Máme tedy jedinečnou příležitost vidět konkrétní dopady velkých dějin na specifickou skupinu obyvatel. Výzkumný projekt omezil sondy jen na výše zmiňované ročníky a rovněž zkoumal pouze 20 % každého z nich.

Více k tématu: Karel KUČERA – Miroslav TRUC, *Archiv Univerzity Karlovy. Průvodce po archivních fondech*, Praha 1961, s. 144; Ivana ČORNEJOVÁ, *Kapitoly z dějin pražské univerzity 1622–1773*, Praha 1992, s. 87; Ivana RAKOVÁ, *Katalogy posluchačů pražské univerzity 1752–1882 (1892). Inventární seznam*, Praha 1984, s. 45–55.

⁷⁶ V případě Univerzity Karlovy nezpracovávám data teologické fakulty. Její prostředí bylo z hlediska formy ubytování studentů specifické a mohlo by ovlivnit celkové výsledky pro Univerzitu Karlovu. Ve statistice vedené pro ČVUT jsem ročník 1913/14 nezkoumala, výsledky tudíž máme jen pro tři statistické sondy.

Tento vzorek je i přes uvedená omezení dostatečně velký na to, aby jeho závěry nebyly zkreslené a bylo možné je aplikovat na všechny studenty daného ročníku.

Výsledky tohoto výzkumu nebudou zcela neomylně vypovídající, i při sebevětší snaze a pečlivém zpracování daných hodnot se nám nepodaří vytvořit zcela objektivní obraz minulosti. Během zpracovávání údajů Českého učení technického v Praze jsem zjistila, že některé vyplněné listy posluchačů obsahují nedostatky, které znemožňují jejich bezchybné zpracování. Prvním problematickým jevem, kterého jsem si všimla, je neúmyslně špatné vyplňování listů posluchačů. Dle odlišného typu písma každého listu je zřejmé, že studenti vyplňovali tyto formuláře sami a patrně jejich počínání nebylo nikým kontrolováno, protože se často setkáváme se špatným vyplněním kolonek nebo jejich nevyplněním. Formuláře byly vedeny pouze v češtině, což výrazně ztěžovalo vyplnění cizincům. Ti občas význam otázek pochopili nesprávně a vyplnili je špatně či otázkám nepochopili vůbec a ponechali je zcela prázdné. Vypovídací hodnota těchto listů má tedy nižší váhu. Druhým problémem, se kterým jsem se potýkala, bylo, že některé otázky byly formulovány nepřesně a docházelo k jejich mylnému pochopení i u českých studentů. K tomuto dopadu docházelo u dvou dotazovaných skutečností – obydlí posluchače a stavu otce. Obydlím posluchače bylo myšleno místo, kde student žil v Praze – u místních se tento údaj shodoval s trvalou adresou, u mimopražských zde měla být uvedena adresa privátu či koleje. Studenti tuto otázku většinou pochopili správně, ale menší část z nich do této kolonky vyplňovala podruhé svou trvalou mimopražskou adresu. Tato chyba má vliv na zpětné hodnocení jevů souvisejících s ubytováním na privátech. Druhým pojmem, který si zejména zahraniční studenti vysvětlovali po svém, byl stav otce. Touto otázkou se mělo zjistit zaměstnání otce, někteří však tento pojem chápali v dnešním slova smyslu (tedy svobodný, ženatý, rozvedený). Je překvapivé, že tyto chyby nevyvolaly změnu formulářů a v průběhu celého sledovaného období byly používány stejné. Tato skutečnost je pro náš výzkum v určitém směru výhodná – můžeme tedy předpokládat, že chybovost byla ve všech sondách stejná, a tudíž, že hodnotový posun mezi jednotlivými sondami tímto jevem nebude ovlivněn.

Druhým zdrojem chyby, kterého si musíme být vědomi, je úmyslně chybné vyplňování dotazníku. Zcela jistě k němu docházelo v kolonce stipendií.

Podíl stipendistů ve statistice zcela neodpovídá údajům, které máme z dobové literatury. Předpokládám, že studenti svoje stipendia úmyslně zamlčovali, aby jejich sociální situace vypadala hůř, než jaká ve skutečnosti byla, a oni měli vyšší šance na prominutí kolejného. Je možné, že k úmyslným „úpravám“ docházelo i u jiných jevů, ale u žádného nemám k tomuto tvrzení doklady a také jsem u žádného dalšího neshledala důvody, proč by bylo pro studenty výhodné tyto úmyslné úpravy vytvářet. Zpráva z grantového projektu Archivu Univerzity Karlovy o skutečnostech ovlivňujících výsledek výzkumu nehovoří a já vycházím až z jejich výstupu ve formě databáze. Nemohu tudíž porovnat formu katalogů posluchačů těchto vysokých škol a jejich specifika. Předpokládám však, že oba výzkumy se potýkaly s podobnými zkresleními a výsledné chyby a odlišnosti zásadně neovlivní výstupy mé práce.

U některých katalogových listů nebyl jednoznačně určen typ ubytování, ale přesto obsahovaly mnoho užitečných dat. Pro jejich možné využití jsem musela nahlížení na tyto listy upravit. Vyplněné dotazníky, ve kterých se nacházela jak trvalá, tak i pražská adresa, která se neshodovala s adresou jakékoliv pražské koleje, jsem přiřadila k privátnímu ubytování. V katalogových listech české techniky není kategorie ubytování specifikována samostatným dotazem. V případech neokolejného ubytování uváděli někteří studenti vedle adresy osoby, u níž bydleli, i její jméno. To se v žádném případě neshodovalo se jménem studenta, ale z tohoto údaje není zřejmé, zda žili na privátu. Mohlo se stát, že student bydlel u příbuzného, jehož příjmení se neshodovalo s příjmením studentovým. Výše popsaným zjednodušením se do stejné kategorie dostali studenti žijící na privátech a studenti, kteří bydleli u pražských příbuzných. Nespecifikováním formy ubytování v katalogových listech způsobilo statistickou chybu, jejíž výše a průběh v čase se mi nepodařilo objasnit. Využívané prameny a literatura problematiku studentů bydlících u příbuzných ze statistického hlediska nesledují. Touto chybou se do položky studentů žijících na privátech dostávají i studenti ve spíše domácím prostředí, čímž je podíl privátního ubytování vzhledem k ostatním formám navyšován.

Výše uvedené chyby by mohly zpochybnit význam výzkumu na obou vysokých školách a zde prezentovaných závěrů. Na tomto místě jsem pouze chtěla čtenáře upozornit na možná úskalí zde předkládaných výsledků. Domnívám se, že

případná chyba je natolik malá, že výsledek výrazně neovlivní, a ten se může stát základním přehledem pro ubytování studentů v Praze.

4.1. Výběr formy ubytování mezi studenty

Základní otázka, která se pojí s tématem ubytování studentů, je, jaké formy ubytování měli k dispozici a které z nich volili. Současně je zajímavé zjistit, zda a případně jak se výběr ubytování v průběhu krátkého dvacetiletého období měnil. Studenti pocházející z Prahy bydleli téměř vždy u rodičů. Mimopražští studenti měli na výběr z několika typů ubytování – mezi ty základní patřily hotely, koleje a priváty. Na následujících stranách bych chtěla na základě konkrétních čísel ukázat, které formy mezi studenty převládaly a které byly naopak zcela okrajovou záležitostí.

Literatura a prameny se touto problematikou zabývají zcela okrajově a případně jen v krátkodobém horizontu.⁷⁷ Výzkum Jiřího Peška a Bohdana Zilynského zmapoval pražská bydliště studentů české i německé univerzity v Praze v roce 1884. Cílem tohoto projektu bylo zjistit, ve kterých čtvrtích tito studenti bydleli a zda můžeme nějakou oblast považovat za obdobu pařížské Latinské čtvrti. Z jejich šetření je pro tuto práci důležitých několik skutečností. 12 % studentů české a 19 % studentů německé univerzity pocházelo z Prahy, tedy žilo doma u rodičů.⁷⁸ Ostatní studenti si museli v Praze hledat ubytování sami – většina z nich volila mezi priváty, malá část bydlela v hotelích. Z hlediska lokalit patřila mezi nejoblíbenější horní část Nového Města, kde žila téměř polovina univerzitních studentů.⁷⁹ Na druhém místě se s 20 % umístilo Staré Město, třetí pozici obsadily Vinohrady.⁸⁰ Mezi studenty české a německé univerzity můžeme sledovat výrazné odlišnosti ve výběru čtvrtí privátního ubytování. Studenti Univerzity Karlovy volili bydlení v horním Novém Městě a na Vyšehradě v téměř 55 %, studenti

---

⁷⁷ Antonín TVRDOŇ, *Sociální poměry studentstva vysokých škol v Praze a v Bratislavě podle výsledků šetření statistického šetření v r. 1921–22*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 3, č. 1–3, s. 1–48.; Jiří PEŠEK – Bohdan ZILYNSKYJ, *Bydliště pražského univerzitního studentstva před sto lety (1884)*, in: *Documenta Pragensia*, 1985, V/I., s. 158–173.

⁷⁸ Tamtéž, s. 160.

⁷⁹ Tato oblast je zde ohraničena „horní částí Václavského náměstí, Vodičkovou ulicí, Karlovým náměstím, Kateřinskou ulicí, Sokolovskou třídou a ulicí Mezibranskou.“ Tamtéž, s. 161.

⁸⁰ Tamtéž, s. 160.

německé univerzity jen ve 40 %. Studenti české univerzity dále převažovali na Vinohradech, kde jich žilo 15 %, německých studentů tu bydlelo jen 7 %. Mezi oblíbenější čtvrti u studentů německé univerzity patřilo Staré Město a dolní Nové Město. Převažovali také na Malé Straně, Hradčanech, Smíchově a v Karlíně – v těchto čtvrtích je jejich „náskok“ nepatrný.⁸¹

Výzkum mezi studenty UK a ČVUT podává jednoznačné výsledky. Pro celé meziválečné období platí několik trendů, které mají podobný průběh. Nejvíce využívaným typem ubytování mezi studenty českých škol v Praze byly priváty. Po celé sledované období převyšovaly nad ostatními formami ubytování. Druhým obecným jevem je, že podíl privátního ubytování postupně klesal – před válkou jejich služeb využívalo více než tři čtvrtiny studentů univerzity, v roce 1939 žilo na privátech okolo 40 % studentů. Tehdy ho dělilo od ubytování v domácím prostředí jen půl procenta. Ze sond pro roky 1920, 1930 a 1939 vyplývá, že tato forma byla více využívána mezi univerzitními studenty. Příčinou tohoto jevu byla skutečnost, že ubytování v soukromí byl dostatek pro všechny zájemce, což se v případě bydlení na kolejích říct nedá. Navíc se priváty nacházely ve všech pražských čtvrtích a student měl možnost volby lokality dle svého zájmu, finančních možností a zejména s ohledem na umístění školních budov. Priváty poskytovaly ubytování na různých úrovních a student si mohl podle své náročnosti a finančních možností vybrat odpovídající ubytování. Jednoznačným mínusem privátů byla jejich cena, koleje vyšly v tomto směru vždy výhodněji. Proto se s rostoucí sítí kolejí přesouvali studenti tam a podíl privátů klesl. Dalším argumentem pro klesající tendenci je nárůst podílu studentů, kteří trvale bydleli v Praze, a také současný pokles zastoupení studentů-cizinců, kteří upřednostňovali především bydlení na privátech.

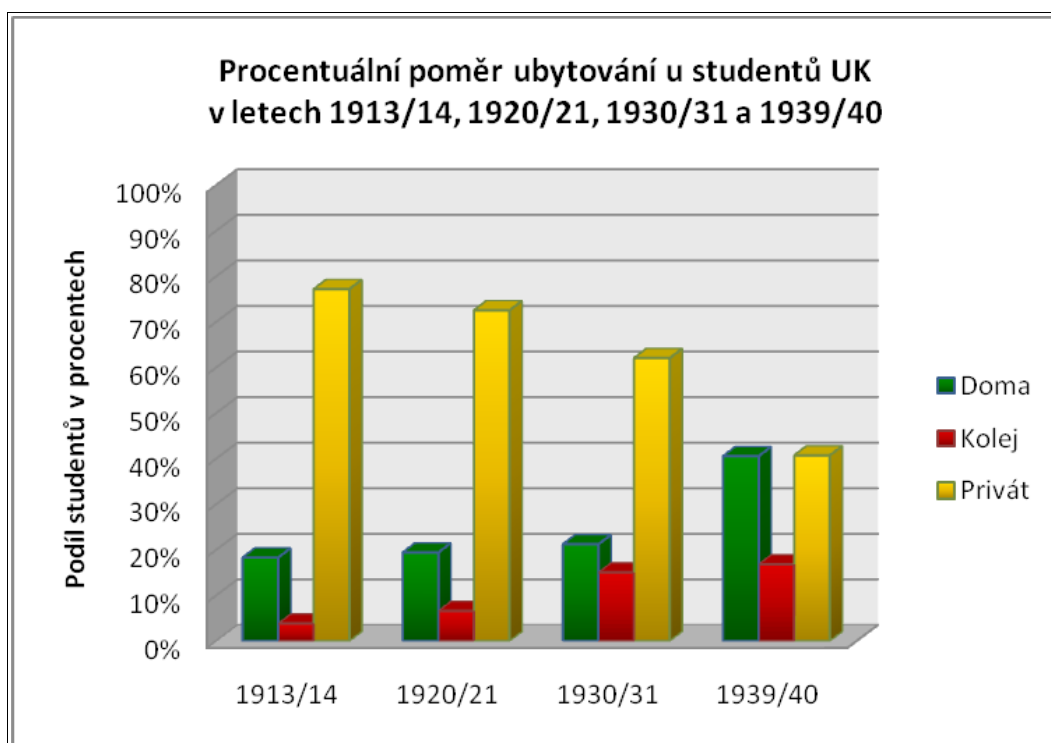
Rostoucí tendenci můžeme naopak sledovat u kolejního ubytování. V roce 1913 bydlela na kolejích necelá 4 % posluchačů Univerzity Karlovy, v následujících sondách je jejich podíl vždy vyšší. V letech 1920 a 1930 je podíl kolejáků z univerzity a techniky podobný. V roce 1939 se procentuální výsledky zásadně odlišují. Na kolejích žilo 16,9 % univerzitních a 24,5 % technicky orientovaných studentů. Obecnou příčinou růstu podílu kolejí byla jejich rostoucí kapacita, která

---

⁸¹ Jiří PEŠEK – Bohdan ZILYNSKYJ, *Bydliště pražského univerzitního studentstva před sto lety (1884)*, in: *Documenta Pragensia*, 1985, V/I., s. 158–173, zde s. 169.

mohla uspokojit mnoho žadatelů, kteří by byli v předchozích letech odkázáni na privát. Příčinu většího zájmu o koleje u techniků než u studentů univerzity můžeme spatřovat ve skutečnosti, že se většina kolejí budovaných ve třicátých letech nacházela v Dejvicích, kde bychom našli i většinu budov české techniky. Univerzitní budovy se nacházely na druhém břehu Vltavy, docházková vzdálenost do Dejvic byla značná a zřejmě proto si univerzitní studenti raději vybrali privát, než aby každý den trávili velké množství času docházením do školy a zpět. Jedná se pouze o moji domněnku, která zatím není podložena konkrétními prameny.

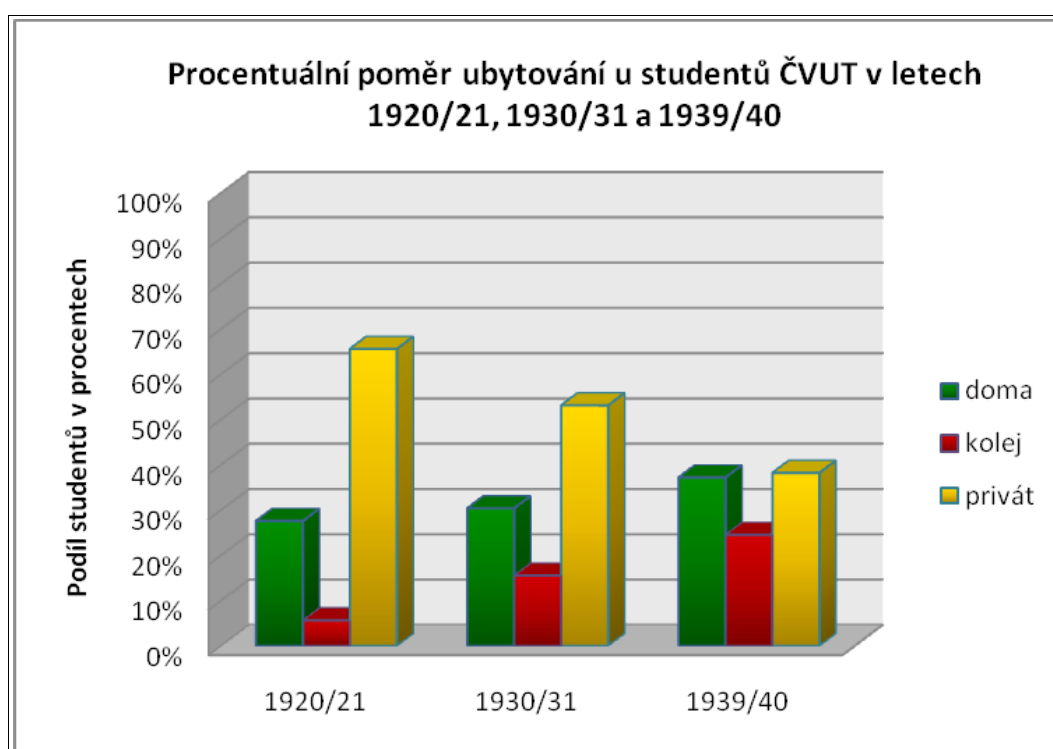

Příloha č. 3 – Výběr formy ubytování mezi studenty Univerzity Karlovy

Růst můžeme rovněž sledovat u bydlení doma u rodičů. Od roku 1913 do roku 1930 se podíl studentů univerzity ubytovaných doma pohybuje kolem 20 %, v posledním roce jich doma bydlelo více než 40 %. Techniků žilo doma v letech 1920 a 1930 asi o 8 % víc než univerzitánů. O devět let později univerzitáni techniky převyšují o 3 %. Obecnou příčinou rostoucího podílu doma žijících studentů je zejména zlepšení dopravní infrastruktury v Praze a jejím okolí, které umožnilo více studentům dojíždět každý den do školy. Dalším důvodem byl zvětšující se význam Prahy jako hlavního města nového státu, který sem lákal nové obyvatele,

čímž se zvýšil podíl „místních“. Příčina, která tvořila rozdíly mezi univerzitními a technickými studenty, mi není známá.

Zcela okrajovou záležitostí bylo ubytování v hotelích. Zpočátku této varianty využívalo pouhé procento studentů, její podíl v následujících sondách dále klesá. Jednalo se o minimálně využívaný typ, který volili jen studenti z velmi dobře zajištěných rodin. Ze statistik vyplývá, že si hotely vybírali víc studenti univerzitních oborů. Absolutní počty hotelového ubytování jsou nízké v poměru k celkovým číslům a jejich chybovost může být velká. Proto se neodvažují dělat z nich závěry a nechávám tuto otázku otevřenou budoucím badatelům.

Příloha č. 3 – Výběr formy ubytování mezi studenty Českého vysokého učení technického

Zajímavé výsledky přináší i pohled na typ ubytování u posluchačů jednotlivých fakult. Mezi studenty Univerzity Karlovy bylo nejvíce domácích posluchačů v řadách právnické fakulty, kteří se od průměru odchylovali v rozmezí 4 až 8 %, o toto prvenství byli připraveni jen v roce 1930/31 posluchači filozofické fakulty. V kategoriích kolejního a privátního ubytování se právníci nacházeli lehce pod průměrem. Shodné tendence projevovaly počty posluchačů fakulty filozofické a přírodovědecké. Domácí ubytování se nacházelo na průměrné výši (jen

v roce 1930/31 ji o 5 a 8 % převyšovaly), nadprůměrné hodnoty můžeme sledovat u kolejního ubytování, naopak v podílu privátů se nacházejí pod průměrem. Opačné tendence projevovali studenti lékařské fakulty a farmacie, ti nadstandardně využívali privátního ubytování, co do počtu žili podprůměrně doma či na kolejích. Hodnoty české techniky neposkytují takto jednoznačné výsledky, hodnoty často kolísají a i vzájemně se liší. Příčinou může být nižší absolutní počet studentů než v případě univerzity, kdy výsledek mohlo ovlivnit i několik jednotlivců. To můžeme sledovat v případě architektů a posluchačů zemědělství. U většiny studentů docházelo k nárůstu počtu doma žijících studentů, podprůměrný stav nastal u Vysoké školy zemědělského a lesnického inženýrství a u Vysoké školy obchodní. Nadprůměr kolejního ubytování vykazuje inženýrské stavitelství a lesnictví, opak Vysoká škola obchodní a chemické inženýrství. Podíl privátního ubytování ve všech případech klesal. Nejvíce byl tento typ využíván posluchači chemie, v roce 1939/40 všechny ostatní předčili posluchači architektury. Minimální počty této kategorie jsou u několika škol velmi blízké a během let se školy s nejnižšími hodnotami střídaly. Konkrétní hodnoty všech forem ubytování jsou uvedeny v příloze č. 3.

4.2. Proměna výběru čtvrtí privátního ubytování

Z databáze námi sledovaných vysokých škol je možné vysledovat další zajímavý jev, kterým byla volba jednotlivých čtvrtí u studentů, jež byli ubytováni na privátech. Nepodařilo se mi objevit žádný odborný text, který by se zabýval dějinami Prahy a jejích čtvrtí z hlediska struktury obyvatel. Přitom sociální, národnostní a ekonomické složení obyvatel dává jednotlivým čtvrtím města odlišný ráz a charakter a výzkum této problematiky by mohl v budoucnu přinést zajímavé výsledky a informace o životě obyvatel. Bohužel v současné době studie tohoto typu zřejmě neexistuje a výsledky mých výzkumů budou v tomto směru volnou interpretací statistických dat.

Pražské adresy posluchačů žijících na privátech byly v katalozích vyplňovány jednoznačně a absence těchto údajů je v katalozích poměrně raritní. Proto můžeme k těmto údajům a závěrům přistupovat s větší důvěrou než v předchozím případě. Pro přehlednost a jednoznačnost jsem pro celé sledované období používala číslování čtvrtí Velké Prahy, ačkoliv v případě prvních dvou sond (1913/14

a 1920/21) tato označení ještě neplatila. Číslování těchto čtvrtí je uvedeno v příloze č. 5.

Z výzkumu Jiřího Peška a Bohdana Zilynského vyplývá, že v roce 1884 studenti české univerzity žili nejčastěji na privátech nacházejících se v horním Novém Městě, tam bychom našli více než polovinu z nich. Posluchačů německé univerzity tu bydlelo jen 36 %. Na druhé pozici se nacházelo Staré Město s 31 % německých a 13 % českých posluchačů. Na třetí pozici se u české univerzity umístily Vinohrady, u německé dolní Nové Město.⁸²

Ze sondy zpracované z katalogů posluchačů Univerzity Karlovy pro rok 1913/14 vyplývá, že se jejich preference výrazně nezměnily. Necelých 39 % bydlelo na privátě na Novém Městě. Na druhém místě v oblibě se nacházely Vinohrady se 34 %. Jen tyto dvě čtvrti ubytovaly téměř tři čtvrtiny studentů. S velkým odstupem je následovalo Staré Město s necelými 7 %. Z dalších čtvrtí překročily tříprocentní hranici jen Malá Strana a Smíchov. V roce 1920/21 stále žila většina studentů Univerzity Karlovy na Novém Městě a Vinohradech, ale za sedm let klesla preference těchto oblastí o 25 %. Studenti se přesouvali do okolních čtvrtí. Více než 5 % studentů bychom našli v Praze XVI, XI, XIII, I, III a VII. Ubytování studentů techniky bylo velmi podobné, lišilo se jen v pořadí Nového Města a Vinohrad na předních pozicích. Statistika školního roku 1930/31 se od předchozí sondy zásadně neliší. Na prvních místech se stále nacházejí Vinohrady a Nové Město. Jejich podíly jsou opět nižší než v předchozí sondě, konkrétně o 6 a 10 %. U univerzitních studentů došlo ke změně na třetím místě, kam se s 13 % dostaly priváty na Praze XIV. U techniků se výrazně prosadila Praha XIX, tedy Bubeneč a Dejvice. Do této lokality se na konci dvacátých let přesunuly učebny techniky a je tudíž logické, že je tam následovali její studenti. Školní rok 1939/40 přinesl v této problematice výrazné změny. U univerzitních studentů došlo k výměně prvních dvou pozic. 23 % univerzitních studentů žilo na Novém Městě, na Vinohradech o 5 % méně. U obou čtvrtí došlo za deset let k poklesu či vzrůstu shodně o 7 %. Příčinu tohoto jevu nedovedu objasnit. Z dalších privátních čtvrtí Univerzity Karlovy je výrazná Praha XIV a Praha XIX. Na technice pokračuje trend zřetelný z předchozího sledovaného roku; tím je růst oblíbenosti Prahy XIX. Ta

---

⁸² Jiří PEŠEK – Bohdan ZILYNSKYJ, *Bydliště pražského univerzitního studentstva před sto lety (1884)*, in: Documenta Pragensia, 1985, V/I., s. 159–168.

se dostala s 19 % na první místo ve volbě lokality a předběhla tím Vinohrady s 16 a Nové Město s 10 %.

Výběr čtvrtí u privatů ovlivňovalo několik skutečností. Nejvýraznější z nich byla vzdálenost bytu od školních budov. Univerzitní budovy se po celou dobu nacházely na Starém a Novém Městě, ty byly dobře dostupné z historických čtvrtí Prahy (Praha I – VI), i z nedávno vybudovaných čtvrtí – Vinohrad, Nuslí, Žižkova, Smíchova. Budovy techniky byly v průběhu sledovaného období přesunuty na okraj Prahy – do Dejvic. To potvrzuje zřetelný přesun jejich studentů do Prahy XIX. Moderně budované čtvrti poskytovaly lépe vybavené byty s lepšími podmínkami pronájmu. To mohlo být příčinou převládajícího zájmu studentů o Nové Město a Vinohrady.⁸³ V průběhu první republiky byly vybudovány nové pražské čtvrti, které převzaly části studentů. Mezi nejvýznamnější z nich patřily Nusle, Vršovice a Holešovice. Zcela jistě hrála zásadní roli při výběru privátu jeho cena. Pokoje v centru Prahy byly zcela jistě dražší než jejich alternativy v okrajových částech Prahy. Ze statistických výsledků nevyplývá, že by docházelo k výraznému přesunu studentů z centra Prahy do okrajových lokalit. Podíly Vysočan, Libně, Košíř, Střešovic atd. zůstávají na hodnotách okolo jednoho či dvou procent. Tyto lokality nebyly v docházkové vzdálenosti od školních budov a každodenní dojíždění hromadnou dopravou zřejmě vycházelo finančně nevýhodněji než dražší byt v centru města. Užitečnou pomůckou by v tomto směru mohl být přehled cen pronajímaných bytů a pokojů v Praze a také počet dostupných pokojů v jednotlivých čtvrtích města. Ten k dispozici nemáme. Nezbyvá nám než vztahovat dnešní představu statusu jednotlivých čtvrtí Prahy na tehdejší dobu. Současná představa žebříčku čtvrtí od luxusních po dělnické nemusí první republice odpovídat a také nemusí odrážet tehdejší cenovou politiku pronajímatelů.

Ze statistiky vyplývá též jedna překvapující skutečnost – některé pražské čtvrti se nacházely poměrně blízko školních budov či v sousedství velmi oblíbených čtvrtí a přesto zde studenti nežili nebo jich zde žilo méně, než by se dalo očekávat. Asi nejvýraznější je tato skutečnost na vztahu Vinohrad a Žižkova. Od školních budov na Starém a Novém Městě je dělila téměř stejná vzdálenost. Vinohrady byly moderní čtvrtí, na Žižkově bylo víc dělníků, dalo by se tudíž před-

---

⁸³ Jiří PEŠEK – Bohdan ZILYNSKYJ, *Bydliště pražského univerzitního studentstva před sto lety (1884)*, in: Documenta Pragensia, 1985, V/I., s. 159.

pokládat, že se budou na Vinohradech nacházet lépe vybavené a modernější podnájmy a naopak Žižkov mohl nabízet levnější podnájmy. O to více překvapí, že rozdíl mezi těmito čtvrtěmi činil mezi 10 a 32 %. Příčinu tohoto jevu nedovedu vysvětlit. Mezi podobně studenty „neobydlené“ čtvrti, u kterých není zřejmý důvod, patřil Karlín a Podolí. Přesné hodnoty volby čtvrtí pro obě sledované vysoké školy jsou uvedeny v příloze č. 4.

5. Vývoj a proměny kolejního ubytování v letech 1918 až 1939

5.1. Koleje za Rakouska-Uherska a první světové války

Před vypuknutím první světové války byly v Praze v provozu čtyři vysokoškolské koleje. Nejstarší z nich byla Strakova akademie založená roku 1896, poskytující ubytování synům z chudých šlechtických rodin. Její existence je podrobněji popsána v kapitole Strakova akademie a Akademický dům.⁸⁴ Ve stejném roce byla založena ve Voršilské ulici na Novém Městě kolej Arnošta z Pardubic pro studenty z katolických rodin, která je v provozu do současnosti, ale již nemá církevní charakter a slouží k ubytování studentů Univerzity Karlovy.⁸⁵

Roku 1904 byly na rohu ulic Jenštejnské a Dittrichovy slavnostně otevřeny Studentské koleje českých vysokých škol pražských, které zbudoval spolek „Hlávkovy studentské koleje českých vysokých škol pražských“, jenž byl za tímto účelem založen o tři roky dříve. Zřizovatelem spolku i koleje byl český architekt a mecenáš Josef Hlávka,⁸⁶ po kterém dnes nese kolej název. Jeho úmyslem bylo „*podporovati snaživé a nemajetné studenty, rigorosanty a kandidáty professury c. k. české university Karlo-Ferdinandovy a c. k. českých vysokých škol technických v Praze, bez rozdílu náboženství, hlavně bezplatným poskytováním bytu ve svých ústavech s obsluhou, otopem a osvětlením a dle prostředků i stravy, pomůcek vzdělávacích apod., a mimo to opatřováním kondicí, jak zaměstnání ved-*

---

⁸⁴ Zakladatelem této koleje byla nadace Jana Petra Straky z Nedabylic založená roku 1710, která si předsevzala finančně pomáhat se středoškolským a vysokoškolským vzděláváním synům z chudých českých šlechtických rodin. Po zrušení šlechtických titulů zde fungoval do druhé světové války Akademický dům, centrum studentského života. Jan HAVRÁNEK (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 3., Praha 1997, s. 196.

Pavel Kaidl ve své práci mylně uvádí rok 1886 jako datum založení Strakovy akademie. Pavel KAIDL, *Vývoj ubytování studentstva Univerzity Karlovy v 1. polovině 20. století*, rukopis 1998, s. 10.

⁸⁵ *Almanach Slávie 1906–7*, 1906, s. 78–79; *Almanach Slávie pro studující škol středních i vyšších 1900–1901*, 1900, s. 36; František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 4.

⁸⁶ Josef Hlávka (1831–1908), český architekt, mecenáš, zakladatel České akademie pro vědy, slovesnost a umění. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*, Praha 1998, s. 132.

lejšího“.⁸⁷ Podmínkou přijetí na tuto kolej byla nejen velká chudoba uchazeče, potvrzená vysvědčením o nemajetnosti, ale i vynikající studijní výsledky po celou dobu studia. Josef Hlávka vycházel ze své vlastní zkušenosti, kdy během studií bojoval s nedostatkem finančního zázemí. V pozdějších letech viděl, že mnoho nadějných studentů musí svoje studia přerušit jen proto, že nemají dostatek financí potřebných ke studiu nebo musí tolik času věnovat výdělečné práci, že na vzdělávání nemají čas a sílu a později musí školu opustit. Rozhodl se tedy pomoci dalším generacím, které se dostaly do stejné situace.

Po zakladatelově smrti byla tato instituce na jeho počest přejmenována na Hlávkovy studentské koleje. Budova koleje byla na svou dobu velmi moderně vybavena. Zakladatel věnoval velké úsilí přípravám objektu a jeho účelnosti, značné množství užitečných informací získal při návštěvě obdobných moderních institucí v zahraničí. Na pokojích se nacházelo ústřední topení a elektrické osvětlení. Vedle studentských pokojů kladl Hlávka důraz na společenské vybavení. V koleji se nacházela jídelna, čítárna časopisů, knihovna, čtyři hudební místnosti, herna, tělocvična, lékařská ordinace, pekárna a dokonce i fotografický ateliér. Celkem poskytovala ubytování pro 211 studentů.

Tyto tři koleje ubytovávaly jen studenty-muže. Jedinou dívčí kolejí v této době byla Ženská kolej Spolku akademicky vzdělaných žen založená roku 1917 se sídlem ve Spálené ulici, kde se nacházelo jen 15 lůžek. Kolej měla i dvě pobočky, které byly umístěny v ústavu choromyslných v Kateřinské ulici a v klášteře Alžbětinek. Celková kapacita těchto tří objektů byla pět desítek studentek.⁸⁸

---

⁸⁷ Stanovy spolku Hlávkovy studentské koleje českých vysokých škol pražských. Vladimír NOVÁK, *Studentské koleje a internáty; jich význam výchovný*, Brno 1912, s. 126–127.

Hlávková kolej je v současnosti majetkem Českého vysokého učení technického v Praze a je nadále využívána dle přání Josefa Hlávky. Je určena vynikajícím studentům vysokých škol v Praze, kteří jsou v sociální tísní. Především se jedná o doktorandy a mladé vědecké pracovníky.

www.cvut.cz/pracoviste/odbor-pedagogiky/dokumenty/hlavkova-kolej, (stav ke dni 30. 3. 2009).

⁸⁸ AUK, Všestudentský archiv, karton 200, *Dopis Slavnému Správnímu výboru Hlávkových studentských kolejí českých vysokých škol pražských v Praze*; AUK, Všestudentský archiv, karton 200, Č.j.: 69/ai 1917; J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920, s. 17; R.S., *Budeč*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, č. 10, s. 17; Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 150.

Kapacita výše zmíněných kolejí neodpovídala počtu vysokoškolských studentů a navíc jejich zřizovatelé vytvořili náročné podmínky přijetí. Většina z tehdejších mimopražských studentů místo na koleji nezískala a musela si najít jiné ubytování. Možnými formami byly zejména hotely a podnájmy. Jejich cena však byla vyšší než bydlení na kolejích – měsíc v Hlávkových kolejích stál do první světové války 12 korun⁸⁹, průměrná cena studentského podnájmu na Vinohradech ve stejné době činila 19,10 korun⁹⁰. V této částce bylo zahrnuto jen ubytování, navíc si student musel sám zajistit stravu, topení, osvětlení a praní prádla. Tím se celkové náklady na bydlení dále zvyšovaly.

System studentského ubytování a sociální péče, který je dnes vnímán jako samozřejmý, před rokem 1918 víceméně neexistoval. S touto problematikou pomáhal vysokoškolákům jen malý počet mecenášů, kteří si zřejmě vysokoškolskými studii sami prošli a uvědomovali si, s jakými potížemi se jejich mladší kolegové potýkají. Ze strany státu převládala myšlenka, že okruh otázek spjatých s vysokoškolským prostředím se má orientovat jen na vzdělávání. Otázka sociálního zajištění studentů byla vnímána jen jako soukromá záležitost, kterou se státní orgány nezabývaly.⁹¹

Začátek první světové války v roce 1914 znamenal zásadní změnu situace. Vedení Hlávkových studentských kolejí předpokládalo, že probíhající válka omezí či úplně zastaví výuku na vysokých školách, a tak nabídlo budovu koleje Červenému kříži, aby mohla sloužit jako nemocnice pro raněné vojáky. Na podzim 1914 však byla nečekaně zahájena výuka, stávající chovanci se vrátili na svá místa v koleji a ta tedy opět sloužila svému původnímu účelu. V průběhu války byli vysokoškolští studenti odváděni na frontu, tím pádem přerušovali svá studia a uvolňovala se jejich místa v koleji. Zůstával jim nadále status studentů, a tak vedení Hlávkových kolejí rozhodlo, že jejich místa nebudou zaplněna jinými uchazeči, aby se měli tito rekruti kam vrátit. To bylo vůči odvedeným studentům sympatické gesto, ale na druhé straně nikdo neplatil náklady za tato uvolněná místa a tím pádem se zdražil provoz koleje a kolejné muselo být zvýšeno z 12 na 21 korun.⁹²

⁸⁹ Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 123.

⁹⁰ AUK, Všestudentský archiv, karton 128, *Bytová krize studentská*.

⁹¹ Bedřich MATHESIUS, *Sociální péče o studentstvo a stát*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, 1923, č. 1, s. 7–10.

⁹² Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 125.

5.2. Nedostatek ubytování na počátku první republiky a zřizování nových kolejí

Po ukončení první světové války a vzniku Československé republiky se mnoho lidí vracelo nebo nově přicházelo do Prahy, hlavního města nového státu. Vznikly zde nové centrální instituce, které se do té doby nacházely ve Vídni. Podmínky pro návrat vojáků z války a pro nový úřednický aparát byly zoufalé. V Praze byl velký nedostatek ubytování, potíže měli nejen studenti, ale i úřednictvo a státní zaměstnanci. Velmi rychle byly rozebrány všechny hotely a ubytovny, množství podnájmů neodpovídalo aktuální poptávce, čehož využili jejich majitelé, kteří výrazně navýšili ceny, protože věděli, že svůj pokoj pronajmou za téměř jakoukoliv částku. Domnívám se, že můžeme klidně mluvit o podnájemnické lichvě. Oproti roku 1913 stál pokoj na Vinohradech v roce 1918 téměř třikrát tolik – 56,35 Kč. V lednu 1919 se ceny pohybovaly mezi 80 a 100 korunami, do října 1920 se ceny opět zdvojnásobily a pokoj pro studenta vyšel na 170 až 200 korun. Byla vydána opatření, která měla zabránit neustálému zvyšování cen a v listopadu 1919 byl zřízen státní bytový fond, který zajišťoval obsazenost bytů a přijatelné ceny.⁹³ Kdo mohl, nabízel v této době ubytování, buď ze snahy pomoci v této napjaté situaci nebo jen z osobních zjištěných důvodů, ale stále to nestačilo a poptávka nadále převyšovala nabídku. Do Prahy nepřicházeli pouze studenti, kteří tu chtěli začít studovat nebo již studovali a nastupovali do dalšího ročníku, ale i ti, jenž byli za války povoláni na frontu a museli díky tomu svá studia přerušit. Tito studenti měli nárok pokračovat ve studiích i být ubytováni v té samé kolejí, kde byli před válkou nebo za války. „Po skončení války se z fronty vrátili bývalí chovanci a domáhali se místa v kolejí; požadovali si, aby se z kolejí vystěhovali „civilní beánie“. Aby snáze prosadili své požadavky, formované asi dost autoritativně, založili „sovět“ vedený Josefem Trškou (...), Josefem Kotkem (...) a Františkem Roubíkem. Řešení se nakonec našlo v tom, že z kasáren byly vypůjčeny kavalce a nejmladší studenti se nastěhovali do pokojů po třech a čtyřech. Stav chovanců se v zimním semestru 1918/19 zvýšil na 241.“⁹⁴

⁹³ J. M., *Věci sociální. První sociálně politická opatření naší republiky, stoupání mezd, bytová politika*, Naše doba, roč. 26., 1919, s. 529.

⁹⁴ Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 131.

Výše popsané potíže nejsou typické jen pro Prahu a česká města v roce 1918, můžeme se s nimi setkat ve většině průmyslových měst a oblastí Evropy. Problém bytové krize se objevil již v průběhu 19. století jako důsledek industrializace a souvisejícího přesunu obyvatelstva z venkova do měst. Vedle nárůstu počtu obyvatel se změnila i sociální struktura průmyslových měst. Právě v této době vzrostla poptávka po levných a malých bytech, které se staly nedostatkovým zbožím, zatímco velkých luxusních byl dostatek a nebyl o ně zájem. Logickým řešením by byla výstavba činžovních domů s malými byty, jenže kupní síla chudých vrstev byla nízká. Ze strany investorů by se jednalo o velmi nerentabilní obchod s dlouhodobou návratností, tudíž se jen malá část z nich rozhodla pro výstavbu činžovních domů a situace zůstávala po dlouhou dobu na stejné úrovni. Lidé se museli usmířovat a žít v bytech v „nelidských“ a po hygienické stránce nevyhovujících podmínkách. Město i stát částečně zasáhly a vydaly nařízení, jejichž cílem bylo uklidnění situace, ale rozhodně nemohly tento problém vyřešit a doufaly v samoregulační mechanismy společnosti. Bytová krize se v Evropě objevila v druhé polovině 19. století, konkrétně u nás v šedesátých a sedmdesátých letech a kulminovala po první světové válce.⁹⁵

Všichni volali po okamžitém zlepšení situace. Na straně studentů stál Svaz československého studentstva⁹⁶ jako ústřední studentská organizace a snažil se jim pomoci s hledáním řešení. Stav ubytování byl nevyhovující, lidé spali, kde se dalo, často ani ne v ubytovnách, přespávali na nádražích, v parcích nebo kavárnách. Dalším problémem byl nedostatek jídla v menzách a drahé studijní potřeby. Zejména otázka ubytování musela být vyřešena rychle, byl chladný podzim, zima se rychle přibližovala a bylo nemožné, aby studenti zůstali bez střechy nad hlavou. V existujících kolejích byly zvýšeny počty ubytovaných, v Hlávkově stu-

⁹⁵ Leopold LANGER, *Bytová otázka a dělnictvo*, Praha 1912, s. 9–10; Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918–1938)*, díl 1., Praha 2000, s. 288; Karel TEIGE, *Nejmenší byt, bytová krize, reforma bydlení, byt pro existenční minimum, rodinný, nájemný a kolektivní dům, regulace obytných čtvrtí, nové formy domu a bytu, hnutí za lidový byt*, Praha 1932, s. 41–42.

⁹⁶ Svaz československého studentstva byl založen roku 1904, roku 1920 přejmenován na Ústřední svaz československého studentstva, byla to centrální organizace studentstva, která spolupracovala s menšími spolky v oblasti studentské péče. Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 30, František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 10.

dentské koleji bylo ve školním roce 1918/19 ubytováno 241, místo plánovaných 210 studentů.⁹⁷ To jistě v této vyhrocené době pomohlo, ale bylo potřeba řešit situaci systémově, neboť celkem bylo potřeba ubytovat 700 až 800 studentů.⁹⁸ Ministerstvo školství a národní osvěty provedlo průzkum ve veřejných budovách, jejímž výsledkem byl soupis všech volných místností. Jednalo se nejen o školy, nemocnice a vojenské budovy, ale šlo zejména o klášterní budovy, ve kterých se nacházelo mnoho volných místností, které byly bez větších úprav vhodné k bydlení. Na základě těchto výzkumů stát žádal správce jednotlivých budov o ubytování mládeže. Šlo o dobrovolnou akci a republika neměla žádný mechanismus, jak majitele k souhlasu donutit. Velká část majitelů odmítla, důvodem nebyl nezáměr, ale nedokonale vytvořený průzkum. Do soupisu byly uvedeny všechny místnosti v budovách, ale úředníci provádějící výzkum nezohlednili, zda je možné všechny místnosti použít k ubytování – často šlo o knihovny, půdy či sklady neodpovídající hygienickým normám, ani studentským potřebám. Správci budov se přesto snažili studentům pomoci a někteří je na své náklady nejen ubytovali, ale zajišťovali jim i stravování, topení a osvětlení. Samozřejmě se nejednalo o definitivní řešení a tyto instituce si studenty u sebe nechávaly jen po dobu nezbytně nutnou, v řádu měsíců nebo nejdéle do konce školního roku 1920/21.⁹⁹ Takovými institucemi byl například arcibiskupský seminář, Akademické gymnázium, německý chemický ústav či chudobinec u Bartoloměje.¹⁰⁰

Studenti poukazovali na své problémy a sami se také podíleli na jejich řešení. Na jaře roku 1919 proběhla na Staroměstském náměstí demonstrace, na jejímž konci předali studenti poslancům rezoluci svých požadavků, kde sami navrhovali možná řešení. Hlavní myšlenkou bylo využít budovu Donucovací pracovny¹⁰¹ a kapucínský klášter, které se obě nacházely na Hradčanech, a zřídit

⁹⁷ Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 131.

⁹⁸ Národní archiv, fond Ministerstva sociální péče, karton č. 531, *koncept žádosti zasílané majitelům nemovitostí s žádostí o ubytování studentů.*

⁹⁹ Národní archiv, fond Ministerstva sociální péče, karton č. 531, *korespondence Ministerstva sociální péče s majiteli nemovitostí.*

¹⁰⁰ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 10.

¹⁰¹ Podrobný popis tohoto shromáždění přinesl dobový tisk. *Všestudentské manifestace. Tábor studentstva na Staroměstském náměstí*, in: *Národní politika*, 19. května 1919, roč. 37, č. 137, s. 2.

Trautmannsdorfský palác, pozdně klasicistní budova na nároží ulic Loretánské a U Kasáren,

v nich koleje. Tato rezoluce byla zákonodárci jednomyslně přijata a budovy byly rychle upraveny do obyvatelného stavu.¹⁰²

V květnu roku 1919 proběhla v pražském parku Stromovka slavnost „Studentstvo sobě“, jejíž součástí byla finanční sbírka na vybavení hradčanských kolejí. Dne 18. května 1919 se vypravilo asi dvě stě studentům za prezidentem Masarykem, aby ho informovali o svých starostech. Prezident je vyslechl a přislíbil jim dar ve výši 100 tisíc korun na zřízení hradčanských kolejí pro nemajetné studenty, které po něm byly později pojmenovány.¹⁰³

Masarykovy koleje byly provizorně otevřeny pro studenty v říjnu roku 1919. Koleje byly zařízeny z různých sbírek a darů, instituce Donucovací pracovní propůjčila železné postele, ministerstvo národní obrany darovalo slavníky a slámu. Podmínky, ve kterých byli studenti ubytováni, byly skromné a nevyhovující. Místnosti byly velmi malé, nebylo zavedeno osvětlení, některé neměly vytápění, nezděná se objevovala v místnostech plíseň. Většina studentů byla přesto spokojena a protesty byly ojedinělé.¹⁰⁴ Tato kolej byla jedinečná v tom, že se na její správě z větší části podíleli studenti sami, jediným „nekolejákem“ byl správce koleje, v této době pan Adolf Kostečka.¹⁰⁵ Studentská samospráva se osvědčila,

---

č. p. 180, roku 1830 zde byla zřízena donucovací pracovní. Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... VII*, Praha 2001, s. 222–223; Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 30; František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 10.

¹⁰² Adolf KOSTEČKA, *K historii kolejí*, in: *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929, s. 11.

¹⁰³ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 30; František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 13–14.

¹⁰⁴ Nedostatečné osvětlení a topení popisují následující citáty: „*Klášteří kobky studentské přes diskrétní renomé milostné intimity měly ve všech pražských studentských kolejích a fakultách pověst hygienicky odstrašující. Egypťská tma a dotěrná špína se těšily ve dne nasládlou vůní hnijícího dřeva a večer k tomu rozlitého petroleje.*“ Josef TYRALÍK, *Kolejáci v kapucínáku*, in: *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929, s. 109. „*S počátku jsem spal na pokoji o 20 lůžkách (dnešní společenská síň), měli jsme jeden stůl, nevelký, nouzi o umyvadla, šatníky žádné! A světlo? Jako v donucovací pracovní; nade dveřmi svítil hořák, jediný pro celou místnost, a my jsme při tom měli dohánět 4–5 zmeškaných let.*“, Augustin SOCHR, *Jak jsme začínali*, in: *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929, s. 71.

¹⁰⁵ Český právník, v roce 1919 spoluzaložil Ústřední svaz československého studentstva, byl jeho prvním předsedou, s profesorem Jarníkem založil Masarykovu studentskou kolej. František

kolejáci, jak se tehdy označovali studenti ubytovaní na kolejích, si vytvořili ke koleji mnohem bližší vztah než jinde.¹⁰⁶

Dalším a můžeme říct i největším projevem zájmu studentů o zlepšení situace v prvních letech československé republiky byla výstavba Studentské kolonie na Letné (v západní části parku, v místech, kde je dnes točna tramvaje). Pomoc zvnějšku byla pomalá, drahá a nejistá, a tak se studenti rozhodli, že nebudou dále čekat a kolej, která tu chyběla, si sami postaví.¹⁰⁷ Iniciátorem a hlavním organizátorem prací bylo Obrodné hnutí československého studentstva.¹⁰⁸ Veřejnost byla tímto nápadem nadšena a všemožně studenty podporovala. Stavbě kolonie na Letné byl v této době věnován velký zájem novinářů a často se o výstavbě dočteme v dobovém tisku. Hlavní město Praha poskytlo studentům zcela zdarma pozemek pro výstavbu domů, ministerstva slíbila studentům 4 miliony korun, prezident Masaryk daroval studentům 1,5 milionu korun z jubilejního fondu, dalších ¾ milionu věnovali studentům občané z veřejné sbírky.¹⁰⁹ Dary na kolej nebyly jen peněžní, například dřevo na výstavbu a jiný stavební materiál pocházel také

DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 10–11, dále k tématu *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929.

¹⁰⁶ Jan VRZALÍK, *Převrat*, in: *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha, 1929, s. 24.

¹⁰⁷ Tuto situaci názorně popisuje Ing. Miloš Vaněček ve svých vzpomínkách: „V létě a na podzim roku 1920 vyvrcholila všeobecná bytová krise a zasáhla i studentstvo. Studenti, vracející se na své fakulty, neměli kde se ubytovat, nemluvě o naprosto nepřístupných cenách těch několika bytů, které byly k dostání. Praha neměla studentských kolejí, internátů a pod., jediná česká kolej Hlávková nemohla uspokojiti ani malou část potřeby. Proto byla získána bývalá Zemská donucovací pracovna pro provisorní zřízení koleje. Místa byla obsazena hned a potřeba studentských bytů se téměř nezmenšila. Studentským pracovníkům bylo jasno, že zde může pomoci jen velké řešení, výstavba veliké koleje studentské. Ale pro tu nebylo ani stavebního místa, natož plánů, povolení a hlavně – peněz. Výsledek jakékoliv akce v tomto směru nebylo možno očekávati v době dohledné. A mezitím zostřovaly se i projevy všeobecné bytové krise – násilné zasahování – zabírání bytů byly prostředky, které pomáhaly chvíli a někde, ale neřešily věc.“ Miloš VANĚČEK, *Proč vznikla studentská kolonie*, in: *Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930*, Nymburk 1931, s. 40.

¹⁰⁸ O jeho činnosti nás informuje Václav Maria Havel (1897–1979), otec bývalého prezidenta České republiky, ve svých vzpomínkách. Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 128–131 a 134–138.

¹⁰⁹ Dotace 4 milionů korun byla podmíněna uvolněním tohoto prostoru nejvýše po deseti letech pro stavbu definitivní koleje, tento smluvní dodatek nebyl nikdy proveden. Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 146.

ze sbírek. Darujícími nebyli jen českoslovenští občané, finance přicházely i ze zahraničí, dokonce až z Číny a Ameriky. Idea výstavby této koleje byla taková, že si studenti sami budovu postaví a nebudou zbytečně platit za práci řemeslníků, a tedy bude možné snížit náklady na ubytování na minimum. Při stavbě byl použit patentovaný systém dřevěných konstrukcí prof. Záhorského, který byl zjednodušeně řešeno stavebníci skládající se z dřevěných trámů, již dovedl sestavit téměř kdokoliv. Navíc byl na začátku první republiky velký nedostatek stavebních hmot, kvůli čemuž byly velmi drahé a čekací doby na dodávky dlouhé. U dřeva byla situace podstatně jednodušší.¹¹⁰ Na samotné výstavbě se podíleli studenti vysokých škol, pomáhali i studenti z nižších vzdělávacích stupňů. Zpočátku přicházeli o víkendech a svátcích i pracující lidé. Ve svátek dne 28. října 1920 na stavbě pracovalo 500 studentů a 3 500 Pražanů.¹¹¹ S přicházející zimou a klesající propagací v tisku zájem o pomoc pozvolna opadával a nakonec muselo vedení stavby přistoupit na placení profesionálních řemeslníků, což zvýšilo náklady na stavbu a původní plán otevření koleje již na Nový rok 1921 nevyšel.¹¹²

Stavby probíhaly od podzimu roku 1920, první budova byla otevřena v dubnu následujícího roku a celý areál byl zprovozněn na začátku studijního roku 1921/1922. Celkem vzniklo 9 dřevěných pavilonů (5 pavilonů po 54 studentech, 4 pavilony po 96 studentech), které poskytly ubytování pro 650 studentů.¹¹³ Jednalo se o nejlevnější kolej v Praze, v prvních letech stálo ubytování 60 korun, v polovině třicátých let studenti platili 72 až 92 korun měsíčně. Navíc byl tento

---

¹¹⁰ K. BOHÁČ, *Vznik a vývoj kolonie*, in: Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930, Nymburk 1931, s. 20; Miloš VANĚČEK, *Proč vznikla studentská kolonie*, in: Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930, Nymburk 1931, s. 40.

¹¹¹ „*Jako iniciátoři z řad členů OHČS jsme razili hned od počátku zásadu, že svůj čas a práci při organizaci akce mají věnovat především ti studenti, kteří neztratili studijní čas vojnou a mají kde bydlet. Ovšem ve stavebních partách o sobotách a nedělích měli především pracovat ti, kteří hodlají v kolonii bydlet. Ve značném počtu byly však tyto party doplňovány i studenty, kteří nepotřebovali byt, a to vysokoškoláky i středoškoláky.*“ Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 146–147.

¹¹² Tamtéž, s. 147.

¹¹³ Součet kapacit jednotlivých pavilonů je 654, ale dle autora kolej ubytovala 650 studentů. Domnívám se, že rozdíl byl způsoben tím, že v pavilonu číslo 6 měla sídlo správa koleje, byla zde i čítárna a spolková místnost. A. C. NOR, *Jedno pokolení*, Praha 1982, s. 48; O. MIKAN, *Studentská kolonie na Letné*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1., 1923, č. 10, s. 5.

poplatek vybírán jen deset měsíců ročně a o letních prázdninách zde studenti mohli bydlet bezplatně.¹¹⁴

Citlivý popis kolonie vytvořil A. C. Nor: „Kolonkou se nazývalo několik dřevěných pavilónů, rozhozených po parkovité zahradě. Byly barokně ozdobené a uvnitř byly po délce rozříznuty úzkou chodbičkou, z níž na obě strany byly husté dveře do studentských pokojíčků. Pavilóny byly patrové a byla jich skoro celá desítka pro mužské obyvatelstvo kolonie, kromě jednoho, určeného studentkám. Vzhled všech pavilónů byl radostný přes chmurnost jejich zčernalého, mastnotou napuštěného dřeva, ze kterého byly postaveny.“¹¹⁵ Fotografie ukazující skutečnou podobu průčelí jednoho z pavilónů se nachází v příloze č. 6.

Zajímavé je, že všichni zde ubytovaní studenti se měli podílet na stavbě koleje. Ti, co sem přišli v době, kdy už kolej stála, se ze své pracovní povinnosti vyplatili jednorázovým poplatkem 20 korun.¹¹⁶ „Starousedlíci v koleji“, tedy ti, kteří se fyzicky podíleli na stavbě koleje, měli svá nepsaná privilegia. Studenti měli povinnost dokládat svůj prospěch, řádně a v termínech plnit zkoušky. Byla určena doba, za kterou bylo možné studium absolvovat a ti, kteří bezdůvodně studium prodlužovali, neměli nárok v kolonii zabírat místo vzorným studentům. „Stavitelé“ považovali kolej za svou, odmítali dokládat svůj prospěch a byli i přes nedodržování předpisů na koleji tolerováni. Situace se změnila na přelomu let 1927 a 1928. Během vánočních prázdnin, konkrétně 21. prosince 1927, došlo k požáru pavilonu č. 6. Tou dobou byl v Praze velký mráz, konkrétně mínus 17 stupňů Celsia, díky tomu byla nízká vzdušná vlhkost, což usnadňovalo hoření a současně velmi ztěžovalo hašení. Ohnisko požáru se navíc nacházelo na nepří-

¹¹⁴ František MORKES, Finanční náročnost studia v předmnichovském Československu, in: Mládež, společnost a stát, roč. 3, 1994, č. 2, s. 19; Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 148; A. C. NOR, *Sloupky o studentech*, Praha 1927, s. 39.

¹¹⁵ A. C. NOR, *Jedno pokolení*, Praha 1982, s. 46–47. Podobný popis, víc zaměřený na vnitřní život koleje, se nachází v jeho díle *Sloupky o studentech*. A. C. NOR, *Sloupky o studentech*, Praha 1927, s. 8–9.

Dívčí pavilon číslo 9 se nazýval Děvín. František MORKES, *Finanční náročnost studia v předmnichovském Československu*, in: Mládež, společnost a stát, roč. 3, 1994, s. 19.

¹¹⁶ Původně se měli všichni chovanci podílet vlastní prací na existenci koleje, ale nebyl dostatek práce a hodina činnosti se převáděla na 1 korunu. Tímto způsobem získané peníze šly do fondu na údržbu kolonie a na výstavbu definitivní koleje. Antonín KOTNAUER, *Několik slov*, in: *Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930*, Nymburk 1931, s. 62.

stupném místě, pod venkovní římsou. Na místo se sjely hasičské sbory z celé Prahy a i přes veškerou snahu objekt během čtyř hodin shořel, ale ostatní budovy se podařilo uchránit.¹¹⁷ Po návratu studentů z domovů vznikl problém, kam narychlo ubytovat studenty z tohoto pavilonu, řešení bylo nalezeno ve vystěhování „přesluhujících“ studentů. Pavilon č. 6 byl obnoven poté již jen jako přízemní budova. V roce 1933 se Studentská kolonie na Letné zmenšila ještě o jeden pavilon.

Kolonie na Letné existovala až do sedmdesátých let 20. století, přestože původně měla fungovat jen pět či deset let jako dočasný objekt před stavbou definitivní koleje. V roce 1939 byla její část uzavřena, později zbořena a druhá polovina byla odstraněna až v sedmdesátých letech.¹¹⁸ V dnešní době tuto kolej připomíná jen pískovcový pomník, který zde byl odhalen 17. listopadu 1989.¹¹⁹ Jeho podoba se nachází v příloze č. 9.

Na začátku dvacátých let byla pro posluchače vysokých škol ze Slovenska otevřena Štefánikova kolej. V polovině dvacátých let k němu přibyla Husova studentská domovina v Jungmannově ulici, Vojensko-inženýrská kolej na Malé Straně, ženská studentská kolej Budeč na Vinohradech a Švehlova studentská kolej na Žižkově, jejímž zřizovatelem byla agrární strana.

Štefánikova kolej založená roku 1920 se nacházela na Letné, Na Výšinách 2, hned naproti vodárenské věži v bývalém hotelu Belvedere. Ubytovala 80 nemajetných studentů ze Slovenska. Poplatek činil 100 korun za ubytování a 220 korun za služby a stravování. V koleji byl poměrně přísný režim a existující samospráva měla omezené pravomoci. Kolej zanikla ve školním roce 1950/1951, kdy připadla Vysoké škole uměleckoprůmyslové a byla přejmenována na Kolej Mikoláše Alše. Pod tímto názvem funguje dodnes.¹²⁰

---

¹¹⁷ Bohumil MUŽÍK, *Mezi studenty*, in: Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930, Nymburk 1931, s. 124–125.

¹¹⁸ Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 149.

¹¹⁹ Stanislav SRNSKÝ, *Málo známé pražské pomníky a památníky*, in: Věstník Klubu za starou Prahu, roč. 33, 2003, č. 2, s. 39–40, dále k tématu Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Ve stínu pražských pomníků a soch*, Praha 2003.

¹²⁰ Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 199. Dále k tématu Ján PONIČAN, *Búrlivá mladosť. Spomienky I, 1920–1938*, Bratislava 1975; Eduard GOLDSTÜCKER, *Vzpomínky 1913–1945*, Praha 2003.

Podrobnější popis si ještě zaslouží Švehlova kolej na Žižkově vybudovaná roku 1925 v rondokubistickém stylu. Na rozdíl od všech dříve jmenovaných kolejí nesloužila jen nemajetným, ale studentům ze všech sociálních vrstev. Jejím zřizovatelem byla agrární strana, která nevyžadovala členství chovance ve straně, ale alespoň jeden rodinný příslušník musel být členem stavebního družstva Švehlovy domy, do kterého se skládal podíl 500 korun. Cena za ubytování se pohybovala mezi 120 a 250 korunami. Celkem zde bylo ubytováno téměř 300 studentů.¹²¹ Za minulého režimu byla přejmenována na Studentskou kolej 5. května, dnes opět používá svůj původní název.¹²²

Poslední kolejí z 20. let, která si zaslouží být zmíněna, jsou Ženské studentské koleje Budeč. Většina kolejí totiž ubytovávala jen muže, dívky byly ubytovány jen v Koleji posluchaček vysokých škol a v jednom pavilonu letenské kolonie zvaném Děvín. Jejich celková kapacita byla asi 100 lůžek, což bylo nedostatečné a v porovnání s množstvím mužských kolejí diskriminační. Roku 1922 se Obrodné hnutí československého studentstva a vedení Koleje posluchaček vysokých škol rozhodlo, že postaví novou ženskou kolej. Ta byla vystavěna na Vinohradech na nároží ulic Wenzigovy a Bělehradské a uvedena do provozu v roce 1925. Zázemí v ní našlo 200 studentek, které většinou pocházely z bohatších rodin, protože měsíční poplatek 400–600 korun si nemohla dovolit každá.

Tím byly základní studentské potřeby zajištěny, provizorní ubytovny byly uzavřeny, jedinou výjimkou byla výše uvedená Studentská kolonie na Letné, která fungovala o 40 let déle, než měla. To však neznamená, že kapacita kolejí odpovídala počtu mimopražských studentů. Většina z nich bydlela na privátech a koleje byly určeny především chudým studentům. Obecné možnosti ubytování pro studenty v Praze však byly, byl jich dostatek, konkurenční prostředí udržovalo ceny v přijatelných výškách, a tak se už nestávalo, že by studenti po příchodu do Prahy neměli kam složit hlavu.

---

¹²¹ František MORKES, *Finanční náročnost studia v předmnichovském Československu*, in: *Mládež, společnost a stát*, roč. 3, 1994, č. 2, s. 17; Bohumil PATKA, *Státní podpory vysokoškolských studujících v roce 1928–29*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 7., 1929, č. 7–8, s. 46–47.

¹²² František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 7.

5.3. Nová Masarykova kolej a rok 1927

Masarykova studentská kolej se původně nacházela ve vězeňských celách Donucovací pracovny a v klášterních celách kapucínského kláštera. Obě tyto budovy od počátku nevyhovovaly svým stavem hygienickým normám a studentským potřebám. Proto se v polovině dvacátých let objevily hlasy volající po zřízení nové moderní koleje, která by tuto stávající nahradila a ponechala si její název. Pro výstavbu byla vybrána lokalita v Dejvicích, nedaleko dnešního Vítězného náměstí. Základní kámen byl položen 8. března 1925, den po Masarykových 75. narozeninách.¹²³ Z Národního fondu Masarykova získala kolej příspěvek dva miliony korun, zbývající částku doplatil stát.

Půl roku po položení základního kamene se studenti ze samosprávy hradčanské koleje dozvěděli, že v nové koleji nebude možná studentská samospráva, ale že kolej budou spravovat správci z řad úředníků a tím budou potlačeny zájmy studentů. Příčina tohoto rozhodnutí tkvěla ve smlouvě o financování celé výstavby. Zde stálo, že kolej získá státní podporu jen v případě, že v kuratoriu již nebude obsažen studentský prvek. Pokud by se tak nestalo, přišlo by stavební družstvo o finanční pomoc a muselo by veškeré náklady platit z vlastních prostředků. Druhým problémem, který kolejíci v nové budově spatřovali, bylo její moderní, snad až luxusní vybavení, jehož provoz vyžadoval navýšení kolejného, což bylo samo o sobě pro nemajetné členy hradčanské koleje nepřijatelné. Případné další navýšení ceny o splátku dluhu by bylo pro studenty likvidační. Daná situace dávala hradčanským kolejákům právo volby mezi dvěma variantami, z nichž ani jedna pro ně nebyla akceptovatelná. První potlačovala jejich práva a ideu stávající koleje, druhá pro ně byla z finančních důvodů nepřijatelná. Stávající hradčanská kolej poskytovala živobytí nemajetným studentům, její rozpočet byl nízký a úsporný. Domnívám se, že muselo být od začátku jasné, že na druhou variantu hradčanská samospráva přistoupit nemůže, a je možné, že za celou akcí stála snaha státu jednoduchým způsobem zlikvidovat studentskou samosprávu. Zde se však přepo-

¹²³ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 39. Dejvice v této době ještě nebyly akademickou oblastí jako dnes, ale již existovaly projekty, podle kterých zde měly být vystavěny budovy techniky. Základní kámen k nim byl položen v roce 1925 a první část byla uvedena do provozu v roce 1930. Václav LOMIČ, *Vznik, vývoj a současnost Českého vysokého učení technického v Praze*, Praha 1982, s. 81.

čítali. Studenti odmítli úřednickou správu – samospráva na kolejích se jim osvědčila a kolej fungovala v porovnání s ostatními mnohem lépe, na kolejích vládl pořádek, téměř se nevyskytovaly projevy nespokojenosti a po finanční stránce kolej také prosperovala. Studenti nepřistoupili ani na druhou variantu. Kuratorium koleje bylo s postojem samosprávy nespokojeno, a tak ji v roce 1926 zrušilo, neustavilo novou a do března následujícího roku kolej fakticky nikdo nespravoval. Rozpočet koleje byl tak nízký, že potřeboval neustálý dohled, kontrolu a usměrňování, ale ty víc než půl roku chyběly, což způsobilo dluh ve výši 50 tisíc korun. Dne 15. března 1927 byla nová Masarykova kolej v Dejvicích otevřena a studenti ze staré Masarykovy koleje se do ní měli přestěhovat a vzdát se tím svých práv. Většina z nich to odmítla, odstěhovalo se jen 61 osob a 200 studentů zůstalo na Hradčanech.¹²⁴ Hlavními argumenty zůstavších byla vysoká cena kolejného, kterou nebyli schopni platit, a potlačování svobod. Původní Masarykova kolej byla určena nemajetným studentům, měsíc ubytování zde přišel na 230 korun, měsíc v nově postavené dejvické koleji stál 360 až 510 korun podle míry majetnosti žadatele, ale pro zápis do koleje nebylo vysvědčení o nemajetnosti podmínkou.¹²⁵

Většina studentů neměla kam jít, a tak na hradčanské koleji zůstala a zvolila si své direktorium.¹²⁶ To mělo jednat jménem studentů, také mělo oddlužit kolejní rozpočet a snížit kolejné.¹²⁷ Představitelé dejvické koleje odmítli s hradčanským direktoriem jednat, a přestože věděli, že většina studentů tam zůstala, nebo spíš právě proto, dali odpojit vodu a elektřinu s tím, že budovy mají být už prázdné. Studenti o své situaci psali do novin a uspořádali na 21. března roku

---

¹²⁴ „Z koleje se stěhovalo do Dejvic jen 61 studentů (z toho jen 2 z Kapuciáku). Byli to však většinou tzv. „erární kolejáci“, kteří byli přijati do koleje na základě protekce některých vlivných osob a namnoze svými majetkovými poměry neodpovídali účelu koleje, která byla určena pro nejchudší. K nim patřili i ti, kteří tam nešli z vnitřního přesvědčení, na něž však působily důvody osobní, rodinné nebo studijní a rovněž ti, kteří nepochopili význam samosprávy. Konečně se k nim ještě připojili „štrébři“ a kariéristé.“ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 21–22. Jan VRZALÍK, *Dvě léta studentské koleje na Hradčanech*, in: *Národní listy*, 16. března 1929, roč. 69, č. 64, s. 3; *Studentské usilování o Masarykovu kolej*, in: *Národní politika*, 31. března 1927, roč. 45, č. 89, s. 2.

¹²⁵ Jan VRZALÍK, *Převrat*, in: *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929, s. 25.

¹²⁶ Tzv. správní výbor koleje. AUK, Všestudentský archiv, karton 389.

¹²⁷ Již v březnu roku 1927 bylo sníženo z 230 korun na 160. Jan VRZALÍK, *Převrat*, in: *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929, s. 27.

1927 veřejnou schůzi na Slovanském ostrově, které se zúčastnilo přes tisíc studentů. Česká veřejnost se postavila na stranu studentů. To dokazuje fakt, že během několika týdnů získali 20 tisíc korun ve formě darů. V červenci studenti spor částečně prohráli, přišli o kapucínský klášter, kde magistrát provedl exekuci a studentům zabavil jejich osobní majetek. Později byl průběh této akce kritizován a studenti si tím opět získali popularitu u veřejnosti. Na stranu kolejáků se přidává Svaz československého studentstva, který se stal novým správcem této koleje, jež přestala být ilegálním vzdorem a byla přejmenována na Studentskou kolej Svazu českého studentstva. Opět byla připojena voda a elektřina, v koleji byla obnovena studentská samospráva a studenti se stali morálními vítězi tohoto sporu.¹²⁸

5.4. Studentské koleje ve třicátých letech

Ve třicátých letech můžeme sledovat zklidnění situace v oblasti studentského bydlení, která byla způsobena nedostatkem bytů na začátku první republiky. Nedostatek privátů byl částečně kompenzován výstavbou nových pražských čtvrtí, kde byly rovněž pronajímány pokoje, jejichž pronajímatelé byli obnoveným konkurečním trhem donuceni snížit ceny. Zbudováním Masarykovy koleje v Dejvicích výrazně vzrostl počet míst v kolejích, které se staly dostupné větší části studentstva. Tím však výstavba kolejí nekončila. Ve třicátých letech byly zřizovány koleje převážně v novostavbách, které byly za tím účelem postaveny, a většina těchto institucí našla své umístění v pražských Dejvicích. V této době docházelo k rušení dočasných studentských kolejí a jejich nahrazování definitivními budovami, k čemuž došlo v případě Studentské kolonie na Letné, Jihoslovenské koleje, Karpatoruské koleje a v závěru sledovaného období i hradčanské koleje.

V této době můžeme pozorovat i odraz celospolečenských jevů ve studentském prostředí. Na začátku třicátých let společnost výrazně zasáhly potíže vyvolané hospodářskou krizí, mezi které patřilo zdražování potravin a služeb, což ve svých důsledcích znamenalo zdražení ubytování na kolejích, ale i na privátech. Vedle toho vzrostla i nezaměstnanost, důsledně také poptávka po práci a omezily se možnosti výdělků studentů, kteří ke svému životu potřebovali vyšší příjmy než

---

¹²⁸ Toto téma je zmiňováno v následujících dílech: František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 29–24; *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929; Bohumil KVASNÍČKA, *Svazovka*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 243–247.

dříve. Mezi školními roky 1930/31 a 1933/34 stouplо kolejnэ o 15 % a současně klesla výše stipendií pro nemajetné studenty o 20 %.¹²⁹ Koleje se snažily co nejšetřněji hospodařit, ale situace stejně byla pro některé studenty tak vážná, že svá studia předčasně ukončili. Logickým důsledkem všeobecného zdražování byla rostoucí reálná nemajetnost studentů a zvýšený zájem studujících o koleje určené nemajetným (např. o Hlávkovu kolej).¹³⁰ Podle statistik byli studenti pražské techniky více zasaženi hospodářskou krizí než studenti univerzity. V této době můžeme sledovat snižování zájmu o vysokoškolská studia. Hlavní příčinou bylo, že se do věku vysokoškoláků dostávaly slabé ročníky, jejichž příslušníci se narodili za první světové války nebo těsně po ní.¹³¹ S odlivem chovanců se potýkaly zejména koleje na pravém břehu Vltavy, protože studenti pražské techniky preferovali koleje v Dejvicích, které se nacházely blízko nově vystavěných přednáškových sálů.¹³²

Ve třicátých letech se aktivizovaly spolky na ochranu chudých studentů, v roce 1932 byla založena Jednota nemajetných a pokrokových studentů, která byla v roce 1935 přejmenována na Jednotu nemajetných studentů. Tato organizace vytvořila Kolejní výbor, což byl levicový protipól Ústředního svazu československého studentstva. Byly v něm začleněny všechny pražské koleje s výjimkou Masarykovy studentské koleje a koleje Arnošta z Pardubic. Zásluhou výboru nebyl v parlamentu schválen návrh na snížení stipendií a financí na sociální péči o studenty obecně.¹³³

Druhým typickým jevem ve třicátých letech byla politická radikalizace nálad společnosti. Studenti na kolejích většinou pocházeli ze sociálně slabšího prostředí, valná část z nich dostávala sociální stipendia a 80 % posluchačů ubytovaných na kolejích si ještě muselo přivydělávat. Dalo by se tedy očekávat, že

---

¹²⁹ Josef PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*, Praha 1983, s. 324.

¹³⁰ Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s.146.

¹³¹ Tamtéž, s. 148.

Ve dvacátých letech studovalo na filozofické fakultě 1 500 až 1 600 studentů ročně, ve třicátých letech jejich průměrný počet klesl na 1 300. Josef PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*, Praha 1983, s. 324.

¹³² Václav LOMIČ, *Vznik, vývoj a současnost českého vysokého učení technického v Praze*, Praha 1982, s. 81.

¹³³ František SOSNA, *Hlávkovy koleje, lidé a události kolem*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 257.

studenti budou převážně levicově smýšlející, ale spolehlivé podklady pro toto tvrzení nemáme. Existují sbírky vzpomínek a i odborná literatura, ale z důvodu jejich vzniku za minulého režimu neposkytují objektivní obraz reality.

Některé studentské organizace se radikalizovaly pravicově, takovou byl například Pražský svaz československého studentstva, který byl zřizovatelem hradčanské koleje. Z její strany byl často kritizován, tudíž se rozhodl tuto kolej zrušit, čímž by se svého odpůrce zbavil. Studenti o tomto úmyslu byli informováni a preventivně ustavili Spolek hradčanských kolejáků, který tvořili současní i bývalí studenti. V roce 1934 se stávající svaz koleje opravdu vzdal a kolej do své správy převzal nově vzniklý spolek, ta byla opět přejmenována na Kolej Spolku hradčanských kolejáků a tento název si udržela až do roku 1949.¹³⁴

Politická činnost byla ve většině kolejí zakázána, jejím vykonavatelům hrozilo za porušení zákazu vyloučení z koleje, ale přesto k politickým projevům v tomto prostředí docházelo. Jedinou kolejí, která byla k politické aktivitě tolerantní, byla hradčanská kolej. Studenti se zde mohli politicky projevovat a organizovat se. Navíc v této koleji probíhaly besedy s hosty politického a uměleckého světa. Mezi pozvanými byli například Bohumil Šmeral, Václav Kopecký, E. F. Burian či Voskovec a Werich.¹³⁵

Spojující levicovou organizací na kolejích byla Kostufra,¹³⁶ založená v roce 1922. Studenti se politicky aktivizovali hlavně v období před volbami. Po nocích probíhaly na kolejích politické diskuze a zapálení členové politických stran nebo jejich podporovatelé se snažili získat další hlasy. Tajně se vyvěšovaly plakáty politických stran. V Hlávkových kolejích dostalo 23 studentů důtku za to, že do oken vyvěsili volební číslo komunistické strany.¹³⁷ Výraznou událostí v dějinách

¹³⁴ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 26–28 a 58.

¹³⁵ Bohumil KVASNIČKA, *Svazovka*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 245. Tvrdé postihy proti politickým projevům probíhaly v Masarykově koleji v Dejvicích. AKPR, inv. č. 1051, *Důvodová zpráva studentských zástupců v Masarykově studentské koleji v přijímací komisi roku 1931*; AKPR, inv. č. 1051, *Protokol o přijímání členů do Masarykovy studentské koleje pro studijní rok 1931/32*.

¹³⁶ Komunistická studentská frakce. Ivan TESÁR, *Komunistické studentské hnutí na pražských vysokých školách v předmnichovské republice*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis*, roč. 3, č. 1, s. 20; Miroslav ŠIŠKA, *Publicista Andrej Sirácky*, Praha 1986, s. 28.

¹³⁷ František SOSNA, *Hlávkovy koleje, lidé a události kolem*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 258.

pražských kolejí bylo blahopřání studentů k sedmdesátým narozeninám Romaina Rollanda v roce 1936, iniciované chovanci Hlávkových kolejí. Větší ohlas než samotné přání vyvolala nečekaná Rollandova odpověď,¹³⁸ která sklidila takový ohlas, že byla citována v několika denících.¹³⁹ Projevy pravicové orientace mezi chovanci pražských kolejí se mi nepodařily dohledat v literatuře, vzpomínkách ani v archivních materiálech, ale zcela určitě nebylo studentské hnutí jednoznačně levicové a jistě v kolejích docházelo i k projevům pravicového směru.

5.5. Demonstrace 28. října 1939, smrt Jana Opletala a uzavření českých vysokých škol 17. listopadu 1939

28. říjen byl významným státním svátkem v meziválečném období – připomínkou samostatnosti československého státu. Po 15. březnu 1939 německé orgány důsledně prosazovaly germanizaci českých zemí a potlačovaly vše, co by mohlo připomínat ještě nedávnou existenci samostatného státu. Oslava vzniku republiky, která už není a již existence má být co nejrychleji zapomenuta, nebyla v zájmu okupačních orgánů. Předchozí germanizační nařízení byla vnímána českou veřejností s nelibostí a demonstrativním odporem, ale k výraznému protestnímu vystoupení občanů a pokusu zvrátit situaci zdola nedošlo. Odmítnutí státního svátku a s tím související definitivní zánik vlastního státu bylo již pro občany neúnosné a rozhodli se pro veřejné vystoupení a o pro pokus původní stát zachránit.¹⁴⁰

28. říjen 1939 připadl na sobotu – tehdy běžný pracovní den. V říjnu byly rozšiřovány letáky, které nabádaly obyvatele, aby na protest tento den nenastoupili do zaměstnání a šli demonstrovat do ulic měst.¹⁴¹ Nešlo už o oslavu vzniku Čes-

---

¹³⁸ „*Děkuji srdečně studentům Hlávkovy studentské koleje za jejich dopis k mým sedmdesátinám. Byl jsem jím velmi dojat. Sdílím Vaše naděje v lidství spravedlivější a šťastnější. To závisí na nás, na našem přesvědčení, na našich obětech a na naší jednotě. S přátelským pozdravem Romain Rolland*“. František SOSNA, *Hlávkovy koleje, lidé a události kolem*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 256.

¹³⁹ 8. března v *Národních listech* a v *Právu lidu*, František SOSNA, *Hlávkovy koleje, lidé a události kolem*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 256.

¹⁴⁰ Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 8–16; *Persekuce českého studentstva za okupace*, Praha 1945, s. 21–34.

¹⁴¹ Další pokyny byly tyto: „1. Obléci smuteční šaty a nositi klobouky v ruce. 2. Pokud nelze přímo stávkovati, má se přijíti do práce a nepracovati. 3. Nejíti do biografů ani divadel, ale zato navštívit kostely, národní památky a také Masarykův hrob v Lánech. 4. Nositi co nejvíce

koslovenské republiky, ale o projev odporu proti nacistické nadvládě. K projevům odporu došlo v mnoha českých městech, byly k pomníkům kladeny květiny, na domech byly vyvěšeny prapory, zaměstnanci v podnicích stávkovali. Mimo Prahu měly tyto projevy poklidný ráz a nedocházelo u nich k významným střetům.¹⁴² Protestní akce v hlavním městě byly veliké. V dopoledních hodinách měly protesty poklidný průběh – docházelo k shlukům obyvatel a demonstracím v ulicích v okolí Václavského a Staroměstského náměstí, střetlo se pouze několik českých a německých občanů a byla provolávána provokativní hesla. S přibývajícím časem rostl počet demonstrantů, narůstala útočnost provolávaných hesel. Policie nebyla díky svému nenavýšenému počtu a pasivitě českých policistů schopna danou situaci vyřešit a demonstrace ukončit. Několikrát se jim podařilo vytlačit dav demonstrujících z ulic, ale došlo jen k přesunu demonstrantů, kteří se po čase na původní místo vrátili. K nejvýznamnějším protestům došlo v podvečerních a večerních hodinách na Václavském náměstí, Fochově (dnes Vinohradské) třídě a v Žitné ulici. Proti demonstrantům německá policie tvrdě zakročila a použila k tomu i střelné zbraně.¹⁴³

Zásah policejních složek a německých orgánů proti českému obyvatelstvu skončil debaklem. Policie nedovedla demonstracím zabránit, přestože o nich byla dopředu informována. Výsledkem demonstrací bylo zatčení asi 400 osob, zranění 14 až 15 osob, z nichž dva svým zraněním podlehli. Na německé straně došlo ke ztrátě na životech u tří osob.¹⁴⁴ Pro nejvyšší německá místa byl aktivní a relativně

---

masaryčky (t.j. typické čapky, podobné ruským vojenským čapkám, jaké nosil president-Osvoboditel Masaryk). 5. Po ulicích se mají Češi pohybovat pomalu a mlčky. 6. V rodinách má být mládež poučována o významu dne. 7. Má být demonstrováno jen pasivně a nemá být kladen odpor ozbrojeným policejním složkám.“ Tomáš PASÁK, 17. listopad 1939 a Univerzita Karlova, Praha 1997, s. 14–15 a 37; Persekuce českého studentstva za okupace, Praha 1945, s. 30–31 a 36.

¹⁴² Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 39–40; *Persekuce českého studentstva za okupace*, Praha 1945, s. 41–42.

¹⁴³ Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 40–44; *Persekuce českého studentstva za okupace*, Praha 1945, s. 39–40.

¹⁴⁴ Karel LITSCH, *K výročí 17. listopadu 1939*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis*, roč. 29, č. 2, s. 10; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 37–58; *Persekuce českého studentstva za okupace*, Praha 1945, s. 40.

úspěšný protest českého obyvatelstva nejvyšší možnou potupou a rozhodla se pro odvetu a potlačení podobných akcí ze strany českého národa.

Obětmi nepokojů 28. října byli horník Václav Sedláček, střelený do srdce, který zemřel na místě, a student medicíny Jan Opletal, jenž svým zraněním podlehl 11. listopadu. K oběma smrtelným zraněním došlo při nepokojích na rohu ulic Žitné a Ve Smečkách, kam byli vytlačeni demonstrující z Karlova náměstí a na příkaz K. H. Franka tvrdě rozehnáni.¹⁴⁵

Ústřední postavou následujícího příběhu se stal medik Jan Opletal. Student Opletal se narodil 31. prosince 1914 do chudé rodiny ve Lhotě nad Moravou nedaleko Litovle. Po maturitě na litovelském gymnáziu v roce 1934 nastoupil na vojenskou prezenční službu. Po jejím absolvování se přihlásil na studia na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy. Díky svým nezáviděníhodným majetkovým poměrům a výborným studijním výsledkům získal místo v Hlávkových kolejích. Patřil mezi snaživé studenty, nespokojil se se znalostmi vyžadovanými od učitelů a neustále ve volném čase své znalosti prohluboval. V kolektivu byl oblíbený, a tak byl roku 1938 zvolen sociálním referentem a místopředsdou studentské samosprávy Hlávkovy koleje.¹⁴⁶ Mezi jeho další vlastnosti zřetelné již od mládí patřilo vlastenecké zaujetí, které bylo zcela jistě příčinou jeho účasti na manifestacích 28. října, ke kterým podněcoval ostatní chovance.¹⁴⁷ Účastnil se demonstrace na Karlově náměstí, jež byla policejně vytlačena do Žitné ulice. Zde ho asi v 18.30 hodin na rohu Žitné a Mezibranské zasáhla střela z policejní pistole. Po převezení do nemocnice byl okamžitě operován a zjistilo se, že byl v břišní oblasti prostřelen tračník a na čtyřech místech došlo k poranění tenkého střeva.¹⁴⁸ Po operaci se jeho stav začal zlepšovat, ale 4. listopadu došlo k rychlému zvratu, přidaly se komplikace způsobené břišní infekcí, kterým po týdnu dne 11. listopadu pod-

¹⁴⁵ František BURIÁNEK, *17. listopad*, Praha 1964, s. 11; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 44 a 46–47; *Persekuce českého studentstva za okupace*, Praha 1945, s. 46, 49 a 51.

¹⁴⁶ „V koleji byl u kolegů oblíben a jeho všem známý smysl pro spravedlnost byl hlavním důvodem, pro který se stal sociálním referentem studentské samosprávy Hlávkovy koleje.“, Karel MAYER, *První ...*, in: *Svědectví. Příběhy českých studentů z akce 17. listopad*, Praha 1979, s. 16; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 62–63.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 63.

¹⁴⁸ Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 59; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 151.

lehl. Studenti jeho smrt vnímali jako velkou ránu, mu chtěli projeviti svoji úctu. Pohřeb v přítomnosti nejbližších a několika zástupců vysokých škol proběhl 16. listopadu v Nákle u Litovle.¹⁴⁹ Pražští studenti se rozhodli pro manifestační rozloučení předchozího dne, tedy 15. listopadu, při kterém měl studentský průvod doprovodit Opletalovu rakev z Hlavova patologického ústavu na Albertově na vlakové nádraží.¹⁵⁰

Organizace pražského rozloučení se ujali studenti z Hlávkovy koleje. „*Pohřeb připravujeme okázalý, manifestační. Je nás jedenáct po boku předsedy samosprávy Maxmiliána Martischinga a ředitele koleje inž. Václava Weisnera. Ředitel si je vědom vážnosti situace, ale stojí při nás, podporuje naše snahy a pomáhá. Pomáhají všichni kolejíci, každý chce něco hodnotného vykonat.*

Tři kolegové, vídeňští Češi, se ujímají svěřeného jim úkolu – propagační práce pro naši věc. Je třeba postupovat opatrně a rychle. Tušíme, že Němci jsou na stráž. Ti tři však znají Němce lépe než my z Čech a Moravy, ve všem si vědí rady a jejich práce se daří. Jako blesk se rozletělo úmrtní oznámení po všech budovách vysokých škol, kde visí téměř na každých dveřích a na všech význačných místech. Zpráva, aby nikdo nešel na přednášky v den pohřbu 15. listopadu, se rychle šíří ke všem českým studentům.“¹⁵¹

„Podle dispozic kolejíci měli nést rakev z prosektury na Albertově do pohřebního auta, které ji mělo odvézt na rodnou Hanou, kde na vesnickém hřbitově měla být uložena do země. V Praze mělo tedy být jakési oficiální rozloučení, jehož se měli zúčastnit i pozůstalí. Kolejní výbor v čele s předsedou, jako delegace, se pak měli zúčastnit i vlastního pohřbu na Moravě.“¹⁵²

Průvod byl předem úředně povolen za podmínky, že proběhne v naprosté tichosti a klidu. Za to ručili ředitel Hlávkovy koleje a předseda její samosprávy.¹⁵³

¹⁴⁹ Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 82–83.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 69.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 64–66; Antonín PEŘINA – Karel HÝBEK, *Poslední dny*, in: *Nepokořené mládí. Vyprávění českých studentů z koncentračního tábora Sachsenhausen*, Praha 1971, s. 23; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 152.

¹⁵² Jiří KOUKOLÍK, *15. listopad*, in: *Svědectví. Příběhy českých studentů z akce 17. listopad*, Praha 1979, s. 20. Zde zmiňovaný Kolejní výbor byl správním orgánem Hlávkových studentských kolejí, nikoliv levicové organizace z kapitoly Studentské koleje ve 30. letech.

¹⁵³ „*V odpoledních hodinách se hlásí policejní prezident. Volá telefonem ředitele koleje a předsedu samosprávy. Oba se k němu dostávají. Mají podepsat revers, že ručí za klid*

Studenti chtěli poklidný průběh dodržet, ale přesto průvod přerostl ve velkou neplánovanou demonstraci, při které byla provolávána národní a protiněmecká hesla, lidé zpívali českou hymnu dokonce i se zakázanou slovenskou částí. Policejní složky svou roli opět nezvládly a nepodařilo se jim průvod zklidnit.¹⁵⁴

Německé úřady byly chováním českého obyvatelstva rozčileny a podaly hlášení do Berlína o tom, co se v Praze stalo. Studenti svým chováním porušili dohodu, na jejímž základě byl pohřební průvod povolen a tento i předchozí český prohrěšek se staly záminkou pro okamžitý zásah. V Berlíně se sešlo nejvyšší německé vedení a poslalo do Prahy rozkazy, jakým způsobem má být chování českého obyvatelstva potrestáno. Řešení bylo drastické a jeho hlavním cílem bylo vyvolat zděšení, které mělo odradit od dalších projevů vzdoru proti berlínské vládě. V nařízení byly jmenovány tři úkoly. Výuka na českých vysokých školách měla být na tři roky zastavena, jakákoliv další demonstrace měla být krvavě potlačena a za každého zabitého Němce v průběhu demonstrací 15. listopadu měli být popraveni tři Češi.¹⁵⁵

Večer 16. listopadu probíhala tajná schůze Svazu českého studentstva, na kterou vtrhlo gestapo a všechny zúčastněné odvezlo na výslechy do Petschkova paláce. Později k nim přibyli další představitelé studentského hnutí. Bylo z nich vybráno devět osob obviněných z organizace nepokojů 15. listopadu, které byly pro výstrahu popraveny, aniž by byly pravomocně odsouzeny.¹⁵⁶

*a pořádek v den pohřbu v Praze. Jsou si vědomi vážnosti okamžiku. Podepisují. Vědí, že si podepisují ortel smrti. Uvědomují si, že klid v Praze nemohou zaručit, ale kdyby nepodepsali, bude pohřeb zakázán.“ Antonín PEŘINA – Karel HÝBEK, *Pohřeb*, in: Svědectví. Příběhy českých studentů z akce 17. listopad, Praha 1979, s. 18; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 65–66; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 152.*

¹⁵⁴ Karel LITSCH, *K výročí 17. listopadu 1939*, in: Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis, roč. 29, č. 2, s. 11; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 70–71; *Persekuce českého studentstva za okupace*, Praha 1945, s. 63–66; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 153–154.

¹⁵⁵ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 52; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 84–85 a 101, *Persekuce českého studentstva za okupace*, Praha 1945, s. 67.

¹⁵⁶ Byli popraveni JUC. Josef Adamec, MUC. Jan Černý, Ing. Marek Frauwirth, JUDr. Jaroslav Klíma, JUC. Bedřich Koula, doc. Josef Matoušek, JUDr. František Skorkovský, Václav Šafránek a prof. Jan Weinert. František BURIÁNEK, *17. listopad*, Praha 1964, s. 8–9; Jan

V brzkých ranních hodinách 17. listopadu 1939 byla dle berlínského pokynu provedena likvidace českých vysokých škol – byly obsazeny jejich budovy, vědecké ústavy a Všeobecná nemocnice na Karlově náměstí. Vedle likvidace materiální základny škol měly v plánu i dočasné odstranění nebezpečného elementu – studentstva. V časných ranních hodinách byly obsazeny studentské koleje a jejich chovanci byli odvezeni do ruzyňských kasáren. První byla obsazena Masarykova kolej v Dejvicích, zákrok proti této koleji byl proveden nejnásilněji ze všech. Okolí koleje bylo neprostupně uzavřeno, byla zde rozestavěna vojenská auta a kulometry, již z dálky se ozývaly výstražné výstřely. Zákrok proti studentům byl proveden brutálně – neměli prostor na přípravu, někteří byli odvedeni v pyžamech, byli bití a za jakýkoliv pokus o odpor hrozilo zastřelení. Kolem čtvrté hodiny ranní byly obsazeny koleje Svazu čs. studentstva a Hlávkova kolej. V půl šesté násilně vyklidili kolonii na Letné a Švehlovu kolej. V průběhu noci a brzkého rána byly obsazeny všechny koleje až na kolej Akademického domu, kolej Arnošta z Pardubic, dívčí kolej Budeč, Alexandrovu a Štefánikovu kolej.¹⁵⁷

Studenti byli zatčeni a odvezeni do jízďárny ruzyňských kasáren. Z tohoto rozkazu byli vyjmuti cizinci¹⁵⁸ a dívky. Na převozech se podílela nejen policie a vojsko, ale i řidiči pražských autobusů. V Ruzyni byla velká část studentů propuštěna – jednalo se o omylem zatčené cizince, studenty do 20 let a členy fašistických organizací. Zacházení se studenty bylo hrozné – přeplněnost jízďárny, absence sociálního zázemí a agresivní jednání dozorců. Při příjezdu byli studenti do budovy hnáni tzv. uličkou, po celý den museli stát v řadách v pozoru a i zde byli bezdůvodně bití.¹⁵⁹

HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 52; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 86–89 a 101–103; *Persekuce českého studentstva za okupace*, Praha 1945, s. 82–83; více k tématu Josef TOMEŠ, *Devět zapomenutých*, in: *Odkaz 17. listopadu po šedesáti letech*, Praha 2000, s. 20–31.

¹⁵⁷ Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 95; *Persekuce českého studentstva za okupace*, Praha 1945, s. 73–75.

¹⁵⁸ Přesto se jich mnoho dostalo až do Ruzyně, protože kontrola totožnosti probíhala až ve věznici. Z ruzyňské jízďárny směli odejít studenti do dvaceti let, Slováci a cizinci, členové Vlajky a zaměstnanci kolejí. Josef STRNADEL, *Ruzyňská jízďárna*, in: *Svědectví. Příběhy českých studentů z akce 17. listopad*, Praha 1979, s. 37; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 99–101.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 99–101; *Persekuce českého studentstva za okupace*, Praha 1945, s. 89–90.

Dne 18. listopadu byly na ulicích vylepeny vyhlášky s tímto textem: „Ačkoliv bylo opětovně vážně varováno, pokouší se od nějaké doby skupina českých intelektuálů ve spolupráci s emigrantskými kruhy v cizině, menšími nebo většími akcemi odporu rušit klid a pořádek v Protektorátu Böhmen und Mähren. Při tom bylo zjištěno, že původci těchto aktů odporu jsou zvláště také na českých vysokých školách.

*Ježto tyto živly daly se ve dnech 28. října a 15. listopadu strhnouti k násilným činům proti jednotlivým Němcům, byly české vysoké školy na dobu tří roků uzavřeny, devět pachatelů bylo zastřeleno a větší počet účastníků vzat do vazby. V Praze dne 17. listopadu 1939.*¹⁶⁰ Podoba vyhlášky se nachází v příloze č. 8.

V noci z 18. na 19. listopadu byli zadrženi studenti z ruzyňské věznice převezeni do koncentračního tábora Sachsenhausen–Oranienburg. Celkem šlo o 1095 studentů, později k nim přibýlo dalších 66 studentů z Brna. Postavení studentů v táboře nebylo běžné, byli spíš zajatci a rukojmími než vězni a nebyli určeni k likvidaci. To dokládá fakt, že z 1095 jich v táboře zemřelo „jen“ 21, a to na následky různých nemocí, nikdo z nich nebyl zabit. Pobyť studentů v táboře využívala německá strana k vydírání a prosazování svých potřeb v protektorátu. Studenti byli propouštěni po částech v průběhu druhé světové války a jejich propuštění bylo vždy podmíněno podepsáním smluv v český neprospěch. Poslední studenti Sachsenhausen opustili na jaře 1943.¹⁶¹

Uzavření českých vysokých škol bylo roku 1942 změněno z původně dočasného na definitivní.¹⁶² Změnu přinesl až konec války a rok 1945, kdy byl obnoven český vědecký život a také české koleje byly znovu otevřeny.

---

¹⁶⁰ František BURIÁNEK, *17. listopad*, Praha 1964, s. 9.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 8; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 144.

¹⁶² Jiří DOLEŽAL, *Česká kultura za protektorátu*, Praha 1996, s. 49.

6. Obecné jevy na kolejích za první republiky

Organizace studia na vysokých školách byla v meziválečném období byla podobná současné, ale přesto se tu nacházejí mnoho zásadních odlišností, kterých si musíme být vědomi dříve, než přistoupíme k samotnému studiu vysokoškolských kolejí.¹⁶³ Již samotný pohled na význam vysokoškolského vzdělání prošel za posledních sedmdesát let podstatným vývojem. Dnes je vysokoškolské studium považováno za běžnou součást kariéry jednotlivce a pro konkurenceschopnost na trhu práce je v některých oblastech nezbytné. Za první republiky byl všeobecně mnohem menší zájem o vysoké školy, akademický titul nebyl pro většinu zaměstnání nutný a patřil spíše k jevům výjimečným. Tím pádem připadalo na jedno studentské místo na univerzitě nebo jiné vysoké škole mnohem méně uchazečů než dnes. Můžeme říct, že jejich poměr byl vyrovnaný, a proto studenti nepodstupovali přijímací řízení a stačilo, když se na začátku nového akademického roku přihlásili na svůj vybraný obor a doložili složení maturity obsahující zkoušku z latiny. V případě, že uchazeči žádali o sociální stipendium, museli k žádosti přiložit vysvědčení o nemajetnosti – tedy doklad o sociální nouzi rodiny, který vycházel z příjmů rodičů a z počtu dětí, které živili.¹⁶⁴

Zavádějícím pojmem pro nás může být slovo „kolejné“, které dnes vnímáme jako cenu za ubytování v koleji. V době, o které hovoříme, šlo o zkrácené slovní spojení „platu koleijního“, což vlastně znamenalo školné, které studenti museli platit za jednotlivé týdenní přednášky daného semestru, jež navštěvovali. V dobové literatuře nebo pamětech se přesto, i když poměrně zřídka, setkáváme s označením kolejné ve smyslu ubytování na koleji.

Dalšími pojmy používanými v souvislosti s kolejní problematikou jsou slova chovanec a koleják. Obě dvě označují stejnou osobu, tedy studenta žijícího na koleji. Pojem chovanec byl v této době používán ve sféře úřední a oficiální, chovanec je v tomto prostředí vnímán jako objekt péče, který se aktivně nepodílí na chodu koleje. Opakem chovance je koleják, který se účastní organizace života

---

¹⁶³ Tím myslím strukturu vysokých škol, harmonogram studijního roku, který je rozdělen na dva semestry ukončené zkouškovým obdobím.

¹⁶⁴ Vladislav BROŽ, *Dies atri aneb od první do třetí republiky*, Praha 2000, s. 18.

na koleji. Takto o sobě mluvili studenti, a přestože toto slovo lze považovat za neformální, můžeme se s ním setkat v oficiálnějších textech.

6.1. Zápis studentů na koleje a jeho podmínky

Zápis studentů na kolej byl velmi odlišný od současného postupu. Základem tohoto rozdílu byly odlišné vztahy vysokých škol ke kolejím než dnes. Vysoké školy v Praze před rokem 1918 poskytovaly svým studentům pouze akademické vzdělání a sociální zázemí studentů považovaly za jejich osobní starost.¹⁶⁵ Existující koleje měly charakter spolků, které neměly právní vztahy s vysokými školami, jež jsou standardní v dnešní době. Výběr koleje, na které chtěl být student ubytován, závisel zcela na něm. V současnosti si student po přijetí na konkrétní vysokou školu může vybrat pouze z nabídky kolejí, které ke škole patří. V době, o níž mluvíme, byla situace zcela odlišná. Studenti se mohli v Praze ubytovat podle svých přání a požadavků. Z toho vyplývá, že se na kolejích potkávali studující různých oborů, různých národností i sociálního postavení. Většina pražských kolejí poskytovala ubytování studentům české univerzity a české techniky, žádná z nich ve své zakládající listině nevyloučila z poskytování služeb posluchače některé vysoké školy.¹⁶⁶ Uchazeči si koleje vybírali zejména podle ceny a poskytovaných služeb, podmínek přijetí a podle vzdálenosti od budovy školy, do které většinou chodili pěšky.

Jednotliví zřizovatelé kolejí tvořili své vlastní podmínky přijetí, které museli uchazeči splňovat. Tyto podmínky se často výrazně lišily a odvíjely se od motivace, která vedla zřizovatele k založení koleje. Zjednodušeně můžeme říct, že hlavní rozdíl byl v tom, zda se kolej zaměřovala na pomoc nejchudším a nejpotřebnějším studentům nebo studentům všech sociálních vrstev. V prvním případě musel student dokládat svou chudobu vysvědčením o nemajetnosti a podle příjmu rodičů mu byla určena výše poplatku za ubytování, který musel platit, případně sociálních stipendií, jež mohl získat.

---

¹⁶⁵ „*Velice významný aspekt sociální otázky českého studentstva tvořily bytové poměry. Nebyla jim věnována velká pozornost; to, jak kdo bydlí, považovalo veřejné studentské mínění za věc soukromou, intimní, anebo za nehodnou zájmu mužů duchovně založených.*“ Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 99.

¹⁶⁶ Výjimku v tomto směru tvoří německé koleje, poskytující ubytování posluchačům německých škol, a církevní koleje ubytovávající především posluchače teologie.

Většina kolejí navíc vyžadovala od studentů vynikající studijní výsledky, Kolej Arnošta z Pardubic přijímala jen studenty z katolických rodin, Švehlova kolej ve svých prostorách ubytovávala jen syny rodičů, kteří byli příznivci agrární strany. Velmi specifické a náročné podmínky pro uchazeče kladla Hlávkova kolej. Student musel pocházet z velmi chudých poměrů, musel mít maturitní vysvědčení ze střední školy s vyznamenáním, vysokoškolská studia splňovat na vyznamenání a každý semestr musel absolvovat kolokvijní zkoušky, jejichž výsledek měl být alespoň o 100 % lepší, než jaký byl požadován pro úplné osvobození od kolejného. To ale nestačilo, v průběhu pobytu v koleji musel pravidelně chodit na konverzace cizích jazyků a výuku šermu.¹⁶⁷ Náročnost přijetí na kolej popisuje Josef Ogoun: „Kdosi mi říkal, že žadatel musí mít maturu s vyznamenáním, ale to prý nestačí. To prý je jen tak asi puška na dobytí tvrze. To prý má každý, kdo se tam hlásí. Mají býti na oktavánském vysvědčení všechny jedničky. To že je tak asi lehké dělo, kterým operuje skoro každý uchazeč. Tomu musí pomáhat vysvědčení nemajetnosti, kde jsou v majetkových rubrikách samé nuly, jen v rubrice sourozenců vysoké číslo, nejlépe dvojciferné. To prý je už těžší ráž, ale na koleje ještě nestačívá, protože přednost mají sirotci nebo děti rodičů prokazatelně neschopných práce.“¹⁶⁸ Pro nejchudší studenty tu byla vyhrazena tzv. „založená místa“. Založené místo byla forma pomoci chudému studentu na studiích. Ten, kdo chtěl pomoci, poskytl koleji dar 10 tisíc korun, ze kterého vznikl každý měsíc úrok v hodnotě 40 korun, o které bylo studentovi zlevněno jeho ubytování. Nejčastějšími dárci byli bývalí chovanci koleje. Původně tento úrok pokrýval celý poplatek za ubytování, na začátku první republiky se náklady mnohonásobně zvýšily a i chovanci na založených místech museli platit za ubytování, ale i tak bylo toto místo výhodné. Zakladatel při složení daru určil, jaké kritérium musí splňovat student, aby směl získat toto umístění. Většinou je získával student z určitého regionu, méně

---

¹⁶⁷ Ve třicátých letech si studenti prostřednictvím sportovní komise vymohli změnu a po jednom roce šermu mohli chodit na jiný sport. František SOSNA, *Hlávkovy koleje, lidé a události kolem*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 252.

¹⁶⁸ Josef OGOUN, *Třikrát v Hlávkových kolejích*, in: Alois JOKL – Josef KLIK – František ROUBÍK (edd.), *Vzpomínky. Hlávkovy studentské koleje 1904–1934*, Praha 1934, s. 46.

často šlo o studenta určitého oboru.¹⁶⁹ Obdobně náročné přijímací podmínky kladla i hradčanská kolej.

Student musel opakovaně žádat o ubytování v koleji na začátku každého školního roku, jen na Hlávkovu kolej se musel přihlašovat každý semestr a opět musel dokládat, že nadále splňuje podmínky přijetí.

6.2. Vybavení koleje

Kolej studentům poskytovala zázemí během studií, měla být jejich druhým domovem, neměla být jen noclehárnou. Měli v ní nalézt vše potřebné k životu. Většinu pater budovy zabíraly pokoje chovanců, které plnily primární funkci koleje. Většina kolejí zajišťovala studentům stravování v menzovní místnosti; k přípravě jídla sloužila kuchyně, v Hlávkově koleji navíc byla umístěna pekárna, kde se pekli vlastní chléb. Ve všech kolejích bychom našli místnosti určené společnému užívání všemi chovanci. Knihovny, čítárny novin a rýsovný sloužily společnému vzdělávání studentů. Knihovny a čítárny byly zřizovány i v chudých kolejích, ačkoliv jejich vybavení a průběžné doplňování knihami a novinami bylo finančně náročné.¹⁷⁰ V tomto směru pomáhali nakladatelé, kteří svou produkci poskytovali některým kolejím zdarma. Další místnosti využívali chovanci ve volném čase. Mezi takové se řadily herna s kulečnickovými stoly, hudební síň vybavená hudebními nástroji, malířské ateliéry, síň pro konverzace, temná komora pro fotografy.¹⁷¹ V případě, že koleje měly dvůr či sousedící pozemek, byla zde zřizována sportovní hřiště. V některých kolejích se navíc nacházela ordinace lékaře, opravna šatů či obuvi.

Zařízení studentských pokojů bylo jednoduché a prosté. Každý student měl svou vlastní postel, psací stůl s židlí, většinou i lampičkou na stole. Další vybavení spolubydlící sdíleli. Byla jim šatní skříň a umyvadlo.¹⁷² Peřiny a povlečení nebyly standardní součástí vybavení a studenti si do Prahy vozili svoje vlastní.

¹⁶⁹ František SOSNA, *Hlávkovy koleje, lidé a události kolem*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 252.

V roce 1922/23 bylo 81 míst z 214 založených, *Spolek Hlávkovy studentské koleje č. v. š. p.*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, 1923, č. 2, s. 16.

¹⁷⁰ Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí ... VII*, Praha 2001, s. 224.

¹⁷¹ Josef HOŘČIČKA, *Dvacet let významné sociální instituce pro studentstvo*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 2, č. 9–10, s. 147–148.

¹⁷² A. C. NOR, *Dva sloupky. Studentská jizbečka*, in: *Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930*, Praha 1930, s. 191–192; Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 45.

6.3. Služby na kolejích

Cena ubytování se velmi lišila mezi jednotlivými kolejemi a odrážela rozdílné služby, které kolej svým chovancům poskytovala. Z tohoto důvodu je těžké je navzájem porovnávat. Hlávková kolej zajišťovala vše, co studenti k životu potřebovali,¹⁷³ zatímco Letenská kolonie nabízela jen ubytování, světlo a úklid. Ve většině kolejí byla menza, výjimkou byla jen Letenská kolonie a Husova domovina.¹⁷⁴ Kolejní menzy poskytovaly stravování jen pro své chovance, studenti trvale bydlící v Praze a studenti z privátů mohli chodit do menzy v Akademickém domě, menzy v Studentském domově Na Slupi a Mensy academics ve Spálené ulici. Otázka stravování je podrobněji popsána v samostatné kapitole.

Vedle ceny byla neporovnatelná i úroveň kolejí. Nově stavěné koleje byly moderní, nacházely se zde jednolůžkové až dvoulůžkové, ve všech místnostech byla zavedena elektřina, teplá voda byla dostupná celý den a každý pokoj měl svou vlastní koupelnu. Na začátku první republiky, kdy byly budovány první koleje, byla však situace jiná. Koleje byly zřizovány ve starých budovách, které nespĺňovaly hygienické normy, nebo v dočasné Studentské kolonii na Letné, do které nebyl zájem v době její výstavby zbytečně investovat. Nejhorší situace po této stránce byla v Masarykových kolejích na Hradčanech. Obě dvě budovy (Donucovací pracovna a kapucínský klášter) byly velmi staré, kvůli silným zdem byly pokoje studené, vlhké a tmavé. V prvních fázích v některých místnostech kláštera nebyla ani kama. Ta sice byla do pokojů později zavedena,¹⁷⁵ ale správa koleje

---

¹⁷³ Ubytování, snídani, oběd, chléb, elektřinu, topení, praní prádla, knihy do knihovny, časopisy do čítárny a hry do herny. Studenti si nemuseli připlácet na povinné kurzy cizích jazyků a šermu, později správa koleje zajišťovala zdarma zájemcům řídičské kurzy. František SOSNA, *Hlávkovy koleje, lidé a události kolem*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 251–253; dále k tématu Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008; Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... II*, Praha 1996; Alois JOKL – Josef KLIK – František ROUBÍK (edd.), *Vzpomínky. Hlávkovy studentské koleje 1904–1934*, Praha 1934.

¹⁷⁴ Studenti na těchto kolejích mohli jako náhradu žádat o státní studijní podporu a státní stipendia Jarníkova. V. VEIT, *Sociální poměry žadatelů o státní stipendia Jarníkova, státní studijní podpory a stipendijní místa ministerstva školství a národní osvěty ve vysokoškolských kolejích na rok 1928–29*, In: *Péče o studentstvo* roč. 7, 1929, č. 7–8, s. 106.

¹⁷⁵ „Otázku topení rozluštili jsme v zimě jednoduše. Vzal se železný „majzlík“, probourala se stěna nad oknem a otvorem takto vzniklým prostrčila se trouba od železných kamínek. Topilo se vesele, běda však, když přišel vítr! Světnička byla hned plna čpavého dýmu, plameny často

neměla finanční možnosti na zásadní rekonstrukci objektů. Do místností pronikalo málo světla a na stěnách se tvořily plísně. Celkově horší stav byl v klášteře než v Donucovací pracovně, a proto byla tato část koleje i přes protesty studentů v létě 1927 uzavřena.

6.4. Kolejní správa

Zřizovatelem koleje byly spolek, v případě nově vzniklé koleje stavební družstvo.¹⁷⁶ V jeho čele stálo kuratorium a správní výbor. V kuratoriu byli zastoupeni z poloviny zástupci koleje (často studenti). Druhou část tvořili zástupci různých státních orgánů, jejich přesné složení bylo dáno kolejním řádem. Nejčastěji se jednalo o zástupce zainteresovaných ministerstev, hlavního města Prahy, parlamentu, pražských vysokých škol, studentských organizací a prezidenta republiky.¹⁷⁷ Hlavním úkolem kuratoria bylo zvolit správní výbor koleje, který vedl samotnou správu koleje. Záleželo na jednotlivých kolejích, kdo v nich byl zastoupen. Vedle těchto orgánů byla v každé kolejí studentská samospráva, která zprostředkovávala kontakty mezi studenty a správou koleje. Samospráva tvořila komise či odbory, které měly většinou na starosti záležitosti volnočasové, patřila jim tedy komise kulturní a sportovní. V některých kolejích jim byly dány větší pravomoci a samospráva se mohla zabývat zásadními otázkami fungování kolejí.

Ve většině kolejí se na správě podíleli správci dohromady se studenty, na-prosto odlišná byla správa Hlávkových a hradčanských kolejí. Josef Hlávka ve svém odkazu píše, že se na vedení koleje nesmí podílet studenti a správu mají vést placení zástupci.¹⁷⁸ Studenti se v průběhu první republiky několikrát vzbouřili a vyžadovali, aby se jejich kolej přiblížila ostatním kolejím a mohli se na správě podílet. Správní výbor se pokoušel vůli zakladatele dodržet, ale v některých oblastech nakonec studentům částečně ustoupil. Již v roce 1921 byl ve správním výboru zastoupen předseda studentské samosprávy, který měl však jen poradní hlas a neměl žádný vliv na rozhodování. Sociální referent z řad studentů měl poradní

šlehalý popelníkem zpět do cely.“ Václav ZÁVESKÝ, *Hrstka vzpomínek na starý kapucíňák*, in: Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929, Praha 1929, s. 75.

¹⁷⁶ Jen ty měly z hlediska stavebního zákona nárok na zisk finanční podpory státu při výstavbě.

¹⁷⁷ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 14–15.

¹⁷⁸ *Všestudentský kalendář Svazu československého studentstva na rok 1913–1914*, Praha 1913, s. 269.

hlas při udělování stipendií, komisi kulturní a sportovní také převzali od správního výboru studenti, ale jejich práva byla omezená a pro jakékoliv rozhodnutí museli mít souhlas výboru.¹⁷⁹ Tím správci ustoupili požadavkům studentů, ale stále měli vládu nad kolejí ve svých rukou.

Naprosto opačná situace panovala ve svazové koleji a koleji Spolku hradčanských kolejáků, kde si kolej řídili sami studenti a neměli žádného správce kolejí z řad nestudentů. V dřívější Masarykově koleji byla standardní samospráva s podílem kuratoria. Studenti museli povinně pracovat ve svém volném čase pro kolej a účastnit se na její správě, což byla jedna z podmínek přijetí, jejíž plnění bylo kontrolováno při opětovném přihlašování do koleje.¹⁸⁰ Podíl na správě koleje utužoval vztah studenta ke koleji a zvyšoval pocit osobní zodpovědnosti, kolejáci se rovněž naučili mnoha novým činnostem, které mohli využít v pozdějším životě. Ze zpráv studentů víme, že tento ojedinělý způsob správy byl užitečný a tato kolej byla jednou z nejlevnějších v Praze. Neexistence samosprávy v devické Masarykově koleji byla často kritizována a později opravdu chyběla. „*Vybudujte kolej bez samosprávy a samospráva se vytvoří sama sebou, vyrostе takřka z praktické potřeby denního života. Jestliže bydlí pohromadě několik set studentů, je pochopitelné, že mají společné zájmy, přání a stesky. Je to tak v pořádku a nikdo jim v tom nemůže bránit. A kdo má jejich zájmy zastávat, kdo má přednášet jejich požadavky? Už z důvodů administrativních je správnější a výhodnější, je-li věc tímto určitým způsobem organisována, nikoliv ponechána nahodilému zástupci či tlumočníku. V tom spatřuji základní odůvodnění a přední úkol samosprávy: zastupovat studentstvo vůči správním orgánům. Dále je tu potřeba vzájemného informování, které budí vzájemnou důvěru na prospěch věci a celku.*“¹⁸¹

¹⁷⁹ František SOSNA, *Hlávkovy koleje, lidé a události kolem*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 252.

¹⁸⁰ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 17.

¹⁸¹ Josef HOŘČIČKA, *O studentských kolejích*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 7, č. 3–4, s. 37.

Informace k tématu správy koleje se dále nachází v těchto pracích: *Studentská kolonie na Letné*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, č. 10; Bohumil KVASNIČKA, *Svazovka*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 243–247; František SOSNA, *Hlávkovy koleje, lidé a události kolem*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 251–262; *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929; A. C. NOR, *Sloupky o studentech*, Praha 1927; *Almanach studentské kolonie na Letné*, Praha 1930.

6.5. Vztahy studentů a studentek

Akademické vzdělání bylo do konce 19. století vyhrazeno jen mužům a trvalo dlouhou dobu než se svých práv domohly ženy. I přes možnost studia přicházelo ještě dlouhou dobu na vysoké školy málo žen a ještě dlouhý čas nebyly brány jako rovnocenní kolegové. Tuto nevyváženost můžeme sledovat i v oblasti kolejního ubytování. Z počátku jim ho poskytovaly čistě dívčí koleje – kolej ve Spálené ulici, později vinohradská kolej Budeč a jeden pavilon v letenské kolonii. V průběhu času vznikly smíšené koleje, těmi byly Třetí německý studentský domov a Kolej Akademického domu.

Morální prostředí první republiky nerado vidělo, když se mladí lidé různých pohlaví spolu stýkali v soukromí. Vedení kolejí mělo v Praze nahrazovat dohled rodičů a alespoň částečně udržovat kolejními pravidly základní morální normy. Všechny koleje, až na dvě specifické, byly striktně odděleny na mužské a ženské. Studentská kolonie na Letné měla jeden dívčí pavilon, který byl nazýván Děvín, ostatní byly mužské. Společenské prostory v koleji byly společné a stýkali se v nich studenti obou pohlaví, také se směli vzájemně navštěvovat na pokojích, jen v noci byly tyto návštěvy zakázané a při odhalení mohly skončit vyloučením studenta z koleje. Druhou výjimkou byla Kolej Akademického domu v Dejvické ulici ve stejnojmenné pražské čtvrti, která byla určena pro manželské páry studentů.¹⁸²

Ostatní koleje v tomto směru nebyly tak pokrokové a vzájemné návštěvy na pokojích nedovolovaly. „*V Hlávkově koleji např. dívčí návštěva (a snad to platí i pro studentovu matku) nesmí vkročit do studentovy jizbečky. Tam mají hovornu, dáma si musí dát pána, jež hledá, zřízencem zavolat (...). Kolonie je po stránce etické daleko vpředu v tomto smyslu. I v Masarykových kolejích, i ve Švehlových, pokud jsem slyšel a viděl, je stejně jako v koleji Hlávkově. Nepochybuji přirozeně o tom, že i v koleji Arnošta z Pardubic je tomu tak.*“¹⁸³ Tato pravidla přebírala z dospělých studentů odpovědnost za sebe samé a vynucovala si ji zákazy. Svobodný řád letenské kolonie vzbuzoval ve své době pohoršení starších generací, ale na druhou stranu byl pro svou pokrokovost oceňovaný. „*Povo-*

¹⁸² František DOUBEK, *Hradčanská kolej. Vzpomínky pamětníka*, Praha 1979, s. 7.

¹⁸³ A. C. NOR, *Sloupky o studentech*, Praha 1927, s. 33. Podobná situace byla i ve Štefánikově koleji. Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 103–104.

lení dámských návštěv je činem nejen společenského, ale i značného hygienického dosahu, což dokazuje srovnání statistik pohlavních onemocnění pražských kolejí: nejmenší procento vykazuje Studentská kolonie. Mladý akademik, vyvíjející se intelektuál, potřebuje vedle odborného vzdělání a zájmů o veřejný život i poznání důležitějšího životního faktoru – ženy.¹⁸⁴

6.6. Činnosti na kolejích

Studenti žijící na kolejích netrávili svůj volný čas jen studiem a prací, jejich aktivity byly různorodé. Prostředí, kde žilo mnoho mladých lidí, bylo plné nápadů a aktivit. Volný čas trávili ve společenských místnostech nebo návštěvami v ostatních pokojích. Nejběžnější činností mezi kolejáky byly dlouhé debaty o aktuálních tématech z veřejného politického, kulturního či společenského života. Mladí lidé se také zajímali o moderní umění a zejména o literaturu. Důvodem pro setkání studentů bylo i obdržení balíku z domova plného potravin na přilepšenou. Bylo běžné, že se o něj student podělil s ostatními kolejáky. Většinou se tak dělo z důvodu zachování dobrých vztahů. Obsah byl většinou sněden na posezení a nezbyvalo než čekat do chvíle, kdy obdržel balík jiný kolega. Další společnou aktivitou všech kolejáků byla setkání při akcích organizovaných kulturní komisí. Většinou se jednalo o besedy a debaty se zajímavou osobností z kulturní či politické oblasti.¹⁸⁵

Zde stojí ještě za zmínku fakt, že koleje dostávaly z některých divadel několik volných vstupenek na každé představení a studenti mohli chodit do divadel zdarma. „Štefánikova kolej mala na každý deň dve voľné vstupenky do Národného divadla a dve do Stavovského divadla. Boli to vstupenky na galériu, na státie, ale tí, čo mali o divadlo záujem, mohli počas štúdia vidieť najreprezentatívnejší svetový repertoár a v opere aj popredných svetových sólistov.“¹⁸⁶

¹⁸⁴ Karel MACHÁČEK, *Zdraví kolonistů*, in: Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930, Nymburk 1931, s. 111.

¹⁸⁵ V Masarykově koleji v Dejvicích byly tyto aktivity zakázány. AKPR, inv. č. 1051, *Dopis kanceláři od Sdružení sociálně demokratického studentstva v Praze; Pro kulturní svobodu v Masarykových kolejích*, in: Pražské listy, říjen 1931.

¹⁸⁶ Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 51; dále Eduard GOLDSTÜCKER, *Vzpomínky 1913–1945*, Praha 2003, s. 89.

Studenti nebyli jen pasivními konzumenty divadelních her, literatury a výtvarného umění, ale sami se na nich aktivně podíleli. Na kolejích vznikaly hudební skupiny, studenti uměleckých výtvarných oborů vybavovali svými dílky pokoje ostatních kolejáků, čímž získávali i příležitostný příjem. V tomto směru je důležité zmínit, že studenti-spisovatelé vytvářeli literární skupiny, které byly na některých kolejích tak velké, že byly schopny pravidelně vydávat kolejní časopis. V hradčanské koleji byly dokonce časopisy dva, Donucovací pracovna vydávala list Vidle, v kapucínském klášteře vznikala časopis Trn.¹⁸⁷ Ve Štefánikově koleji vycházel časopis DAV, kolem kterého se soustřeďovala levicová skupina „davis-tů“.¹⁸⁸ O dalším časopise víme z Alexandrovky koleje; jmenoval se „Pitomci – chovanci Alexandrových kasáren“.¹⁸⁹ Studenti se ve volném čase věnovali i sportovním aktivitám. Koleje byly často vybaveny sportovními hřišti, kde mohli hrát míčové hry či tenis. Ve třicátých letech byly organizovány fotbalové turnaje mezi jednotlivými kolejemi.

Dle sborníku *Za lepší svět* se studenti podíleli i na politickém životě. Vždy před volbami se aktivizovaly buňky jednotlivých stran a snažily se přesvědčit ostatní kolegy o významu volby právě té či oné strany. Tyto zmínky máme pouze z jedné publikace, navíc vzniklé až v šedesátých letech a není tedy zřejmé, jestli jejich význam byl opravdu takový, nebo zda se jednalo pouze o málo významné akce.¹⁹⁰

---

¹⁸⁷ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 65–74; Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí...VII*, Praha 2001, s. 225; dále k tématu *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929.

¹⁸⁸ Štefan DRUG, *DAV a davisti*, Bratislava 1965. Více k tématu Zdenka HOLOTÍKOVÁ, *Novinář Ladislav Novomeský*, Praha 1981; Miroslav ŠIŠKA, *Publicista Andrej Sirácky*, Praha 1986.

¹⁸⁹ Josef VANĚK, *Komsomol – příprava pro členství ve straně*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 247.

¹⁹⁰ *Za lepší svět*, Praha 1963.

7. Ubytování na privátech

Ubytování na kolejích nemohlo zajistit zázemí všem studentům. Kapacita kolejí před první světovou válkou neodpovídala počtu studentů, po jejím ukončení jejich počet ještě vzrostl. V průběhu první republiky se kapacity kolejí zvyšovaly, ale uspokojit všechny žadatele bylo nereálné a ani to nebylo jejich cílem. Ze statistického výzkumu vyplývá, že převážná část mimopražských studentů žila na privátech a také že podíl této formy ubytování byl v každém sledovaném ročníku nižší než v předchozím. Před Velkou válkou této možnosti využívalo 95 % posluchačů Univerzity Karlovy. V roce 1920/21 jejich podíl klesl na 90 % a byl téměř srovnatelný s podílem studentů české techniky. O deset let později využívalo tohoto typu bydlení 76 % techniků a o tři procenta více univerzitních studentů. V posledním sledovaném roce byl rozdíl mezi těmito vzdělávacími institucemi ještě výraznější. U univerzitních studentů se jednalo o 69 %, u techniků jen 61 %. Konkrétní hodnoty se nacházejí v příloze č. 3.

Studenti si během letních prázdnin před příchodem do Prahy a přihlášením na studia mohli podat žádost o přijetí na některou z pražských kolejí, ale ty z důvodu omezené kapacity nemohly uspokojit všechny uchazeče, takže jen část obdržela z koleje písemné rozhodnutí, že byla přijata. Většinou byla odpověď negativní a pro značnou část rodičů tak nastal velký problém, neboť v krátké době museli rozhodnout o budoucnosti svého potomka. Ubytování na koleji by pro ně bylo v dané situaci velkou pomocí. Ceny za zaopatření při studiích byly vysoké a často na přijetí na kolej záviselo, zda bude syn či dcera v Praze studovat a tedy i jak se bude později vyvíjet jejich život. Potvrzují to vzpomínky F. K. Zemana, který měl na starosti přijímání nových chovanců v letenské kolonii: *„Když se doma lidé dozvěděli, že syn v Praze by mohl bydlet za 72 Kč měsíčně na Kolonii, často to pro ně bylo rozhodující. 200 Kč měsíčně na byt u kvartýrské a pro začátek aspoň 10 Kč denně na jídlo mladého abiturienta prvního semestru, to si nemohli všude dovolit. To by bylo bývalo 500 Kč měsíčně a mnohému otci, který by tohle synovi dal, byla by zůstala pro ostatní děti i pro něho a mámu sotva polovice. To jsme všichni věděli, že mnohý student, který si žádost podává, nežádá jen za to, aby směl u nás bydlet, ale také za to, abychom mu vůbec dali možnost*

*studovat dál, protože bez laciné Kolonky mnozí by se byli do Prahy vůbec nedostali.*¹⁹¹

Pro ty, jejichž rodiče je podpořili i za cenu uskromnění a nižšího životního standardu rodiny, začalo období hledání ubytování v Praze. Na začátku první republiky byl takový nedostatek podnájmů, že studenti museli přijet do Prahy včas, aby na ně ještě zbyla nějaká volná místa.¹⁹² V následujících letech, kdy se situace stabilizovala, přicházeli studenti do Prahy až v posledních dnech zápisu, aby nemuseli zbytečně platit za ubytování a ušetřili za několik dní, které by stejně nevěnovali studiu.¹⁹³ Termín zápisu byl obvykle 8. října.¹⁹⁴ Ze vzpomínek vyplývá, že někteří měli domluvené ubytování předem. Většinou jim pomohl přítel rodiny žijící v Praze nebo starší spolužák.¹⁹⁵ Někteří měli výhodu a mohli v Praze bydlet u příbuzných.¹⁹⁶ Takové štěstí měl i Jan Dokulil: „*Měl jsem výhodu, že jsem se nemusil starat, jak a kde budu v Praze bydlet, protože maminka požádala strýce, aby mě vzali k sobě. A přijali mě velmi vlídně a zamilovali si mě namísto svého zemřelého syna.*“¹⁹⁷ Ostatní začali hledat až na místě, kam složí hlavu. Určit, která skupina převažovala, je v současné době nemožné. Pravděpodobně žádná taková statistika neexistuje. Ve vzpomínkách jsem se častěji setkávala s tím, že studenti hledali ubytování až na místě, ale z této skutečnosti není možné dělat závěry.

Při studiu dobových pražských novin překvapí, že se v nich jen zřídka vyskytuje rubrika inzerce, která je v současnosti běžnou součástí tiskovin. Výjimku

---

¹⁹¹ F. K. ZEMAN, *Nad žádostmi kamarádů*, in: Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930, Nymburk 1931, s. 82. Podobně na svá studia vzpomíná i Eduard Goldstücker. Eduard GOLDSTÜCKER, *Vzpomínky 1913–1945*, Praha 2003, s. 57.

¹⁹² „*R. 1920 vraceli se studenti do Prahy již v prvních dnech měsíce září, patrně jen proto, aby si zabezpečili vhodný byt. Bylo zapotřebí přijít včas.*“ K. BOHÁČ, *Vznik a vývoj koleje*, in: Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930, Nymburk 1931, s. 20; dále J. ŠVEHLA, *Generace*, in: *Studentský obzor*, roč. 3, 1926, č. 3, s. 9; A. C. NOR, *Jedno pokolení*, Praha 1982, s. 11.

¹⁹³ Například Zdeněk KALISTA, *Po proudu života*, díl 1., Brno 1997, s. 501.

¹⁹⁴ J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920, s. 9.

¹⁹⁵ Například Václav NEZVAL, *Z mého života*, Praha 1978, s. 70; Zdena WOLKEROVÁ, *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*, Praha 1937, s. 144.

¹⁹⁶ Podíl mimopražských studentů žijících u příbuzných se mi nepodařil dohledat.

¹⁹⁷ Jan DOKULIL, *Loučení*, Brno 1995, s. 41.

v tomto směru tvoří týdeník Pražanka, ve kterém se nacházela dvoustrana plná inzerátů podobných současným, a Národní politika, která zařazovala speciální inzertní přílohu obsahující nabídky a poptávky všeho druhu, včetně pronájmu celých bytů i jednotlivých pokojů. Vedle zveřejnění nabídky pronájmu nemovitostí v tisku se setkáváme i s umístováním informace o volném pokoji na dveře domu, ve kterém se tento pokoj nacházel. Poptávka po ubytování v soukromí byla zejména v období zápisů na vysoké školy značná a majitel bytu zřejmě neměl problém takto nabízený pokoj pronajmout.¹⁹⁸ Také existovaly instituce, které shromažďovaly nabídky bytů, kde si mohl nájemník na jednom místě vybrat podnájem, jenž nejvíc vyhovoval jeho potřebám. Takovou institucí byl v polovině dvacátých let Domov v Hyberské ulici, kancelář Švarc umístěná v pasáži Lucerna nebo Studentská bytová kancelář v Šumavské ulici č. 19 na Vinohradech. Němečtí studenti využívali služeb zprostředkovatelny Adressen-Vermittlung von guten Privatwohnungen.¹⁹⁹ Majitelé bytů často chtěli pomoci chudým studentům a měli v úmyslu ve svém bytě ubytovat právě studenty. Dalo by se tedy očekávat, že inzerovali v některém ze studentských časopisů, ale ty nejsou v tomto směru výmluvnější. Nabídky pokojů pro studenty jsem našla jen v jednom čísle časopisu Národní student.²⁰⁰

Vysokoškoláci, kteří již v předchozím roce v Praze studovali, měli situaci v tomto směru jednodušší. Pražské prostředí pro ně bylo známé, dovedli se tu orientovat a věděli, jak se nenechat podvést. Mohli být ubytováni ve stejném privátu jako v předchozím roce nebo se ubytovali do společného pokoje se spolužákem. Ze vzpomínek vyplývá, že studenti velmi často měnili místo ubytování. Běžně se

---

¹⁹⁸ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 10 „Nezbývá tudíž než hledati si byt dle návěstních tabulek „zde jest pokoj“, jimiž té doby hlavně určité studentské čtvrti jsou zaplaveny.“ *Almanach Slávie 1906–7*, Praha 1906, s. 77.

¹⁹⁹ *1-2-3-4 pok. byty*, in: Národní politika, 22. října 1931, roč. 49, č. 289, s. 14; AUK, Rektorát Německé univerzity, karta 34, *Deutsche Studentenfürsorge in Schwerer Zeit*, s. 8; *Hled. 100 pokojů*, in: Národní politika, 28. října 1928, roč. 46, č. 300, s. 10; *Hledáte nájemníka*, in: Pražský ilustrovaný zpravodaj, Společenský, nepolitický týdeník, roč. 15, 1934, č. 1, s. 21; *Nejlevnější byty*, in: Národní politika, 3. července 1934, roč. 54, č. 181, s. 13; *Upozorňujeme*, in: Národní politika, 29. července 1921, roč. 39, č. 206, s. 14; *Upozorňujeme*, in: Národní politika, 24. srpna 1921, roč. 39, č. 231, s. 14.

²⁰⁰ *Malý oznamovatel*, in: Národní student. List radikálního nacionalismu, roč. 4, 1925, č. 13, s. 4.

stávalo, že za dobu studií student vystřídal i čtyři různé byty.²⁰¹ Nesetkala jsem se s případem studenta, který by prožil studium v jednom bytě bez stěhování.

Podnájemníky do svých bytů přijímali většinou lidé ze sociálně hůře postavených vrstev. Zchudnutí společnosti a zvýšení životních nákladů donutilo mnohé k pronajímání volné místnosti, aby nemuseli ustoupit ze svého životního standardu. Pronajímateli tedy byli spíše chudší lidé a priváty také spíše nacházíme v těch pražských čtvrtích, kde tito lidé žili.²⁰² Z výzkumu katalogů posluchačů nevyplývá, že by studenti dávali přednost privátům umístěným v těchto vzdálených čtvrtích s převahou sociálně hůře postavených osob, ba naopak bychom se s nimi spíše setkali v centrálních moderních čtvrtích města, kde převažovalo bohatší obyvatelstvo.²⁰³ Zřejmě studenti kladli velký důraz na dostupnost školních budov a v privátech umístěných ve vzdálených dělnických čtvrtích bydleli zejména podnájemníci-nestudenti. Výběr čtvrtí, kde se nacházely priváty, je podrobněji popsán v kapitole Výběr formy ubytování mezi studenty. Přesné rozložení ubytovaných studentů v lokalitách Prahy ilustruje příloha č. 2.

Popisy privátů ve vzpomínkách většinou chybí. Často jde jen o zmínku, že se student přestěhoval do jiného bytu. Priváty, které autor do svých vzpomínek zanesl, na něj musely výrazně zapůsobit, tento dojem byl většinou negativního charakteru. Často se jednalo o malý pokojík, jehož vybavení bylo zastaralé a nepraktické, s malým oknem, s výhledem do páchnoucího dvora. V pokoji se dalo obstojně spát, ale podmínky na studium byly horší. Studenti často byt používali jen na přespávání a celý den trávili ve městě, například ve studovnách či jiných prostorách studentských institucí.²⁰⁴ V jednom nepěkném pokoji v Karlíně bydlel

²⁰¹ Například Václav ČERNÝ, *Paměti I. 1921–1938*, Brno 1994, s. 101.

²⁰² Otakar MACHOTKA, *Sociálně potřebné rodiny v hlavním městě Praze*, Praha 1936, s. 71. Výběr lokality závisel i na studovaném oboru. Popis máme pro předválečné období, ale tyto důvody můžeme přenést i na meziválečné období. „*Medikové, technické a filosofové, kteří téměř po celý den musí navštěvovati přednášky, bydlí z pravidla někde na blízku ústavu. Právníci, mající přednášky jen dopoledne a studující většinou z archů, nemusí se nijak vázati na místo a mohou bydleti v čtvrti kterékoliv.*“ *Almanach Slávie 1906–7*, Praha 1906, s. 78.

²⁰³ Ze statistiky provedené v roce 1936 vyplývá, že 12 až 14 % sociálně potřebných rodin žilo v Košířích a Vysočanech, naopak nejméně, tedy do 4 %, na Starém Městě, Novém Městě, Vinohradech a v Dejvicích. Otakar MACHOTKA, *Sociálně potřebné rodiny v hlavním městě Praze*, Praha 1936, s. 30.

²⁰⁴ Josef MACEK, *O bydlení a stravování studentů v Praze*, in: *Sociální otázka českého*

i Vítězslav Nezval: „*Bratranec, který mně chtěl projevít laskavost, našel mi byt v Karlíně v Křižíkově ulici č. 55, v domě, kde byla hospoda U Bílé růže. Být s námi maminka, nikdy by mně byla nedovolila vstoupit do hrozného průjezdu, úzkého a nevzdušného, vedoucího na dvorek, kde byl pisoár a pustý sklad odpadků všeho druhu. Tento malý dvůr byl ze všech stran obklíčen zděmi vysokých domů, takže sem v žádné denní době nemohl zabloudit ani jediný paprsek slunce. Po dřevěném sešlapaném schodišti se šlo strmými točitými schody do prvního patra, kde jsem měl byt. Od schodů se šlo do kuchyně, páchnoucí zelím a hadry, a přes rodinnou ložnici vedla cesta do mého pokojíčka, jenž byl ubohost sama. Já, který jsem byl zvyklý na vysoké školní pokoje, v jejichž oknech vystavovala obloha svou krásu, byl bych se rozplakal při vstupu do svého nového bydliště, kdybych se nestyděl.*“²⁰⁵ Jeho slova potvrzuje i kniha *Nejmenší byt*, která teoreticky popisuje normy a trendy bydlení v Evropě. Ani ve třicátých letech nebyl vždy život v nájemním bytě jednoduchý: „*Není to ovšem byt: je to jakési skladiště nábytku, který se do ostatních pokojů nevešel a nebo který je už tak chatrný, že by dělal ostudu. Pokoj je přeplněn starým různorodým a nepraktickým nábytkem, bez ohledu na místo a bydlitelnost.*“²⁰⁶

Počet osob na pokoji nebyl pevně stanoven a poměrně se lišil. Většina studentů bydlela na pokoji ve dvou, jejich spolubydlícím byl také student. Zřídka jsem se setkávala s tím, že student žil na pokoji sám. Pravý opak také existoval. Malé pokoje pronajímala chudá rodina, která se uskromnila, pronajala pokoj v bytě nájemníkovi a dělila se s ním o své soukromí. Druhým případem byla osoba pronajímající velkou místnost nebo několik místností různým nájemníkům, což už nebylo jen formou přivýdělnku, ale podnikáním. V jednom z takových v Praze I. v Rybné ulici žil i Zdeněk Kalista: „*Jako dny toho týdnu bylo i prostředí, do kterého jsem se nastěhoval, nepříliš vlídné: starý, dvoupatrový barák, na jehož dvoře byly jakési hřmotivé dílny a skladiště, zaplňující jej stále rozličnými pachy, a pokoj sice prostranný, ale s osmi či devíti nocležníky. I když jsem si po dlouhém hledání, které jsem musil prodělati předtím, vůbec nedělal iluzí o svém bydlení*

---

studentstva, Praha 1914, s. 38.

²⁰⁵ Vítězslav NEZVAL, *Z mého života*, Praha 1978, s. 70.

²⁰⁶ Karel TEIGE, *Nejmenší byt, bytová krise, reforma bydlení, byt pro existenční minimum, rodinný, nájemný a kolektivní dům, regulace obytných čtvrtí, nové formy domu a bytu, hnutí za lidový byt*, Praha 1932, Praha 1932, s. 164.

v Praze, bylo to přeci jen stísnující. Nebylo pomalu místa, kdy bych mohl napsati si ty nejnmutnější věci, jež bylo třeba napsat, natož abych mohl někde rozložit svoje knihy v nějaké knihovničce (...).“²⁰⁷ Problematika studentského bydlení se dostala i na plátna kin. Film *Studentská máma* Vladimíra Slavínského z roku 1935 se z velké části odehrává v penzionu slečny Klatovské (Antonie Nedošínská), která se živí ubytováváním mimopražských studentů. Vedle zajišťování bydlení a stravování dbá i na jejich výchovu a studijní výsledky a nahrazuje jim tím vzdálené rodinné prostředí. Nejednalo se tedy jen o privátní ubytování, ale díky dalším službám bychom ho spíše mohli řadit na pomezí mezi privátem, kolejí a hotelem. Zdejší prostředí bylo dle vybavení určeno sociálně dobře zajištěným studentům – každý z nich bydlel ve vlastním luxusně vybaveném pokoji. Některé skutečnosti musíme brát s nadhledem – například tři zaměstnance pečující jen o sedm ubytovaných. Přesto se nabízí otázka, zda se v Praze nějaké takovéto „studentské privátní domy“ nacházely, či zda i tato myšlenka pocházela jen od autorů filmu.²⁰⁸

Jak již bylo uvedeno, na malých privátech se spolu většinou potkali studenti, což bylo výhodné. Studenti měli stejné potřeby, podobný životní styl a také časový režim. Dovedli se tolerovat v době zkoušek a vzájemně si pomáhat. Na privátech pro větší počet osob žili studenti společně s nestudenty, což vyvolávalo nepříjemnosti. Dejme opět slovo Zdeňku Kalistovi: „*Spolubydlící byli nadto skupina dosti nesourodá: vedle studenta z nedaleké německé obchodní akademie byl tu číšnický učeň, mladý člověk zaměstnaný kdesi u Elektrických podniků města Prahy, pekařský pomocník a zase student z průmyslovky v Praze I. Jistě by mi nevadilo jejich různé sociální příslušenství. Ale byla z toho taková nesourodost zájmů, že bylo těžko v ní nejen najít místo pro nějaký styk a hovor s jednotlivci, ale i pro jakékoliv studium a vůbec soustředění, neboť když večer se všichni nebo aspoň většina spolubydlících sešla, hučelo to v pokoji jako v úle: ti si cosi vyprávěli, ti hráli v karty, ti se bavili široce roztaženými novinami, snažíce se zabrat místo co nejvíce pod světlem, a tobě nezbývalo než si lehnout do postele a snažit se usnout.*“²⁰⁹

²⁰⁷ Zdeněk KALISTA, *Po proudu života*, díl 1., Brno 1997, s. 501.

²⁰⁸ *Studentská máma*, 1935, režie Vladimír Slavínský, námět a scénář Emil Artur Longen – Vladimír Slavínský.

²⁰⁹ Zdeněk KALISTA, *Po proudu života*, díl 1., Brno 1997, s. 501–502.

Kdo byl typickým pronajímatelem studentských pokojů? Podle Leopolda Langera v roce 1912 uvolňovaly pokoj podnájemníkům nejvíc dělnické rodiny a přibližně polovina všech rodin z tohoto prostředí měla doma podnájemníka. Obecně v Praze ubytovávala čtvrtina všech domácností.²¹⁰ Po první světové válce se poměry změnily. Podíl rodin ubytovávajících podnájemníky poklesl na 13 %.²¹¹ Ke změně došlo i u osob pronajímatelů. V boji padlo mnoho mužů, po kterých v Praze zbyly manželky, vdovy. Starost o domácnost přešla ve všech oblastech na ně a musely ze svého příjmu platit veškeré náklady. Jejich vzdělání bylo většinou nižší než mužské, a tak možnosti dobře finančně ohodnocené práce byly omezené. Nedostatečné příjmy a uvolněný prostor v bytě byly ideálními předpoklady, proč mnoho vdov bralo studenty na byt.²¹² Právě ty ve struktuře pronajímatelů tvořily naprostou většinu. Méně často se setkáme s rodinou, která u sebe ubytovala studenty. Jen některé z rodin pronajímaly pokoj z výdělečných důvodů. Ostatní u sebe nechávaly žít syna známých nebo příbuzného a vedle výdělku je zřejmě motivovala i pomoc chudému v tíživé situaci. Takové bylo i první pražské zázemí Jiřího Wolkera, který sdílel pokoj s Přemyslem Borůvkou, se kterým se seznámil na skautském táboře.²¹³

Je logické, že péči o podnájemníky se věnovala žena, ta zajišťovala úklid jejich pokojů i stravování. Zřejmě proto se setkáváme se slovem bytná a slovo

---

²¹⁰ Leopold LANGER, *Bytová otázka a dělnictvo*, Praha 1912, s. 19.

Malé a často hygienickým normám neodpovídající byty, ve kterých bydlely chudé rodiny, byly při přepočtu na metr krychlový mnohem dražší než velké luxusní byty s vysokými stropy. Leopold LANGER, *Bytová otázka a dělnictvo*, Praha 1912, Praha 1912, s. 16; Jan KONOPÁČ, *Činže ve Velké Praze koncem roku 1930 z nájemních bytů rodinných jedno- a dvoupokojových s kuchyní (zpracování pro index životních nákladů)*, Praha 1932, s. 6–12; Josef MACEK, *O bydlení a stravování studentů v Praze*, in: *Sociální otázka českého studentstva*, Praha 1914, s. 36–44, zde s. 37.

²¹¹ Pokoje pronajímalo 10 % domácností kvalifikovaných osob a 17 % domácností nekvalifikovaných. Otakar MACHOTKA, *Sociálně potřebné rodiny v hlavním městě Praze*, Praha 1936, s. 71.

²¹² J. ŠVEHLA, *Generace*, in: *Studentský obzor*, roč. 3, 1926, č. 3, s. 9; Karel TEIGE, *Nejmenší byt, bytová krize, reforma bydlení, byt pro existenční minimum, rodinný, nájemný a kolektivní dům, regulace obytných čtvrtí, nové formy domu a bytu, hnutí za lidový byt*, Praha 1932, Praha 1932, s. 164.

²¹³ Zdena WOLKEROVÁ, *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*, Praha 1937, s. 144–145.

bytný se nepoužívá.²¹⁴ Některé majitelky bytů byly ke svým svěřencům tolerantní a dovedly nad jejich „projevy“ přimhouřit oči. Byly ale i takové, pro které byl jejich byt i s jeho vybavením vším. Jejich domácí řád byl velmi přísný a nájemníkům život neulehčoval. Takovou bytnou potkal při studiích i Václav Černý a zahrnul ji do svých vzpomínek: „*V druhém roce jsem bydlil nahoře na Fochovce šikmo proti Floře a o něco doleji, v úplném studentském dvojpokojovém hnízde, jehož asi pětičlenné osazenstvo trávilo svůj čas bojem s bytnou, pozlacenou fajnovou paničkou z pražské buržoazie starého typu, pisl pémiš, pisl tojš, vdovou po bankovním řediteli R., baba nám sladce zakazovala i kouřit, záclony, zrcadla v kočičím stříbře atd.*“²¹⁵ Představu bytné dokresluje dobová karikatura v příloze č. 12.

Ubytování v soukromí nemělo vždy stejnou podobu, poskytované služby se mohly výrazně lišit. Základem bylo ubytování v pokoji vybaveném nábytkem. Ložní prádlo a peřiny nebyly všude samozřejmostí a v některých privátech byly propůjčeny ubytovanému za úplat. Dále můžeme priváty rozdělit na ty s posluhou nebo bez. Dnes bychom řekli, zda byl v ceně zahrnut veškerý úklid, udržování pořádku a dokonce i stlaní postele. Mohlo by se zdát, že šlo o nadstandard, ale zřejmě to byla normální služba, kterou si dopřávali i synové z chudých rodin. Samostatnou kapitolu tvořilo stravování. Běžnou součástí poplatku za privát byla snídaně ve formě kávy s pečivem. Oběd a večeře v ceně nebyly, ale většina bytných je nabízela. Bylo tedy na zvážení studenta, zda se chtěl raději stravovat „doma“ v klidu a bez starostí, ale za podmínky, že se musel v poledne vracet, a nebo zda pro něj bylo výhodnější řešit stravování ve městě podle aktuálních časových možností, potřeby a finančního obnosu v peněženke.

Ubytování na koleji bylo primárně určeno nemajetným studentům, bylo dotováno finančními podporami a dary. Koleje určené studentům všech majetkových poměrů byly dražší, ale přece jen díky hromadnému bydlení a nákupům ve velkém za nižší ceny byly i tak výhodné, a navíc i zde umístění studenti měli nárok na stipendia udělovaná ministerstvem školství. Pronajímání pokojů studentům mohlo být také motivováno snahou pomoci mladým a finančně nesamo-

---

²¹⁴ Dle pravidel pravopisu existuje toto slovo v mužském i ženském rodě. *Příruční slovník jazyka českého*, díl 1., Praha 1935–1937, s. 227.

²¹⁵ Václav ČERNÝ, *Paměti I. 1921–1938*, Brno 1994, s. 103.

statným studentům, ale u většiny bytných byla na prvním místě vidina téměř bezpracného příjmu. Po první světové válce byl v Praze velký nedostatek ubytování a pronajímatelé využili situace a všeobecně zvýšili ceny. Před první světovou válkou stál průměrný podnájem na Vinohradech 19,10 korun měsíčně, v lednu 1919 zde stál srovnatelný pokoj 80 až 100 korun, za rok a půl se ceny opět zdvojnásobily a v říjnu 1920 se ceny pohybovaly mezi 170 a 200 korunami.²¹⁶ Vinohrady byly ze všech školních budov pěšky dostupnou čtvrtí s moderními domy a zde umístěné byty patřily k cenově dražším. Dle informací pro studenty přicházející do Prahy se dal v roce 1920 sehnat privát v rozsahu od 50 do 200 korun.²¹⁷ Tato částka obsahovala pouze ubytování. Stravování životní náklady ještě navyšovalo. Budeme-li počítat, že student obědval i večeřel v menze a pro zjednodušení stejné náklady započítáme i na stravování o víkendech, dostaneme se na částku 180 korun. To ještě nejsme na konečné částce, součástí privátního ubytování totiž nebyl otop. Ten si museli podnájemníci platit sami podle své spotřeby. Studijní rok spadá dnes do nejchladnější a nejtemnější části roku a v energeticky nenáročném období mají studenti prázdniny. Nejinak tomu bylo i za první republiky. V zimě na přelomu let 1921 a 1922 stála nůše uhlí 11 korun a Jiří Wolker ji při šetrném topení spotřeboval za čtyři dny, při tuhých mrazech dokonce za dva.²¹⁸

Pro studenty žijící v okrajových částech bylo nemožné se po Praze pohybovat pěšky, a tak museli využívat služeb hromadné dopravy. Ta je po předložení vysvědčení nemajetnosti vyšla na 36 Kč měsíčně, bez něj na 60 korun.²¹⁹ Toto byly pravidelné výdaje, které student musel platit každý měsíc a bez kterých by jeho pobyt v Praze nebyl možný. Musíme k nim připočítat náklady na studijní potřeby, občasné návštěvy kaváren, kulturních zařízení, náklady na ošacení a potraviny nezahrnuté do denního stravování, abychom se dostali na výslednou cenu studií v Praze. V tomto směru nám může pomoci informační brožura z roku 1920, podle které průměrný student měsíčně vydal 400 až 600 korun.

Ceny privátů vycházely z toho, jaké služby poskytovaly, v jaké lokalitě se nacházely a zda se nacházely v novém moderním bytě nebo ve starém domě

---

²¹⁶ AUK, Všestudentský archiv, karton 128, *Bytová krize studentská*.

²¹⁷ J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920, s. 22.

²¹⁸ Jiří WOLKER, *Korespondence s rodiči*, Praha 1952, s. 86.

²¹⁹ J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920, s. 23; Jiří WOLKER, *Korespondence s rodiči*, Praha 1952, s. 63.

podobném tomu, ve kterém bydlel Vítězslav Nezval.²²⁰ Novinové inzeráty byly ve snaze zadavatele co nejvíc ušetřit krátké a většinou se z nich nedozvíme úplné informace. V některých chybí ceny, v jiných lokality nebo zahrnuté služby. V roce 1926 stál moderní byt s posluhou, snídaní a elektřinou 200 korun, srovnatelné ubytování ve stejném roce s celodenní stravou vyšlo na 500 korun. Ceny ubytování na začátku dvacátých let narostly do takových výšek, že neodpovídaly ostatním životním nákladům a dlouho trvalo, než jejich nadhodnocené ceny klesly do normálu. Za stejné ceny jako v roce 1925 bychom sehnali adekvátní pokoj i v polovině třicátých let. Pokoj bez stravy nebo jen se snídaní vycházel zhruba na 250 korun a za dvojnásobnou cenu bylo možné získat ubytování s celým zaopatřením.²²¹

---

²²⁰ Vítězslav NEZVAL, *Z mého života*, Praha 1978, s. 70.

²²¹ Inzerce z časopisu *Pražanka* za roky 1927, 1929, 1931–1933, 1935. *Národní student*, roč. 4, č. 13, s. 4.

8. Kolej nebo privát?

V předchozích kapitolách bylo nastíněno, jaké ubytovací možnosti v Praze existovaly. Orientačně víme, kolik studentů bylo jakým způsobem ubytováno. Za pozornost také stojí, proč tomu tak bylo a tedy podle jakých faktorů se student rozhodoval. Tvrzení, že kapacity kolejí nepostačovaly všem studentům a jejich přijímací podmínky byly často náročné, a proto musela část žít na privátech, je pravdivé, ale zdaleka nebylo jediným důvodem, proč si studenti tuto možnost vybírali. Stále tu byl podíl studentů, který by u přijímacího řízení do kolejí obstál, ale z osobních důvodů si zvolil jiný typ bydlení, v tomto případě privát.

Oba způsoby ubytování mají své výhody a nevýhody. Prvotní a zřejmě nejdůležitější byla finanční náročnost. Obecně můžeme říct, že kolejní ubytování bylo levnější. Hromadné ubytování dovedlo snížit náklady, tím pádem mohly klesnout i výsledné ceny. Některé koleje získávaly finanční příspěvky od dárců, a proto mohly od chovanců požadovat nižší poplatky, než jaké byly reálné náklady na jednotlivce. Navíc studenti ubytovaní ve většině kolejí mohli získat stipendijní místo ministerstva školství, na něž neměli studenti na privátech nárok.

Nesporně platí, že bydlení o samotě má velkou výhodu v tom, že jedinec nemusí na nikoho brát ohledy a uskromňovat se. Ve vzpomínkách ani dobových textech jsem se nesetkala se zmínkou, že by si student mohl dovolit pronajmout celý byt sám, tedy se musel vždy alespoň trochu přizpůsobovat. Na privátech byl student omezován případnými spolubydlíci a pravidly bytné. S požadavky mohl nesouhlasit a při rozumném přístupu obou stran bylo možné dojít ke kompromisu vyhovujícímu všem.²²² Na koleji to bylo komplikovanější, tam nebyl hlas jednotlivce tolik slyšet. Zde se chovanci řídili kolejním řádem, který byl kompromisem mezi požadavky správy koleje a právy studentů. Jeho předpisy nemohly vyhovovat všem. Pravidla byla většinou nastavena tvrdě, aby život v koleji rozumně fungoval a chování studentů se pohybovalo v přijatelných mezích. *„V tomto ohledu má každá kolej velikou zodpovědnost jak vůči rodičům svých studentů, tak vůči národu a státu, kterému má vychovávatí jednotlivce vynikajících schopností a ryzího charakteru. Na takové „dobré ruce“ mají ovšem stejně nárok studenti majetní jako nemajetní. Bylo proto i nespravedlivé, jestliže dříve byly koleje zá-*

²²² A. C. NOR, *Jedno pokolení*, Praha 1982, s. 70.

možným studentům zpravidla uzavřeny.“²²³ V některých kolejích (hradčanské koleji či letenské koleji) měla studentská samospráva velký vliv na dění v koleji, v ostatních kolejích byl její podíl na rozhodování omezený a možnost jednotlivce změnit kolejní řád byla malá. Vedle těchto obecných pravidel celé instituce si studenti sami tvořili vnitřní řád pokojů. Ten byl již věcí dohody a vyhovoval konkrétním požadavkům osazenstva.

Dalším aspektem kolejního soužití byly okolní pokoje a jejich obyvatelé. Při přípravě na náročné zkoušky studenti ocenili klidné prostředí, které bychom našli na privátu. Na kolejích se skoro vždy něco dělo. Na jednotlivých pokojích se debatovalo, někteří hráli na hudební nástroje nebo kulečnick v herně. Diskuze a veselí v okolních pokojích byly ve volném čase příjemným zpestřením, na druhou stranu mohly studenty bez pevné vůle svádět od pečlivé přípravy a následně se odrazit i na jejich studijních výsledcích.²²⁴ V tomto směru se tedy preference koleje řadí až na druhé místo. Vedení kolejí se snažilo zajistit chovancům klidné prostředí, ve kterém by se mohli plně soustředit na svůj hlavní úkol, tedy studium, a současně jim zachovat možnost plnohodnotného trávení volného času. V domácích rádech byly jednotlivé aktivity časově ohraničeny a při nedodržování těchto nařízení hrozily chovancům tresty; zpočátku se jednalo o pokárání a finanční pokuty, při opakovaném napomínání mohl být student z koleje vyloučen.

Na otázku zodpovědného studia se můžeme dívat i z jiného hlediska, ze kterého vyplývá, že kolejní prostředí naopak ke studiu motivovalo. Většina kolejí vyžadovala od studentů, aby po každém ukončeném semestru či školním roce předkládali přijímací komisi jak žádost o prodloužení pobytu, tak i přehled splněných studijních povinností za předchozí období. Podle počtu úspěšně zakončených předmětů a z nich získaných hodnocení se dalo usoudit, zda je pobyt konkrétního chovance v koleji smysluplný a zda je pravděpodobné, že studia úspěšně ukončí. Tento tlak motivoval jedince, kteří nebyli ze své podstaty dosta-

---

²²³ Josef HOŘČIČKA, *O studentských kolejích*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 7, č. 3–4, s. 33–38, zde s. 34; A. C. NOR, *Jedno pokolení*, Praha 1982, s. 71.

²²⁴ „V koleji máš věčně samou návštěvu, kecání a camrání do nekonečna, a nemáš-li návštěvu, tak jdeš camrat sám do jiné světnice.“ A. C. NOR, *Jedno pokolení*, Praha 1982, s. 70; Josef HOŘČIČKA, *O studentských kolejích*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 7, č. 3–4, s. 35.

tečně cílevědomí, k řádnému studiu a zabraňoval zbytečnému prodlužování studia.²²⁵

Následující důvod hrál sice při rozhodování menší roli, ale kvůli celistvosti by neměl být opomenut. Priváty byly příjemné tím, že poskytovaly soukromí a klid. Mnohým to zřejmě vyhovovalo, ale občas tato výhoda mohla přerůst v pocit osamocení. Na kolejích bylo přátelské prostředí a studenti se mohli stýkat v domáckém zázemí, aniž by museli trávit volný čas v kavárnách, kde platili za útratu, která mohla výrazně zasáhnout do finanční situace jedince. Navíc si studenti na kolejích často a bezplatně pomáhali se studiem i s jinými praktickými záležitostmi. Běžně se jednalo o krátkodobou finanční výpomoc nebo o půjčování oblečení. Sdílené učebnice, knihy a jídlo byly samozřejmostí. Totéž samozřejmě mohlo probíhat i mezi nekolejnými spolužáky, ale kolejní prostředí k tomu více inklinovalo.²²⁶

Priváty měly další nespornou výhodu v poskytování soukromí. Byly dokonale stvořené pro schůzky slečen a mladých pánů. Kolejní prostředí vzájemné návštěvy omezovalo či zcela zakazovalo kolejními řády, ale zcela jim zabránit nedovedlo. Dívkám se podařilo v utajení dostat i do „střežených“ kolejí, jako byla Hlávkova a Štefánikova, ale riziko prozrazení a následného vyloučení chovance z ústavu bylo vysoké.²²⁷ Privát s chápavou bytnou byl vhodnější. Studenti-manželé či studenti-rodice nemohli o společném životě na koleji do založení Koleje Akademického domu uvažovat a jedinou možností pro ně byl privát.

S posledním důvodem, který je současně výhodou i nevýhodou, nás seznámí Josef Hořčíčka: *„Rozdíl mezi studentem v koleji a na soukromém bytě dán je různým způsobem života zde a onde. V koleji má student zpravidla postaráno o byt, otop, světlo, úklid, praní prádla, lázně a stravu. Je to tedy více méně celé zaopatření. Na počátku měsíce zaplatí stanovený příspěvek, který ovšem mnohdy také těžko shání, a dále se nemusí o t. zv. životní nezbytnosti starati. Proti tomu student na soukromém bytě těchto vezdejších starostí nezbaví se tak snadno, což ho nesporně lépe uschopňuje k životu, který je boj. Není tedy už z toho důvodu správné, zabezpečiti v koleji studentům vše, čeho potřebují. Doufám, že mi bude*

²²⁵ Tamtéž, s. 35.

²²⁶ Josef HOŘČÍČKA, *O studentských kolejích*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 7, č. 3–4, s. 35.

²²⁷ A. C. NOR, *Sloupky o studentech*, Praha 1927, s. 33; Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 103–104; A. C. NOR, *Jedno pokolení*, Praha 1982, s. 22–23.

dobře rozuměno. Podobně jako ten, kdo peněz nevydělává, nezná zpravidla jejich ceny, neocení plně výhod koleje student, jenž alespoň nějaký čas nebyl na privatě, leda až vyjde z koleje a stane se „svým pánem“. Jako bývalý koleják poznal jsem to sám na sobě. Pravda, soukromý byt vychovává spíše k samostatnosti, ta ovšem skrývá v sobě pro chudobné studenty nebezpečství hmotné bídy a pro zámožné studenty bídy mravní.“²²⁸

Každý student je jedinečnou osobností, která má specifické potřeby, cíle a priority. Navíc na každého působí prostředí, ze kterého pochází a ve kterém se v danou chvíli nacházejí – v našem případě zejména finanční možnosti a studovaný obor, který ovlivňuje styl práce jedince. Teprve kombinací všech těchto faktorů se dostaneme k výslednému rozhodnutí, kam by student raději šel. Není tedy možné vytvořit obecný absolutně platný závěr, které bydlení převažovalo. Důvody výběru daného typu ubytování jsou ryze osobního charakteru a můžeme jen odhadovat, které argumenty obecně převažovaly a které byly spíš okrajové. Obecně lze říct, že nemajetní studenti preferovali koleje, které jim dávaly slevu po doložení nemajetnosti a kde mohli získat stipendijní místo. Slevy na privatech neexistovaly a zde ubytovaných studentů se stipendijní místa ministerstva školství netýkala, tudíž zde chudí platili stejně vysoké poplatky jako jejich bohatší kolegové. O kolejní ubytování měli zájem i dcery a synové ze zámožnějších rodin, i když nemuseli řešit finanční hledisko bydlení. Ale jistě právě oni tvořili necelé procento studentů žijících v hotelech, bylo-li jejich prioritou zajištění pokoje s nejlepšími službami. Studentské bydlení na hotelích je ve používané literatuře a pramenech zmiňováno pouze okrajově a charakter tohoto typu ubytování není zřejmý. Prameny neposkytují informace, zda tito studenti bydleli na běžných hotelích přístupných všem zájemcům, či zda existovaly speciální hotely či pensiony ubytovávající jen studenty, které by se svým charakterem blížily výše popisovanému bydlení ve filmu *Studentská máma*.

---

²²⁸ Josef HOŘČIČKA, *O studentských kolejích*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 7, 1929 č. 3–4, s. 34–35. Výhody kolejního zabezpečení zmiňuje i Josef Hlávka v *Provolání studentských kolejí českých vysokých škol pražských*. Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 100.

9. Finanční zabezpečení studentů a možnosti zaměstnání při studiu

Obecně můžeme říct, že studium na vysoké škole není levná záležitost. Vysoké školy se většinou nacházejí ve velkých městech, kde jsou životní náklady vyšší než ve venkovských oblastech.²²⁹ Oddělená domácnost studenta je vždy finančně náročnější než společné bydlení s rodiči. Cena studijních potřeb záleží na oboru, zpravidla jsou studia humanitních oborů levnější než přírodovědných a technických, založených na praxi a pokusech. Navíc prostředí velkých měst láká k návštěvám divadel, výstav, restaurací a kaváren. Jen málokterý student se jimi nenechá zlákat. Tyto náležitosti patří k vysokoškolskému studiu dnes, a bylo tomu tak i v minulosti.

V porovnání s první republikou je situace dnešních vysokoškoláků v jednom směru o dost jednodušší, a to díky jejich zázemí a finančním poměrům rodičů. V současnosti má většina rodin jednoho či dva potomky, ve sledovaném období byl běžný větší počet dětí a jejich zabezpečení bylo samo o sobě dosti náročné. Představa, že by se měli ještě víc uskromnit, aby alespoň jednomu z nich zaručili lepší budoucnost, byla pro mnoho rodin nemožná. Velká část nadaných a cílevědomých maturantů se nechtěla vzdělávání vzdát a i přes nepříznivou počáteční situaci se rozhodla, že zkusí studovat na vysoké škole.

Mohlo by se zdát, že situace ve skutečnosti nebyla tak špatná, jak je v pamětech či dobovém tisku popisovaná. V memoárech jsou některé události úmyslně zveličovány, články publikované v tisku mohou úmyslně ovlivňovat veřejné mínění. Nyní bychom měli předat slovo dobové statistice, která je nebo by alespoň měla být objektivnější. Jak již bylo dříve řečeno, byl významný sociologický průzkum mezi studenty proveden v polovině dvacátých let. Jeho výsledky vcelku potvrdily slova studentů v pozdějších pamětech. Jen asi pětina studentů dostávala tolik peněz, že se mohli v Praze plně věnovat studiu a studentskému životu. Polovina studentů dostávala z domova příspěvek, který jim však nestačil, a museli vedle studia pracovat. Zbývajících 30 % studentů nedostávalo od rodičů

---

²²⁹ Jiří WOLKER, *Korespondence s rodiči*, Praha 1952, s. 63.

žádný finanční příspěvek.²³⁰ Ti museli vedle studia pracovat tak, aby jejich příjem pokrýval všechny nutné výdaje.

Nemusíme vycházet jen z jedné statistiky, již na konci devatenáctého století při příležitosti Národopisné výstavy proběhlo obdobné šetření. V roce 1894 se výzkumu účastnily 3 000 studentů. 13 % z nich si muselo zajistit finance na studia samo, 18 % pocházelo z nezámožných rodin, které je podporovaly jen částečně. Ostatní, tedy 69 % studentů, byli z domova zabezpečeni dostatečně.²³¹ Při porovnání těchto dvou statistik docházíme k jasnému výsledku – složení studentů se během poměrně krátké doby výrazně změnilo, podíl zabezpečených klesl na třetinu, oproti tomu na dvojnásobek vzrostl podíl nezajištěných.

Po první světové válce zřejmě došlo ke krátkodobému propadu životní úrovně a vývoj mezi výše uvedenými statistikami nebyl plynulý. V roce 1918 nebylo z domova podporováno 38 % českých studentů. Z této doby máme i rozpis finanční situace studentů jednotlivých oborů. Nejlépe byli zabezpečeni studenti medicíny pocházející z rodin lékařů, úředníků a advokátů. Mírně nadprůměrně si žili studenti techniky. Dvě procenta pod průměr byli zařazeni studenti filozofie. Překvapivě z nejhorsích poměrů vycházeli studenti práv, jejichž rodiče byli často rolníci a dělníci.²³²

Po roce 1918 vzrostl celkový počet studentů a tedy vedle zvýšení procentuálního podílu chudých studentů vzrostl i jejich absolutní počet. Sociální péče

---

²³⁰ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 29.

²³¹ *Studentské koleje*, in: Časopis pokrokového studentstva, roč. 11., 1907/8, č. 7–8, s. 166. Jiří Pokorný cituje výzkum Antonína Hajna provedený v zimním semestru 1895/96. Podle něj je 70 % vydržováno rodiči, 18 % dostává jen částečnou podporu a 13 % není z domova podporováno. Když připustíme chybu v zaokrouhlování, díky které se dostáváme na 101 %, musíme uznat, že si jsou výsledky tak podobné, že je pravděpodobné, že šlo o jeden výzkum, který je v každém dokumentu jinak datovaný. Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 96.

²³² Řečeno čísly, nebylo z domova podporováno 42 % studentů práv, 40 % studentů filozofie. Bez finančních prostředků se nacházelo také 36 % studentů techniky a 32 % mediků.

Tato čísla platí jen pro české studenty. Na studia do ciziny se vydávali studenti ze zámožnějších rodin, kteří navíc dostávali finanční podporu svých vlád. V. GUTWIRTH, *Příspěvek k sociální otázce českého studentstva vysokoškolského*, in: *Mladá generace*. Časopis československého studentstva, roč. 2, 1918, č. 4–5, s. 54.

nestačila reagovat na tak rychlý nárůst a následně její služby nemohly uspokojit všechny potřebné žadatele, a proto si studenti museli hledat i jiné způsoby, jak si sehnat potřebné finance. Podporu získávali z různých zdrojů. První možností byli mecenáši a podpůrné spolky a dále školní stipendia ministerstva školství. Vedle přímé podpory bylo výhodné i odpouštění poplatků, například kolejného, a poskytování slevy na základě doložené nemajetnosti. Poslední, ale nejdůležitější formou příjmu byla vlastní práce, jejíž výhodou bylo to, že její objem mohli sami studenti ovlivňovat. Zásadní nevýhoda spočívá v časově náročnosti a v tom, že zabírala prostor, který mohli studenti věnovat vzdělávání.

„Většina studentstva není tak šťastna, aby se klidně věnovala výhradně studiu. Měsíční spotřeba v Praze pro studenta je 400–600 Kč. Tuto podporu nemůže žádati od rodičů studentstvo, po většině z řad malého živnostnictva a úřednictva do Prahy na studia vysílané. Studentstvo nemajetné hledá pak podporu peněžitou, podporu ve formě obědů, ubytování a stravování v kolejích a hledá zaměstnání, aby mohlo uchránit svůj život a nebylo nuceno vzdáti se vytyčených cílů a zakusiti tak první a těžké zklamání v životě.“²³³

Vedle zaměstnání bylo nejčastějším finančním přínosem odpouštění kolejného. Kolejné v této době byl povinný poplatek vysoké školy za každou přednášku v semestru, kterou student navštěvoval. Dle vládního nařízení č. 344 z roku 1921 to bylo nejméně 8 Kč, cizinci platili o 50 % vyšší. Studentovi s velmi dobrými studijními výsledky mohlo být kolejné sníženo. Výše osvobození se odvíjela od nemajetnosti rodiny. Mohlo být úplné, ze třech čtvrtin, poloviny nebo čtvrtiny.²³⁴ Dle statistiky z roku 1923 tyto poplatky nebyly vybírány na zahraničních vysokých školách.²³⁵ Celkem kolejné v Praze neplatilo 38 % studentů. Nejvíce prominutí získali studenti české techniky (53 %), nejméně studenti Akademie výtvarných umění (17,2 %). Osvobození bylo častější na českých než německých školách.²³⁶ Prominutí kolejného bylo lákavé, mělo však své nepříjemné

²³³ J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920, s. 20.

²³⁴ Vladislav BROŽ, *Dies atri. Od první do třetí republiky*, Praha 1999, s. 18–19; Otto PLACHT – František HAVELKA, *Předpisy pro vysoké školy republiky československé*, Praha 1932, s. 1648.

²³⁵ *Školy v republice československé ve školním roce 1922/23*, díl 1., Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1922/23, Praha 1925.

²³⁶ *Školy v republice československé ve školním roce 1922/23*, díl 1., Vysoké, střední a odborné

stránky. Student musel z těchto přednášek na konci každého semestru skládat kolokvijní zkoušky.²³⁷ „Kolokvia jsou nuceni dělat žáci, kteří jsou osvobozeni, jsou to zkoušky jen proto, aby ti, kteří zdarma požívají výhod vysok. studia, byli nuceni užívat i jeho nevýhody.“²³⁸

Další pomocí byla stipendia, finanční dary nebo půjčky z podpůrných studentských spolků. Většina z nich byla regionálního, nacionálního nebo fakultního charakteru.²³⁹ Největším podpůrným spolkem byl Husův fond založený roku 1896. Jeho ústřední činností bylo poskytování finanční podpory v měsíčních částkách či poukázkách do menzy, v menším rozsahu platil studijní taxy a poplatky nemajetných studentů.²⁴⁰ Významným podpůrným spolkem pro studenty z Moravy a Slezska byl Radhošť založený roku 1869, který dával podporu nejen pro vysokoškoláky, ale i pro posluchače odborných škol. Od sedmdesátých let začal pomáhat i studentům ze Slovenska. Všechny nadace poskytovaly studentům nevratné dary, jen posledně zmiňovaný Radhošť dával čestné půjčky, které měli studenti splatit v době, kdy byli již finančně zajištěni. Ve skutečnosti se spolku vracelo jen asi 20 % nákladů.²⁴¹ Významnou podpůrnou institucí byl Sbor pro sociální péči o studentstvo vysokoškolské, který poskytoval podpory kolegům, bezú-

---

školy v republice československé ve školním roce 1922/23, Praha 1925.

²³⁷ Vladislav BROŽ, *Dies atri. Od první do třetí republiky*, Praha 1999, s. 19; Otto PLACHT – František HAVELKA, *Předpisy pro vysoké školy republiky československé*, Praha 1932, s. 1648.

²³⁸ Jiří WOLKER, *Korespondence s rodiči*, Praha 1952, s. 49.

²³⁹ Podpůrné spolky podle studovaných oborů byly například Pomocný spolek nadace Jonákovy pro právníky, Podpůrný spolek Purkyně při Spolku čsl. mediků, Spolek pro podporování nemajetných filosofů, Nadání prof. Skuherského, Podpůrný spolek při Akademii umění. Gustav HUSÁK, *Študentská rukoväť*, Bratislava 1936, s. 62.

²⁴⁰ Josef HANZAL, *Všestudentský archiv*, Praha 1965, s. 68; *Všestudentský kalendář Svazu československého studentstva na rok 1913–1914*, Praha 1913, s. 256.

²⁴¹ Tato nadace vznikla kvůli tomu, že pro studenty z Moravy a Slováky bylo výhodnější studovat ve Vídni a Pešti, kde často po studiích zůstávali. Radhošť jim měl zpřístupnit studia v Praze a tím je odvrátit od nečeských škol. F. K., *Radhošť a Rotnággl*, in: Rotnágglův sborník, Praha 1935, s. 200; Josef HANZAL, *Všestudentský archiv*, Praha 1965, s. 70.

J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920, s. 15; Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 17 a 107–108; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 98–99; *Všestudentský kalendář Svazu československého studentstva na rok 1913–1914*, Praha 1913, s. 256.

ročné půjčky studentům do výše 600 korun, organizoval ošacovací akce a poskytoval zlevněné nebo volné vstupenky do divadel.²⁴² Finanční zdroje výše zmiňovaných spolků a nadací tvořily dary, úroky z uložených obnosů, sbírky a podobně.

Zaměstnání činilo největší část vlastních příjmů studenta, v roce 1918 i při započtení příspěvku rodičů pokrylo celou polovinu výloh.²⁴³ Možnosti zaměstnání v Praze byly větší než v ostatních regionech, ale při přijetí byli preferováni stálí zaměstnanci před studenty pracujícími nepravidelně a nárazově. Mladí uchazeči hledali nejčastěji duševní zaměstnání, manuální práce nebyla tak častá. Nejčastějším typem práce byly kondice, řečeno dnešním slovníkem, doučování mladších, zejména středoškolských studentů, nebo méně nadaných studentů stejného oboru, kteří si mohli doučování dovolit. Poskytování kondic se v roce 1918 věnovalo 51 % pracujících studentů.²⁴⁴ „*A dnes je mezi studenty o kondice velká konkurence, a má-li student sehnat měsíčně svých pět stovek existenčního minima, má se co ohánět. Proto dnes jsou studenti zaměstnání nejen kondicemi, nýbrž prapodivně všelijak. Od nočních korektorů, stenografů a pomahačů v nakladatelství nalezneme mezi nimi spoustu různých individuů, živících se v případě nouze i nošením reklamních tabulí, prodávajíc losy na nárožích atd. V kolonii jsou i takoví, kteří prodávají plnicí pera, jsou zástupci nějaké firmy, nebo mají malou trafiku, výhradně pro kolonku. Mají i krásné špičky a filigránsky pěkné nicůstky na prodej.*“²⁴⁵

Práci si studenti hledali buď sami na základě inzerátů a vývěsek, anebo prostřednictvím organizace Svěpomoc, spolku pro opatrování zaměstnání nemajetným studujícími českých vysokých škol. Ten shromažďoval nabídky zaměstnání ze strany veřejnosti a dosazoval do nich studenty, kteří ke svému pobytu

²⁴² Ošacovacími akcemi se rozuměly výhodné prodeje obuvi a látek nemajetným studentům, ze kterých si nechali ušít nové oblečení. Archiv Univerzity Karlovy, Všešudentský archiv, karton 128; Gustav HUSÁK, *Študentská rukoväť*, Bratislava 1936, s. 62.

²⁴³ V. GUTWIRTH, *Příspěvek k sociální otázce českého studentstva vysokoškolského*, in: Mladá generace. Časopis československého studentstva, roč. 2, 1918/1919, č. 4–5, s. 55.

²⁴⁴ V. G., *K výdělečné práci studentské*, in: Mladá generace. Časopis československého studentstva, roč. 2, 1918/1919, č. 4–5, s. 63. Jeho autorem byl pravděpodobně V. Guthwirth. A. C. NOR popisuje, jaký typ žáků studenti doučovali. A. C. NOR, *Jedno pokolení*, Praha 1982, s. 31.

²⁴⁵ A. C. NOR, *Sloupky o studentech*, Praha 1927, s. 13–14.

v Praze nutně potřebovali přivýdělek. „Svépomoc obstarává nejrozmanitější zaměstnání, o kterých se nezasvěceným ani nezdá a které mohou být prostředkem k získání značného příjmu. Povinností každého studenta jest, aby stal se členem „Svépomoci“, podporoval ji a hlavně šířil známost poměrů, které její zřízení vyvolaly (...).“²⁴⁶ Tato organizace neposkytovala zaměstnání všem studentům, ale jen nemajetným. Studenti, kteří měli o zaměstnání zprostředkované Svépomocí zájem, se museli stát jejími členy, k čemuž potřebovali doložit vysvědčení nemajetnosti a maturitní vysvědčení. Vedle toho členové spolku platili členský příspěvek, jehož výše byla nepatrná. Svépomoc nabízela zaměstnání různé povahy a neomezovala se jen na doučování. „Obstarává kondice, učitele řečí, překlady do mnoha jazyků, tlumočnický, učitele hudby, průvodce cizinců, kopírování plánů, opisování (rukou i strojem), výpočty, korektorství, pomocníky do různých kanceláří (techn., advok. a. j.), zprostředkuje mnohdy i letní pobyt na venkově, při kterém student může působiti jako vychovatel nebo pomocník při polních pracích, event. jako hlídač na polích a. j.“²⁴⁷ Svépomoc byla mezi lidmi v Praze známá, ale nebyla stoprocentně využívaná a část potencionálních zaměstnavatelů sháněla pracující nezávisle na ní. Svépomoc se snažila pomoci co největšímu počtu studentů, ale i tak byla schopna umístit v prvních letech republiky jen asi pětinu potřebných.²⁴⁸

Jak byla studentská práce oceňovaná? Na začátku první republiky takto: „Kondice honorovány 1,50–2 K, měsíčně 25–30 K průměrem; právníci v kancelářích placeni 30 K polodenně, 60–70 K za den; práce v kancelářích, opisování, korektury a p. honorovány přirozeně podle výsledku; celkem zjištěn průměrný příjem, získaný „Svépomocí“, as 25 K měsíčně (...).“²⁴⁹ Platy se postupem času zvyšovaly a hodina kondic stála na konci dvacátých let 7 až 10 Kč.²⁵⁰

²⁴⁶ J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920, s. 20, dále k tématu Karel SVÁTEK, *Ing. Rotnágl v Akademické svépomoci*, in: Rotnáglův sborník, Praha 1935, s. 204–206.

²⁴⁷ J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920, s. 20.

²⁴⁸ V. GUTWIRTH, *Příspěvek k sociální otázce českého studentstva vysokoškolského*, in: *Mladá generace. Časopis československého studentstva*, roč. 2, 1918/1919, č. 4–5, s. 53–55, zde s. 54; Gustav HUSÁK, *Študentská rukovět*, Bratislava 1936, s. 63.

²⁴⁹ V. GUTWIRTH, *Příspěvek k sociální otázce českého studentstva vysokoškolského*, in: *Mladá generace. Časopis československého studentstva*, roč. 2, 1918/1919, č. 4–5, s. 53–55, zde s. 54.

²⁵⁰ Karel MACHÁČEK, *Zdraví kolonistů*, in: *Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930*, Nymburk 1931, s. 109.

Oblíbeným zaměstnáním humanitně zaměřených studentů bylo psaní článků do novin a časopisů. „V poslední době mnoho studentů věří, že literatura a žurnalismus jsou zlatý důl. Píší a píší povídky, básničky, fejetony a vše možné a zaplavují redakce, věříce, že se i tím lze uživit.“²⁵¹ Dalším typem dobře placeného přivýdělnku byly překlady.²⁵² Studenti technických škol se uplatňovali při pomocných pracích svého oboru, například kreslení plánů. Vedle přivýdělnku v průběhu školního roku zůstávala část studentů v Praze i přes letní prázdniny, kdy většina odjela domů na prázdniny. Poptávka po práci byla nižší a bylo tedy možné si snáze vydělat finanční základ na další rok. Po roce studia v Praze se student s městem seznámil natolik, že mohl dělat průvodce návštěvníkům z venkova. Největší zájem byl na začátku a konci školního roku, kdy přijížděly na výlety celé třídy.²⁵³

Na závěr se seznámíme s jedinečnými záznamy Antonína Kučery, který si po celá svá studia zapisoval všechny příjmy a výdaje. Patřil mezi velmi chudé studenty, a proto mohl bydlet na hradčanské Masarykově koleji, kde platil nejnižší poplatky, navíc byl zcela osvobozený od kolejného a označil sám sebe za nekuřáka a abstinenta, takže se řadil mezi studenty s nejnižšími výdaji. Průměrné roční útraty u něj činily 7 463,80 Kč. Konkrétně zaplatil 3 650 korun za ubytování se stravou, ta mu však nestačila a za rok si koupil potraviny na přilepšenou za 1 023,20 Kč. Knihy a studijní pomůcky ho vyšly na 325,40 Kč, oblečení s obuví na 801,80 Kč. Za dopravu po městě vydal 504 korun, za kulturní a společenský život zaplatil 482,90 Kč. Jeho příjmy činily celkem 6 667 korun, ve kterých největší částku tvořily kondice (3 952 Kč), následovalo je stipendium v rozsahu 1 950 korun a 765 Kč získal z nadací. Rozdíl mezi příjmy a výdaji dle mého soudu získával z domova, ale nezmiňuje se o tom. Tomuto dokonalému výčtu by se dalo vytknout jen to, že nevíme, jakou školu a obor studoval.²⁵⁴

---

²⁵¹ A. C. NOR, *Sloupky o studentech*, Praha 1927, s. 14.

²⁵² J. PAŘÍZEK, *Otázka výdělečné práce studentské*, in: *Sociální otázka českého studentstva*, Praha 1914, s. 32.

²⁵³ Vinca ŽIVNÝ, *Jak jsem dělal cicerona*, in: *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929, s. 94–97; A. C. NOR, *Jedno pokolení*, Praha 1982, s. 100.

²⁵⁴ Antonín KUČERA, *Co stojí na vysoké škole studijní rok chudého studenta?* *Národní student*, roč. 5, 1928, č. 19, s. 1–2.

10. Menzy a studentské stravování

Neopomenutelnou součástí studentského života, téměř stejně důležitou jako ubytování, bylo stravování. Výběr stravovacích zařízení, stejně jako druhy a pestrost potravin, byl široký a volba konkrétní formy stravování závisela zejména na finanční situaci jednotlivce. Bohatí si mohli vybírat ze široké nabídky restaurací, kaváren a jídelen, chudší se museli stravovat mnohem skromněji, tedy v nejlevnějších zařízeních.

Součástí většiny pražských kolejí byla menza, která studentům zajišťovala kompletní nabídku všech nejdůležitějších denních jídel, tedy snídani, oběd i večeři. Jen Studentská kolonie na Letné a Husova studentská domovina poskytovaly studentům pouze ubytování a jejich chovanci se stravovali ve veřejných studentských menzách.²⁵⁵ V koleji Akademického domu se místo menzy nacházel jen bufet poskytující snídaně a večeře.²⁵⁶ Ve většině kolejí byla strava zahrnuta již v poplatku za ubytování, jen v některých kolejích byl stanoven minimální počet dní v měsíci, po které se museli studenti na koleji stravovat, aby menza prosperovala a mohla trvale poskytovat stravu za přijatelnou cenu. V hradčanské koleji se jednalo o pět dní, v dívčí koleji Budeč se rozmezí pohybovalo od deseti do dvaceti dnů v měsíci. Toto nařízení studentkám nevyhovovalo a finančně je omezovalo. Proto vymyslely způsob, jak ho využít či spíše zneužít ve svůj prospěch a ušetřit na něm. *„Každá studentka se totiž musela v koleji stravovat 10–20 dní v měsíci; denní poplatek za jídlo však byl vysoký. Studentky přišly na způsob, jak zmenšit výdaje na stravu a přitom obědovat a večeřet celý měsíc. V které hlavě se tento nápad zrodil, nikdo neví, ale bleskurychle se rozšířil. Vždy dvě kamarádky si koupily stravenky dohromady, to znamená jedna od prvního do patnáctého, druhá od patnáctého do třicátého; každý den pak jedly dvě na jeden lístek. Říkaly jsme, že „jíme napůl“. Protože mladý žaludek nebyl polovičním obědem a poloviční večeří nasycen, chodily jsme pro přídatky. Kuchařce i ředitelce koleje bylo záhy nápadné, jak spotřeba v kuchyni stoupá. Příčinu samozřejmě*

²⁵⁵ V. VEIT, *Sociální poměry žadatelů o státní stipendia Jarníkova, státní studijní podpory a stipendijní místa ministerstva školství a národní osvěty ve vysokoškolských kolejích na rok 1928–29*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 7, 1929, č. 7–8, s. 106.

²⁵⁶ *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 38.

brzy odhalily. Ředitelka začala proti jídlu „napůl“ přísně zakročovat.“²⁵⁷ Studentkám se tento zákrok pochopitelně nelíbil. Svůj nesouhlas daly najevo a vytvořily si v samosprávě samostatnou hospodářskou komisi, která kontrolovala finanční výdaje na nákup potravin, výběr levných pokrmů a šetrné vaření. Díky tomu se jim podařilo snížit cenu jednoho oběda o 50 haléřů. Dohled studentů na stravování byl v tomto rozsahu jedinečný. Samospráva většiny kolejí mohla ovlivňovat stravování kritikou stávajícího systému a návrhy na zlepšení, ale její názory nemusely být vedením kolejí akceptovány.

Na začátku první republiky byl v Praze obecný nedostatek potravin, kuchařky měly často v kolejních kuchyních problém ze surovin vykouzlit přijatelnou stravu. „Bylo by snad zajímavé, uveřejnit tehdejší kolejní jídelní lístek a připomenouti ho nespokojeným kolejákům dnešním. Vzpomínám jen namátkou krup s marmeládou z mrkve, kynutých knedlíků s nějakou jíškovou omáčkou sladko-kyselé chuti. Často jsme tyhle knedlíky omývali pod vodovodem, když jsme si zapomněli říci „bez omáčky“. Proto jsme se doráželi, jak mohli. Vařili piva, vzpomínáte, chlapi, americkou slaninu, hrozně chuti, po níž by dnes člověk umřel, a paprikovali, ale byla tehdy dobrá.“²⁵⁸

Představa stravování v koleji třikrát denně musela studentům přinášet potíže při celodenním programu mimo budovu koleje. Snídaně a večeře jsou z tohoto hlediska poměrně bezproblémovou oblastí, obědy zřejmě byly komplikovanější. Předpokládejme, že student ráno po snídani odešel z budovy koleje, celý den byl ve školních budovách, na přednáškách, seminářích, možná v zaměstnání a zpátky se tedy vracel odpoledne nebo navečer, v době kolem večeře. Obědy již byly zahrnuty v kolejním poplatku a chovanec je měl zaplacený. Je tedy logické, že se snažil je využívat a neplatit zbytečně za druhý oběd ve městě. To muselo být při jeho denním režimu složité, často nemožné. Dušan Kováč v knize *Kolejáci* naznačuje, že se někteří studenti vraceli na oběd na kolej, ale asi to nebylo pravidlem. „Každý koleják, prirodzene, najlepšie poznal „svoju trasu“, cestu z koleje na příslušnou fakultu. Mnohí túto cestu absolvovali až dvakrát denne peši. Budova techniky bola na Karlovom námestí. Cesta z koleje cez Letenskú pláň, most Sva-

²⁵⁷ Bohumil KVASNIČKA, *Svazovka*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 246; Františka KOMBERCOVÁ, *V koleji Budeč*, in: *Za lepší svět*, Praha 1963, s. 249.

²⁵⁸ Augustin SOCHR, *Jak jsme začínali*, in: *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929, s. 72.

*topluka Čecha, Pařížsku triedu, Spálenú ulicu až k budove školy merala asi päť kilometrov a trvala hodinu. Budúci inžinier musel túto trasu absolvovať v oboch smeroch niekedy až dva razy denne, ak sa vracal do koleje na obed.*²⁵⁹ Velká část kolejáků si nemohla dovolit cestovat hromadnou dopravou, proto chodila pěšky a každodenní návrat na oběd by byl jistě velkou časovou ztrátou. Další možnou variantou by bylo, že by studenti za předplacené obědy dostávali náhradu, například formou balíčků, nebo by jim byl po návratu oběd ohříván. Obě tato řešení by výrazně komplikovala práci kuchařek. Ve vzpomínkách není otázka obědů zaznamenána. Z toho vyplývá, že tuto informaci jejich autoři nepovažovali za důležitou nebo zajímavou a zřejmě formu obědů považovali za normální nebo vyhovující. Byla tu i možnost, že chovanci povinně platili za obědy, přestože se nemohli v poledne do koleje vracet. Domnívám se, že by s tím studenti rozhodně nesouhlasili a hledali s kolejní správou kompromisní řešení. Nebo by alespoň nahlas projevíli svoji nespokojenost a následně by se o tom dochovaly zprávy ve sbírkách vzpomínek či archivních materiálech kolejí. Tuto otázku se mi zatím nepodařilo dovést ke konkrétním závěrům, ale jistě by stála za hlubší rozbor.

Součástí soukromého ubytování byla strava ve formě snídaní nebo plné penze. Již v inzerátech byla většinou uvedena vedle částky také forma stravování, kterou tím student získá. Některé bytné nabízely obě varianty a výsledná verze záležela jen na přání ubytovaného. Forma snídaně byla vždy stejná, tvořila ji káva a suché pečivo, stejné složení měly i kolejní snídaně. Podoba oběda a večeře není ve vzpomínkách zmiňována.²⁶⁰ Studenti si většinou vybírali jen snídaně, které jim umožňovaly stravovat se během dne podle potřeby na různých místech. Nemuseli se tak vracet na byt a také se mohli v případě krátkodobé finanční nouze uskromnit a tím ušetřit.²⁶¹ Jak jsem již zmínila výše, potraviny v Praze byly drahé a po

²⁵⁹ Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 143.

²⁶⁰ Pomocť si můžeme složením stravy v Hlávkových kolejích: „Ke snídani se podávala káva s houskou. Obědy se skládaly z polévky, hovězího masa s omáčkou (koprovou, cibulovou, křenovou, majoránkovou, česnekovou, hořčicovou...) a většinou též i z příkrmu, přičemž příkrm znamenal v kolejní kuchyni totéž co moučné, sladké jídlo – žemlovka, rýžová či krupicová kaše, buchty, bublanina atd. Studenti se mohli dojídat také chlebem, kterého si mohli zpočátku brát podle potřeby. Ústavní pekárna denně napekla z 95 kg žitné mouky.“ Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 111.

²⁶¹ Díky špatné a nedostatečné stravě se mezi studenty snadno šířily nemoci. „Mnozí z těchto hochů také nevypadali nejlépe, živiliť se po celý rok v menzách, uzenářstvích a nejlacinějších

válce i nedostupné, díky tomu bylo výhodnější posílat studentům z domova balíky potravin na přilepenou než odpovídající částku v penězích.²⁶²

Studenti bydlící na privátech nemohli navštěvovat kolejní menzy, ty byly určeny jen tamějším chovancům. V Praze se však nacházely také menzy veřejné, které poskytovaly stravu všem nemajetným studentům. Jednalo se o Mensu academicu ve Spálené ulici č. 20 poskytující stravování od roku 1900, Mensu Studentského domova Na Slupi a Mensu Akademického domu v bývalé Strakově akademii. Všechny tři poskytovaly v roce 1926 oběd za 3,50 a večeře za 3 koruny.²⁶³ Konkrétní popis těchto institucí podává A. C. Nor, který měl s nimi vlastní zkušenosti: „Soudím, že nejoblíbenější z těchto tří je mensa Akademického domu, a proto si ji necháme na konec. Mensa Studentského domova na Albertově se vyznamenává tím, že tam obědvají především (snad všichni) ruští emigrantští studenti. Z té příčiny je tu ovzduší pro nás nepříjemné. Připadáme si tu jako cizinci a je nám, jako bychom byli na studiích v Moskvě, což je přiblíženo skutečnosti ještě tím, že Rusové tu většinou obsadili i funkce. Proto ani nenavštěvujeme večírky, tance a podniky Studentského domova. Poněkud milejší je nám Mensa academica ve Spálence (...). Mensa academica má tři sály a ke stolům se tu sedá velmi neprakticky. Sedá se tu odpředu. Těm, kteří musí obsadit další místa ke stěně, je třeba těžce se protáhnouti mezi obsazenými židlemi. Také polévka se tu nalévá od středu ke stěně (od kraje ke konci) a talíře s knedlíky se rozdělují tímž pořadem. Proto je zde hojně křiku, hluku, nedorozumění, pokřikování a malých

---

potravinářských krámech, utrácějící za jídlo denně ne více než šest až osm korun. Jejich těla neměla dostatek výživy a byla zchřadlá, studenti pak byli vyzáblí a hubení, avšak okolnost, že jedli pravidelně a stále přece něco, je alespoň jakžtakž držela pohromadě. Žrouiti však vyschli v takových etapách postu na škvarek a trpěli s hladovým žaludkem, zkoušeli velké bolesti a chodili si stěžovat do Zdravotního ústavu, kde jim lékař dával jedinou radu: Jezte víc a vydatněji!“ A. C. NOR, *Jedno pokolení*, Praha 1982, s. 117–118.

²⁶² „Životní poměry v letech 1920–21 byly stále ještě těžké a zlé. Na byt Jiřího bylo třeba dopláceti potravinami a posílati mu k dosycení mimo to nejen chléb, ale též i různé živiny jiné.“ Zdena WOLKEROVÁ, *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*, Praha 1937, s. 157.

²⁶³ J. SOUKAL, *Mensa academica českých vysokých škol pražských*, in: *Československá republika*, 10. srpna 1923, roč. 244, č. 219, s. 4; *Sociální péče o studentstvo vysokoškolské v Praze*, in: *Národní listy*, 12. října 1934, roč. 74, č. 281, s. 6; *Stravování vysokoškolských studentů*, in: *Národní listy*, 3. října 1931, roč. 71, č. 270, s. 4; Gustav HUSÁK, *Študentská rukovět*, Bratislava 1936, s. 71.

hádek. Je tu špatná organisace – taková ta vnitřní, samočinná, kterou si návštěvníci sami vybudují a kterou dodržují bez kontroly. Proto je v Mense academie všechno jaksi chaotické. Mensa Akademického domu ve Strakovce je především lépe organizovaná. Především méně si tu jeden druhému překáží. Obsluhuje se zde od stěny, a ten kolega, který sedí dále ke kraji, pošoupne talíř s jídlem vždy napřed kolegovi, jenž sedí dál u stěny a teprve až přijde řada na něho, ponechá si svůj talíř (...). V Mense academie je takový domáctější a rodinnější nebo rodinnější poměr strávníků k vedoucím, v Akademickém domě úřednější a přísnější.“²⁶⁴

Nemajetní studenti si museli na začátku roku na základě vysvědčení nemajetnosti zřídit legitimaci, která je opravňovala ke stravování v těchto menzách. Majetnější studenti je nemohli navštěvovat, přestože o tyto menzy byl i mezi nimi velký zájem, a museli se stravovat v dražších podnicích.²⁶⁵ V lednu roku 1933 byla v Ostrovní ulici č. 21 otevřena nová moderní Mensa České akademické besedy, která vznikla studentskou svépomocí bez jakýchkoliv externích subvencí. Tato menza se stala v krátké době velmi oblíbenou – byla oceňována za úroveň vybavení a také za styl servírování pokrmů. Poskytovala obědy za 3,80 Kč a večeře za 1,50 Kč.²⁶⁶ Mensa německých studentů byla umístěna v Prvním německém studentském domově v dnešní Opletalově ulici, která od roku 1922 poskytovala obědy za 3,50 Kč a večeře za 2,50 Kč.²⁶⁷ Tato instituce pod názvem Mensa Jednota poskytuje v současnosti obědy studentům Univerzity Karlovy.

---

²⁶⁴ A. C. NOR, *Sloupky o studentech*, Praha 1927, s. 53.

²⁶⁵ Jakub JARNÍK, *První lustrum Mensy akademické*, Praha 1905, s. 10; J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920, s. 8. Jiří Wolker neměl nárok na stravování v menzách a stravoval se v dražších podnicích. Oběd v hospodě U Bubeníčků, s jehož velikostí navíc nebyl spokojen, ho vyšel na 10 Kč. Jiří WOLKER, *Korespondence s rodiči*, Praha 1952, s. 86; Zdeněk KALISTA, *Kamarád Wolker*, Praha 1933, s. 51.

²⁶⁶ *Na 600 obědů v Akademické besedě denně*, in: *Národní listy*, 15. února 1933, roč. 73, č. 46, s. 4; *Nová Studentská mensa*, in: *Národní politika*, 10. února 1933, roč. 51, č. 41, s. 6; *Sociální péče o studentstvo vysokoškolské v Praze*, in: *Národní listy*, 12. října 1934, roč. 74, č. 281, s. 6; Gustav HUSÁK, *Študentská rukovět*, Bratislava 1936, s. 71.

²⁶⁷ AUK, Rektorát Německé univerzity, karton 34, 11. *Jahres-Bericht des akademischen Wirtschaftskörpers an den deutschen Hochschulen in Prag*, 1932; AUK, Rektorát Německé univerzity, karton 34, III. *jahresbericht des Vereines „Deutsche Studentenfürsorge“*, Prag II., *Krakauergasse 16*, 1924.

Své menzy měli i zahraniční studenti, ty však byly zcela odděleny od českého prostředí, tím pádem o nich existují jen náhodné zmínky, jejichž vypovídací hodnota není vysoká. Ve Štěpánské ulici měla své sídlo Jugoslávská menza, která poskytovala svým občanům obědy a večeře za 8 korun, pro ostatní Slováky byly o dvě koruny dražší. Bulharská akademická menza v Legerově ulici neposkytovala stravu studentům jiné národnosti a obědy zde stály 10 korun. Maďarští studenti měli svou neoficiální menzu Rentu na Vinohradech na rohu ulic Sokolské a Rumunské, která jim poskytovala obědy a večeře po čtyřech korunách.²⁶⁸ Specifickou byla menza u bia Kapitol, která sloužila jen židovským studentům.²⁶⁹

Vedle menz se mohli studenti stravovat i v kavárnách a jiných jídelnách. Ty byly poněkud dražší, ale přece jen přijatelnější než klasické restaurace. Za všechny bych uvedla Cafeterii, která se nacházela v prvním patře Akademického domu a která poskytovala lepší stravu i prostředí než menza v přízemí. Oběd zde stál šest korun, a proto „*Sem chodili jíst studenti mající jakés takés postavení nebo vůbec zámožnější. Jedlo se tu lacino, ale draže než v menze, kde se stravovaly široké davy studentů.*“²⁷⁰

---

²⁶⁸ J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920, s. 18; AKPR, inv. č. 1051, *Maďarské vysokoškolské studentstvo v Praze – Sociální poměry*; Gustav HUSÁK, *Študentská rukovět*, Bratislava 1936, s. 71.

²⁶⁹ A. C. NOR, *Sloupky o studentech*, Praha 1927, s. 53; Gustav HUSÁK, *Študentská rukovět*, Bratislava 1936, s. 71.

²⁷⁰ A. C. NOR, *Jedno pokolení*, Praha 1982, s. 68.

11. Strakova akademie a Akademický dům

Nejstarší studentskou kolejí, která fungovala nepřetržitě až do začátku první republiky, byla Strakova akademie. Byla poněkud jiná než pozdější koleje a v některých rysech působila jako vzor, v jiných jako odstrašující případ. Její dějiny se začaly psát roku 1709, kdy bezdětný hrabě Jan Petr Straka z Nedabylic sepsal poslední vůli, ve které svůj majetek odkázal „*akademii pro cvičení mládeže chudé stavu vyššího národu českého na všeliké cvičení připadlo.*“²⁷¹ Jak bylo v závěti stanoveno, měla být naplněna až pět let po smrti posledního mužského člena rodu, což se stalo roku 1776. Finanční obnos, který byl z pozůstalosti získán, nestačil na zřízení samostatné akademie, a proto žadatelé o podporu z českých šlechtických rodin získávali z této instituce alespoň stipendium ve výši 150 zlatých. Nadace pod správou českého místodržitelství prosperovala, a tak bylo možné výstavbu akademie realizovat. Roku 1878 byl zakoupen pozemek v prostoru tzv. jezuitské zahrady pod Letnou, o šest let později schválil císař František Josef I. stavbu ústavu pro vzdělávání a výchovu synů z českých šlechtických rodů. Dříve, než bylo se stavbou akademie započato, byl zvolen jejím prvním ředitelem dr. Trakal, který podnikl v roce 1895 studijní cestu po západní Evropě, kde navštívil 25 podobných ústavů, aby poznal, jak mají fungovat a jaké jsou poznatky poslední doby v této oblasti.²⁷²

Samotná výstavba Strakovy akademie probíhala v letech 1893–1896, budova byla vystavěna podle návrhu architekta Václava Roštlapila (1856–1930) ve stylu klasicistního baroka a byla koncipována pro 112 osob. Celkem se zde nacházelo přes tři sta místností různých účelů.²⁷³ Vedle pokojů pro studenty zde byla celá řada společenských místností, studovny, aula, šermírna, tělocvična, taneční sál, pokoj s kulečnickem, kaple s kapacitou 120 osob a dokonce i krytý bazén. Ob-

---

²⁷¹ Hrabě Jan Petr Straka z Nedabylic žil mezi lety 1645 až 1720. Herbert SLAVÍK – Filip WITTLICH, *Strakova akademie – Straka Academy, Kramářova vila – Kramář Villa, Lichtenštejnský palác – Liechtenstein Palace, Hrzánský Palác – Hrzán Palace*, Praha 2008, s. 12.

²⁷² Tamtéž, s. 12–15.

²⁷³ H. FIALKA, *Akademický dům v Praze*, Praha 1922, s. 5; Pavel ZATLOUKAL, *Architektura 19. století*, Praha 2001, s. 82.

jekt byl na svou dobu také moderně vybaven, bylo zde zavedeno ústřední topení, splachovací toalety i elektrické osvětlení.²⁷⁴

Vedle zázemí měla akademie svým chovancům poskytovat i vzdělání. Tato instituce byla určena zejména gymnaziálním studentům, kteří byli přijímáni ve věku od deseti do čtrnácti let. Po vystudování směli v akademii zůstat a pokračovat ve vysokoškolských studiích. Roku 1898 zde bylo zřízeno samostatné gymnázium, ale náklady na jeho provoz byly tak vysoké, že muselo být po 14 letech fungování, roku 1912, zrušeno. Strakova akademie měla na studenty působit i výchovně. Tomu napomáhal přísný vnitřní řád. Studenti byli rozděleni do tří majetkových tříd, podle kterých platili za svůj pobyt, a to buď veškeré náklady nebo jen část. Nejchudší nemuseli platit vůbec. Osvobození od kolejného bylo v praxi natolik výjimečné, že o tuto vzdělávací instituci byl velmi malý zájem a nikdy nebyla zcela obsazena. Před první světovou válkou se zde nacházelo 47 chovanců, po ní jen 30 ubytovaných.²⁷⁵ V průběhu první světové války byly prostory této rozlehlé budovy využívány jako nemocnice Červeného kříže, na podzim roku 1918 zabrala většinu místností československá vláda pro svoji potřebu. Studenti tím byli značně pobouřeni a vyžadovali, aby akademie nadále sloužila studentům a sídlil v ní Akademický dům.

V tuto chvíli obraťme pozornost k Akademickému domu. Spolek Akademický dům byl založen v roce 1875 s cílem zřídit v Praze centrální studentskou instituci, ve které by se na jednom místě nacházela menza, studovna, čítárna a sídlo by zde měly různé studentské organizace. Spolek měl v úmyslu vystavět nový, moderně vybavený dům, který by ve všech směrech vyhovoval studentským potřebám. Jeho rozpočet byl však tak nízký, že nebylo možné tyto plány realizovat. Provizorně tedy zakoupili roku 1895 dům U římského císaře ve Spálené ulici č. 20, na jehož místě se dnes nachází budova Studentského zdravotního ústavu.²⁷⁶

---

²⁷⁴ Herbert SLAVÍK – Filip WITTLICH, *Strakova akademie – Straka Academy, Kramářova vila – Kramář Villa, Lichtenštejnský palác – Liechtenstein Palace, Hrzánský Palác – Hrzán Palace*, Praha 2008, s. 16–18; Pavel VLČEK (ed.), *Umělecké památky Prahy. Malá Strana*, Praha 1999, s. 237–239.

²⁷⁵ H. FIALKA, *Akademický dům v Praze*, Praha 1922, s. 5.

²⁷⁶ Richard WOLF, *Vznik, vývoj a význam Akademického domu a jeho výchovných institucí: Akademické knihovny a Akademické čítárny*, Praha 1909, s. 10.

„Snad ten činžák vyhovoval účelu AD na počátku. Že ale v posledním 10letí byl jen pro kulturní ostudu, jest známo. Neúčelná dispozice domu byla přetížena a stavebně přímo poškozována ohromnými návaly studentstva v době poválečné, zejména do Mensy. Naprostá nedostatečnost všech místností pro Knihovnu, Čítárnu, Mensu i Svazy, o sociálních, společenských, sportovních dispozicích ani nemluvě, se záhy drasticky objevila. Řada nestudentských nájemníků (dokonce i výčepní hostinec!) situaci jen ztížila. Toto ošklivé prostředí mělo přiměřené důsledky i na chování studentstva v něm. To nebyl dům, v němž se měl vyvíjeti intelektuelní život studentstva, krátce dům v pravdě „Akademický“, byl to jen tuctový pražský činžák, živě položený, jemuž uměle vnutili název „Akademický“.²⁷⁷

Akademický dům ve Spálené byl nouzovým řešením. Spolek hledal vhodnou lokalitu, kde by mohl být definitivní Akademický dům umístěn. Před první světovou válkou se zdál být ideálním prostor u pomníku Františka Palackého. Projekt narazil na dva nepřekonatelné problémy. Toto místo bylo daleko od většiny školních budov, a bylo tak pro část studentů nedostupné. Druhou komplikací byl stálý nedostatek financí, a tak hledali existující budovu v centru města, která by po menších úpravách poskytovala vše potřebné. Spolek Akademický dům měl v teoretické rovině o místě jasnou představu: „Pokud jde o jeho polohu, musí býti v ideálním středu (přibližně stejně vzdálen) nynější neb pro nejbližší dobu projektované polohy vysokých škol a studentských obydlí (i kolejí). Tato se po válce radikálně mění přesunem na severozápad (směrem k Letné), kam nastává přesun i kulturního a politického centra Velké Prahy, zatím co staré centrum (Praha I, II) stane se obchodním městem. Dříve v těch končinách byla jediné Akademie Umění, dnes přibyla Masarykova i Štefánikova kolej, kolonie Letenská, projekt hlavních universitních budov na břehu u býv. Rudolfina aj. - Poloha AD má míti mimo to pozemek volný (v blízkosti řeka a hřiště). - Úprava budovy vnější i vnitřní má ukázati hmotnou i kulturní výši národa.“²⁷⁸

Po skončení první světové války se studentské hnutí dostalo do nezáviděníhodné situace. Chyběly ubytovací prostory, priváty byly rozebrané, studenti spali, kde se dalo. Ve volném čase chodili upravovat nevyhovující prostory na nou-

---

²⁷⁷ H. FIALKA, *Akademický dům v Praze*, Praha 1922, s. 6–7.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 6.

zové koleje. Není se čemu divit, že nesouhlasili s tím, že vybavené koleje pro víc než stovku studentů byly zabrány a přetvořeny na ministerské kanceláře.

Vláda na volání studentů nereagovala.²⁷⁹ Jeden z mála politiků, který se postavil na stranu studentů, byl Tomáš Garrigue Masaryk.²⁸⁰ Druhým byl profesor Cyril Horáček, který podal v květnu 1919 v Národním shromáždění návrh na odezdání Strakovy akademie Akademickému domu. Nakonec se tak opravdu stalo. Akademický dům se přesunul do budovy na vltavské nábřeží, ale opět se nejednalo o definitivní řešení. Akademický dům po celou dobu svého fungování bojoval s nedostatkem financí a nemohl pomýšlet na nákup drahé budovy Strakovy akademie.²⁸¹ Měli budovu pouze pronajatou a snažili se ze sbírek a darů získat dostatek financí na stavbu definitivní budovy v sousedství Strakovy akademie, která se měla opět stát kolejí.²⁸² Tyto představy nebyly nikdy realizovány a objekt Strakovy akademie pod Letnou stojí osamocen. Stará budova Akademického domu ve Spálené ulici nebyla studenty zcela opuštěna a v jejích prostorách nadále fungovala studentská menza, nyní pod názvem Mensa academica.

²⁷⁹ Ukázka projevu studentské nespokojenosti v tisku: „*Dovedeme se lehce smiřovati s osudem; smiřujeme se i s tím, že budova určená studentstvu, Strakova akademie, byla studentstvu odňata v době, kdy nejvíce jí bylo zapotřebí. Vzpomeňme, kde bychom byli dnes s ubytovací otázkou, že nemusili bychom den ze dne běhati za úpravou káznice v Praze IV, akademického gymnázia, kláštera kapucínů, kdyby se našlo dříve trochu pochopení, než slov. Jak by dalece byla rozřešena otázka Akademického domu, Mensy, vhodného sídla S. Č. S., spolků studentských, kdyby byla v čas studentstvu věnována Strakova akademie. Nejprve ministerstvo výživy, potom Národní obrany. Ptáme se: v celé Praze nenašla by se vhodnější budova pro úřady než Strakova akademie? Musilo to býti studentstvo, jež zase a znovu bylo opomenuto? Dostalo se nám ubezpečení, že jedná se jen o krátké provisorium. Dostane se nám toho ubezpečení? Či jinak: uvědomily si příslušné kruhy, že studentstvo na požadavku vrácení Strakovy akademie trvá a neustoupí?*“ V. G., *Strakova akademie?*, Mladá generace. Časopis československého studentstva, roč. 2, 1918/1919, č. 12–13, s. 178–179. Autorem byl zřejmě V. Gutwirth.

²⁸⁰ Masaryk podpořil studenty v únoru roku 1919 a svůj postoj zopakoval 18. května téhož roku při studentské návštěvě na Pražském hradě. Jindřich FIALKA, *A. D. na věčnou paměť TGM*, Praha 1937, s. 21.

²⁸¹ Zdrojem financí na stavební úpravy a provoz Akademického byly většinou sbírky a dary mecenášů. Již v dubnu 1919 proběhla studentská sbírka na Akademický dům. Velkým mecenášem a zastáncem studentů byl prezident Masaryk, který dal 100 tisíc korun na založení „Mensy akademického domu“. Jindřich FIALKA, *Na věčnou paměť TGM*, Praha 1937, s. 22.

²⁸² H. FIALKA, *Akademický dům v Praze*, Praha 1922, s. 7.

Akademický dům byl oblíbeným střediskem studentského života. Nacházelo se zde na jednom místě vše, co student ke svému životu potřeboval. „V Akademickém domě byla mnohá zařízení, jež sloužila studentstvu. Především zde fungovala dobrá a laciná menza, byly zde vydávány slevenky do všech divadel, biografů, veletrhů, lázní atd. Byla zde půjčovna studijních přednášek, vědeckých knih i novinky beletrie. Ve studovnách bylo možno v klidu a nerušeně studovat. Pro studentské spolky byly k dispozici klubovny a přednáškové sítě. Ve volných chvílích bylo zde možno hrát šachy, kulečnick a stolní tenis.“²⁸³

Denně prošlo Akademickým domem až 6 000 osob. To se samozřejmě projevilo i na stavu budovy. Ne všichni se chovali k vnitřnímu vybavení šetrně, během plesů a jiných společenských slavností docházelo pod vlivem alkoholu a hromadného veselí k výtržnostem. Filip Wittlich popisuje první republiku ve Strakově akademii jen jako dobu vandalství a téměř úmyslného ničení vybavení budovy.²⁸⁴ Svůj postoj doplňuje citáty neznámého původu. Zvýšený provoz uvnitř Strakovy akademie a nedostatek financí na opravy se na budově negativně projevit mohly, ale nedávala bych se na studentské působení v objektu tak jednostranně.

Příběh Akademického domu se uzavřel v roce 1938, kdy byla jeho budova opět zabavena státem. V prostorách byla provedena rekonstrukce a budova posléze připadla protektorátní vládě jako sídlo a dodnes slouží politickým účelům. Ani po skončení druhé světové války se sem již studenti nevrátili. Jako náhradu jim stát slíbil nový Akademický dům, bohužel však zůstal jen u slibů: „Tedy již na počátku třetí republiky uzmula vláda studentstvu tento areál s tím, že bude vystavěn nový akademický dům, na který byl také položen někdy na přelomu roku 1945–46 základní kámen. Bylo to naproti Právnické fakultě UK, kde dnes stojí

²⁸³ Vladislav BROŽ, *Dies atri. Od první do třetí republiky*, Praha 1999, s. 20.

Podobě na Akademický dům vzpomíná i Václav Černý: „Byla tam obstojná vysokoškolská menza, ale v horních poschodích na rozsáhlých chodbách, v čítárnách, knihovně, zábavních místnostech, laciné kavárně, i obrovská studentská école buissonnière, kde již od rána přes oběd dlouho do večera nepilní trávili snad většinu života, než odtud vyrazili za šera k podnikům hodných hrdinů Homérových, pokud byly peníze.“ Václav ČERNÝ, *Paměti I. 1921–1938*, Brno 1994, s. 105.

²⁸⁴ Herbert SLAVÍK – Filip WITTLICH, *Strakova akademie – Straka Academy, Kramářova vila – Kramář Villa, Lichtenštejnský palác – Liechtenstein Palace, Hrzánský Palác – Hrzán Palace*, Praha 2008, s. 30–31.

*hotel Intercontinental. Ze žádné vlády se pak již nikdo nikdy nezastyděl, že studentstvo bylo takto podvedeno, protože akademický dům nikdy už postaven nebyl.*²⁸⁵

---

²⁸⁵ Vladislav BROŽ, *Dies atri aneb od první do třetí republiky*, Praha 1999, s. 20.

12. Medailonky jednotlivých kolejí

Na následujících stranách bych ráda krátce představila jednotlivé meziválečné koleje, na jednom místě shrnula informace uveřejněné na předchozích stranách práce a doplnila je dalšími skutečnostmi, které se do textu nevešly. Soustředila jsem se na historický vývoj jednotlivých kolejí, jejich vybavení, jakým studentům poskytovaly ubytování a za jakých podmínek. U novostaveb jsem se zaměřila i na architektonické hledisko výstavby budov. Pro dokreslení obrazu koleje je u většiny objektů umístěna jejich dnešní či dobová fotografie, u neexistujících alespoň náčrty budovy. Pro přehlednost a ulehčení práce čtenářům jsou koleje řazeny abecedně. Množství dochovaných informací k jednotlivým institucím je nevyvážené a ne vždy koresponduje s významem či velikostí koleje, které v té době měla. Pro komplexnost uvádím všechny informace, které mi přišly pro danou kolej specifické.

12.1. Alexandrova kolej

Mezi studenty na pražských vysokých školách bylo v meziválečném období poměrně velké zastoupení osob původem z jihoslovanských zemí. Těmto studentům byla od roku 1922 určena Jihoslovanská kolej nacházející se v samostatném dřevěném pavilonu sousedícím se Studentskou kolonií na Letné, která byla schopna ubytovat 82 osob.²⁸⁶ Stejně jako ostatní pavilony

Příloha č. I – Model Alexandrovky koleje

²⁸⁶ Petr ZENKL, *Otevření Alexandrovky koleje*, Československo-jihoslovanská revue, roč. 3., č. 9–10, s. 329; *Studujícím z král. S. H. S. na vysokých školách pražských*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, č. 2, s. 15.

měla sloužit jen do té doby, než pomine bytová krize, uvolní se zabrané budovy a bude možné některé z nich přeměnit na koleje. Po zklidnění situace bylo rozhodnuto o stavbě nové budovy projektované přímo na míru studentským potřebám. Tato budova byla postavena v letech 1931 až 1933 v Praze-Střešovicích, na Clam-Martinicově silnici č. 13; dnes nese tento dům označení Parlérova ul. č. 6.²⁸⁷ Iniciátorem výstavby nové Alexandrovy koleje, jinak též nazývané Kolej krále Alexandra, a provozovatelem letenské i střešovické koleje byl spolek Československo-jihoslovanská liga.²⁸⁸ Výstavba koleje měla velkou podporu balkánských zemí, která se projevila zejména v otázce financí. Podařilo se shromáždit dostatečný obnos peněz na celou stavbu a kolej se následně nemusela potýkat se splácením dluhů, které byly běžné u většiny nově postavených kolejí.²⁸⁹ Idea československo-jihoslovanského přátelství hrála roli i při výběru stavitele budovy – tím se stal jihoslovanský architekt Nikola Dobrović, který dříve studoval na pražských školách a byl absolventem ČVUT.²⁹⁰ S rozpočtem 6 milionů korun se mu podařilo vystavět budovu pro 175 chovanců, kteří byli ubytováni v jednolůžkových či dvoulůžkových pokojích.²⁹¹ Ze současného stavu poznání vyplývá, že se nejspíš

²⁸⁷ Jan E. SVOBODA – Jindřich NOLL – Ester HAVLOVÁ, *Praha 1919–1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*, Praha 2000, s. 53; Jiří ČAREK, *Vilímkův průvodce Prahou*, 1948, s. 209.

²⁸⁸ Byla pojmenována po tehdejším jihoslovanském králi Alexandrovi I. Sjednotiteli (17. 12. 1882–9. 10. 1934)

Jihoslovanský král Alexandr I., in: Československo-jihoslovanská revue, roč. 4, č. 6, s. 121; Květa KOŘALCOVÁ, *Petr Zenkl (ed. Miloš Kouřil), Mozaika vzpomínek*. in: Jihočeský sborník historický, 1999, roč. 68, s. 394; *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 37; Petr ZENKL, *Otevření Alexandrovy koleje*, Československo-jihoslovanská revue, roč. 3., č. 9–10, s. 329 a 332.

²⁸⁹ *Alexandrova kolej v Praze otevřena*, in: Národní listy, 30. října 1933, roč. 73, č. 44, s. 3; *Obsazení Alexandrovy studentské koleje*, in: Národní politika, 16. října 1935, roč. 53, č. 284, s. 4.

²⁹⁰ Jedná se o významného jugoslávského architekta. V českém prostředí působil v ateliérech Bohumila Hypšmana, Antonína Engela a Bohumíra Kozáka. V českém prostředí vedle Alexandrovy koleje vytvořil projekt Bulířovy vily v Krči, v jugoslávském prostředí se proslavil stavbou tzv. generálního štábu v Bělehradě, který byl poničen bombardováním., Ondřej VOJTĚCHOVSKÝ, *Nad knihou o česko-srbských vztazích v meziválečné moderní architektuře (Damjanović Tanja: Česko-srpske arhitektonske veze 1918–1941. Beograd 2004, 149 s.)*, in: Slovanický přehled, roč. 43, č. 2, s. 253–254.

²⁹¹ Petr ZENKL, *Otevření Alexandrovy koleje*, Československo-jihoslovanská revue, roč. 3., č. 9–

jednalo o nejmoderněji vybavenou kolej v Praze. Vedle tehdy „běžných“ moderních prvků bychom zde našli na každém pokoji rádio, plynový vaříč v před-síňce, jež spojovala dva sousední studentské pokoje, chloubou kuchyně byl přístroj na vaření v páře a odsavač par.²⁹²

Tato kolej byla primárně určena jihoslovanským studentům – přesněji řečeno mužům, 20 míst pak jihoslovanským studentkám. Dle základní idey Československo-jihoslovanské ligy zde 60 až 70 míst bylo vyhrazeno pro československé občany, aby spolu na jednom místě mohli žít studenti dvou národů a poznávat kulturu druhého národa a prohlubovat tak vzájemné vztahy.²⁹³ Studenti platili měsíčně 210 korun za jednolůžkový pokoj, místo na dvoulůžkovém pokoji bylo za 180 korun. Strava se platila zvlášť a v této ceně nebyla zahrnuta.²⁹⁴

Dne 17. listopadu 1939 během násilného uzavírání vysokých škol nebyla Alexandrova kolej policejně obsazena.²⁹⁵ Po druhé světové válce byla kolej přejmenována na Kolej maršála Tita a přešla pod správu Univerzity Karlovy, které slouží i dnes pod názvem Komenského kolej.²⁹⁶

10, s. 329–333, zde s. 329.

²⁹² *Alexandrova kolej v Praze otevřena*, in: *Národní listy*, 30. října 1933, roč. 73, č. 44, s. 3; *Obsazení Alexandrovny studentské koleje*, in: *Národní politika*, 16. října 1935, roč. 53, č. 284, s. 4; *Otevření Alexandrovny koleje*, in: *Československo-jihoslovanská revue*, roč. 3., č. 9–10, s. 342.

²⁹³ *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 38; *Patnáct studentských kolejí v Praze*, in: *Národní politika*, 19. října 1933, roč. 51, č. 287, s. 6; Petr ZENKL, *Otevření Alexandrovny koleje*, *Československo-jihoslovanská revue*, roč. 3., č. 9–10, s. 330.

²⁹⁴ *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 38; *Patnáct studentských kolejí v Praze*, in: *Národní politika*, 19. října 1933, roč. 51, č. 287, s. 6; *Alexandrova studentská kolej v Praze*, in: *Národní listy*, 31. října 1933, roč. 73, č. 298, s. 5; *Pražské studentské koleje*, in: *Národní listy*, 7. července 1934, roč. 74, č. 184, s. 4.

²⁹⁵ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 53.

²⁹⁶ Jiří ČÁREK, *Vilémův průvodce Prahou*, 1948, s. 209; Květa KOŘÁLKOVÁ, *Petr Zenkl (ed. Miloš Kouřil), Mozaika vzpomínek*. in: *Jihočeský sborník historický*, 1999, roč. 68, s. 394.

12.2. Kolej posluchaček vysokých škol v Praze – Budeč

Nejvýznamnější dívčí kolejí v meziválečném období byla Kolej posluchaček vysokých škol v Praze – Budeč. Před jejím zřízením v roce 1926 zajišťovaly ubytování studentek dvě pražské koleje – stejnojmenná Kolej posluchaček vysokých škol v Praze, jejíž název přešel na nově zřízenou kolej,

Příloha č. II – Budova koleje Budeč krátce po výstavbě

a dívčí pavilon Studentské kolonie na Letné. Kolej posluchaček byla založena roku 1917 Sdružením akademicky vzdělaných žen, tvořilo ji ústředí ve Spálené ulici, s dvěma odbočkami – v ústavě choromyslných v Kateřinské ulici a klášteře Alžbětinek na Novém Městě. Počet ubytovaných v těchto budovách se v průběhu let měnil – na začátku dvacátých let, kdy byla její kapacita nejvyšší, zde žilo kolem padesáti studentek.²⁹⁷ Jak už bylo zmíněno, ženám byl vyhrazen i jeden pavilon ve Studentské kolonii na Letné o kapacitě 56 míst, mezi studenty nazývaný Děvín. Tyto dvě instituce zajišťovaly zázemí pro přibližně 100 mimopražských dívek.²⁹⁸ V Praze studovaly další 2 000 studentek, které takové štěstí neměly. Většina z nich žila na privátech, které nebyly považovány za vhodné. Obecně byla přijímána představa, že rodiče posílají své nezkušené „dítě“ do velkoměsta, kde na

²⁹⁷ Sdružení akademicky vzdělaných žen se krátce předtím pokoušelo zbudovat dívčí kolej, která by byla podřízena Hlávkově koleji a získávala by finanční podporu od Hlávkovy nadace. Tento projekt skončil nezdarem, protože v zakládající listině bylo uvedeno, že její výtěžek může být využit jen na ubytování studentů – mužů. AUK, Všestudentský archiv, karton 200, *Dopis Slavnému Správnímu výboru Hlávkových studentských kolejí českých vysokých škol pražských v Praze*; AUK, Všestudentský archiv, karton 200, Č.j.: 69/ai 1917; J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920, s. 17; R.S., *Budeč*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, č. 10, s. 17–18, zde s. 17; Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 150.

²⁹⁸ AUK, Všestudentský archiv, karton 209, *Budeč, Vinohrady, Wenzigova ul.*, s. 3; Jan HAVRÁNEK (ed.), *Sborník Studentská kolonie na Letné k 60. výročí založení*, Praha 1982, s. 55 a 67.

něj čekají různé nástrahy a není zde nikdo, kdo by mu poradil a dohlédl na něj. Priváty navíc často neodpovídaly tehdejší představě správné domácnosti, jak z hlediska vybavení privátu, tak péče o něj a neodpovídaly ani stylu života, který byl s bydlením v podnájmu spojený. Tím dávaly studentovi špatný příklad do budoucího života. Koleje poskytovaly rodičům jistotu, že jejich dítě, v tomto případě dcera, bude v dobrých rukou. Výše zmiňované koleje měly malou kapacitu a jen málokterá ze studentek měla to štěstí, že tam byla přijata. Řešením této situace bylo zbudování nové dívčí koleje.²⁹⁹

Na jaře roku 1926 byla otevřena moderní dívčí kolej Budeč postavená podle projektu architekta Bohumíra Kozáka.³⁰⁰ Jednalo se o dominantní budovu tvořící samostatný blok mezi vinohradskými ulicemi Lublaňskou, Bělehradskou a Wenzigovou, do které byl orientován hlavní vchod. Velikost objektu je navíc zvýrazněna tím, že Bělehradská ulice směrem do Nuslí klesá a budova se tudíž dostává nad úroveň terénu. Název koleje Budeč byl vybrán s odkazem na starobylou Budeč, kde se nacházela první škola u nás, a také na Amerlingovu Budeč pro ženy.³⁰¹ Jednalo se o novostavbu zařízenou moderním vybavením. Nacházelo se zde ústřední topení, elektrické osvětlení, prádelna, žehlárna, ordinace lékaře

---

²⁹⁹ *A Girl's Dormitory in Prague*, in: Monthly Bulletin, February 1923, roč. 1, č. 2, s. 1; R.S., *Budeč*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, č. 10, s. 18; *O studentských kolejích*, in: *Péče o studentstvo*, 1929, roč. 7, č. 3–4, s. 34.

³⁰⁰ S výstavbou koleje bylo započato v březnu roku 1924, studentky kolej fakticky obývaly již od začátku školního roku 1925, ačkoliv budova získala ubytovací povolení až 8. ledna 1926. AUK, Všestudentský archiv, karton 200, *Stavební deník stavby kolej „Budeč“ pro studentky na Kr. Vinohradech*; Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 151; Milan CHURAŇ a kol., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, díl 1., Praha 1998, s. 34; *Slavnostní otevření „Budče“*, in: *Studentský obzor*, 1926, roč. 3, č. 6, s. 31; *Slavnostní otevření koleje posluchaček vysokých škol*, in: *Národní politika*, 15. března 1926, roč. 44, č. 74, s. 3.

³⁰¹ Karel Slavomil Amerling (1807–1884) byl český spisovatel, pedagog a filozof, který na přelomu třicátých a čtyřicátých let 19. století zřídil vzorovou českou školu pro vzdělávání „pravonárodních učitelů, vzorných průmyslníkův, i důkladně vzdělaných vychovatelek, matek, manželek a hospodyní“ nazývanou Budeč. *Československá vlastivěda*. díl 10., Osvěta, Praha 1931, s. 132–133; *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*, Praha 1996, s. 15–16; *Masarykův slovník naučný*, díl 1., Praha 1925, s. 143 a 666; *Ottův slovník naučný*, díl 2., Praha 1996, s. 151–152; AUK, Všestudentský archiv, karton 209, *Budeč, Vinohrady, Wenzigova ul.*, s. 2.

a dvě venkovní terasy se zahrádkami určené k odpočinku.³⁰² Kolej poskytovala dívkám vedle ubytování i celodenní stravování v menze umístěné v suterénu budovy. Využívání jejích služeb nebylo povinné.³⁰³

Tato instituce poskytovala zpočátku ubytování 189 studentkám v jedno- nebo dvoulůžkových pokojích. Později byla její kapacita navýšena na 250 míst.³⁰⁴ Vedle samotné koleje ubytovávající studentky sloužilo jedno patro budovy penzionátu pro paní a dívky, který poskytoval krátkodobé ubytování v Praze pro ženy-nestudentky. Výdělek z něj plynoucí měl být použit na zlevnění kolejního ubytování.³⁰⁵

Chovankou koleje se mohla stát jakákoliv studentka vysoké školy v Praze, nemusela mít československé občanství. V přijímacím řízení byly upřednostňovány dívky nemajetné, neposlední faktor ovlivňující přijetí žadatelky byl její zdravotní stav.³⁰⁶ Ceny ubytování se po celé sledované období nezměnily, ubytovací sazby byly rozděleny podle majetkových poměrů studentky, ubytování bez stravy stálo 160 až 360 korun, případná plná penze 240 korun.³⁰⁷

---

³⁰² AUK, Všestudentský archiv, karton 209, *Budeč, Vinohrady, Wenzigova ul.*, s. 2; *Slavnostní otevření koleje posluchaček vysokých škol*, in: Národní politika, 15. března 1926, roč. 44, č. 74, s. 3.

³⁰³ AUK, Všestudentský archiv, karton 209, *Budeč, Vinohrady, Wenzigova ul.*, s. 5; *Zemědělská ročenka*, 1938, s. 65.

³⁰⁴ AKPR, inv. č. 1270/F, *Přehled kolejí; Slavnostní otevření koleje posluchaček vysokých škol*, in: Národní politika, 15. března 1926, roč. 44, č. 74, s. 3.

³⁰⁵ *Slavnostní otevření „Budče“*, in: Studentský obzor, 1926, roč. 3, č. 6, s. 31. Později byla její kapacita navýšena na 270 osob. Bohumil PATKA, *Státní podpory vysokoškolských studujících v roce 1928–29*, in: Péče o studentstvo, 1929, roč. 7, č. 3–4, s. 41–51, zde s. 47; AUK, Všestudentský archiv, karton 209, *Budeč, Vinohrady, Wenzigova ul.*, s. 1; AKPR, inv. č. 1270/F, *Přehled kolejí; A Girl's Dormitory in Prague*, in: Monthly Bulletin, February 1923, roč. 1, č. 2, s. 1.

³⁰⁶ AUK, Všestudentský archiv, karton 209, *Budeč, Vinohrady, Wenzigova ul.*, s. 5; AUK, Všestudentský archiv, karton 200, *Domácí řád*; AUK, Všestudentský archiv, karton 200, *Pravidla o přijímání studentek; Slavnostní otevření koleje posluchaček vysokých škol*, in: Národní politika, 15. března 1926, roč. 44, č. 74, s. 3.

³⁰⁷ František MORKEŠ, *Finanční náročnost studia v předmnichovském Československu*, in: Mládež, společnost a stát, roč. 1994, č. 2, s. 18; Bohumil PATKA, *Státní podpory vysokoškolských studujících v roce 1928–29*, in: Péče o studentstvo, 1929, roč. 7, č. 3–4, s. 41–51, zde s. 47; *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 37; *Zemědělská ročenka*, 1938, s. 65.

12.3. Hlávkova kolej

Jednou z nejznámějších pražských kolejí byla a i dnes je Hlávkova kolej. Zakladatelem koleje byl český architekt Josef Hlávka, po kterém byla později také pojmenována. Pro výstavbu budovy byl vybrán pozemek na místě bývalé Svatováclavské věznice na Novém Městě, dnes tvořící nároží ulic Jenštejnské a Dittrichovy. Tento pozemek získal zakladatel darem od města Prahy, které touto cestou projevilo svou podporu projektu.³⁰⁸ Budova byla postavena firmou Ma-

Příloha č. III – Pohled na budovu Hlávkovy koleje

těje Blechy z Karlína podle architektonického projektu Josefa Fanty, sgrafitové malby s vlasteneckými motivy na fasádě vytvořil Karel Ladislav Klusáček, autorem sochy svatého Václava umístěné na fasádě byl sochař Vincenc Vosmík.³⁰⁹ Budova ubytovávající více než 200 studentů je poměrně velikým objektem, přičemž vizuálně tak nepůsobí – autorovi se podařilo pozorovatele oklamat tím, že z jednoho domu vytvořil alespoň na pohled dva objekty. V každé části byla vytvořena jiná sgrafitová výzdoba, použity byly odlišné tvary oken i jejich dělící příčky. K dokonalosti klamu přispívá i lišící se počet poschodí obou částí. Výstavba této dnes památkově chráněné budovy byla započata roku 1903 a již v listopadu násle-

³⁰⁸ Alois LODR, *Josef Hlávka. Český architekt, stavitel a mecenáš*, Praha 1988, s. 171; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 105.

³⁰⁹ Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... II*, Praha 1996, s. 131; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 105–106; *Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady*, Praha 1998, s. 692.

dujícího roku byla slavnostně otevřena.³¹⁰ Historii Hlávkových kolejí dnes připomínají tři pamětní desky umístěné na fasádě – dvě mramorové jsou věnovány tragicky zesnulým chovancům koleje, těmi byli Ing. Jan Runa, studentský funkcionář popravený 28. listopadu 1939 a medik Jan Opletal. Roku 1968 zde byla umístěna bronzová pamětní deska architekta a zakladatele koleje Josefa Hlávky.³¹¹ V současné době se na jejím místě nachází fotokopie této desky na umělohmotném podkladu.

Myšlenka zřízení Hlávkovy koleje nabyla prvních reálných obrysů v roce 1901, kdy byl založen Spolek studentských kolejí českých vysokých škol pražských. Jeho úkolem bylo zřízení studentské koleje, která by chudým studentům v Praze zajistila potřebné zázemí a zbavila je tím potíží s hledáním a financováním bydlení, zatímco oni by se mohli bezstarostně věnovat studiu.³¹²

Hlávková kolej byla určena studentům pražských jazykově českých vysokých škol, kteří byli finančně nezaopatření a bez pomoci by si nemohli vysoké školské studium dovolit. Dalším kritériem byly výborné studijní výsledky, které byly předpokladem, že je chovanec dostatečně pilný a cílevědomý a bude schopen studia úspěšně dokončit.³¹³ Uchazeč svůj prospěch dokazoval při nástupu na vysokou školu maturitním vysvědčením s vyznamenáním, po každém ukončeném semestru pak splněním určitého počtu zkoušek a kolokvií, za které musel získat velmi dobré ohodnocení a mít takový prospěch, který ho osvobodil od placení kolejného.³¹⁴ V zakládající listině Hlávkovy koleje dal její autor ubytovaným stu-

---

³¹⁰ Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... II*, Praha 1996, s. 131; Josef JÍRA, *Hlávková studentská kolej českých vysokých škol. Osudy lidí a budovy od založení do konce II. světové války*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 129; *Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady*, Praha 1998, s. 692.

³¹¹ Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... II*, Praha 1996, s. 132.

³¹² Tamtéž, s. 131; Josef JÍRA, *Hlávková studentská kolej českých vysokých škol. Osudy lidí a budovy od založení do konce II. světové války*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 129; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 100.

³¹³ Josef JÍRA, *Hlávková studentská kolej českých vysokých škol. Osudy lidí a budovy od založení do konce II. světové války*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 128–136, zde s. 129.

³¹⁴ Josef JÍRA, *Hlávková studentská kolej českých vysokých škol. Osudy lidí a budovy od založení*

dentům ještě další dvě povinnosti – ti museli chodit na hodiny šermu, místo kterých si chovanci později prosadili možnost chodit na šerm pouze v prvním ročníku a v následujících navštěvovat hodiny jiného sportu. Druhou povinností bylo absolvování kurzu cizího jazyka. U každého z těchto úkolů v minimálním rozsahu jedné hodiny sportu a dvou hodin jazyka týdně. Tyto kurzy měly z mladých mužů dle slov zakladatele vytvořit „rytíře ducha i těla“, fyzická zdatnost a jazykové znalosti jim měly ulehčit budoucí uplatnění i v mezinárodní konkurenci.³¹⁵

Josef Hlávka věnoval stavbě koleje, její nadčasovosti a účelnosti vybavení velkou pozornost – inspiroval se vybavením moderních kolejí v zahraničí a osobně se podílel na veškerém vnitřním vybavení.³¹⁶ Kolej poskytovala ubytování 211, později 220 studentům, většina z nich bydlela na dvoulůžkových pokojích, studentům v posledních ročnících studia bylo vyhrazeno 25 jednolůžkových pokojů, které jim poskytovaly dostatečný klid na přípravu k závěrečným zkouškám.³¹⁷ Vybavení pokojů bylo prosté a účelné. Na dvoulůžkovém pokoji měl každý chovanec svou postel s matrací a přikrývkou, dřevěný psací stůl a židli.

---

do konce II. světové války, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 129; Jaroslav KOS, *Bydlení a studium v Hlávkových kolejích v době první ČS republiky*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 126; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 108.

³¹⁵ XXXIII. výroční zpráva spolku „Hlávkovy studentské koleje českých vysokých škol pražských“ v Praze II, Jenštejnská 1 n., za správní rok 1933–1934, v Praze 1935, s. 11 a 20–21; Josef JÍRA, *Hlávková studentská kolej českých vysokých škol. Osudy lidí a budovy od založení do konce II. světové války*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 130; Jaroslav KOS, *Bydlení a studium v Hlávkových kolejích v době první ČS republiky*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 126; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 108.

³¹⁶ Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... II*, Praha 1996, s. 131; Jaroslav KOS, *Bydlení a studium v Hlávkových kolejích v době první ČS republiky*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 124; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 105.

³¹⁷ Josef JÍRA, *Hlávková studentská kolej českých vysokých škol. Osudy lidí a budovy od založení do konce II. světové války*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 129; Jaroslav KOS, *Bydlení a studium v Hlávkových kolejích v době první ČS republiky*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 124; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 106.

Společně v užívání měli dvoudílnou šatní skříň, smaltované umyvadlo se džbánem, zrcadlo a elektrickou lampu.³¹⁸ V koleji se nacházelo mnoho společných místností, které plnily další funkce bydlení a kde studenti mohli trávit pospolu svůj volný čas. Stravování bylo zajišťováno v kolejní jídelně umístěné v přízemí budovy. Zde studenti dostávali bílou kávu s pečivem k snídani a teplé obědy. Večeře byly nejčastěji studené – dle předchozí volby chovanci získali masovou či mléčnou verzi, kterou zřejmě snědli na svém pokoji. K jídelně byla připojena moderně vybavená kuchyně a pekárna, která jednou za čtyři dny upekla každému studentovi dvoukilový bochník chleba.³¹⁹ Z dalších místností stojí za zmínku knihovna a učebny cizích jazyků, čítárna, do které prý docházely všechny tehdejší deníky a časopisy, hovorna pro návštěvy, čtyři hudební místnosti, herna s kulečnickem, tělocvična, ordinace lékaře a fotografický ateliér.³²⁰

Cena kolejného se v průběhu sledovaného období vyvíjela. Obecně lze říct, že se jednalo o nejlevnější kolej v Praze. Původně bylo ubytování zadarmo a studenti připláceli jen 12 korun za stravu a vytápění. S příchodem války, zdražováním a odvody chovanců do války byl tento stav neúnosný a studenti museli přispívat i na ubytování. Původně se jednalo o 50 korun, během první republiky tento poplatek neustále stoupal, až se ve třicátých letech ustálil na hodnotě 300 korun měsíčně.³²¹ Cena bydlení mohla být snížena ziskem tzv. Založeného

³¹⁸ Jaroslav KOS, *Bydlení a studium v Hlávkových kolejích v době první ČS republiky*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 124; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 106.

³¹⁹ Jaroslav KOS, *Bydlení a studium v Hlávkových kolejích v době první ČS republiky*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 124 – 125; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 111 – 112.

³²⁰ Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... II*, Praha 1996, s. 132; Josef JÍRA, *Hlávková studentská kolej českých vysokých škol. Osudy lidí a budovy od založení do konce II. světové války*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 129; Jaroslav KOS, *Bydlení a studium v Hlávkových kolejích v době první ČS republiky*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 125–126; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 110–111.

³²¹ XIX. výroční zpráva spolku „Hlávkovy studentské koleje českých vysokých škol pražských“ v Praze II., *Jenštejnská 1 n.*, za správní rok 1919–1920, v Praze 1921; Josef JÍRA, *Hlávková studentská kolej českých vysokých škol. Osudy lidí a budovy od založení do konce II. světové války*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 130; *Výroční zpráva spolku Studentské koleje českých vysokých škol pražských za správní*

místa. Jednalo se o možnost jakéhokoliv dobrodince stát se zakladatelem (neboli zakládajícím členem koleje) a ulehčovat tak studium jednomu konkrétnímu studentovi. V praxi to bylo realizováno tak, že zakladatel daroval koleji finanční obnos ve výši 10 000 korun. Tyto peníze byly uloženy na výhodně úročeném bankovním účtu a každoročně získané úroky byly využity na zlevnění kolejního konkrétního chovance, přičemž konkrétní částka se odvíjela od aktuální úrokové výše – většinou šlo o obnos 30 až 40 korun měsíčně. Každé zakladatelské místo bylo pojmenováno po svém mecenáši, který v darovací smlouvě mohl vymezit, komu chce svou podporu udělovat. Mezi možná omezení patřil určitý region původu či obor studia chovance. Nebude velkým překvapením, že se zakladateli často stávali bývalí absolventi vysokých škol, kteří se v době studií potýkali s finančními potížemi a chtěli situaci současným studentům ulehčit.³²²

Meziválečná historie Hlávkovy koleje se uzavřela 17. listopadu 1939, kdy byla kolem čtvrté hodiny ranní obsazena a její obyvatelé byli převezeni do ruzyňských kasáren. V chovancích byli spatřováni viníci nepokojů dne 15. listopadu, a proto byl zásah proveden velmi násilně – studenti byli bití dokonce dříve, než stačili vstát z postelí, brutalita zásahu pokračovala i poté a několik osob skončilo s těžkými zraněními.³²³ Největší zájem měly okupační orgány o Maxmiliána Martischniga, předsedu zdejší samosprávy, ale ten byl v době zásahu ve vlaku, protože se vracel z Opletalova pohřbu, a podařilo se mu tak uniknout potrestání. V průběhu války budova nesloužila ubytování, její vnitřní vybavení bylo policejními orgány odvezeno a uvolněné prostory využíval Zemský úřad. Po ukončení války byl navrácen koleji její původní účel, ale již pod národní správou.³²⁴

---

rok 1904–05, Praha 1906, s. 20.

³²² Roku 1934 bylo v koleji 148 založených míst. XXXIII. výroční zpráva spolku „Hlávkovy studentské koleje českých vysokých škol pražských“ v Praze II., Jenštejnská 1 n., za správní rok 1933–1934, v Praze 1935, s. 20; Josef JÍRA, *Hlávková studentská kolej českých vysokých škol. Osudy lidí a budovy od založení do konce II. světové války*, in: Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace, Praha 2004, s. 130; Alois LODR, *Josef Hlávka. Český architekt, stavitel a mecenáš*, Praha 1988, s. 170; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 102.

³²³ Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 96–99.

³²⁴ Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 128; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 155–158.

12.4. Husova studentská domovina

Husova studentská domovina, jedna z nejmenších pražských kolejí a také nejméně známých, byla určena především posluchačům evangelické teologie. Proto bychom ji našli v Husově domě v Jungmannově ulici č. 15 (dnes č. 9) na Novém Městě, který plnil funkci ústřední budovy Českobratrské církve evangelické. Tato budova získala dnešní podobu v letech 1923 až 1924. Na jejím místě se původně nacházely dva domy, které byly podle návrhu architekta

Bohumíra Kozáka přestavbou spojeny v jeden a modernizovány. Dominantou celé stavby je výzdoba průčelí domu – nadživotní socha Jana Husa s kalichem z dílny sochaře Jana Ladislava Kofránka. Nacházejí se tu také další dva symboly odkazující na dějiny českobratrské církve – otevřená bible s písmeny alfa a omega a beránek s korouhví.³²⁵ Husův dům byl slavnostně otevřen v květnu 1924.³²⁶ Dům měl plnit funkci střediska „studentské, řemeslné a služebné mládeže“. Nacházely se zde kanceláře Českobratrské církve evangelické, přednáškové místnosti, Husova studentská domovina a později přibýly knihovna a muzeum.³²⁷

³²⁵ <http://www.pamatky-cz.eu/clanek/76-PRAHA-1-HUSUV-DUM/index.htm?srchtxt=hus%C5%AFv+d%C5%AFm>, (stav ke dni 6. listopadu 2011); Eduard ŠKODA, *Pražské svatyně*, Praha 2002, s. 38.

³²⁶ *Otevření Husova domu v Praze*, in: *Národní politika*, 30. dubna 1924, roč. 42, č. 119, s. 4; Eduard ŠKODA, *Pražské svatyně*, Praha 2002, s. 38.

³²⁷ Tamtéž, s. 38.

Informací ke zdejší koleji se mnoho zřejmě nedochovalo. To mohlo být způsobeno malou kapacitou koleje a také skutečností, že poskytovala ubytování posluchačům teologie, kteří tvořili izolovanou skupinu mezi pražskými studenty. Víme, že Husova studentská domovina poskytovala ubytování jen 32 studentům-mužům, kteří zde získali za poplatek 100 Kč měsíčně holé ubytování. Dalších 15 korun platili za osvětlení a částečný otop.³²⁸

12.5. Karpatoruská kolej

V Praze se v meziválečném období nacházela poměrně velká skupina studentů z Podkarpatské Rusi, její velikost se ve třicátých letech, o kterých bude na následujících řádcích řeč, pohybovala okolo tří set osob.³²⁹ Tito jedinci pocházeli převážně ze sociálně slabých vrstev a v Praze neměli žádné společenské centrum. Žili v privátech na různých místech, za které platili vysoké poplatky, a proto potřebovali pomoc a zaopatření.³³⁰

Jeden z letenských pavilonů byl původně vyhrazen jihoslovanským studentům, kteří zde měli svou „komunitní“ Jihoslovanskou kolej. Její dřevěná budova byla na začátku třicátých let ve špatném technickém a hygienickém stavu.

---

³²⁸ *Abiturientům!*, in: Národní listy, 16. července 1926, roč. 66, č. 192, s. 4; *Nová kolej*, in: Studentský obzor, roč. 1, č. 9, s. 4; *Otevření Husova domu v Praze*, in: Národní politika, 30. dubna 1924, roč. 42, č. 119, s. 4; Bohumil PATKA, *Státní podpory vysokoškolských studujících ve studijním roce 1928–1929*, in: Péče o studentstvo, roč. 7, č. 3–4, s. 47; *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 38.

³²⁹ Pro dokreslení uvádím konkrétní čísla:

1932/33	341 studentů
1933/34	320 studentů
1934/35	308 studentů
1935/36	283 studentů
1936/37	264 studentů

AKPR, inv. č. 1270/F, *Panu PhDr. Milanu Hodžovi ministerskému předsedovi v Praze*, 21. dubna 1937, s. 1

Publikace a statistiky o vysokých školách se Podkarpatskou Rusí zabývají zcela okrajově.

Více k tématu Interpelace poslance Dr. Š. A. Fencika ministroví školství a národní osvěty a ministroví sociální péče o karpatoruské vysokoškolské mládeži., http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0737_01.htm, (stav ke dni 19. října 2011).

³³⁰ Š. ANTALOVSKIJ, *Karpatoruské studentstvo*, in: Jaroslav ZATLOUKAL (ed.), *Podkarpatská Rus*, Brno 2005, s. 105

Z těchto důvodů bylo rozhodnuto, že bude vystavěna nová kolej, která by těmto studentům poskytovala ubytování na vyšší úrovni. Nová kolej byla pod názvem Alexandrova otevřena na podzim roku 1933 ve Střešovicích.³³¹ Uprázdňená budova letenského pavilonu byla určena k demolici. Toto rozhodnutí bylo později přehodnoceno a do koleje se nastěhovali nemajetní podkarpatscí studenti. Ti v této budově našli zázemí na následující čtyři roky, během kterých byla postavena definitivní kolej v Praze-Dejvicích. Mnoho informací k této koleji se mi nepodařilo dohledat. Víme, že poskytovala ubytování bez stravy od října roku 1933 pro 80 až 90 studentům, kteří za něj platili měsíčně 75 až 80 korun.³³² Zřizovatelem koleje byl spolek Československá jednota, který pro tuto problematiku v roce 1933 vytvořil samostatný karpatoruský odbor. Československá jednota kolej oficiálně zajišťovala, ale do praktických otázek správy koleje nezasahovala.³³³ Úkoly spojené s provozem přenechala studentské samosprávě. Dle pozdějších slov studentů toto zřízení fungovalo k jejich spokojenosti i spokojenosti Československé jednoty. Studenti úspěšně zajistili praktické fungování a po stránce finanční kolej také prosperovala.³³⁴ O ukončení provozu této koleje mnoho informací zatím k dispozici nemáme. Na konci července roku 1937 byla dřevěná budova koleje zbořena, aby uvolnila místo novým státním budovám.³³⁵ O tom, kdy byla tato kolej zrušena,

³³¹ *Alexandrova kolej v Praze otevřena*, in: Národní listy, 30. října 1933, roč. 73, č. 44, s. 3; *Obsazení Alexandrovy studentské koleje*, in: Národní politika, 16. října 1935, roč. 53, č. 284, s. 4.

³³² Š. ANTALOVSKIJ, *Karpatoruské studentstvo*, in: Jaroslav ZATLOUKAL (ed.), *Podkarpatská Rus*, Brno 2005, s. 106; *Studentské bydlení*, in: Národní listy, 26. července 1935, roč. 75, č. 203, s. 6; Ivan ŠLEPECKIJ, *Karpatoruské studentstvo v Praze a ing. Rotnágli*, in: Rotnágľův sborník, Praha 1935, s. 209 – 210; Józsa VOCHALA, *Podkarpatská Rus v Praze*, in: Národní listy, 6. května 1934, roč. 74, č. 124, s. 4;

³³³ ANTALOVSKIJ, *Karpatoruská studentská kolej v Praze*, in: Národní listy, 3. října 1933, roč. 73, č. 271, s. 5; Š. ANTALOVSKIJ, *Karpatoruské studentstvo*, in: Jaroslav ZATLOUKAL (ed.), *Podkarpatská Rus*, Brno 2005, s. 106; Józsa VOCHALA, *Podkarpatská Rus v Praze*, in: Národní listy, 6. května 1934, roč. 74, č. 124, s. 4.

³³⁴ AKPR, inv. č. 1270/F, *Memorandum samosprávy karpatoruské studentské koleje v Praze-Dejvicích*, s. 1.

³³⁵ Tamtéž, s. 1; *O novou podkarpatoruskou kolej v Praze*, in: Podkarpatoruské hlasy, roč. 13, č. 95, 27. dubna 1937; AKPR, inv. č. 1270/F, *Panu PhDr. Milanu Hodžovi ministerskému předsedovi v Praze*, 21. dubna 1937, s. 2; AKPR, inv. č. 1270/F, *Zřízení koleje pro karpatoruské studentstvo v Praze*, 28. 5. 1936.

dosud prozkoumané prameny mlčí. Máme informace, že ještě v květnu tohoto roku kolej svou roli plnila. Předpokládejme tedy, že k tomu došlo na konci školního roku 1936/37.³³⁶

Karpatoruští studenti nezůstali v Praze nezaopatřeni. Jako náhrada za zbouranou kolej byla zřízena na podzim roku 1937 nová Karpatoruská kolej se sídlem v Praze-Dejvicích, U Nové techniky 23, dnes v Zikově ulici. Její kapacita byla oproti předchozí navýšena přibližně na 131 míst, přesné číslo se mi nepodařilo dohledat.³³⁷ Stejně jako v případě Masarykovy studentské koleje byl současně se vznikem nové moderní koleje přehodnocen systém jejího řízení. Její charakter se více přiblížil struktuře správy, která fungovala na ostatních kolejích. Tu nově provádělo kuratorium sestavené z řad politiků. Jejich konkrétní zastoupení se v pramenech liší.³³⁸ Studentská samospráva nebyla zcela zrušena, jen její význam byl omezen. Samospráva se přestala zabývat existenčními otázkami koleje a nově se zabývala jen „tradičními“ samosprávnými tématy z oblasti sociální, kulturní, zdravotní, sportovní a mensovní.³³⁹

Krátce po 14. březnu 1939 bylo nařízeno studentům z Podkarpatské Rusi, aby ukončili svá studia a opustili Prahu. Tím byla budova koleje uvolněna a v červenci se sem přestěhovali chovanci koleje Spolku hradčanských kolejáků.³⁴⁰

---

³³⁶ *Karpatoruská kolej na Letné nebude prozatím zbourána*, in: *Národní politika*, 26. března 1937, roč. 55, č. 85, s. 5; AKPR, inv. č. 1270/F, *Memorandum samosprávy karpatoruské studentské koleje v Praze-Dejvicích*, s. 1; *O novou podkarpatoruskou kolej v Praze*, in: *Podkarpatoruské hlasy*, roč. 13, č. 95, 27. dubna 1937; AKPR, inv. č. 1270/F, *Panu PhDr. Milanu Hodžovi ministerskému předsedovi v Praze*, 21. dubna 1937, s. 2; AKPR, inv. č. 1270/F, *Zřízení koleje pro karpatoruské studentstvo v Praze*, 28. 5. 1936.

³³⁷ Vycházím z údaje, že prezident daroval koleji 131 stolních lamp. Přesnější číslo se mi nepodařilo dohledat. AKPR, inv. č. 1270/F, Č. J.: 264/37; AKPR, inv. č. 1270/F, *P/R 13/39*.

³³⁸ AKPR, inv. č. 1270/F, *Memorandum samosprávy karpatoruské studentské koleje v Praze-Dejvicích*, s. 1; AKPR, inv. č. 1270/F, *Panu PhDr. Milanu Hodžovi ministerskému předsedovi v Praze*, 21. dubna 1937, s. 3.

³³⁹ AKPR, inv. č. 1270/F, *Řád karpatoruské studentské koleje v Praze-Dejvicích*, s. 3.

³⁴⁰ Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 98; František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 45–46.

12.6. Kolej Akademického domu

Na začátku školního roku 1933 byla v Dejvicích v Terronské ulici č. 6 otevřena nová studentská instituce – Kolej Akademického domu.³⁴¹ Jak vyplývá z názvu, byl zřizovatelem spolek Akademický dům. Budova koleje nebyla novostavbou a původně sloužila hotelu Carlton. Tento objekt zakoupil bez fi-

Příloha č. V – Budova bývalé Koleje Akademického domu v Terronské ulici

nanční podpory státu spolek Akademický dům a nechal ho přestavět pro studentské účely.³⁴² Tato kolej byla jedinečná v tom, že byla určena nejen studentům vysokých škol, ale mohli zde být ubytováni také posluchači škol středních. Navíc zde byla část pro studenty a část byla vyhrazena studentkám.³⁴³ Kolej také nekladla žádné omezující podmínky pro přijetí, dokonce nebylo od uchazečů vyžadováno potvrzení o majetkových poměrech a nemajetnost tedy nebyla rozhodující skutečností při výběru nových chovanců.³⁴⁴ Průběh přijímacího řízení není v pramenech popsán a není tedy zřejmé, podle jakých kritérií se rozhodovalo o výběru nových uchazečů v případě, kdy zájem převyšoval počet volných míst. Celkově

³⁴¹ *Nová moderní studentská kolej v Praze*, in: *Národní politika* 20. srpna 1933, roč. 51, č. 227, s. 5; *Novým vysokoškolským studentům*, in: *Národní listy*, 7. července 1934, roč. 74, č. 184, s. 4; *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 38; *Valná hromada Akademického domu v Praze*, in: *Národní politika*, 24. června 1934, roč. 52, č. 172, s. 5.

³⁴² *A. D. vydělává na Sboru soc. péče o čsl. vysokoškolské studentstvo*, in: *Národní listy*, 17. února, roč. 74, č. 47, s. 5; *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 38; *Valná hromada Akademického domu v Praze*, in: *Národní politika*, 24. června 1934, roč. 52, č. 172, s. 5.

³⁴³ *Kolej Akademického domu v Praze-Bubenči*, in: *Národní politika*, 28. července 1934, roč. 52, č. 205, s. 6.

³⁴⁴ *Tamtéž*, s. 6; *Nová kolej Akademického domu v Praze-Bubenči*, in: *Národní politika*, 4. července 1934, roč. 52, č. 182, s. 3; *Nová moderní studentská kolej v Praze*, in: *Národní politika* 20. srpna 1933, roč. 51, č. 227, s. 5; *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 38.

bylo možné v koleji ubytovat přibližně 205 studentů, kteří za tuto službu platili 160 až 220 korun měsíčně, výsledná částka se odvíjela od počtu lůžek na pokoji.³⁴⁵ V této ceně byla zahrnuta strava, konkrétně snídaně a večeře, v kolejním bufetu. Obědy si mohli studenti zvlášť zakoupit v menze umístěné v Akademickém domě.³⁴⁶ Další specifikum koleje spočívalo v tom, že poskytovala ubytování nejen během školního roku, ale i o prázdninách.³⁴⁷

Po druhé světové válce byl provoz obnoven a název koleje byl změněn na kolej Carlton.³⁴⁸ Kolej přešla pod správu Českého vysokého učení technického a dnes poskytuje ubytování svým studentům pod názvem Kolej Orlík.

12.7. Kolej Arnošta z Pardubic

Kolej Arnošta z Pardubic na nároží ulic Voršilské a Ostrovní byla nejstarší pražskou kolejí fungující v době první republiky. Byla otevřena na začátku školního roku 1896/97 a stala se tak první pražskou kolejí určenou všem studentům bez stavovských rozdílů.³⁴⁹ Od té doby (s přestávkou během druhé světové války) poskytuje zázemí mimopražským studentům dodnes a nemá v tomto směru obdobu.

Do dnešních dnů se

Příloha č. VI – Budova koleje Arnošta z Pardubic ve Voršilské ulici

³⁴⁵ *Nová kolej Akademického domu v Praze-Bubenči*, in: *Národní politika*, 4. července 1934, roč. 52, č. 182, s. 3; *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 38.

³⁴⁶ *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 38.

³⁴⁷ *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 38; *Nová moderní studentská kolej v Praze*, in: *Národní politika* 20. srpna 1933, roč. 51, č. 227, s. 5.

³⁴⁸ Jiří ČÁREK, *Vilémův průvodce Prahou*, Praha 1948, s. 209.

³⁴⁹ *Kolej Arnošta z Pardubic*, in: *Národní politika*, 25. června 1896, roč. 14, č. 174, s. 2.

o fungování této koleje dochovaly pouze základní informace – víme, že poskytovala ubytování i stravování studentům pražských vysokých škol. Dalšími podmínkami pro přijetí žadatele byla jeho nemajetnost, vynikající studijní výsledky, dobrý zdravotní stav a římskokatolické vyznání.³⁵⁰ Kolej byla schopna ubytovat 153, později 180 chovanců, kteří za její služby, včetně stravy, platili 360 korun měsíčně. Nemajetným chovancům mohlo být kolejné sníženo či prominuto úplně.³⁵¹

Zřízení této koleje bylo motivováno nejen snahou pomoci nadaným a nemajetným studentům, zakladatelé si také kladli za cíl poskytovat studentům, kteří odešli z rodinného zázemí, dostatečnou morální oporu a nedopustit, aby „byli strženi špatnými vlivy velkoměsta“.³⁵² Součástí pobytu na koleji byly organizované mše a duchovní podpora studentů katolického vyznání. Studenti museli své vyznání prokazovat každý měsíc zpovědí a přijímáním.³⁵³ Po celé sledované období bylo toto počínání veřejně kritizováno a katolická církev byla obviňována z prospěchářství. Podle těchto kritiků nešlo zřizovateli primárně o pomoc studentům v sociální nouzi, nýbrž o nenápadné nakupování mladých duší, k čemuž jim daná situace napomáhala.³⁵⁴ Z dnešního pohledu je těžké hodnotit, na čí straně se

³⁵⁰ Karel VONDRUŠKA, *České veřejnosti!*, in: Národní politika, 16. července 1893, roč. 11, č. 195, s. 8.

³⁵¹ *Abiturientům! Studentské koleje v Praze*, in: Národní listy 5. července 1930, roč. 70, č. 183, s. 5; *Kolej Arnošta z Pardubic*, in: Národní politika, 25. června 1896, roč. 14, č. 174, s. 2; AKPR, inv. č. 1270/F, *Přehled kolejí*; Bohumil PATKA, *Státní podpory vysokoškolských studujících ve studijním roce 1928–1929*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 7, č. 3–4, s. 47; *Sociální péče o studentstvo vysokoškolské v Praze*, in: Národní listy, 12. října 1934, č. 281, s. 6; *Studentské bydlení*, in: Národní listy, 26. července 1935, roč. 75, č. 203, s. 6; Karel VONDRUŠKA, *České veřejnosti!*, in: Národní politika, 16. července 1893, roč. 11, č. 195, s. 8.

³⁵² Tamtéž, s. 8.

³⁵³ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 4.

³⁵⁴ Pro příklad zde předkládám ukázkou z jednoho novinového článku z roku 1896. „Zjev tento je v naší době tím povážlivější, čím neutěšeněji svědčí o veliké a vlivuplné hmotné moci šlechticko-klerikálně-konservativní organisace, skrývající pod pláštěm křesťanské lásky a mravního úsilí sáček s penězi na zakupování mladých existencí pro národní indifferentismus a duševní stagnaci. Není v naší době nebezpečnější zbraně nad peníze – a touto brutální zbraní rozšiřuje nové klerikální hnutí u nás nejúspěšněji svoje území.“

Husův fond a kolej Arnošta z Pardubic, in: Národní listy, 28. května 1896, roč. 36, č. 146, s. 2; *Almanach Slávie 1906–1907*, s. 78–79; *Almanach Slávie pro studující škol středních i vyšších*

nacházela pravda. Každý zřizovatel koleje měl právo omezit přijímací řízení podmínkou, která byla obecně známá a na jejíž plnění student dobrovolně přistupoval. U Arnoštovy koleje jí bylo katolické vyznání a z tohoto úhlu pohledu vypadají veřejně vedené útoky neopodstatněně. Na druhou stranu jsou kritické hlasy velmi důrazné a můžeme říct i štvavé, což nutí k zamyšlení, zda na nich nebylo trochu pravdy.

12.8. Kolej československé církve

Méně známou pražskou kolejí je Kolej československé církve. Příčinu nedostatku informací můžeme spatřovat v tom, že kolej nebyla určena velkému počtu osob, protože šlo o ryze komunitní ubytovnu studentů bohosloví československé církve. O jejím fungování a službách zřejmě byli studenti informováni „interními

Příloha č. VII – Budova Československé církve husitské v Praze-Dejvicích

cestami“, a proto tuto kolej většinou nenalezneme v přehledech pražských kolejí uveřejňovaných každoročně v celostátních denících.

Kolej sídlila na adrese Wuchterlova 5 v Praze-Dejvicích, kde se dnes nachází sídlo Československé církve husitské, která se dříve nazývala jen Církev československá.³⁵⁵ Budova koleje byla vystavěna roku 1925, kolej s kapacitou 55 osob začala ubytovávat studenty od následujícího roku.³⁵⁶ Bydlení (byt, topení a osvětlení) bylo studentům poskytováno zdarma, platili jen za stravu, která ve třicátých letech stála 300 korun měsíčně. Nemajetným posluchačům mohl být i tento

1900–1901, s. 36; Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2008, s. 109.

³⁵⁵ *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 38; *Zemědělská ročenka*, 1938, s. 65. Více k tématu *90 let Církve československé husitské*, Praha 2010.

³⁵⁶ *Patnáct studentských kolejí v Praze*, *Národní politika*, 19. října 1933, roč. 51, č. 287, s. 6; *Důležité upozornění abiturientům!*, in: *Národní listy*, 14. července 1931, roč. 71, č. 191, s. 4; Tomáš BUTTA, *Z historie bohoslovecké koleje a výchovy v ČČSH*, rukopis.

poplatek prominut.³⁵⁷ Tato kolej poskytuje zázemí studentům i v současné době, avšak pod názvem Kolej dr. Karla Farského.³⁵⁸

12.9. Masarykova studentská kolej na Hradčanech – Kolej Svazu československého studentstva – Studentská kolej Spolku hradčanských kolejáků

Bytová tíseň, která na Prahu dolehla po ukončení světové války, se výrazně dotýkala i vysokoškolského studentstva. Aktuální problém byl řešen zabíráním nevyužívaných budov státu, škol a klášterů a jejich dočasnou adaptací na studentské noclehárny. Při té příležitosti byly nalezeny prázdné místnosti v budově donucovací pracovny na Hradčanech a volné cely v nedalekém kapucínském klášteře. Obě budovy byly teoreticky na studentské bydlení vhodné – poskytovaly řadu malých a vzájemně podobných místností, které by svou velikostí studentským potřebám odpovídaly, ale zásadním problémem byl jejich technický stav. Místnosti v obou objektech byly k obývání nevhodné – jednalo se o tmavé a nevětrané prostory, prostředí zde bylo vlhké a na stěnách se vyskytovala plíseň. Studentské spolky přesvědčily ministerskou radu o vhodnosti obou budov pro studentské bydlení a ta je pro tento účel zabrala a povolila zde provozovat kolej od začátku školního roku 1919/20, v listopadu téhož roku bylo schváleno její pojmenování po prezidentu Masarykovi.³⁵⁹ Prostory byly rychle adaptovány potřebám studentů – bylo zde zavedeno elektrické osvětlení, plyn a voda. Po týdnu fungování koleje byla otevřena zdejší menza. Absence kamen ve studentských pokojích byla řešena již za provozu koleje, k zřízení koupelen došlo až po dvou letech existence.³⁶⁰

„Navštíví-li někdo cizí tuto kolej, neodnese si z ní dojmu právě příznivého. V pokojích, hygienicky naprosto nevyhovujících bydlí čtyři až deset osob, v jednom dokonce dvacet. Pokoje nejsou opatřeny ani tím nejnütnějším, nábytek je z větší části chatrný. Pokoje nemohou se větrati z nedostatku oken, neb oken

³⁵⁷ Zemědělská ročenka, 1938, s. 65.

³⁵⁸ Tomáš BUTTA, *Z historie bohoslovecké koleje a výchovy v ČČSH*, rukopis.

³⁵⁹ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 11; Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... VII*, Praha 2001, s. 224.

³⁶⁰ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUSTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 30; František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 10–11, AKPR, inv. č. 1051, *Zpráva o činnosti Masarykovy koleje pro vysokoškolské studentstvo v Praze – IV/180*.

velmi malých. Prach i bláto po podlaze a na chodbách maří každou snahu po čistotě.

Ještě horší ubytovací poměry jsou v odbočce koleje v kapucínském klášteře. Zde jsou pro studenty adaptovány cely, z nichž do většiny nevnikne ani paprsek sluneční. Většina stavby je dřevěná a bezpečnostní opatření není.³⁶¹ Jak vidno, ubytování studentů neodpovídalo standardům správného bydlení, ale pro nemajetného studenta byla Masarykova kolej často jedinou možností, jak se udržet na studiích v Praze. V první polovině dvacátých let byla existence této koleje mezi studenty i veřejností vnímána jednoznačně pozitivně a setkáváme se víceméně jen s její podporou. Ke změně situace a nálad došlo v souvislosti s výstavbou nové Masarykovy koleje v Dejvicích, kdy bylo potřeba nalézt vhodné argumenty pro přesun chovanců a následné zrušení původní Masarykovy koleje. V tu chvíli byly hygienické a bezpečnostní poměry hradčanské koleje snadným argumentem, který nešlo objektivně vyvrátit.

Tato kolej byla určena studentům (mužům) pražských vysokých škol, předpokladem pro přijetí jedince do koleje byly vynikající studijní výsledky, rozhodujícím faktorem byla míra nemajetnosti. Můžeme říct, že se v Masarykově koleji soustředili nejkudší pražští studenti. Do roku 1927 byla kapacita koleje 350 osob.³⁶² Poté kolej přišla o budovu kapucínského kláštera, čímž klesl počet ubytovaných na hodnotu kolem tří set.³⁶³ Cena za pobyt v koleji byla udržována na nejnižší možné úrovni, často tedy docházelo k proměnám její výše. Původně chovanci platili za ubytování a stravu 100 korun, tento poplatek byl později navýšen na 230 Kč, roku 1927 došlo k jeho snížení na 160 Kč. Ve třicátých letech stálo celé zaopatření 220 až 280 korun podle finančních poměrů chovance.³⁶⁴

³⁶¹ Jan VRZALÍK, *Z Masarykovy koleje*, in: *Studentský obzor*, roč. 1, č. 7, s. 4; *Dostane se hradčanským kolejákům pomoci?*, in: *Národní listy*, 12. listopadu 1930, roč. 70, č. 260, s. 2.

³⁶² Bedřich ZIMMERMANN, *Samospráva v letech 1924–1927*, in: Jan VRZALÍK (ed.), *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929.

³⁶³ *Deset let studentské koleje na Hradčanech*, in: *Národní listy*, 23. května 1929, roč. 69, č. 141, s. 4; Jan VRZALÍK, *Dvě léta studentské koleje na Hradčanech*, in: *Národní listy*, 16. března 1929, roč. 69, č. 64, s. 3; *Studentské usilování o Masarykovu kolej*, in: *Národní politika*, 31. března 1927, roč. 45, č. 89, s. 2.

³⁶⁴ Jan BOHUSLAV, *Hospodářství koleje*, in: Jan VRZALÍK (ed.), *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929, s. 56–60; V. GUTWIRTH, *Masarykova studentská kolej*, in: *Národní listy*, 25. února 1920, roč. 60, č. 55, s. 6; *Novým vysokoškolským studentům*,

Specifikem koleje byl systém její správy – kolej měla vedle tradičních kolejních orgánů – kuratoria a jím voleného správního výboru – i neobvyklou funkci ředitele. Ten byl volen kuratoriem a měl zastupovat kolej navenek, byl nadřízený zaměstnancům koleje a měl dohlížet na chovance.³⁶⁵ Praktický provoz byl u většiny kolejí v rukou této správy či zaměstnanců. Zde se systém fungování odvíjel od základní myšlenky koleje. O vznik koleje se zasloužili její studenti a měli tedy právo, ba dokonce povinnost její provoz ovlivňovat.³⁶⁶ Tento systém se velmi osvědčil. Ubytování studenti získali ke koleji mnohem hlubší vztah, a to nejen proto, že pocházeli z bídnych poměrů a kolej pro ně byla často jedinou možností jak vystudovat, ale i proto, že zjišťovali, jak je provoz takto velké instituce náročný a komplikovaný, čímž také získávali zkušenosti, které zcela jistě využili v dalším životě. Další výhodou samosprávného řízení koleje byla absence projevů nespokojenosti. Zcela praktickým výsledkem účasti studentů na provozu byla finanční úspora, která umožňovala zlevnění ubytování. V čele samosprávy stál zvolený předseda s šesti odbory, které existovaly ve většině kolejí.³⁶⁷ Významnou roli v koleji hrála hospodářská komise, jejímž prostřednictvím studenti vedli hospodářský provoz koleje a dohlíželi na finanční situaci. Tato kontrola byla výhodná v případě kolejní menzy, kdy se dařilo vhodným tvořením jídelních lístků a výhodnými nákupy ušetřit značné finanční obnosy.³⁶⁸ Zde fungující systém správy byl velký vzorem studentstvu v ostatních kolejích a zde ubytovaní na něj byli adekvátně hrdí.³⁶⁹ Proto se nechtěli smířit s myšlenkou úřední správy v nově bu-

---

in: Národní listy, 4. července 1934, roč. 74, č. 182, s. 4; Jan VRZALÍK, *Převrat*, in: Jan VRZALÍK (ed.), *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929, s. 24–29; AKPR, inv. č. 1621, *Studentská kolej Svazu čsl. studentstva na Hradčanech; Zemědělská ročenka*, 1938, s. 65; AKPR, inv. č. 1051, *Zpráva o činnosti Masarykovy koleje pro vysokoškolské studentstvo v Praze – IV/180*.

³⁶⁵ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 14–15.

³⁶⁶ Vyhýbání se této pracovní povinnosti mohlo být potrestáno vyloučením z koleje. František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 27.

³⁶⁷ Konkrétně šlo o odbory sociální, zdravotní, propagační, vzdělávací, knihovní a zábavní. František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 17–18.

³⁶⁸ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 18–19; Ludvík MARADA, *Studentská samospráva ve věcech hospodářských*, in: Jan VRZALÍK (ed.), *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929, s. 50–53.

³⁶⁹ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 17.

dované koleji v Praze-Dejvicích a většina z nich se za daných podmínek odmítla přestěhovat. V polovině března roku 1927 došlo v hradčanské koleji k převratu a zabrání budov studenty. Na jejich stranu se přidal Pražský svaz československého studentstva, který zde zřídil Kolej Svazu československého studentstva a obnovil narušený provoz koleje.³⁷⁰ Kolej přišla o budovu kapucínského kláštera, čímž byla snížena její kapacita.³⁷¹ Takto fungovala do roku 1934, kdy zřizovatel rozhodl o jejím zrušení. František Doubek záminku tohoto rozhodnutí viděl v nesouhlasu chovanců koleje s fašistickou orientací Pražského svazu čsl. studentstva, který měl v úmyslu se svého nevítaného kritika zbavit.³⁷² Bývalí chovanci koleje iniciovali vznik nové koleje ve své správě a odpoutání se od Pražského svazu, k čemuž došlo roku 1934.³⁷³ Takto fungovala do léta 1939, kdy Zemský výbor požádal o uvolnění a navrácení budovy. Tato problematická situace byla vyřešena přestěhováním do uvolněné budovy bývalé Karpatoruské koleje.³⁷⁴

12.10. Masarykova studentská kolej v Dejvicích

Roku 1927 byla v pražských Dejvicích otevřena nová kolej nazvaná po prezidentovi Masarykovi, která se ve své době stala největší studentskou ubytovnou. Svůj název přejala od stejnojmenné koleje umístěné na Hradčanech, kterou měla nahradit. To se nakonec nestalo a původní Masarykova kolej byla přej-

Příloha č. VIII – Pohled na nároží Masarykovy studentské koleje v Praze-Dejvicích z Evropské ulice

³⁷⁰ Tamtéž, s. 19–24.

³⁷¹ Tamtéž, s. 23–24.

³⁷² Tamtéž, s. 26–27.

³⁷³ *Do lepší budoucnosti studentské koleje na Hradčanech*, in: Národní listy, 12. prosince 1934, roč. 74, č. 341, s. 6; František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 27.

³⁷⁴ František DOUBEK, *Hradčanská kolej*, Praha 1979, s. 45–46.

menována na Studentskou kolej Svazu československého studentstva.³⁷⁵ S výstavbou této dejvické koleje bylo započato v roce 1923, základní kámen budovy byl však úmyslně položen až o dva roky později, 8. března 1925, u příležitosti prezidentových 75. narozenin. Této slavnosti se zúčastnili rektori a děkani pražských vysokých škol, tehdejší primátor Prahy dr. Karel Baxa, zástupci obou komor parlamentu a také členové studentských spolků. Masaryk sám přítomen nebyl. Budova koleje se měla stát největším památníkem prezidenta Masaryka, ve kterém byl spatřován nejvýznamnější duševní vůdce studentstva.³⁷⁶ Pro umístění této budovy byl vybrán poměrně velký prostor v pražských Dejvicích, samostatný blok nyní ohraničený ulicemi Thákurovou, Seminární, Kolejní a Evropskou. Kolej s kapacitou 850 osob vyšla z dílny architekta Antonína Engela a byla vystavěna v letech 1923–1927.³⁷⁷ Výstavba koleje dosáhla nákladů 24 milionů, v této ceně byly zahrnuty náklady na stavbu a vnitřní vybavení budovy. Pozemek pod budovou v hodnotě 2,7 milionu korun byl získán darem od hlavního města.³⁷⁸

Kolej poskytovala ubytování velké části českých studentů, celkem zvládla ubytovat 850 osob. Ti museli splňovat několik podmínek – muselo se jednat o posluchače českých vysokých škol či umělecké průmyslové školy. Ucházet se mohli pouze studenti československého občanství.³⁷⁹ Požadavky vynikajících studijních výsledků a nemajetnosti, běžné u ostatních kolejí, zde nebyly rozhodujícím faktorem, z čehož vyplývá fakt, že v této koleji žilo nejvíce studentů ze zámožných ro-

³⁷⁵ *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929, s. 24–39.

³⁷⁶ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 39; AKPR, inv. č. 1051, *Kladení základního kamene Masarykovy stud. koleje*; Masarykova studentská kolej, in: Ráno. Pondělník Národních listů, 9. března 1925, roč. 2, č. 10, s. 1; AKPR, inv. č. 1051, *Slavnostní položení základního kamene k novostavbě Masarykovy studentské koleje*.

³⁷⁷ Antonín Engel (1879–1958) byl český architekt a urbanista. Roku 1922 se stal profesorem na ČVUT, v letech 1939/40 byl jejím rektorem. Mezi jeho nejznámější realizované stavby patří vodárna v Praze-Podolí, budova dnešního ministerstva dopravy, urbanistický plán okolí Vítězného náměstí v Praze-Dejvicích a realizace některých budov v tomto prostoru. Milan CHURANĚ a kol., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, díl 1., Praha 1998, s. 133–134; Josef HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... VIII*, Praha 2004, s. 131–132; Jan MIKEŠ – Marcela EFMERTOVIČOVÁ, *Technika očima technika*, Praha 2007, s. 88.

³⁷⁸ Josef HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... VIII*, Praha 2004, s. 131.

³⁷⁹ *Masarykova studentská kolej v Praze-Dejvicích*, in: Národní listy, 11. července 1930, roč. 70, č. 188, s. 4.

din.³⁸⁰ Převážná část z nich bydlela na dvoulůžkových pokojích, ale nacházely se tu i pokoje jednolůžkové, třílůžkové a dokonce i pětílůžkové.³⁸¹ Ceny ubytování zde byly nejvyšší ze všech pražských kolejí, byly odstupňovány podle majetkových poměrů chovance do čtyř kategorií ve výškách 360, 400, 460 a 510 korun, ve kterých byly zahrnuty všechny služby potřebné ke studentskému životu – bydlení, osvětlení, otop, úklid, stravování, ložní prádlo, čištění obuvi a lázně.³⁸² Nemajetní studenti mohli získat stipendijní místo poskytované ministerstvem školství a určitou slevu poskytovala sama kolej.³⁸³ V koleji se nabízelo i několik možností trávení volného času – pro sportovní aktivity zde byla zřízena dvě hřiště a to volejbalové a tenisové, uvnitř budovy byly k dispozici pingpongové stoly. Pro ostatní volnočasové aktivity byl v koleji umístěn klavír a zřízeny tři fotografické komory, ke studiu mohli studenti využívat místnosti knihovny a čítárny, studentům technický oborů sloužila rýsovna.³⁸⁴

Významnou kapitolou v dějinách Masarykovy koleje tvořil 17. listopad 1939, kdy byla kolej velmi tvrdě obsazena a zde ubytovaní studenti byli odvedeni. K zásahu proti koleji došlo již v půl čtvrté ráno a jednalo se o vůbec první obsazení koleje v Praze. Navíc se zákrok projevoval výrazně tvrdým postupem ozbrojených složek, kdy bylo okolí koleje obsazeno vojenskými vozy a na budovu koleje mířily hlavně kulometů, ke střelbě docházelo jak z venku budovy, tak i uvnitř. Zřejmou příčinou prvenství zásahu a jeho brutality můžeme spatřovat

³⁸⁰ *Masarykova studentská kolej v Praze-Dejvicích*, in: *Národní listy*, 11. července 1930, roč. 70, č. 188, s. 4; Jan VRZALÍK, *Převrat*, in: *Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929, s. 25.

³⁸¹ Josef HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... VIII*, Praha 2004, s. 132.

³⁸² Později bylo ubytování nejbohatším studentům zlevněno a přibyla pátá kategorie majetnosti, cena ubytování pro nemajetné zůstala beze změny. Konkrétní výše kolejného byly tyto 360 Kč, 400 Kč, 430 Kč, 460 Kč nebo 500 Kč. AKPR, inv. č. 1051, *Dopis Kanceláři prezidenta republiky od Sdružení sociálně demokratického studentstva v Praze*; Josef HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... VIII*, Praha 2004, s. 132; *Masarykova studentská kolej v Praze-Dejvicích*, in: *Národní listy*, 11. července 1930, roč. 70, č. 188, s. 4; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 31.

³⁸³ *Masarykova studentská kolej*, in: *Národní listy*, 19. července 1934, roč. 74, č. 196, s. 4; *Masarykova studentská kolej v Praze-Dejvicích*, in: *Národní listy*, 11. července 1930, roč. 70, č. 188, s. 4; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 31.

³⁸⁴ *Masarykova studentská kolej*, in: *Národní listy*, 19. července 1934, roč. 74, č. 196, s. 4; *Studentské bydlení*, in: *Národní listy*, 26. července 1935, roč. 75, č. 203, s. 6.

v tom, že se jednalo o největší pražskou kolej s nejvyšším počtem studentů, které bylo potřeba překvapit nepřipravené, aby nemohlo dojít k odporu či útěkům.³⁸⁵

Za druhé světové války sloužila budova pod názvem Zdravý domov gestapu, od května roku 1945 ji pro své potřeby využívala Rudá armáda, od začátku školního roku 1945/46 sloužila opět studentským potřebám. Tato funkce budově vydržela jen krátce, v padesátých letech budovu získalo do své správy ministerstvo vnitra, které využilo celý prostor koleje a studenty vystěhovalo. Po roce 1989 připadla budova Českému vysokému učení technickému, které ji důkladně zrekonstruovalo a roku 1999 obnovilo činnost koleje.³⁸⁶

12.11. Německé koleje

Problematika ubytování německých studentů v Praze byla řešena odděleně od ubytování českých studentů. Podmínka české národnosti byla v některých případech zmíněna v základních listinách kolejí. U žádné pražské koleje jsem se nesetkala s případem, že by poskytovala ubytování českým i německým studen-

Příloha č. IX – Budova bývalého Třetího německého studentského domova v Praze-Holešovicích

³⁸⁵ K pokusům o útěk i tak došlo, ale vždy skončily neúspěchem. Profesor Brdlík, očitý svědek celé situace, popisuje pokusy o útěk takto: „V noci probuzen střelbou a osvětlováním oblohy viděl jsem z oken svého bytu zadní trakt Masarykovy studentské koleje reflektory osvětlený. Někteří studenti vyskakovali z oken prvního poschodí v nočním úboru, zachraňovali se před zatýkáním, které se dělo uvnitř, útekem přes dvůr a po svahu směrem k Šárecké ulici v Dejvicích. Tam však naráželi na uzavírací palbu kulometů, umístěných na kopci před zahradou mého obydlí. Vraceli se a na obou rozích ulice byli zatýkáni německými vojenskými hlídkami.“ Jan MIKEŠ – Marcela EFMERTOVIČOVÁ, *Technika očima technika*, Praha 2007, s. 94. Josef HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... VIII*, Praha 2004, s. 133; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 95–97.

³⁸⁶ Josef HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí... VIII*, Praha 2004, s. 133; Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 128.

tům.

V meziválečném období se v Praze nacházely tři německé koleje – Studentenheimey, česky označované jako Německé studentské domovy. Nazývaly se prozaicky podle pořadí svého vzniku jako 1., 2. a 3. Studentenheim. Posledně zmiňovaný je v několika pramenech uváděn pod označením Rzach-Doerflerova kolej, které získal po svých zakladatelích.³⁸⁷ Žádný mně dostupný pramen nehovoří o podmínkách přijetí do kolejí, a tudíž není jasné, jak se v tomto směru odlišovaly od českých kolejí. Z jednoho zdroje známe ceny kolejního ubytování, ale není z nich zřejmé, jaké služby za ně studenti dostávali, a tedy není možné srovnat finanční náročnost ubytování na českých a německých kolejích. V prvním a druhém domově se v roce 1935 cena ubytování pohybovala v rozmezí 40 až 80 korun, třetí domov byl ve stejném roce poněkud dražší a vyšel studenta na 40 až 120 korun měsíčně.³⁸⁸

První německý studentský domov se nacházel v dnešní Opletalově ulici, tehdy nazývané Lützovova. Vznikl ještě před první světovou válkou, ale konkrétní datum otevření v pramenech nebylo zmiňováno.³⁸⁹ Původně zde mohlo být ubytováno 90 studentů. Později byla budova rozšířena přístavky ve vnitřním traktu budovy a navýšením několika pater, čímž její kapacita stoupla na 400 míst.³⁹⁰ Později zde byla zřízena i jediná německá menza v Praze.³⁹¹ Po druhé světové válce přešla tato budova do rukou Univerzity Karlovy a dnes v ní sídlí kolej Jednota, jež má stejnou ubytovací kapacitu, jakou měla německá kolej.

Druhý německý studentský domov sídlil v Krakovské ulici č. 16 v budově bývalého německého spolkového domu. Zde bylo možné ubytovat 80 osob, které

³⁸⁷ *Sociální péče o studentstvo a Němci*, in: Národní listy, 21. 4. 1935, roč. 75, č. 111, s. 18.

³⁸⁸ *Sociální péče o studentstvo a Němci*, in: Národní listy, 21. 4. 1935, roč. 75, č. 111, s. 18.

³⁸⁹ *III. německý studentský dům*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 7, č. 7–8, s. 123; *Orgán „České spořitelny“*, in: *Národní politika*, 21. února 1899, č. 52, s. 3; *Zahajovací komers v Grandhotelu*, in: *Národní politika*, 27. října 1899, roč. 17, č. 298, s. 1–2.

³⁹⁰ *III. německý studentský dům*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 7, č. 7–8, s. 123; AUK, Rektorát Německé univerzity, karton 34, *11. Jahres-Bericht des akademischen Wirtschaftskörpers an den deutschen Hochschulen in Prag, 1932*; *Prager Akademiker Führer*, Praha 1930, s. 119; AUK, Rektorát Německé univerzity, karton 34, *Verwaltungsbericht der Gesellschaft zur Errichtung und Erhaltung eines Deutschen Studentenheims und einer Deutschen Mensa academica in Prag für die Zeit vom 1. Oktober 1931 bis 30. September 1932*.

³⁹¹ *Prager Akademiker Führer*, Praha 1930, s. 119.

byly členy spolku Lese und Redeverein Germania.³⁹² Po druhé světové válce připadla kolej českým studentům a fungovala pod názvem Vysokoškolská kolej.³⁹³

Počet míst v prvním a druhém německém domově neodpovídal počtu německých studentů v Praze a po celá dvacátá léta byly vedeny diskuze o zřízení další koleje, která by studentům situaci ulehčila. Třetí německý studentský domov, vystavěný podle projektu architekta Zdenko Krále, byl otevřen v prosinci roku 1930 v Holešovicích ve Strojnické ulici.³⁹⁴ Jedná se o poměrně velkou nárožní budovu, která ubytovávala celkem 395 studentů ve dvou- až čtyřlůžkových pokojích.³⁹⁵ Vedle mužů zde mohly být ubytovány i studentky, kterým zde byla vyhrazena samostatná část s vlastním sociálním zařízením a tělocvičnou, což byl jev mezi německými kolejemi zcela jedinečný.³⁹⁶ Po zrušení německých vysokých škol v Praze přešla tato budova do rukou Vysoké školy ekonomické, která zde zřídila Rooseveltovu kolej.

---

³⁹² III. německý studentský dům, in: Péče o studentstvo, roč. 7, č. 7–8, s. 123; AUK, Rektorát Německé univerzity, karton 34, 11. *Jahres-Bericht des akademischen Wirtschaftskörpers an den deutschen Hochschulen in Prag, 1932*; *Prager Akademiker Führer*, Praha 1930, s. 119; AUK, Rektorát Německé univerzity, karton 34, *Verwaltungsbericht der Gesellschaft zur Errichtung und Erhaltung eines Deutschen Studentenheims und einer Deutschen Mensa academica in Prag für die Zeit vom 1. Oktober 1931 bis 30. September 1932*.

³⁹³ Jiří ČÁREK, *Vilímův průvodce Prahou*, Praha 1948, s. 209.

³⁹⁴ AUK, Rektorát Německé univerzity, karton 34, *Verwaltungsbericht der Gesellschaft zur Errichtung und Erhaltung eines Deutschen Studentenheims und einer Deutschen Mensa academica in Prag für die Zeit vom 1. Oktober 1931 bis 30. September 1932*; *Prager Akademiker Führer*, Praha 1930, s. 120.

³⁹⁵ III. německý studentský dům, in: Péče o studentstvo, roč. 7, č. 7–8, s. 123; *Prager Akademiker Führer*, Praha 1930, s. 120; AUK, Rektorát Německé univerzity, karton 34, *Verwaltungsbericht der Gesellschaft zur Errichtung und Erhaltung eines Deutschen Studentenheims und einer Deutschen Mensa academica in Prag für die Zeit vom 1. Oktober 1931 bis 30. September 1932*.

³⁹⁶ III. německý studentský dům, in: Péče o studentstvo, roč. 7, č. 7–8, s. 123.

12.12. Nová studentská kolonie

Dřevěné pavilony Studentské kolonie na Letné byly zřízeny jako provizorní řešení bytové krize krátce po první světové válce. Obecně se předpokládalo, že svému účelu budou sloužit několik let a poté se studenti přesunou do definitivní koleje, což se v předpokládaném časovém horizontu nestalo a letenská kolonie fungovala

Příloha č. X – Dobová fotografie Nové studentské kolonie v Praze-Dejvicích

jako celek až do poloviny třicátých let, kdy hlavní město Praha, jako majitel pronajatých pozemků, zažádalo o jejich navrácení v souvislosti s plánovanou výstavbou budovy Moderní galerie. Tento projekt nakonec nebyl realizován a na místě plánované galerie nebylo postaveno nic, nicméně tři pavilony byly již zbořeny.³⁹⁷ K této demolici došlo 10. června 1936 za demonstrativní účasti studentů.³⁹⁸

Otázka zřízení definitivní koleje se kvůli plánovanému bourání několika pavilonů stala aktuální, po zhodnocení možných variant řešení situace bylo rozhodnuto o výstavbě nové budovy na vlastním pozemku v Praze-Dejvicích, která byla vystavěna v ulici U Nové techniky č. 17; dnes má tento objekt adresu Zikova ul. č. 13.³⁹⁹ Vyhlášenou soutěž na funkci stavitele vyhrál architekt Bareš s projek-

³⁹⁷ V literatuře je tato galerie označována také jako Masarykova.

Jan HAVRÁNEK (ed.), *Sborník Studentská kolonie na Letné k 60. výročí založení*, Praha 1982, s. 29–30; *Studentská kolonie na Letné*, in: *Národní osvobození*, 24. května 1935, roč. 12, č. 121, s. 5; AUK, Všestudentský archiv, karton 116, XV. *Výroční zpráva samosprávy spolku Studentská kolonie na Letné v Praze-Bubenči, Belcrediho třída 465 za správní rok 1935–36 od 13. listopadu 1935 do 18. listopadu 1936*, s. 4; *Stavba nové SKL v Dejvicích*, in: *Průlom*, ročník 2, č. 1, 17. října 1934, s. 1.

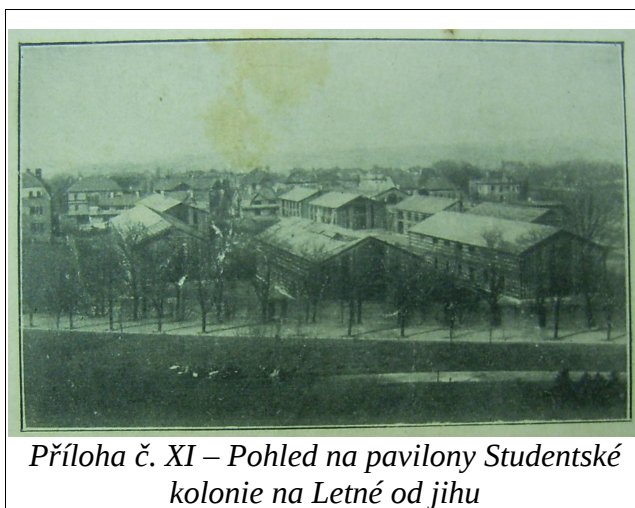
³⁹⁸ Jan HAVRÁNEK (ed.), *Sborník Studentská kolonie na Letné k 60. výročí založení*, Praha 1982, s. 29–30.

³⁹⁹ AUK, Všestudentský archiv, karton 116, XV. *Výroční zpráva samosprávy spolku Studentská kolonie na Letné v Praze-Bubenči, Belcrediho třída 465 za správní rok 1935–36 od*

tem moderní čtyřpatrové budovy, která byla schopna ubytovat 420 až 440 osob.⁴⁰⁰ V porovnání s letenskou kolonií byla její celková kapacita znatelně menší, k čemuž zřejmě došlo z finančních důvodů. Studenti platili za ubytování a související služby 120 až 170 korun měsíčně. V této částce nebyl zahrnut poplatek za stravování ve zdejší menze. Využívání této služby nebylo povinné a studenti platili jen za skutečně zkonsumovanou stravu.⁴⁰¹ Kolej byla v provozu od června roku 1935 do uzavření českých vysokých škol.⁴⁰² Po válce byl její provoz obnoven, přešla do správy ČVUT a pod názvem Sinkuleho kolej ubytovává studenty i dnes.

12.13. Studentská kolonie na Letné

Studentská kolonie na Letné vznikla na počátku dvacátých let jako výsledek svépomocné akce studentstva, které odmítlo nadále nečinně přihlížet k přeplněnosti pražských bytů, absenci volných pokojů a jejich následnému pronájmu za téměř lichvářské ceny, tedy

Příloha č. XI – Pohled na pavilony Studentské kolonie na Letné od jihu

k problémům, které se dotýkaly i studujících. Ti spatřovali řešení ve výstavbě vlastní dočasné ubytovny, která by jim pomohla překonat několik krizových let, po jejichž uplynutí by se situace navrátila do normálu. Studenti by se pak mohli vrátit do privátů či nově zřízených kolejí a prozatímní budova by byla demontována. Pro stavbu této koleje byl vybrán prostor na letenské pláni, která poskytovala

---

13. listopadu 1935 do 18. listopadu 1936; Jan HAVRÁNEK (ed.), *Sborník Studentská kolonie na Letné k 60. výročí založení*, Praha 1982, s. 30.

⁴⁰⁰ AUK, Všestudentský archiv, karton 116, *Zpráva předsedy Samosprávy za období 1931/32*; AUK, Všestudentský archiv, karton 116, XV. *Výroční zpráva samosprávy spolku Studentská kolonie na Letné v Praze-Bubenči, Belcrediho třída 465 za správní rok 1935–36 od 13. listopadu 1935 do 18. listopadu 1936*; *Zemědělská ročenka*, 1938, s. 65.

⁴⁰¹ *Stavba nové SKL v Dejvicích*, in: *Průlom*, ročník 2, č. 1, 17. října 1934, s. 1; *Zemědělská ročenka*, 1938, s. 65.

⁴⁰² *Stavba nové SKL v Dejvicích*, in: *Průlom*, ročník 2, č. 1, 17. října 1934, s. 1.

dostatek volného a nevyužívaného prostoru, současně byla ideální pro svou docházkovou vzdálenost do školních budov všech fakult i do Akademického domu. Pro usnadnění a urychlení stavby byl využit patentovaný systém dřevěných domů profesora Záhorského, který umožňoval, aby samotnou výstavbu prováděly osoby, které se stavěním neměly žádné zkušenosti.⁴⁰³ Jednalo se v principu o dřevěnou stavbu na zděných základech, která byla z vnější i vnitřní strany pobita dřevěnými prkny a prostor mezi nosnými konstrukcemi uvnitř stavby byl posléze vyplněn pilinami. Výsledně měl vzniknout ohrazený studentský areál uprostřed zeleně tvořený deseti pavilony určenými pro ubytování studentů a centrálním pavilonem se správní a společenskou funkcí.⁴⁰⁴ Nakonec došlo výstavbě jen devíti nocleháren schopných ubytovat 640 studentů.⁴⁰⁵ Centrální budova postavena nebyla a správní kanceláře byly umístěny v části pavilonu č. 6, mezi chovanci nazývaném vládní. Chybějící společenské funkce koleje měl nahrazovat nedaleký Akademický dům.⁴⁰⁶ Výstavba kolejí začala v říjnu roku 1920 s předpokladem, že bude možné, aby se tam studenti nastěhovali po Novém roce.⁴⁰⁷ Z důvodu nedostatku pracujících byl první pavilon otevřen až v dubnu následujícího roku a studenti mohli celou kolonii obydlet až na začátku školního roku 1921/22.⁴⁰⁸ Osm pavilonů bylo určeno studentům – mužům, jeden z pavilonů, zvaný Děvín, o kapacitě 56 míst byl určen studentkám.⁴⁰⁹

Kolej byla určena studentům českých vysokých škol československé národnosti, a to jak mužům, tak i ženám. Rozhodujícími faktory pro přijetí byla nemajetnost a vynikající studijní výsledky uchazeče. Posledním požadavkem byla aktivní účast uchazeče na výstavbě koleje. Její výše byla zpočátku stanovena 70 hodinami, této hodnoty rychle dosáhl velký počet studentů, a tak byl počet

⁴⁰³ Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 144; O. MIKAN, *Studentská kolonie na Letné*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, č. 10, s. 4.

⁴⁰⁴ Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 146.

⁴⁰⁵ O. MIKAN, *Studentská kolonie na Letné*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, č. 10, s. 5.

⁴⁰⁶ K. BOHÁČ, *Vznik a vývoj koleje*, in: *Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930*, Nymburk 1931, s. 20.

⁴⁰⁷ Václav HAVEL, *Počátky studentské koleje*, in: *Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930*, Nymburk 1931, s. 43–44.

⁴⁰⁸ *Studentská kolonie na Letné*, in: *Národní osvobození*, 24. května 1935, roč. 12, č. 121, s. 5.

⁴⁰⁹ Jan HAVRÁNEK (ed.), *Sborník Studentské kolonie na Letné k 60. výročí založení*, Praha 1982, s. 67.

navýšen na 200 hodin.⁴¹⁰ U studentů, kteří nastoupili do koleje až po jejím vybudování, byla tato povinnost proměněna na jednorázový poplatek 20 korun, který měl být v budoucnu využit na stavbu definitivní budovy koleje.⁴¹¹ Studenti platili za ubytování s veškerými souvisejícími službami (avšak beze stravy) 220 až 280 korun. Konkrétní cena se odvíjela od majetkových poměrů uchazeče.⁴¹²

Specifikem studentské kolonie mezi pražskými kolejemi byl systém její správy. Spolu s Masarykovou studentskou kolejí na Hradčanech byly celkově nej-svobodnějšími kolejemi v Praze. Systém správy koleje měl standardní prvky a orgány jako ostatní koleje. Nejvyšším správním orgánem koleje bylo kuratorium, ve kterém bylo paritní zastoupení studentů a nestudentů – tedy zástupců prezidenta republiky, jednotlivých ministerstev a pražských vysokých škol. Členy kuratoria byl zvolen správní výbor dbající o finanční záležitosti koleje. Posledním významným prvkem správy koleje byla studentská samospráva, jejíž role byla zásadní. Ostatní správní orgány jí přenechávaly většinu úkolů souvisejících s běžným provozem koleje a pouze na ni dohlížely.⁴¹³ Samospráva letenské kolonie byla velmi aktivní v organizování společenských a sportovních událostí. Časté byly společenské večery, debatní kroužky a přednášky.⁴¹⁴ Studenti měli v areálu kolonie vlastní tenisové hřiště, které spravoval tenisový odbor. Letenští „kolejáci“ byli úspěšní i v řadě dalších sportovních odvětví – byl zde vytvořen oddíl krasobruslařů a rychlobruslařů a mezi studenty byli i průkopníci nového sportovního odvětví – ragby.⁴¹⁵

---

⁴¹⁰ AUK, Všestudentský archiv, karton 116, *Domácí řád spolku „Studentská kolonie na Letné“*, s. 3; AUK, Všestudentský archiv, karton 116, *Druhá zpráva studentstvu o stavbě studentské kolonie na Letné*, s. 2; AUK, Všestudentský archiv, karton 116, *Studentstvo sobě!*.

⁴¹¹ AUK, Všestudentský archiv, karton 116, *Domácí řád spolku „Studentská kolonie na Letné“*, s. 3.

⁴¹² *Abiturientům!*, in: *Národní listy*, 16. července 1926, roč. 66, č. 192, s. 4; *Abiturientům středních škol*, in: *Národní listy*, 19. června 1932, roč. 72, č. 169, s. 13; *Studentské bydlení*, in: *Národní listy*, 26. července 1935, roč. 75, č. 203, s. 6.

⁴¹³ AUK, Všestudentský archiv, karton 116, *VI. výroční zpráva o činnosti spolku „Studentské kolonie na Letné“ sídlem v Praze-Bubenci Belcrediho tř. č. 465 za správní rok 1926–27 od 1. října 1926 do 30. září 1927*.

⁴¹⁴ AUK, Všestudentský archiv, karton 116, *VI. výroční zpráva o činnosti spolku „Studentské kolonie na Letné“ sídlem v Praze-Bubenci Belcrediho tř. č. 465 za správní rok 1926–27 od 1. října 1926 do 30. září 1927*.

⁴¹⁵ Jan HAVRÁNEK (ed.), *Sborník Studentské kolonie na Letné k 60. výročí založení*, Praha

Studentská kolonie měla studentstvu sloužit pět, maximálně deset let, kdy měla být nahrazena definitivní budovou. Původní předpoklad se nenaplnil a nová stavba sloužila svému účelu až do sedmdesátých let, kdy byla zbořena – této demolice se nedočkaly všechny pavilony, protože některé objekty v průběhu doby pozvolna mizely. Tři dny před Štědrým dnem roku 1927 vyhořel pavilon č. 6, později obnovený pouze v částečném rozsahu,⁴¹⁶ v červnu roku 1936 byly zbořeny tři pavilony, konkrétně číslo 7, 8, 9. „Pavilony byly zbourány, základy pro moderní galerii nákladem devíti milionů vykopány, a jak doba ukázala, byly to marně vynaložené peníze, neboť z celého plánu bylo realizováno jen právě to bourání hořejší části kolonky.“⁴¹⁷ Zbylé objekty koleje na letenské pláni stály až do roku 1975, kdy uvolnily místo současné tramvajové točně.⁴¹⁸

12.14. Štefánikova kolej

Po vzniku republiky přicházelo do Prahy velké množství studujících ze Slovenska, kteří často pocházeli z chudých poměrů a postrádali v Praze možnost levného ubytování. Tento nedostatek byl vyřešen zřízením Štefánikovy koleje na Letné. Iniciátorem a organizátorem této myšlenky byl spolek Československá jednota

Příloha č. XII – Průčelí bývalé Štefánikovy koleje, dnes koleje Mikoláše Alše

1982, s. 65.

⁴¹⁶ AUK, Všestudentský archiv, karton 116, VIII. výroční zpráva o činnosti spolku „Studentské kolonie na Letné“ sídlem v Praze-Bubenči Belcrediho tř. č. 465 za správní rok 1928–29 od 1. října 1928 do 30. září 1929; Antonín KOTNAUER, *Několik slov*, in: Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930, Nymburk 1931, s. 63; Bohumil MUŽÍK, *Mezi studenty*, in: Almanach studentské kolonie na Letné 1920–1930, Nymburk 1931, s. 124–125; *Studentská kolonie na Letné*, in: Péče o studentstvo, roč. 1, č. 10.

⁴¹⁷ Jan HAVRÁNEK (ed.), *Sborník Studentské kolonie na Letné k 60. výročí založení*, Praha 1982, s. 29–30 a 182.

⁴¹⁸ Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 149.

a zejména jeho předseda Josef Rotnagl, který se později stal předsedou koleje.⁴¹⁹ Slovenští studenti mohli bydlet i na ostatních pražských kolejích, ale tato byla určena pouze studentům ze Slovenska. Slovenští studenti nebydlící na Štefánikově koleji sem docházeli za přáteli a také do knihovny a čítárny, které byly vybaveny slovenskými publikacemi. Štefánikova kolej se tak stávala jedním z center slovenského života v Praze.⁴²⁰

Tato kolej byla zřízena v budově bývalého hotelu Belvedere v ulici Na Výšinách č. 2 na Letné, adaptovaném pro studentské potřeby.⁴²¹ Většina pražských meziválečných kolejí byla umístěna v novostavbách, které byly k tomuto účelu přímo projektovány. K úpravě stávajících budov na koleje docházelo zřídka. Příčinou výběru této budovy a její následné adaptace byla zřejmě potřeba urychleně vyřešit slovenskou bytovou otázku a také podobnost potřeb uživatelů hotelů a kolejí, což minimalizovalo nutné úpravy této budovy.

Kolej v počáteční fázi svého provozu ubytovala 60 osob, což nedostačovalo tehdejšími potřebám. Nevyhovující kapacita byla vyřešena přistavěním dalšího podlaží, které umožnilo ubytovat o 20 osob více, čímž vzrostla kapacita na 80 osob.⁴²² Ubytovaným studentem v této koleji se mohl stát student-muž, který měl trvalé bydliště na Slovensku a studoval s výbornými výsledky. Dalším rozho-

⁴¹⁹ Ing. Josef Rotnagl (1875–1958) byl technik, významný komunální politik a od roku 1920 starosta vnitřní Prahy. Angažoval se ve studentských sociálních institucích a propagoval jednotu českého a slovenského národa. *Slovenský náučný slovník*, díl 3., Bratislava–Praha, 1932, s. 139; *Masarykův slovník naučný*, díl 6., Praha 1932, s. 227; Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 61–66. Více k tématu *Rotnaglův sborník*, Praha 1935.

⁴²⁰ Owen V. JOHNSON, *Slovakia 1918–1938*, New York 1985, s. 249; Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 16; J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920, s. 17; *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 37; *Zemědělská ročenka*, 1938, s. 65.

⁴²¹ Tento zajímavý dům na nároží ulic Na Výšinách a Korunovační byl postaven architektem Josefem Pospíšilem v novobarokním stylu roku 1905. Nacházel se v něm Regnerův hotel Belvedere. Od roku 1975 je uznán za chráněnou památku. <http://letenskaplan.webgarden.cz/navysinach>, (stav ke dni 4. listopadu 2011); <http://langweil.info/index.php/200711295525/Kolej-Mikolase-Else.html>, (stav ke dni 4. listopadu 2011); Owen V. JOHNSON, *Slovakia 1918–1938*, New York 1985, s. 249; Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 17.

⁴²² Eduard GOLDSTÜCKER, *Vzpomínky 1913–1945*, Praha 2003, s. 58; Owen V. JOHNSON, *Slovakia 1918–1938*, New York 1985, s. 249; Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 16; Jakub ŽBODÁK, *Ing. Jozef Rotnagl a slovenské studentstvo*, in: *Rotnaglův sborník*, Praha 1935, s. 207.

dujícím faktorem při výběru uchazeče byla nemajetnost – chovanci této koleje patřili mezi nejchudší, sociálně lépe zajištění studenti byli ubytováni na ostatních pražských kolejích (např. Švehlově, Masarykově a letenské kolonii) nebo na privátech.⁴²³ Chovanci Štefánikovy koleje platili měsíčně 320 korun, za které získávali za 100 korun byt; stravu o třech jídlech a otop pokrýval zbytek částky, tedy 220 korun.⁴²⁴

Po válce byl provoz koleje obnoven. Ve školním roce 1950/51 připadla kolej Vysoké škole uměleckoprůmyslové, která ji přejmenovala na Kolej Mikoláše Alše.⁴²⁵ Pod tímto názvem existuje dodnes.

12.15. Švehlova kolej

Švehlova kolej na Žižkově patřila mezi koleje postavené v polovině dvacátých let, otevřena byla v říjnu 1925.⁴²⁶ Zřizovatelem této sociální instituce byla agrární strana, která si kladla za svůj cíl umožnit chlapcům pocházejícím z venkova studovat na vysokých školách a následně vracet do regionů akade-

Příloha č. XIII – Nároží budovy Švehlovy koleje na pražském Žižkově

micky vzdělané muže.⁴²⁷ Vzhledem k absenci literatury k této koleji a torzovitosti pramenů této politické strany jsou současné znalosti dějin a fungování tohoto objektu značně omezené.

Z architektonického hlediska tvoří kolej rohová pětipatrová budova na nároží dnešních ulic Slavíkovy (tehdy Grégrovy) a Křížkovského, která pochází

⁴²³ Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 68.

⁴²⁴ Tamtéž, s. 17 a 47; *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 37; *Zemědělská ročenka*, 1938, s. 65.

⁴²⁵ Dušan KOVÁČ, *Kolejáci*, Bratislava 1990, s. 199.

⁴²⁶ *Švehlova studentská kolej v Praze*, in: Moravská orlice, 30. října 1925, roč. 63, č. 245, s. 3.

⁴²⁷ František MOROKES, *Finanční náročnost studia v předmnichovském Československu*, in: *Mládež, společnost a stát*, roč. 3, 1994, č. 2, s. 17.

z dílny architekta Jana Chládky. Jednalo se o moderní instituci – budova byla vybavena ústředním topením, vlastní ledárnou, chladírnou, výtahem na potraviny. Poskytovala ubytování třem stovkám studentů ve dvou až třílůžkových pokojích.⁴²⁸

Kolej byla určena všem českým studentům bez rozdílu majetkových poměrů – mohl zde být ubytovaný syn z chudé i bohaté rodiny. Chovancem této koleje se mohl stát student-muž československého občanství, výhradně slovanské národnosti. Další podmínkou pro uchazeče byl výborný prospěch v průběhu celého studia. Dále bylo nutné, aby se otec uchazeče či jiný příbuzný stal členem družstva Švehlovy domy s podílem minimálně ve výši 500 korun. V pramenech se můžeme setkat s informací, že otec chovance musel být členem agrární strany, což se mi při pozdějším studiu nepotvrdilo, a je možné, že šlo o úmyslné zkreslení.⁴²⁹

Kolejně se v průběhu sledovaného období proměňovalo, ve školním roce 1925/26 činilo 70 až 200 korun měsíčně⁴³⁰, ve třicátých letech se jednalo o 130 až 240 korun.⁴³¹ Studenti z nemajetných rodin mohli být ubytováni na standardním pokoji za snížených cen nebo mohli využít společné noclehárny, která je vyšla na 120 korun měsíčně.⁴³² Kolej poskytovala studentům třikrát denně stravu, ale chovanci této služby využívat nemuseli.

Švehlova kolej byla 17. listopadu 1939 obsazena kolem páté hodiny ranní, zásah se svou násilností blížil útoku provedenému v Masarykově a Hlávkově ko-

---

⁴²⁸ Švehlův dům – Domovina agrárního studentstva, in: Venkov, 13. 1. 1924.

⁴²⁹ František MORKEŠ, *Finanční náročnost studia v předmnichovském Československu*, in: Mládež, společnost a stát, roč. 3, 1994, č. 2, s. 17; *Zemědělská ročenka*, 1938, s. 64.

⁴³⁰ Standardní cena byla 200 Kč, nemajetným studentům byla snižována na 130 Kč, chudí studenti mohli získat také slevu za vynikající studijní výsledky a platit tak pouhých 70 Kč.

Bohumil PATKA, *Státní podpory vysokoškolských studujících v roce 1928–29*, in: Péče o studentstvo, 1929, roč. 7, č. 3–4, s. 47; *Švehlova studentská kolej*, in: Venkov, 2. 8. 1925; *Zemědělská ročenka*, 1938; s. 64.

⁴³¹ František Morkeš uvádí cenový rozsah 180 až 250 korun. František MORKEŠ, *Finanční náročnost studia v předmnichovském Československu*, in: Mládež, společnost a stát, roč. 3, 1994, č. 2, s. 17; *Sociální péče o studentstvo vysokoškolské v Praze*, in: Národní listy, 12. října 1934, roč. 74, č. 281, s. 6; *Studium filosofie*, Praha 1934, s. 37; *Zemědělská ročenka*, 1938, s. 64.

⁴³² František MORKEŠ, *Finanční náročnost studia v předmnichovském Československu*, in: Mládež, společnost a stát, roč. 3, 1994, č. 2, s. 17.

leji a byli odsud odvedeni všichni chovanci.⁴³³ Na jejich místa nastoupili studenti německých vysokých škol.⁴³⁴ Po válce se do koleje navrátili čeští studenti a později byla tato instituce přejmenována na Kolej 5. května.

12.16. Vojensko-inženýrská kolej

Zcela jedinečnou mezi kolejemi byla Vojensko-inženýrská kolej. Tato instituce se svými rysy lišila od ostatních a v pravém slova smyslu bychom ji ani mezi koleje řadit neměli. Jednalo se spíše o ubytovnu vojenského charakteru, kde bydleli studenti ČVUT, kteří během

Příloha č. XIV – Studentský pokoj ve Vojensko-inženýrské koleji v Nerudově ulici

studii vykonávali vojenskou službu. Armáda v této době řešila problém neexistující vysoké vojenské školy, žádný z návrhů na její zřízení nebyl realizován. Bylo tedy přijato alespoň kompromisní řešení zřídit Vojensko-inženýrskou kolej, jejíž chovanci by v průběhu svého studia současně absolvovali vojenský výcvik. Tím by armáda do svých řad získala důstojníky s odborným technickým vzděláním.⁴³⁵ Myšlenka spojení studia s vojenskou službou se nesetkala jen s podporou, ale i s kritikou. Kritizovaly ji zejména studentské spolky, jejichž zástupci tvrdili, že studium je samo o sobě náročné a není vhodné, aby se chovanci věnovali studiu a zároveň sloužili v armádě. Z kroniky Vojensko-inženýrské koleje se dozvídáme, že se jejich obavy nenaplnily a většina studentů neměla s plněním svých úkolů problémy.⁴³⁶

Tato kolej byla zřízena Ministerstvem národní obrany v Nerudově ulici č. 19 na Malé Straně a plnila svou funkci od začátku školního roku 1924 do konce

⁴³³ Tomáš PASÁK, *17. listopad a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 95–99.

⁴³⁴ Tamtéž, s. 128.

⁴³⁵ *Vojenské dějiny Československa*, Praha 1987, díl 3., s. 157.

⁴³⁶ VÚA, fond Vojensko-inženýrská kolej, karton 1, *Kronika vojenské inženýrské koleje*, s. 2.

července 1935.⁴³⁷ Kapacitou se řadila mezi ty nejmenší – ročně přijímala 20 až 25 chovanců – a za dobu své působnosti poskytla zázemí 137 studentům.⁴³⁸ Chovancem této koleje se mohl stát student ČVUT, který již měl úspěšně složenou první státní zkoušku a byl rovněž schopen služby se zbraní. Na koleji byl tento jedinec ubytován do úspěšného ukončení studií a do absolvování zkoušky na důstojníka.⁴³⁹

Sklobení studia a vojenských povinností bylo náročné, proto byl kladen velký důraz na pečlivé rozvržení jednotlivých aktivit a také na jejich efektivnost. Všední dny měli studenti věnovat škole, vojenská cvičení byla naplánována na soboty, neděle pak patřily odpočinku. Studenti-vojáci byli navíc ochuzeni i o část prázdnin (třetinu až polovinu jejich délky), kdy také probíhal vojenský výcvik.⁴⁴⁰

Chovanci koleje byli vojenskými osobami a tato kolej byla vojenskou institucí, proto bychom zde nenašli některé charakteristické rysy meziválečných kolejí. Prvním specifikem je absence organizační struktury, na kterou jsme zvyklí z ostatních kolejí. Chyběly zde správní orgány a studentská samospráva, prvky typické pro samostatně jednající instituce, Vojensko-inženýrská kolej byla součástí armády a plnila pokyny vyšších vojenských složek. Z hlediska její organizace tvořili její chovanci setninu v čele s instrukčním důstojníkem.⁴⁴¹ Další odlišností této koleje byla její bezplatnost. Veškeré výdaje spojené s pobytem na koleji a se studijními povinnostmi vojáků hradilo Ministerstvo národní obrany. Studenti byli osvobozeni od platby za ubytování, stravu, školní pomůcky a dokonce jim byly prominuty veškeré školní poplatky a taxi. Náhradou za tyto úlevy měl chovanec dle předpisů po ukončení studií sloužit v armádě, konkrétně rok a půl za každý semestr strávený na koleji.⁴⁴²

⁴³⁷ Tamtéž, s. 2 a 162.

⁴³⁸ Tamtéž, s. 166; VÚA, fond Vojensko-inženýrská kolej, karton 1, *Předpis pro vojenskou inženýrskou kolej*, s. 4.

⁴³⁹ VÚA, fond Vojensko-inženýrská kolej, karton 1, *Kronika vojenské inženýrské koleje*, s. 1.

⁴⁴⁰ VÚA, fond Vojensko-inženýrská kolej, karton 1, Čj: 1933/29, *Příspěvek pro kroniku*, s. 2; AUK, Všestudentský archiv, karton 198, *Přijímání chovanců do voj. inž. koleje v Praze III., Nerudova 13.*

⁴⁴¹ VÚA, fond Vojensko-inženýrská kolej, karton 1, *Domácí řád Vojenské inženýrské koleje (návrh)*, s. 1.

⁴⁴² VÚA, fond Vojensko-inženýrská kolej, karton 1, *Předpis pro Vojenskou inženýrskou kolej*, s. 1, s. 5; AUK, Všestudentský archiv, karton 198, *Přijímání chovanců do voj. inž. koleje*

Vojensko-inženýrská kolej fungovala do léta 1935, kdy byla zrušena. Toto rozhodnutí bylo odůvodňováno tím, že se v armádě již nachází dostatek technicky vzdělaných důstojníků a pro nové absolventy není uplatnění. V případě potřeby v budoucnu tyto stavy doplňovat měly být zřízeny vojenské kurzy na vysokých školách technického charakteru. Tyto argumenty nebyly ve své době přijímány s uspokojením a byly hledány skutečné příčiny zrušení koleje. Vedle finanční náročnosti provozu koleje byl pravý důvod spatřován v nejednotnosti důstojnické výchovy a z toho plynoucích potíží v důstojnickém sboru.⁴⁴³

---

v Praze III., Nerudova 13.

⁴⁴³ J. MILBAUER, *O naše vysoké školy technické*, in: *Národní listy*, 10. května 1934, roč. 74, č. 128, s. 5; J. V., *Inženýr v armádě*, in: *Národní listy*, 15. listopadu 1932, roč. 72, č. 316, s. 6; *Zrušení vojenské inženýrské koleje?*, in: *Národní listy*, 28. února 1933, roč. 73, č. 59, s. 3.

13. Závěr

Dvacetiletí míru mezi světovými válkami je poměrně krátké časové období, ale přesto během něho došlo v oblasti vysokého školství a v péči o studentstvo k výraznému posunu. Již v roce 1919 byly založeny dvě univerzity, Masarykova v Brně a Komenského v Bratislavě. Vzdělávací instituce se tím staly studentům dostupnější a navýšily se i jejich kapacity. V průběhu dvacátých let můžeme sledovat prudký nárůst počtu studentů, který se v polovině třicátých let zastavil a poté počty studentů začaly opět klesat. Příčinami byl zejména odchod zahraničních studentů a nástup slabých ročníků. V meziválečném období můžeme sledovat na pozadí vysokých škol změnu přístupu státu k sociální otázce studentů. Do první světové války bylo vzdělávání vnímáno jako soukromá záležitost jednotlivce. Každý měl právo studovat, ale reálně bylo dostupné bohatým a studenti ze sociálně slabších rodin byli v nevýhodě. Tato sociální diskriminace byla zřejmě vnímána jako přirozená a stát nebyl motivován, aby finančně podporoval na studiích jedince z chudšího prostředí a tím zvyšoval podíl akademicky vzdělaného obyvatelstva. Po roce 1918 můžeme sledovat pozvolnou proměnu státní angažovanosti v podpoře těchto studentů. Posun je zřetelný v oblasti studentského ubytování.

Počátky kolejí jako formy ubytování v současné podobě můžeme sledovat od konce 19. století. V Praze tento přelom tvoří rok 1896. Do vzniku republiky byl vznik kolejí odkázán na soukromý podnik konkrétního mecenáše. Poté bylo zakládání kolejí motivováno společenskou poptávkou. Finanční náklady neležely jen na bedrech mecenáše, ale angažovala se v nich zpočátku společnost formou sbírek a zejména stát. Zainteresovaná ministerstva pomáhala při budování nových kolejí, ve dvacátých letech se finančně podílela na výstavbě nových kolejí a jejich zástupce nalezneme i ve správních orgánech kolejí. Koleje převážně zůstávaly v soukromých rukou, ale účast státu na řešení sociálních otázek se stávala běžnou a nebyla vnímána jako nepatřičná.

V oblasti ubytování studentů můžeme sledovat proměnu vnímání kolejí jako formy ubytování a růst jejich využívání. Koleje byly v našem prostředí před rokem 1918 zřídka využívanou formou ubytování, zatímco zcela převažovalo privátní ubytování. Ideou kolejí bylo ubytovat ty nejpotřebnější, kteří se nemohli

spolehnout sami na sebe. V průběhu 20. let se jejich kapacity značně zvýšily a vedle kolejí, vyžadujících od nových chovanců vysvědčení nemajetnosti, se objevily koleje, u kterých stačil jen dobrý studijní prospěch. Tyto koleje byly určeny bohatším studentům. Před první světovou válkou žilo na kolejích méně než 5 % studentů Univerzity Karlovy, v roce 1939 více než 17 %. Ve stejném roce žila na kolejích téměř čtvrtina posluchačů české techniky. Růst můžeme sledovat i u podílu doma žijících studentů – oproti roku 1920 se do roku 1939 zdvojnásobil a dosáhl téměř 40 %. Opačnou tendenci mají hodnoty privátního ubytování. Roku 1913/14 žijí na privátech tři čtvrtiny studentů, roku 1939/40 již jen 40 %.

Nové koleje byly budovány v centrálních částech Prahy v docházkové vzdálenosti do školních budov, od konce dvacátých let dominovala výstavba kolejí v levobřežní části Prahy – zejména v Dejvicích. Po celé zkoumané období můžeme sledovat formu výstavby nových kolejí. U všech budovaných kolejí, s výjimkou Studentské kolonie na Letné, byl kladen velký důraz na vnitřní vybavení budov. Všechny koleje byly zařízeny moderně, byl kladen velký důraz na vybavení společenských místností. Většina pokojů v kolejích byla dvoulůžkových. Je překvapivé, že v tomto směru nejsou zásadní rozdíly mezi kolejemi určenými všem studentům a těmi, které byly zařízeny pro chudé studenty. Je překvapivé, že se způsob výstavby a vnitřního vybavení v průběhu doby víceméně neproměnil. Ve dvacátých letech, kdy byl ještě nedostatek studentského ubytování, by se dalo očekávat, že objednavatelé kolejí tlačili stavitele k co nejnižším nákladům a co nejvyššímu počtu ubytovaných. Zřejmě byl i v této době kladen větší důraz na styl ubytování a modernost. Dalším zajímavým zjištěním této práce je, že většinu nově zbudovaných kolejí tvořily nárožní budovy. Zřejmě se jedná pouze o náhodu, která nemá žádnou funkční příčinu.

Koleje jsou novou formou ubytování studentů, která se významně rozvíjí v meziválečném období. Poskytovaly však zázemí jen asi pětina všech studentů. Přibližně dvojnásobný počet posluchačů žil na privátech, „tradičním typu studentského bydlení“. Ubytování na privátech má pro historikovo studium v porovnání s kolejemi velkou nevýhodu v tom, že se jedná o soukromý vztah dvou osob – pronajímatele a nájemníka, který v pramenech není téměř podchycen. Dozvídáme se o něm z dobových sociologických a statistických studií zkoumajících bydlení v Praze, hlubší vhled do soužití a vzájemných vztahů těchto osob poskytují vzpo-

mínky nájemníků – v našem případě studentů. Obecně se styl privátního bydlení v meziválečném bydlení neproměnil, změnu můžeme sledovat lokalitách, kde studenti na privátech bydleli. Nejoblíbenějšími pražskými lokalitami byly Vinohrady a Nové Město v tomto i předcházejícím období. V průběhu času jejich podíl klesal ve prospěch jiných pražských čtvrtí. Výrazný vzestup zaznamenaly Dejvice, Nusle, Holešovice a Nusle.

Vysokoškolské studium a studentský život patří mezi čtenářsky i badatelsky zajímavá a v našem prostoru opomíjená témata. Touto prací jsem se pokusila ono bílé místo alespoň trochu zaplnit. Díky hlubšímu pohledu do tematiky badatel nacházejí odpovědi na své otázky, ale současně tvoří otázky nové a objevuje neprozkoumané oblasti, které by si zasloužily objasnění. Při zpracovávání tématu jsem často nacházela více otázek a odpovědí, přesto doufám, že se to na práci v negativním směru neodrazilo a jejím výsledkem nebude velký otazník. Na problematiku jsem se dívala třemi různými způsoby, kterými se snad částečně podařilo načrtnout reálný obraz studentského života v období mezi dvěma světovými válkami. Snažila jsem se postihnout styl života vysokoškolských studentů narozených v letech 1900–1920, rozdíly, které ho odlišují od života současných studentů. Číselná část práce měla vytvořit obecnou představu pražského studentského prostředí a současně položit konkrétní základnu, na které jsem stavěla obecné teze v následující části práce. Poslední oddíl práce – medailonky kolejí – uspokojí zájemce o dějiny jednotlivých pražských budov a může se stát průvodcem po pražských kolejích.

Doufám, že tato práce nebude v této oblasti ojedinělou a najdou se další badatelé, kteří budou zkoumat jiné aspekty studentského života, které si zcela jistě zaslouží hlubší studium. Tato práce má mezery zejména v oblasti zahraničních studentů. Ti tvořili velkou část studentstva vysokých škol a bylo by zajímavé prozkoumat jednotlivé skupiny zahraničních studentů. Bohužel se mi rovněž nepodařilo podat podrobný rozbor života německých studentů. Téma českého a německého studentstva, jejich vzájemných vztahů a rozdílů, by stálo za samostatnou práci, ale kvůli mé jazykové nevybavenosti a rozsahu diplomové práci toto téma zůstává opomenuto. Další možná pokračování této práce vidím ve srovnání života studentů s předchozím obdobím či naopak v chronologickém pokračování v poválečném období, které bylo zcela jistě podobně dynamické jako toto.

14. Seznam použité literatury

Archivní materiál

Archiv Českého vysokého učení technického, Katalogy posluchačů Českého vysokého učení technického.

Archiv kanceláře prezidenta republiky, inv. č. 1051.

Archiv kanceláře prezidenta republiky, inv. č. 1270/F.

Archiv kanceláře prezidenta republiky, inv. č. 1621.

Archiv Univerzity Karlovy, Katalogy posluchačů Univerzity Karlovy.

Archiv Univerzity Karlovy, Rektorát Německé univerzity, karton 34.

Archiv Univerzity Karlovy, Všestudentský archiv, karton 116.

Archiv Univerzity Karlovy Všestudentský archiv, karton 128.

Archiv Univerzity Karlovy, Všestudentský archiv, karton 198.

Archiv Univerzity Karlovy, Všestudentský archiv, karton 200.

Archiv Univerzity Karlovy, Všestudentský archiv, karton 209.

Archiv Univerzity Karlovy, Všestudentský archiv, karton 389.

Národní archiv, fond Ministerstva sociální péče, karton č. 531.

Národní archiv, Ministerstvo školství a národní osvěty, karton 1481.

Vojenský ústřední archiv, Vojensko-inženýrská kolej, karton 1.

Tištěné prameny

1-2-3-4 pok. byty, in: Národní politika, 22. října 1931, roč. 49, č. 289, s. 14.

III. německý studentský dům, in: Péče o studentstvo, roč. 7, č. 7–8, s. 123.

XIX. výroční zpráva spolku „Hlávkovy studentské koleje českých vysokých škol pražských“ v Praze II., Jenštejnská 1 n., za správní rok 1919–1920, Praha 1921.

XXXIII. výroční zpráva spolku „Hlávkovy studentské koleje českých vysokých škol pražských“ v Praze II., Jenštejnská 1 n., za správní rok 1933–1934, Praha 1935.

A. D. vydělává na Sboru soc. péče o čsl. vysokoškolské studentstvo, in: Národní listy, 17. února, roč. 74, č. 47, s. 5.

A Girl's Dormitory in Prague, in: Monthly Bulletin, February 1923, roč. 1, č. 2, s. 1.

- Abiturientům!*, in: *Národní listy*, 16. července 1926, roč. 66, č. 192, s. 4.
- Abiturientům středních škol*, in: *Národní listy*, 19. června 1932, roč. 72, č. 169, s. 13.
- Abiturientům! Studentské koleje v Praze*, in: *Národní listy* 5. července 1930, roč. 70, č. 183, s. 5.
- Alexandrova kolej v Praze otevřena*, in: *Národní listy*, 30. října 1933, roč. 73, č. 44, s. 3.
- Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929.
- Almanach Slávie pro studující škol středních i vyšších 1900–1901*, Praha 1900.
- Almanach Slávie 1906–7*, Praha 1906.
- Almanach studentské kolonie na Letné*, Praha 1930.
- Almanach hradčanských kolejáků 1919–1929*, Praha 1929.
- ANTALOVSKIJ, *Karpatoruská studentská kolej v Praze*, in: *Národní listy*, 3. října 1933, roč. 73, č. 271, s. 5.
- Vladislav BROŽ, *Dies atri. Od první do třetí republiky*, Praha 1999.
- František BURIÁNEK, *17. listopad*, Praha 1964.
- Jiří ČAREK, *Vilímkův průvodce Prahou*, 1948.
- Václav ČERNÝ, *Paměti I. 1921–1938*, Brno 1994.
- Jan DOKULIL, *Loučení*, Brno 1995.
- František DOUBEK, *Hradčanská kolej. Vzpomínky pamětníka*, Praha 1979.
- Deset let studentské koleje na Hradčanech*, in: *Národní listy*, 23. května 1929, roč. 69, č. 141, s. 4.
- Do lepší budoucnosti studentské koleje na Hradčanech*, in: *Národní listy*, 12. prosince 1934, roč. 74, č. 341, s. 6.
- Nikola DOBROVIČ, *Jugoslavenští dom u Prahu*, in: *Československo-jihoslovanská revue*, roč. 2, 1932, č. 5, s. 193–195.
- Dostane se hradčanským kolejákům pomoci?*, in: *Národní listy*, 12. listopadu 1930, roč. 70, č. 260, s. 2.
- Důležité upozornění abiturientům!*, in: *Národní listy*, 14. července 1931, roč. 71, č. 191, s. 4.
- Zdeněk EIS, *Dominik Tatarka*, Praha 2001.
- H. FIALKA, *Akademický dům v Praze*, Praha 1922.
- Jindřich FIALKA, *60 let Akademického domu v Praze*, Praha 1935.

- Jindřich FIALKA, *A. D. na věčnou paměť TGM*, Praha 1937.
- V. G., *K výdělečné práci studentské*, in: *Mladá generace. Časopis československého studentstva*, roč. 2, 1918/1919, č. 4–5, s. 63–64.
- V. G., *Strakova akademie?*, *Mladá generace. Časopis československého studentstva*, roč. 2, 1918/1919, č. 12–13, s. 178–179.
- Eduard GOLDSTÜCKER, *Vzpomínky 1913–1945*, Praha 2003.
- V. GUTWIRTH, *Masarykova studentská kolej*, in: *Národní listy*, 25. února 1920, roč. 60, č. 55, s. 6.
- V. GUTWIRTH, *Příspěvek k sociální otázce českého studentstva vysokoškolského*, in: *Mladá generace. Časopis československého studentstva*, roč. 2, 1918, č. 4–5, s. 53–55.
- Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993.
- Jan HAVRÁNEK (ed.), *Sborník Studentská kolonie na Letné k 60. výročí založení*, Praha 1982.
- Hled. 100 pokojů*, in: *Národní politika*, 28. října 1928, roč. 46, č. 300, s. 10.
- Hledáte nájemníka*, in: *Pražský ilustrovaný zpravodaj, Společenský, nepolitický týdeník*, roč. 15, 1934, č. 1, s. 21.
- Josef HOŘČIČKA, *Dvacet let významné sociální instituce pro studentstvo*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 2, č. 9–10, s. 143–155.
- Josef HOŘČIČKA, *O studentských kolejích*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 7, č. 3–4, s. 33–38.
- Gustav HUSÁK, *Študentská rukoväť*, Bratislava 1936.
- Husův fond a kolej Arnošta z Pardubic*, in: *Národní listy*, 28. května 1896, roč. 36, č. 146, s. 2.
- Miloslav HÝSEK, *Paměti*, Brno 1970.
- Jakub JARNÍK, *První lustrum Mensy akademické*, Praha 1905.
- Alois JOKL – Josef KLIK – František ROUBÍK (edd.), *Vzpomínky. Hlávkovy studentské koleje 1904–1934*, Praha 1934.
- Zdeněk KALISTA, *Kamarád Wolker*, Praha 1933.
- Zdeněk KALISTA, *Po proudu života*, díl 1., Brno 1997.
- Zdeněk KALISTA, *Po proudu života*, díl 2., Brno 1996.
- Kolej Akademického domu v Praze-Bubenči*, in: *Národní politika*, 28. července 1934, roč. 52, č. 205, s. 6.

- Kolej Arnošta z Pardubic*, in: *Národní politika*, 25. června 1896, roč. 14, č. 174, s. 2.
- Dušan KOVÁČ, *Kolejáci. Slovenskí studenti ve Štefánikovej koleji v Praze*, Bratislava 1990.
- Antonín KUČERA, *Co stojí na vysoké škole studijní rok chudého studenta?* *Národní student*, roč. 5, 1928, č. 19, s. 1–2.
- Jihoslovanský král Alexandr I.*, in: *Československo-jihoslovanská revue*, roč. 4, č. 6, s. 121.
- J. M., *Věci sociální. První sociálně politická opatření naší republiky, stoupání mezd, bytová politika*, *Naše doba*, roč. 26., 1919, s. 529.
- Josef MACEK, *O bydlení a stravování studentů v Praze*, in: *Sociální otázka českého studentstva*, Praha 1914, s. 36–44.
- Malý oznamovatel*, in: *Národní student. List radikálního nacionalismu*, roč. 4, 1925, č. 13, s. 4.
- Masarykova studentská kolej*, in: *Národní listy*, 19. července 1934, roč. 74, č. 196, s. 4.
- Masarykova studentská kolej v Praze-Dejvicích*, in: *Národní listy*, 11. července 1930, roč. 70, č. 188, s. 4.
- Bedřich MATHESIUS, *Sociální péče o studentstvo a stát*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, 1923, č. 1, s. 7–10.
- O. MIKAN, *Studentská kolonie na Letné*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1., 1923, č. 10, s. 3–6.
- J. MILBAUER, *O naše vysoké školy technické*, in: *Národní listy*, 10. května 1934, roč. 74, č. 128, s. 5.
- Na 600 obědů v Akademické besedě denně*, in: *Národní listy*, 15. února 1933, roč. 73, č. 46, s. 4.
- Nejlevnější byty*, in: *Národní politika*, 3. července 1934, roč. 54, č. 181, s. 13.
- Nepokořené mládí. Vyprávění českých studentů z koncentračního tábora Sachsenhausen*, Praha 1971.
- Vítězslav NEZVAL, *Z mého života*, Praha 1978.
- A. C. NOR, *Jedno pokolení*, Praha 1982.
- A. C. NOR, *Sloupky o studentech*, Praha 1927.
- Nová kolej*, in: *Studentský obzor*, roč. 1, č. 9, s. 4.

- Nová kolej Akademického domu v Praze-Bubenči*, in: *Národní politika*, 4. července 1934, roč. 52, č. 182, s. 3.
- Nová moderní studentská kolej v Praze*, in: *Národní politika* 20. srpna 1933, roč. 51, č. 227, s. 5.
- Nová Studentská mensa*, in: *Národní politika*, 10. února 1933, roč. 51, č. 41, s. 6.
- Vladimír NOVÁK, *Studentské koleje a internáty; jich význam výchovný*, Brno 1912.
- Novým vysokoškolským studentům*, in: *Národní listy*, 7. července 1934, roč. 74, č. 184, s. 4.
- O novou podkarpatoruskou kolej v Praze*, in: *Podkarpatoruské hlasy*, roč. 13, č. 95, 27. dubna 1937.
- O studentských kolejích*, in: *Péče o studentstvo*, 1929, roč. 7, č. 3–4, s. 33–38.
- Orgán „České spořitelny“*, in: *Národní politika*, 21. února 1899, č. 52, s. 3.
- Otevření Husova domu v Praze*, in: *Národní politika*, 30. dubna 1924, roč. 42, č. 119, s. 4.
- Obsazení Alexandrovky studentské koleje*, in: *Národní politika*, 16. října 1935, roč. 53, č. 284, s. 4.
- Otevření Alexandrovky koleje*, in: *Československo-jihoslovenská revue*, roč. 3., č. 9–10, s. 341–342.
- J. PAŘÍZEK, *Otázka výdělečné práce studentské*, in: *Sociální otázka českého studentstva*, Praha 1914, s. 31–35.
- Bohumil PATKA, *Státní podpory vysokoškolských studujících v roce 1928–29*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 7., 1929, č. 7–8, s. 46–47.
- Patnáct studentských kolejí v Praze*, *Národní politika*, 19. října 1933, roč. 51, č. 287, s. 6.
- Josef POLIŠENSKÝ, *Historik v měnícím se čase*, Praha 2001.
- Ján PONIČAN, *Búrlivá mladosť, Spomienky I., 1920–1938*, Bratislava 1975.
- Prager Akademiker Führer*, Praha 1930.
- Pro kulturní svobodu v Masarykových kolejích*, in: *Pražské listy*, říjen 1931.
- Rotnáglův sborník*, Praha 1935.
- Slavnostní otevření „Budče“*, in: *Studentský obzor*, 1926, roč. 3, č. 6, s. 31.
- Slavnostní otevření koleje posluchaček vysokých škol*, in: *Národní politika*, 15. března 1926, roč. 44, č. 74, s. 3.

- Sociální péče o studentstvo a Němci*, in: *Národní listy*, 21. 4. 1935, roč. 75, č. 111, s. 18.
- Sociální péče o studentstvo vysokoškolské v Praze*, in: *Národní listy*, 12. října 1934, roč. 74, č. 281, s. 6.
- J. SOUKAL, *Abiturientům přicházejícím na vysoké školy pražské*, Praha 1920.
- J. SOUKAL, *Mensa academica českých vysokých škol pražských*, in: *Československá republika*, 10. srpna 1923, roč. 244, č. 219, s. 4.
- Spolek Hlávkovy studentské koleje č. v. š. p.*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, 1923, č. 2, s. 16.
- Stavba nové SKL v Dejvicích*, in: *Průlom*, ročník 2, č. 1, 17. října 1934, s. 1.
- Stravování vysokoškolských studentů*, in: *Národní listy*, 3. října 1931, roč. 71, č. 270, s. 4.
- Studentská kolonie na Letné*, in: *Národní osvobození*, 24. května 1935, roč. 12, č. 121, s. 5.
- Studentská kolonie na Letné*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, č. 10.
- Studentské bydlení*, in: *Národní listy*, 26. července 1935, roč. 75, č. 203, s. 6.
- Studentské koleje*, in: *Časopis pokrokového studentstva*, roč. 11., 1907/8, č. 7–8, s. 166–168.
- Studentské usilování o Masarykovu kolej*, in: *Národní politika*, 31. března 1927, roč. 45, č. 89, s. 2.
- Studentské bydlení*, in: *Národní listy*, 26. července 1935, roč. 75, č. 203, s. 6.
- Studium filosofie*, Praha 1934.
- Studujícím z král. S. H. S. na vysokých školách pražských*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 1, č. 2, s. 15.
- Karel SVÁTEK, *Ing. Rotnágľ v Akademické svépomoci*, in: *Rotnágľův sborník*, Praha 1935, s. 204–206.
- Svědectví. Příběhy českých studentů z akce 17. listopad*, Praha 1979.
- J. ŠVEHLA, *Generace*, in: *Studentský obzor*, roč. 3, 1926, č. 3, s. 9.
- Švehlova studentská kolej*, in: *Venkov*, 2. 8. 192.
- Švehlova studentská kolej v Praze*, in: *Moravská orlice*, 30. října 1925, roč. 63, č. 245, s. 3.
- Švehlův dům – Domovina agrárního studentstva*, in: *Venkov*, 13. 1. 1924.
- Antonín TVRDOŇ, *Sociální poměry studentstva vysokých škol v Praze a v Brati-*

- slavě podle výsledků šetření statistického šetření v r. 1921–22*, in: *Péče o studentstvo*, roč. 3, č. 1–3, s. 1–48.
- Všestudentský kalendář Svazu československého studentstva na rok 1913–1914*, Praha 1913.
- Výroční zpráva spolku Studentské koleje českých vysokých škol pražských za správní rok 1904–05*, Praha 1906.
- Upozorňujeme*, in: *Národní politika*, 29. července 1921, roč. 39, č. 206, s. 14.
- Upozorňujeme*, in: *Národní politika*, 24. srpna 1921, roč. 39, č. 231, s. 14.
- J. V., Inženýr v armádě*, in: *Národní listy*, 15. listopadu 1932, roč. 72, č. 316, s. 6.
- Valná hromada Akademického domu v Praze*, in: *Národní politika*, 24. června 1934, roč. 52, č. 172, s. 5.
- V. VEIT, *Sociální poměry žadatelů o státní stipendia Jarníkova, státní studijní podpory a stipendijní místa ministerstva školství a národní osvěty ve vysokých školních kolejích na rok 1928–29*, In: *Péče o studentstvo* roč. 7, 1929, č. 7–8, s. 102–114.
- Jóža VOCHALA, *Podkarpatská Rus v Praze*, in: *Národní listy*, 6. května 1934, roč. 74, č. 124, s. 4.
- Karel VONDRUŠKA, *České veřejnosti!*, in: *Národní politika*, 16. července 1893, roč. 11, č. 195, s. 8.
- Jan VRZALÍK, *Dvě léta studentské koleje na Hradčanech*, in: *Národní listy*, 16. března 1929, roč. 69, č. 64, s. 3.
- Jan VRZALÍK, *Z Masarykovy koleje*, in: *Studentský obzor*, roč. 1, č. 7, s. 4.
- Všestudentské manifestace. Tábor studentstva na Staroměstském náměstí*, in: *Národní politika*, 19. května 1919, roč. 37, č. 137, s. 2.
- Jiří WOLKER, *Korespondence s rodiči*, Praha 1952.
- Zdena WOLKEROVÁ, *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*, Praha 1937.
- Za lepší svět. Sborník statí a vzpomínek na studentské pokrokové hnutí třicátých let*, Praha 1963.
- Zahajovací komers v Grandhotelu*, in: *Národní politika*, 27. října 1899, roč. 17, č. 298, s. 1–2.
- Radovan ZEJDA, *Být básníkem! Život a dílo Jana Zahradníčka*, Tišnov 2004.
- Zemědělská ročenka*, 1938.
- Petr ZENKL, *Otevření Alexandrovky koleje*, *Československo-jihoslovenská revue*,

roč. 3., č. 9–10, s. 329–333.

Zrušení vojenské inženýrské koleje?, in: Národní listy, 28. února 1933, roč. 73, č. 59, s. 3.

Film

Studentská máma, 1935, režie Vladimír Slavínský, námět a scénář Emil Artur Longen – Vladimír Slavínský.

Literatura

90 let Církve československé husitské, Praha 2010.

Hana BARVÍKOVÁ, *Ruští emigranti v Československu v letech 1918–1938*, in: *Exil v Praze a Československu 1918–1938*, Praha 2005, s. 9–13.

Karel BERÁNEK, *Dějiny Univerzity Karlovy. 1622–1802*, díl 2., Praha 1995.

Tomáš BUTTA, *Z historie bohoslovecké koleje a výchovy v CČSH*, rukopis.

Československá vlastivěda, díl 10., Osvěta, Praha 1931.

Ivana ČORNEJOVÁ, *Dějiny Univerzity Karlovy. 1347/48–1622*, díl 1., Praha 1995.

Ivana ČORNEJOVÁ, *Kapitoly z dějin pražské univerzity 1622–1773*, Praha 1992.

Jiří DOLEŽAL, *Česká kultura za protektorátu, Školství, písemnictví, kinematografie*, Praha 1996.

Štefan DRUG, *DAV a davisti*, Bratislava 1965.

Marcela EFMERTO VÁ – Ivan JAKUBEC – Milena JOSEFOVIČOVÁ, *Vývoj pražské německé techniky (1863–1945)*, in: *Moderní dějiny*, č. 14, 2006, s. 5–50.

Fakulta strojní. Historie a současnost, Praha 2004, s. 49.

Josef HANZAL, *Všestudentský archiv*, Praha 1965.

Jan HAVRÁNEK (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 3., Praha 1997.

Jan HAVRÁNEK – František KAVKA, *Stručné dějiny Univerzity Karlovy*, Praha 1964.

Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998.

Jan HAVRÁNEK, *Prokop Závodský (ed.)*, *Osmdesát let vysokého ekonomického školství na území české republiky*, Acta Universitatis Carolinae. Historia

- Universitatis Carolinae Pragensis, roč. 41, 2001, č. 1–2, s. 233–234.
- Zdenka HOLOTÍKOVÁ, *Novinár Ladislav Novomeský*, Praha 1981.
- Pavla HORSKÁ – Václav LOMIČ, *Dějiny Českého vysokého učení technického*, díl 1., svazek 2., Praha 1979.
- Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí ...II*, Praha 1996.
- Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí ... VII*, Praha 2001.
- Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Pražské domy vyprávějí ... VIII*, Praha 2004.
- Jan HRUBEŠ – Eva HRUBEŠOVÁ, *Ve stínu pražských pomníků a soch*, Praha 2003.
- Milan CHURAŇ a kol., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, díl 1., Praha 1998.
- František JÍLEK – Václav LOMIČ, *Dějiny Českého vysokého učení technického*, díl 1., svazek 1., Praha 1978.
- Owen V. JOHNSON, *Slovakia 1918–1939*, New York 1985.
- Pavel KAIDL, *Vývoj ubytování studentstva Univerzity Karlovy v 1. polovině 20. století*, rukopis 1998.
- Fr. KADEŘÁVEK – J. PULKRÁBEK, *250 let technických škol v Praze*, Praha 1956.
- Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918–1938)*, díl 1., Praha 2000.
- Jan HAVRÁNEK – František KAVKA, *Stručné dějiny Univerzity Karlovy*, Praha 1964.
- Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*, Praha 1998.
- Komenského slovník naučný*, díl 6., Praha 1938.
- Anastázie KOPŘIVOVÁ, *Pracovní texty III*. 16. února 2006 (k cyklu Praha – křižovatka kultur), Praha 2006.
- Anastázie KOPŘIVOVÁ, *Střediska ruského emigrantského života v Praze (1921–1952)*, Praha 2001.
- Květa KOŘALKOVÁ, *Petr Zenkl (ed. Miloš Kouřil), Mozaika vzpomínek*. in: Jihočeský sborník historický, 1999, roč. 68, s. 394–395.
- Alois KUBÍČEK – Josef PETRÁŇ – Alena PETRÁŇOVÁ, *Karolinum a historické koleje University*, Praha 1961.
- Karel KUČERA – Miroslav TRUC, *Archiv University Karlovy. Průvodce po ar-*

- chivních fondch*, Praha 1961.
- Michail Nikolajevič KUZMIN, *Vývoj školství a vzdělání v Československu*, Praha 1981.
- Leopold LANGER, *Bytová otázka a dělnictvo*, Praha 1912.
- Karel LITSCH, *K výročí 17. listopadu 1939*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis*, roč. 29, č. 2, s. 9–13.
- Alois LODR, *Josef Hlávka. Český architekt, stavitel a mecenáš*, Praha 1988; *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, Praha 2004.
- Václav LOMIČ, *Vznik, vývoj a současnost Českého vysokého učení technického v Praze. Publikace k 275. výročí školy*, Praha 1982.
- Otakar MACHOTKA, *Sociálně potřebné rodiny v hlavním městě Praze*, Praha 1936.
- Jana MANDLEROVÁ, *K boji za zřízení 2. české univerzity v Brně 1882–1918*, in: *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis*, roč. 10, 1969, č. 1, s. 95–116.
- Masarykův slovník naučný*, díl 4., Praha 1929.
- Jan MIKEŠ – Marcela EFMERTOVÁ, *Technika očima technika*, Praha 2007.
- Alena MÍŠKOVÁ, *Nacifikace německého studentstva v Praze*, in: *Pražský student. Univerzitní studenti v dějinách Prahy*, Praha 2008, s. 133–143.
- Alena MÍŠKOVÁ, *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, Praha 2002.
- František MOROKES, *Finanční náročnost studia v předmnichovském Československu*, in: *Mládež, společnost a stát*, roč. 3, 1994, č. 2, s. 12–20.
- Ottův slovník naučný*, díl 2., Praha 1996.
- Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939 a Univerzita Karlova*, Praha 1997.
- Persekuce českého studentstva za okupace*, Praha 1945.
- Jiří PEŠEK – Bohdan ZILYNSKYJ, *Bydliště pražského univerzitního studentstva před sto lety (1884)*, in: *Documenta Pragensia*, 1985, V/I., s. 158–173.
- Josef PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*, Praha 1983.
- Otto PLACHT – František HAVELKA, *Předpisy pro vysoké školy republiky československé*, Praha 1932.
- Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky. Historie akademie věd a umění, Hláv-*

- kových studentských kolejí, Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, jakož i Národohospodářského ústavu, Praha 2008.*
- Bedřich POLÁK (ed.), *Na prahu naší techniky, Praha 1957.*
- Příruční slovník jazyka českého, díl 1., Praha 1935–1937.*
- Ivana RAKOVÁ, *Katalogy posluchačů pražské univerzity 1752–1882 (1892). Inventární seznam, Praha 1984.*
- Pavel RŮŽIČKA, *Karel Kramář a ruská bílá emigrace v prvorepublikovém Československu, rukopis, Praha 2001.*
- Ivan SAVICKÝ, *Osudová setkání, Praha 1999.*
- Herbert SLAVÍK – Filip WITTLICH, *Strakova akademie – Straka Academy, Kramářova vila – Kramář Villa, Lichtenštejnský palác – Liechtenstein Palace, Hrzánský Palác – Hrzán Palace, Praha 2008.*
- Stanislav SRNSKÝ, *Málo známé pražské pomníky a památníky, in: Věstník Klubu za starou Prahu, roč. 33, 2003, č. 2, s. 36–40.*
- Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1926–1929, Praha 1933.*
- Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1930–1933, Praha 1937.*
- Statistická zpráva hlavního města Prahy, spojených obcí Karlína, Smíchova, Vinohrad, Vršovic a Žižkova a 32 sousedních obcí a osad Velké Prahy za rok 1921, Praha 1926.*
- Statistická zpráva hlavního města Prahy za rok 1922, Praha 1926.*
- Statistická zpráva hlavního města Prahy za rok 1925, Praha 1930.*
- Jan E. SVOBODA – Jindřich NOLL – Ester HAVLOVÁ, *Praha 1919–1940. Kapitoly o meziválečné architektuře, Praha 2000.*
- Miroslav ŠIŠKA, *Publicista Andrej Sirácky, Praha 1986.*
- Pavel ŠIŠMA, *Matematika na německé technice v Brně, Praha 2002.*
- Eduard ŠKODA, *Pražské svatyně, Praha 2002.*
- Školy v republice československé ve školním roce 1922/23, díl 1., Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1922/23, Praha 1925.*
- Karel TEIGE, *Nejmenší byt, bytová krise, reforma bydlení, byt pro existenční minimum, rodinný, nájemný a kolektivní dům, regulace obytných čtvrtí, nové formy domu a bytu, hnutí za lidový byt, Praha 1932.*
- Ivan TESÁR, *Komunistické studentské hnutí na pražských vysokých školách*

- v *předmnichovské republice*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis*, roč. 3, č. 1, s. 5–82.
- Josef TOMEŠ, *Devět zapomenutých*, in: *Odkaz 17. listopadu po šedesáti letech*, Praha 2000, s. 20–31.
- Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady*, Praha 1998.
- Václav VANĚČEK, „*V Praze budou ... dvě university ...*“ (Zák. z 28. 2. 1882, č. 24 Ř. z., § 1), in: *Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis*, roč. 22, 1982, č. 1, s. 7–14.
- Václav VEBER, *Ruská a ukrajinská emigrace*, díl 1.–4., Praha 1993–1996.
- Albert Vojtěch VELFLÍK, *Dějiny technického učení v Praze s dějinným přehledem nejstarších inženýrských škol, jakož i akademií a ústavů v Rakousku, na nichž bylo vědám inženýrským nejdříve vyučováno*, díl 1.–2., Praha 1909–1925.
- Pavel VLČEK (ed.), *Umělecké památky Prahy. Malá Strana*, Praha 1999.
- Vojenské dějiny Československa*, díl 3., Praha 1987.
- Ondřej VOJTĚCHOVSKÝ, *Nad knihou o česko-srbských vztazích v meziválečné moderní architektuře (Damljanović Tanja: Česko-srpske arhitektonske veze 1918–1941. Beograd 2004, 149 s.)*, in: *Slovanský přehled*, roč. 43, č. 2, s. 249–254.
- Vysoká škola zemědělského a lesního inženýrství při Českém vysokém učení technickém v Praze 1906–1931*, Praha 1934.
- Vysoké, střední a odborné školy v republice československé ve školním roce 1921–1922*, Praha 1924.
- Vysoká škola obchodní a její problémy v prvním desetiletí 1919–1929*, Praha 1930.
- Richard WOLF, *Vznik, vývoj a význam Akademického domu a jeho výchovných institucí: Akademické knihovny a Akademické čítárny*, Praha 1909.
- Jaroslav ZATLOUKAL, *Podkarpatská Rus*, Brno 2005.
- Pavel ZATLOUKAL, *Architektura 19. století*, Praha 2001.
- Blanka ZILYNSKÁ, *Zpráva o grantovém projektu „Prosopografie studentů pražské univerzity 1802–1989“ zpracovávaném v ÚDUK-AUK Praha*, in: *Rozpravy Národního technického muzea v Praze*, sv. 145, Řada Dějiny vědy a techniky, sv. 3, Praha 1997, s. 94–96.
- Bohdan ZILYNSKIJ, *Ukrajinská emigrace*, in: *Exil v Praze a Československu*

1918–1938, Praha 2005.

Internet

Historie a vývoj vysokého školství, <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>, (stav ke dni 4. listopadu 2011).

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=524>, (stav ke dni 7. srpna 2009).

http://www.mzm.cz/mzm/osobnosti/a_c_nor.htm, (stav ke dni 7. srpna 2009).

<http://www.cvut.cz/pracoviste/odbor-pedagogiky/dokumenty/hlavkova-kolej>, (stav ke dni 30. března 2009).

<http://www.pamatky-cz.eu/clanek/76-PRAHA-1-HUSUV-DUM/index.htm?srchtxt=hus%C5%AFv+d%C5%AFm>, (stav ke dni 6. listopadu 2011).

<http://letenskaplan.webgarden.cz/na-vysinach>, (stav ke dni 4. listopadu 2011).

<http://langweil.info/index.php/200711295525/Kolej-Mikolase-Else.html>, (stav ke dni 4. listopadu 2011).

Martina LUSTIGOVÁ, *Osudy ruské emigrace v Československu*, <http://centrum-ruske-diaspory.webnode.cz/o-ruske-emigraci-v-ceskoslovensku/>, (stav ke dni 11. prosince 2011).

15. Seznam zkratek

AD, A. D.	Akademický dům
AUK	Archiv Univerzity Karlovy
č.	číslo
č. v. š. p.	českých vysokých škol pražských
ČVUT	České vysoké učení technické
OHČS	Obrodné hnutí československého studentstva
roč.	ročník
s.	strana
UK	Univerzita Karlova
VÚA	Vojenský ústřední archiv

16. Seznam příloh umístěných v textu

Příloha č. I – Model Alexandrovy koleje

- Nikola DOBROVIČ, *Jugoslavenski dom u Pragu*, in: Československo-jihoslovanská revue, roč. 2, 1932, č. 5, s. 193.

Příloha č. II – Budova koleje Budeč krátce po výstavbě

- AUK, Vřestudentský archiv, karton 200, *Pohlednice koleje Budeč*.

Příloha č. III – Pohled na budovu Hlávkovy koleje

- fotografie Michala Daněčková.

Příloha č. IV – Budova Husova domu v Jungmannově ulici

- fotografie Michala Daněčková.

Příloha č. V – Budova bývalé Koleje Akademického domu v Terronské ulici

- fotografie Michala Daněčková.

Příloha č. VI – Budova koleje Arnošta z Pardubic ve Voršilské ulici

- fotografie Michala Daněčková.

Příloha č. VII – Budova Československé církve husitské v Praze-Dejvicích

- fotografie Michala Daněčková.

Příloha č. VIII – Pohled na nároží Masarykovy studentské koleje v Praze-Dejvicích z Evropské ulice

- fotografie Michala Daněčková.

Příloha č. IX – Budova bývalého Třetího německého studentského domova v Praze-Holešovicích

- fotografie Michala Daněčková.

Příloha č. X – Dobová fotografie Nové studentské kolonie v Praze-Dejvicích

- NAČR, Ministerstvo školství a národní osvěty, karton 1481, *soubor fotografií Nové studentské kolonie v Praze-Dejvicích.*

Příloha č. XI – Pohled na pavilony Studentské kolonie na Letné od jihu

- AUK, Všestudentský archiv, karton 116, *Stavba studentské kolonie na Letné, s. 8.*

Příloha č. XII – Průčelí bývalé Štefánikovy koleje, dnes koleje Mikoláše Alše

- fotografie Michala Daněčková.

Příloha č. XIII – Nároží budovy Švehlovy koleje na pražském Žižkově

- fotografie Michala Daněčková.

Příloha č. XIV – Studentský pokoj ve Vojensko-inženýrské koleji v Nerudově ulici

- VÚA, fond Vojensko-inženýrská kolej, *Fotografické album Vojensko-inženýrské koleje.*

17. Seznam příloh umístěných v závěru práce

Příloha č. 1 – Počty studentů pražských vysokých škol v letech 1913/14 až 1938/39

- Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUSTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 597–602.
- Václav LOMIČ, *Vznik, vývoj a současnost Českého vysokého učení technického v Praze. Publikace k 275. výročí školy*, Praha 1982, s. 128–129.
- *Statistická zpráva hlavního města Prahy, spojených obcí Karlína, Smíchova, Vinohrad, Vršovic a Žižkova a 32 sousedních obcí a osad Velké Prahy za rok 1921*, Praha 1926, s. 252–254.
- *Statistická zpráva hlavního města Prahy za rok 1922*, Praha 1926, s. 220.
- *Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1926–1929*, Praha 1933, s. 404.
- *Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1930–1933*, Praha 1937, s. 366.
- *Vysoké, střední a odborné školy v republice československé v školním roce 1921–1922*, Praha 1924.

Příloha č. 2 – Podíl žen na pražských vysokých školách v letech 1913/14 až 1938/39

- Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUSTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 597–602.
- *Statistická zpráva hlavního města Prahy, spojených obcí Karlína, Smíchova, Vinohrad,*
- *Vršovic a Žižkova a 32 sousedních obcí a osad Velké Prahy za rok 1921*, Praha 1926, s. 252–254.
- *Statistická zpráva hlavního města Prahy za rok 1922*, Praha 1926, s. 220.
- *Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1926–1929*, Praha 1933, s. 404.
- *Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1930–1933*, Praha 1937,

s. 366.

- *Vysoké, střední a odborné školy v republice československé v školním roce 1921–1922*, Praha 1924.

Příloha č. 3 – Výběr formy ubytování mezi studenty

- *Katalogy posluchačů Univerzity Karlovy.*
- *Katalogy posluchačů Českého vysokého učení technického.*

Příloha č. 4 – Proměna výběru čtvrtí privátního ubytování

- Jiří PEŠEK – Bohdan ZILYNSKYJ, *Bydliště pražského univerzitního studentstva před sto lety (1884)*, in: *Documenta Pragensia*, 1985, V/I., s. 158–173.
- AUK, *Katalogy posluchačů Univerzity Karlovy.*
- Archiv ČVUT, *Katalogy posluchačů Českého vysokého učení technického.*

Příloha č. 5 – Obvody Velké Prahy

- http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8C%C3%A1sti_Prahy, (stav ke dni 24. října 2011).

Příloha č. 6 – Náskres čelní stěny pavilonu Studentské kolonie na Letné

- AUK, Všestudentský archiv, karton 116, *Stavba studentské kolonie na Letné*, s. 5.

Příloha č. 7 – Letecká fotografie Studentské kolonie na Letné

- AUK, Všestudentský archiv, karton 116, *Letecká fotografie Studentské kolonie na Letné.*

Příloha č. 8 – Vyhláška říšského protektora z 17. listopadu 1939, kterou byly uzavřeny české vysoké školy

- Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, díl 4., Praha 1998, s. 52.

Příloha č. 9 – Pomník studentské kolonie na Letné

- fotografie Michala Daněčková.

Příloha č. 10 – Dvoulůžkový pokoj v Hlávkových studentských kolejích

- Vladimír NOVÁK, *Studentské koleje a internáty, jich význam výchovný*, Brno 1912.

Příloha č. 11 – Dvoulůžkový pokoj v Koleji Akademického Domu, stav z roku 1935

- Jindřich FIALKA, *60 let Akademického domu v Praze*, Praha 1935.

Příloha č. 12 – Karikatura bytné

- *Generace*, in: *Studentský obzor*, roč. 3, č. 3, s. 10.

Příloha č. 13 – Mensa academica, stav z roku 1920

- H. FIALKA, *Akademický dům v Praze*, Praha 1922.

18. Přílohy

Příloha č. 1 – Počty studentů pražských vysokých škol v letech 1913/14 až 1938/39

1913/14	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	3667	3520	147
1914/15	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	2525	2274	251
1915/16	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	1892	1562	330
1916/17	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	1797	1374	423
1917/18	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	1547	1205	342
1918/19	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	4731	4065	666
1919/20	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	5378	4602	776
1920/21	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	6342	5458	884
1921/22	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	6886	5878	1008
Německá univerzita	3150	2839	311
Husova ev. fakulta	18	18	
ČVUT	6495	6308	187
Německá vš technická	2032	1994	38
AVU	94	81	13
celkem	18675	17118	1557

1922/23	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	6821	5728	1093
Německá univerzita	2735	2486	249
Husova ev. fakulta	29	26	3
ČVUT	5914	5702	212
Německá vš technická	1672	1646	26
AVU	87	75	12
celkem	17258	15663	1595

1923/24	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	6954	5721	1233
Německá univerzita	3250	2891	359
1924/25	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	7064	5729	1335
Německá univerzita	3527	3130	397

Příloha č. 1 – Počty studentů pražských vysokých škol v letech 1913/14 až 1938/39 (pokračování z předchozí strany)

1925/1926	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	7192	5799	1393
Německá univerzita	3168	2865	303
Husova ev. fakulta	90	86	4
ČVUT	5819	5625	194
Německá vš technická	1795	1760	35
AVU	125	107	18
celkem	18189	16242	1947

1926/27	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	7152	5708	1444
Německá univerzita	3400	3039	361
Husova ev. fakulta	98	93	5
ČVUT	5393	5204	189
Německá vš technická	1925	1897	28
AVU	79	72	7
celkem	18047	16013	2034

1927/28	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	7459	5901	1558
Německá univerzita	3762	3346	416
Husova ev. fakulta	79	74	5
ČVUT	5283	5130	153
Německá vš technická	1931	1896	35
AVU	75	67	8
celkem	18589	16414	2175

1928/29	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	7971	6291	1680
Německá univerzita	4146	3647	499
Husova ev. fakulta	91	86	5
ČVUT	4984	4839	145
Německá vš technická	1882	1842	40
AVU	63	53	10
celkem	19137	16758	2379

1929/30	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	8704	6837	1867
Německá univerzita	4449	3844	605
Husova ev. fakulta	62	56	6
ČVUT	5013	4857	156
Německá vš technická	1879	1837	42
AVU	61	54	7
celkem	20168	17485	2683

1930/31	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	9258	7143	2115
Německá univerzita	4613	3925	688
Husova ev. fakulta	97	93	4
ČVUT	5073	4935	138
Německá vš technická	1869	1824	45
AVU	80	72	8
celkem	20990	17992	2998

Příloha č. 1 – Počty studentů pražských vysokých škol v letech 1913/14 až 1938/39 (pokračování z předchozí strany)

1931/32	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	9799	7598	2201
Německá univerzita	4892	4149	743
Husova ev. fakulta	97	92	5
ČVUT	5238	5066	172
Německá vš technická	1839	1790	49
AVU	63	58	5
celkem	21928	18753	3175

1932/33	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	9616	7517	2099
Německá univerzita	4855	4097	758
Husova ev. fakulta	85	77	8
ČVUT	5104	4911	193
Německá vš technická	1789	1731	58
AVU	72	64	8
celkem	21521	18397	3124

1933/34	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	9553	7470	2083
Německá univerzita	4803	4019	784
Husova ev. fakulta	56	52	4
ČVUT	5070	4871	199
Německá vš technická	1486	1440	46
AVU	57	51	6
celkem	21025	17903	3122

1934/35	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	10614	8272	2342
Německá univerzita	5005	4151	854

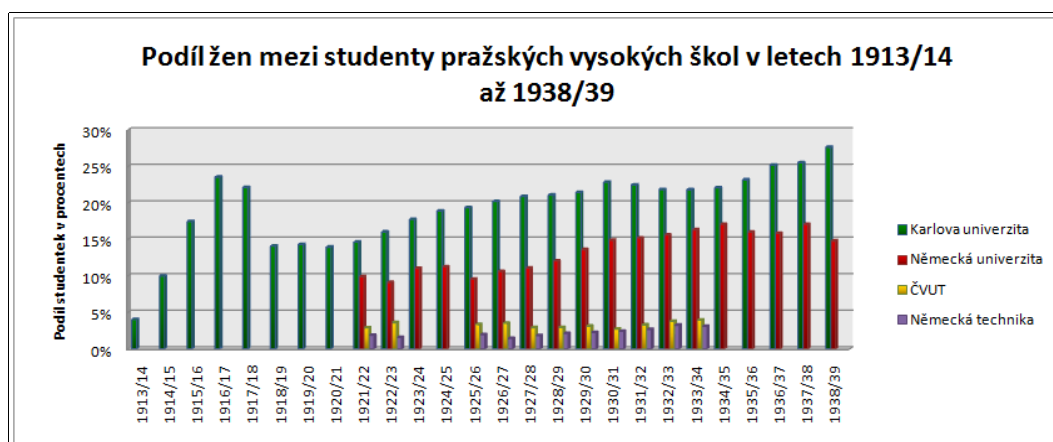
1935/36	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	10006	7689	2317
Německá univerzita	4721	3966	755

1936/37	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	9300	6957	2343
Německá univerzita	4429	3728	701

1937/38	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	9067	6755	2312
Německá univerzita	5005	4151	854

1938/39	celkem posluchačů	celkem mužů	celkem žen
Karlova univerzita	7847	5680	2167
Německá univerzita	2285	1947	338

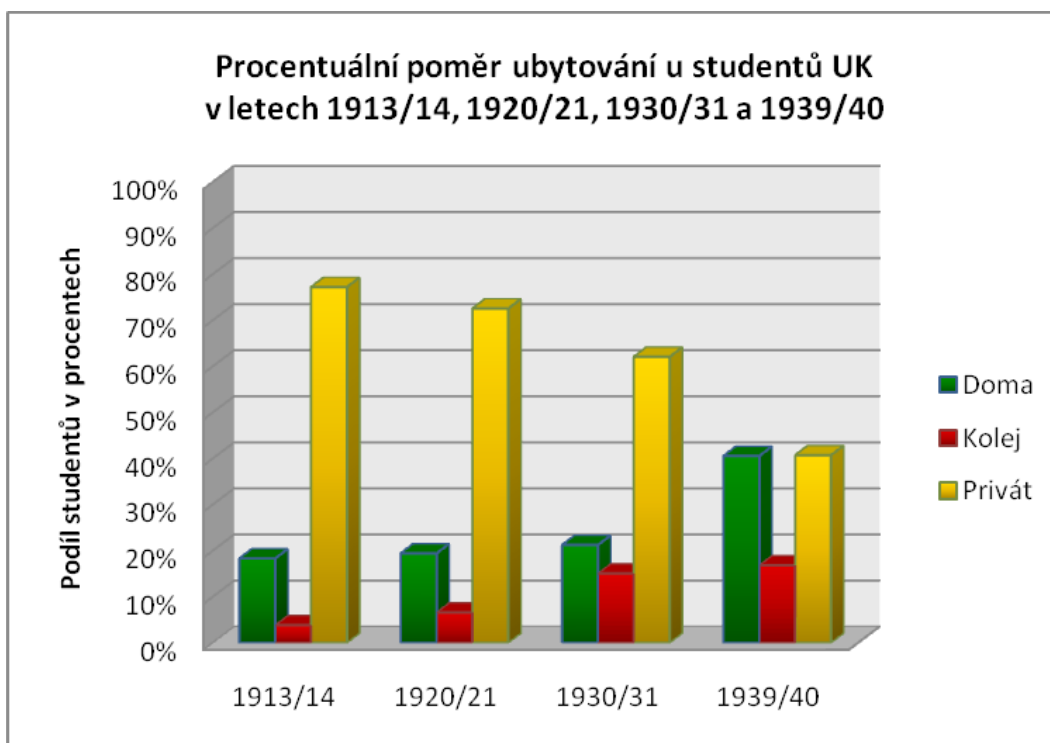
Příloha č. 2 – Podíl žen na pražských vysokých školách v letech 1913/14 až 1938/39

Příloha č. 3 – Výběr formy ubytování mezi studenty – celkové počty a procentuální podíly

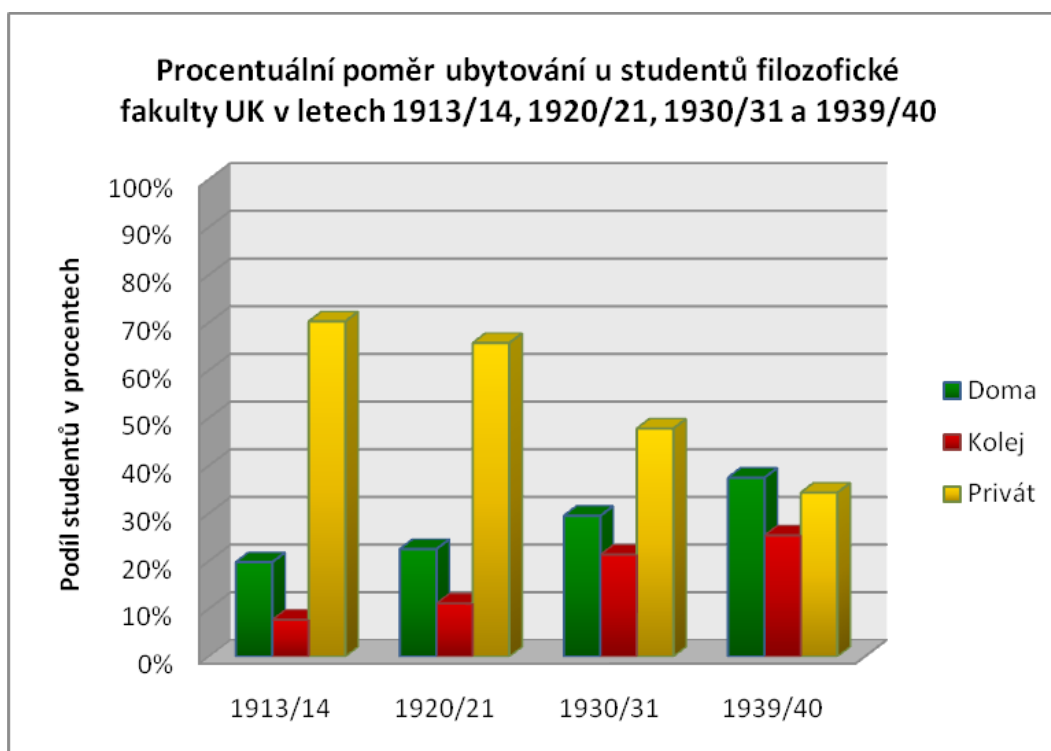
	Karlova univerzita	Německá univerzita	ČVUT	Německá technika
1913/14	4,01			
1914/15	9,97			
1915/16	17,44			
1916/17	23,54			
1917/18	22,11			
1918/19	14,08			
1919/20	14,29			
1920/21	13,94			
1921/22	14,64	9,87	2,88	1,87
1922/23	16,02	9,1	3,58	1,56
1923/24	17,73	11,05		
1924/25	18,9	11,26		
1925/26	19,37	9,56	3,33	1,95
1926/27	20,19	10,62	3,5	1,45
1927/28	20,89	11,06	2,9	1,81
1928/29	21,08	12,04	2,91	2,13
1929/30	21,45	13,6	3,11	2,24
1930/31	22,85	14,91	2,72	2,41
1931/32	22,46	15,19	3,28	2,66
1932/33	21,83	15,61	3,78	3,24
1933/34	21,8	16,32	3,93	3,1
1934/35	22,06	17,06		
1935/36	23,16	15,99		
1936/37	25,19	15,83		
1937/38	25,5	17,06		
1938/39	27,62	14,79		

Ubytování posluchačů Univerzity Karlovy v letech 1913/14 až 1939/40

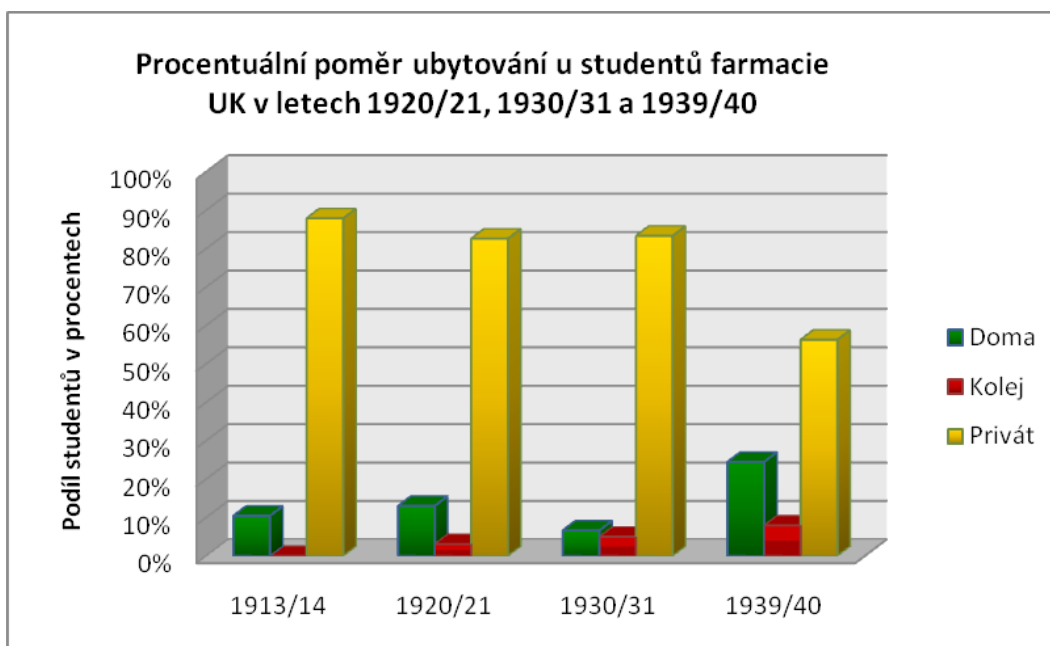
	1913/14		1920/21		1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
Nezjištěno	9	0,60%	2	0,08%	5	0,14%	14	0,58%
Doma	277	18,33%	465	19,44%	755	21,25%	983	40,57%
Hotel	0	0,00%	24	1,00%	26	0,73%	3	0,12%
Kolej	58	3,84%	158	6,61%	535	15,06%	408	16,84%
Privát	1167	77,23%	1736	72,58%	2206	62,09%	987	40,73%
Ubytovna	0	0,00%	2	0,08%	26	0,73%	28	1,16%
Celkem	1511	100,00%	2392	100,00%	3553	100,00%	2423	100,00%

Ubytování posluchačů filozofické fakulty Univerzity Karlovy v letech 1913/14 až 1939/40

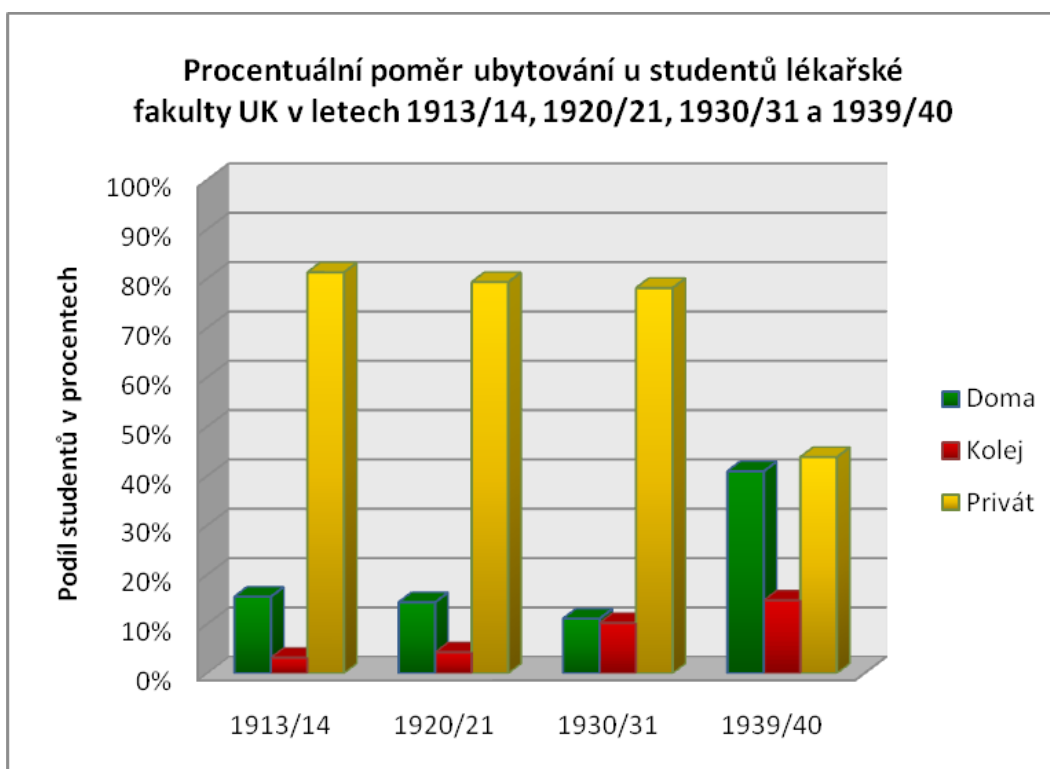
	1913/14		1920/21		1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
Nezjištěno	7	2,17%	0	0,00%	2	0,28%	0	0,00%
Doma	64	19,81%	83	22,55%	210	29,54%	251	37,52%
Hotel	0	0,00%	2	0,54%	1	0,14%	0	0,00%
Kolej	25	7,74%	41	11,14%	152	21,38%	170	25,41%
Privát	227	70,28%	242	65,76%	340	47,82%	230	34,38%
Ubytovna	0	0,00%	0	0,00%	6	0,84%	18	2,69%
Celkem	323	100,00%	368	100,00%	711	100,00%	669	100,00%

Ubytování posluchačů farmacie Univerzity Karlovy v letech 1913/14 až 1939/40

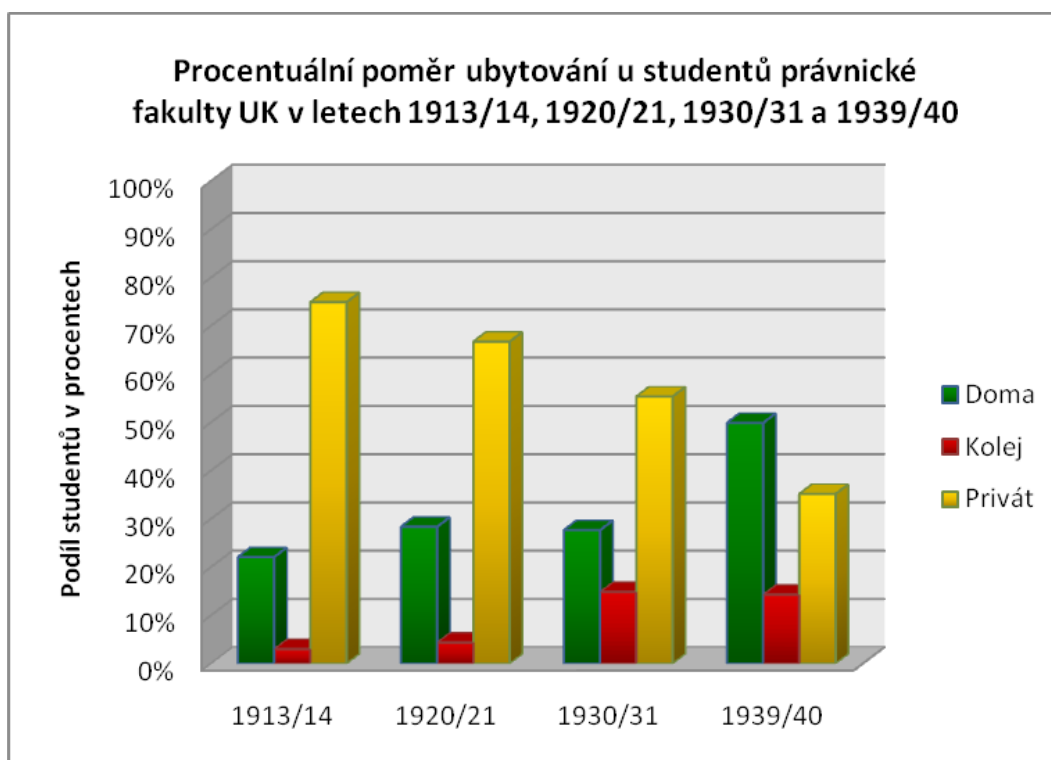
	1913/14		1920/21		1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
Nezjištěno	2	1,61%	0	0,00%	3	1,00%	14	9,27%
Doma	13	10,48%	21	13,04%	20	6,67%	37	24,50%
Hotel	0	0,00%	2	1,24%	6	2,00%	1	0,66%
Kolej	0	0,00%	5	3,11%	15	5,00%	12	7,95%
Privát	109	87,90%	133	82,61%	250	83,33%	85	56,29%
Ubytovna	0	0,00%	0	0,00%	6	2,00%	2	1,32%
Celkem	124	100,00%	161	100,00%	300	100,00%	151	100,00%

Ubytování posluchačů lékařské fakulty Univerzity Karlovy v letech 1913/14 až 1939/40

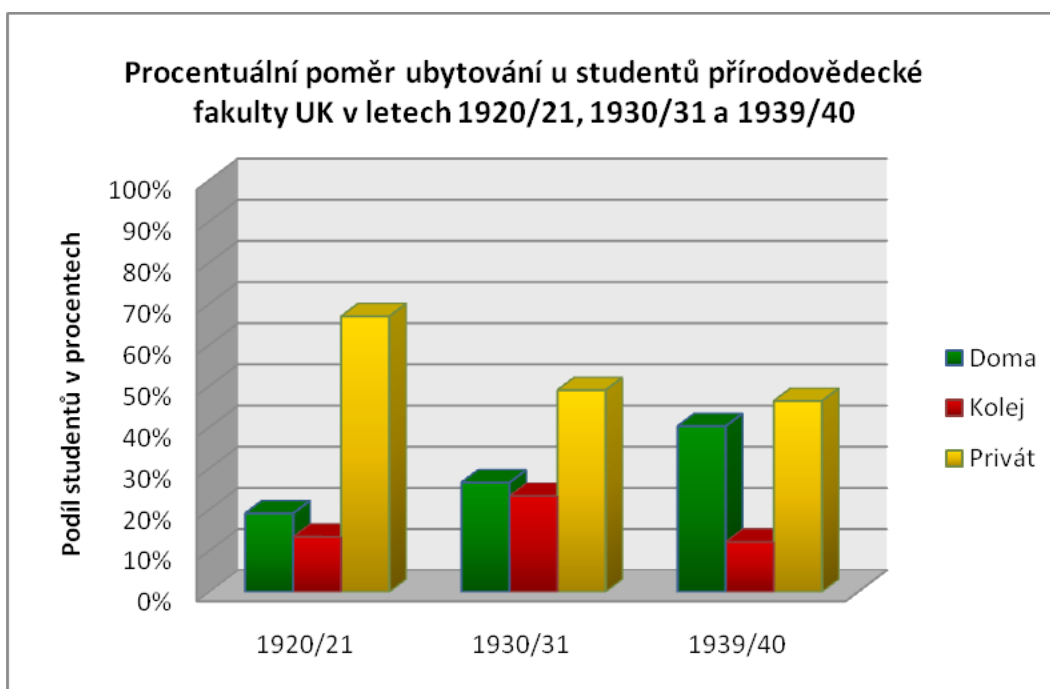
	1913/14		1920/21		1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
Nezjištěno	0	0,00%	2	0,21%	0	0,00%	0	0,00%
Doma	83	15,54%	138	14,42%	116	11,09%	329	40,97%
Hotel	0	0,00%	17	1,78%	6	0,57%	1	0,12%
Kolej	17	3,18%	41	4,28%	107	10,23%	119	14,82%
Privát	434	81,27%	759	79,31%	817	78,11%	352	43,84%
Ubytovna	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	2	0,25%
Celkem	534	100,00%	957	100,00%	1046	100,00%	803	100,00%

Ubytování posluchačů právnické fakulty Univerzity Karlovy v letech 1913/14 až 1939/40

	1913/14		1920/21		1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
Nezjištěno	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Doma	117	22,08%	156	28,36%	287	27,68%	227	49,89%
Hotel	0	0,00%	2	0,36%	12	1,16%	0	0,00%
Kolej	16	3,02%	24	4,36%	154	14,85%	65	14,29%
Privát	397	74,91%	367	66,73%	574	55,35%	160	35,16%
Úbytovna	0	0,00%	1	0,18%	10	0,96%	3	0,66%
Celkem	530	100,00%	550	100,00%	1037	100,00%	455	100,00%

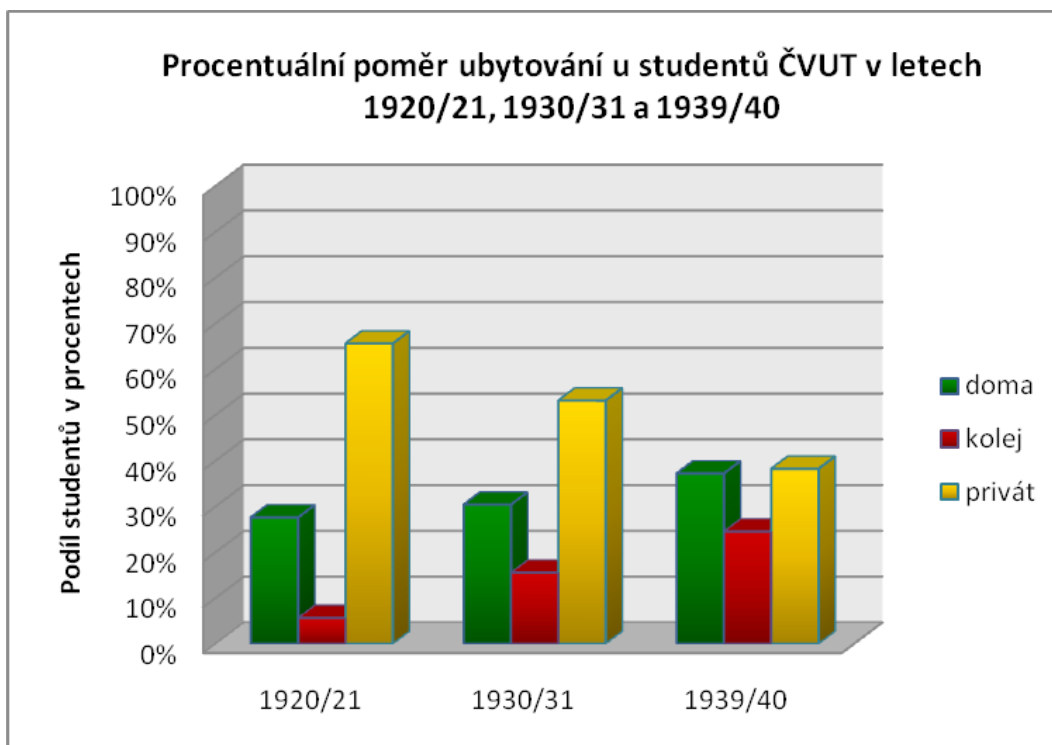
Ubytování posluchačů přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v letech 1920/21 až 1939/40

	1920/21		1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
Nezjištěno	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Doma	67	19,09%	122	26,58%	139	40,29%
Hotel	1	0,28%	1	0,22%	1	0,29%
Kolej	47	13,39%	107	23,31%	42	12,17%
Privát	235	66,95%	225	49,02%	160	46,38%
Ubytovna	1	0,28%	4	0,87%	3	0,87%
Celkem	351	100,00%	459	100,00%	345	100,00%

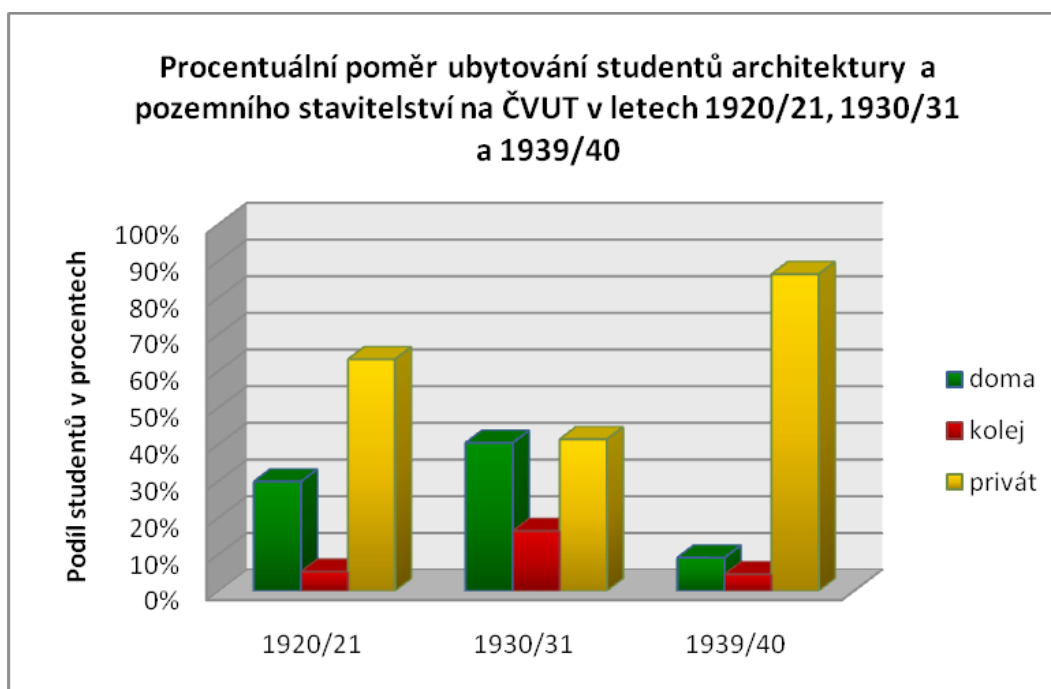

Ubytování posluchačů Českého vysokého učení technického v letech 1920/21 až 1939/40

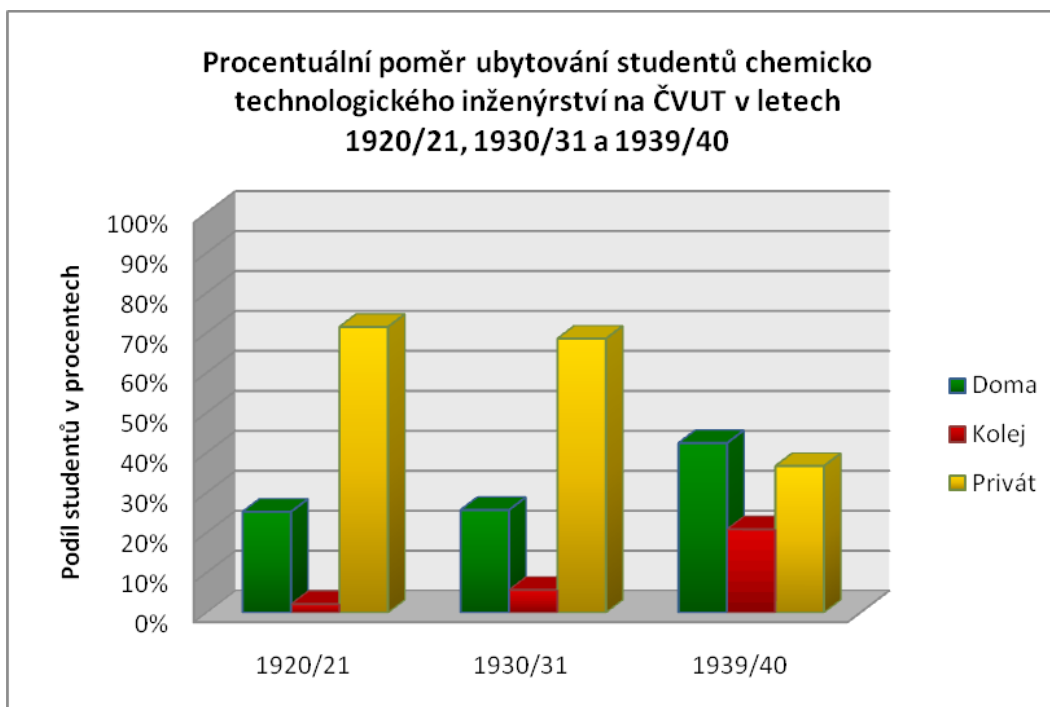
	1920/21		1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
Doma	322	27,62%	276	30,43%	367	37,22%
Hotel	12	1,03%	8	0,88%	0	0,00%
Kasárna	1	0,09%	0	0,00%	0	0,00%
Kolej	66	5,66%	141	15,55%	242	24,54%
Privát	765	65,61%	482	53,14%	377	38,24%
Celkem	1166	100,00%	907	100,00%	986	100,00%

Úbytování posluchačů Vysoké školy architektury a pozemního stavitelství
Českého vysokého učení technického v letech 1920/21 až 1939/40

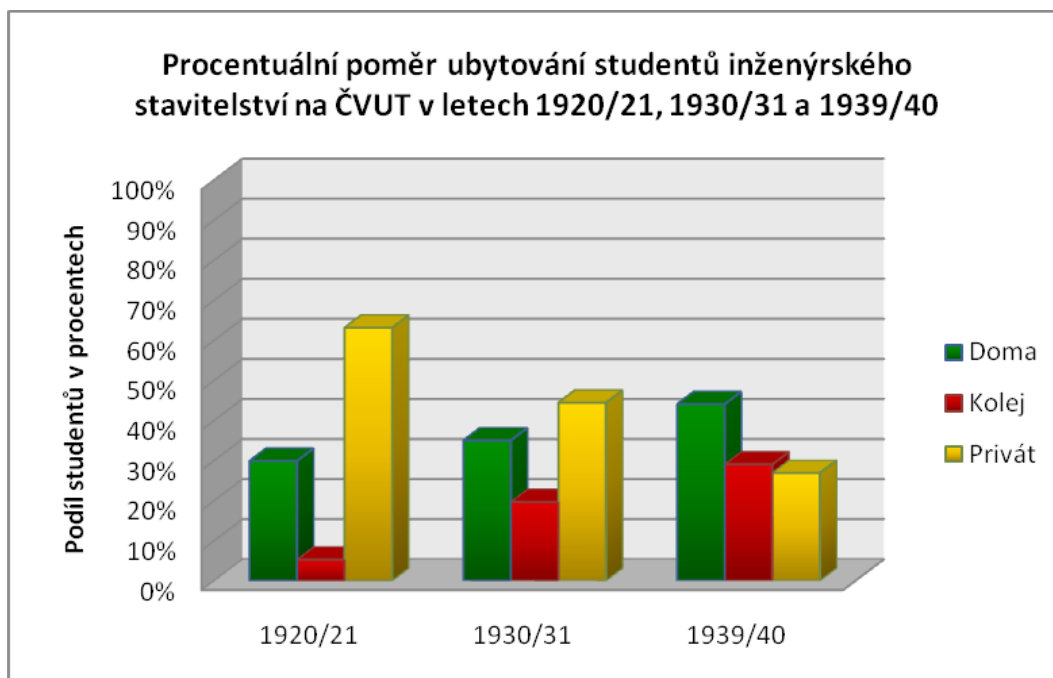
	1920/21		1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
doma	17	29,82%	42	40,38%	4	9,09%
hotel	1	1,75%	2	1,92%		0,00%
kasárna		0,00%		0,00%		0,00%
kolej	3	5,26%	17	16,35%	2	4,55%
privát	36	63,16%	43	41,35%	38	86,36%
Celkem	57	100,00%	104	100,00%	44	100,00%

Ubytování posluchačů Vysoké školy chemicko-technologického inženýrství
Českého vysokého učení technického v letech 1920/21 až 1939/40

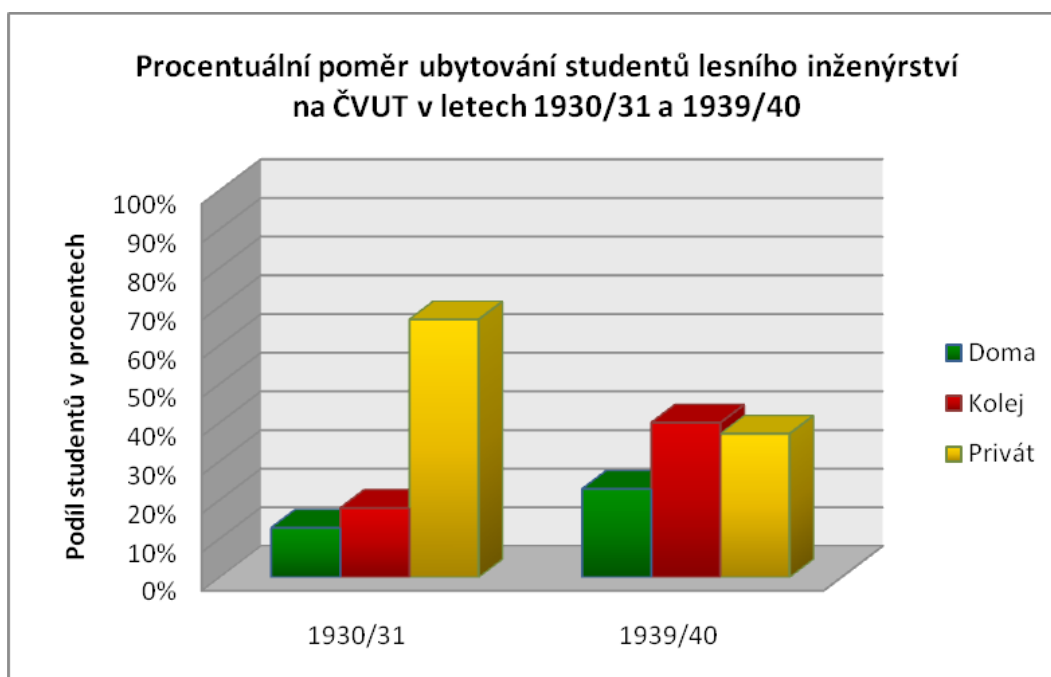
	1920/21		1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
doma	47	25,27%	9	25,71%	59	42,45%
hotel	2	1,08%		0,00%		0,00%
kasárna		0,00%		0,00%		0,00%
kolej	4	2,15%	2	5,71%	29	20,86%
privát	133	71,51%	24	68,57%	51	36,69%
Celkem	186	100,00%	35	100,00%	139	100,00%

Ubytování posluchačů Vysoké školy inženýrského stavitelství Českého vysokého učení technického v letech 1920/21 až 1939/40

	1920/21		1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
doma	91	29,93%	82	35,04%	41	44,09%
hotel	5	1,64%	2	0,85%		0,00%
kasárna		0,00%		0,00%		0,00%
kolej	16	5,26%	46	19,66%	27	29,03%
privát	192	63,16%	104	44,44%	25	26,88%
Celkem	304	100,00%	234	100,00%	93	100,00%

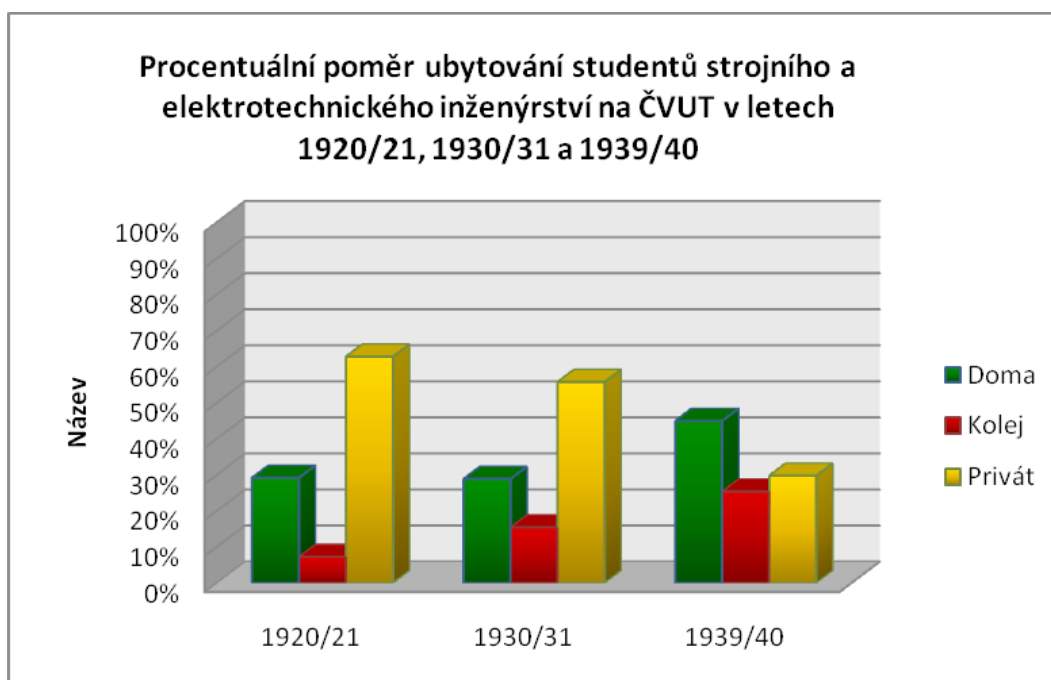
Ubytování posluchačů lesního inženýrství Českého vysokého učení technického v letech 1930/31 až 1939/40⁴⁴⁴

	1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
doma	5	12,82%	8	22,86%
hotel	1	2,56%		0,00%
kasárna		0,00%		0,00%
kolej	7	17,95%	14	40,00%
privát	26	66,67%	13	37,14%
Celkem	39	100,00%	35	100,00%

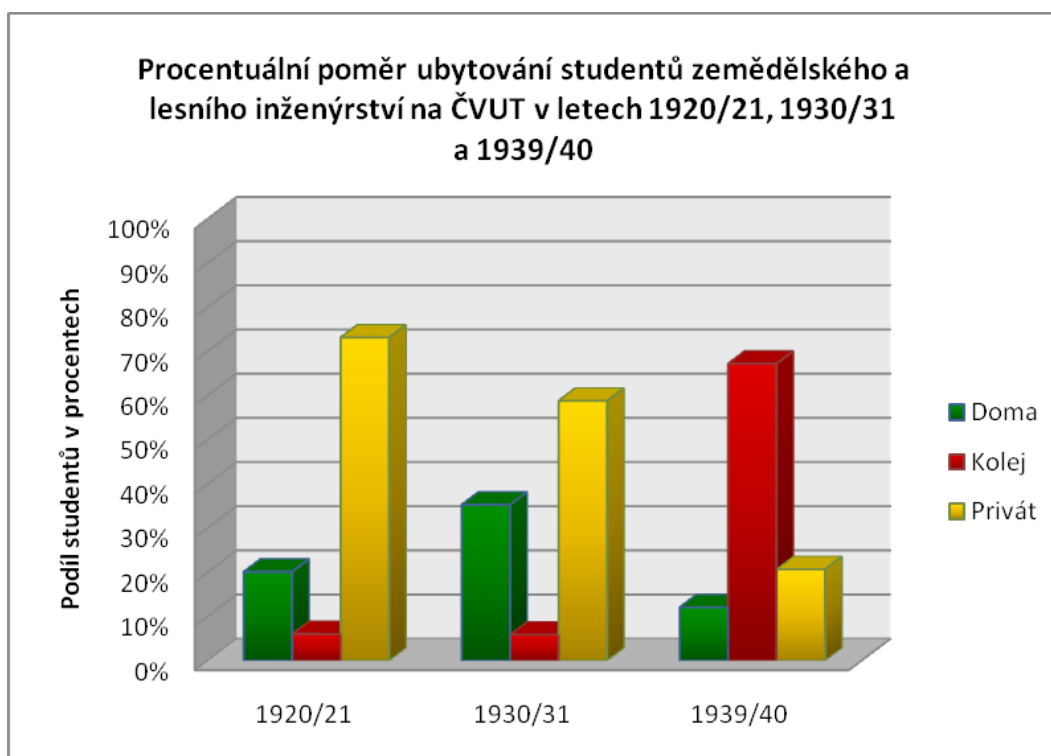
⁴⁴⁴ Lesní inženýrství bylo vyučováno na Vysoké škole zemědělského a lesního inženýrství, ale katalogy posluchačů byly v této době vedeny samostatně.

Ubytování posluchačů Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství
Českého vysokého učení technického v letech 1920/21 až 1939/40

	1920/21		1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
doma	137	29,15%	73	28,85%	124	44,93%
hotel	4	0,85%		0,00%		0,00%
kasárna		0,00%		0,00%		0,00%
kolej	34	7,23%	39	15,42%	70	25,36%
privát	295	62,77%	141	55,73%	82	29,71%
Celkem	470	100,00%	253	100,00%	276	100,00%

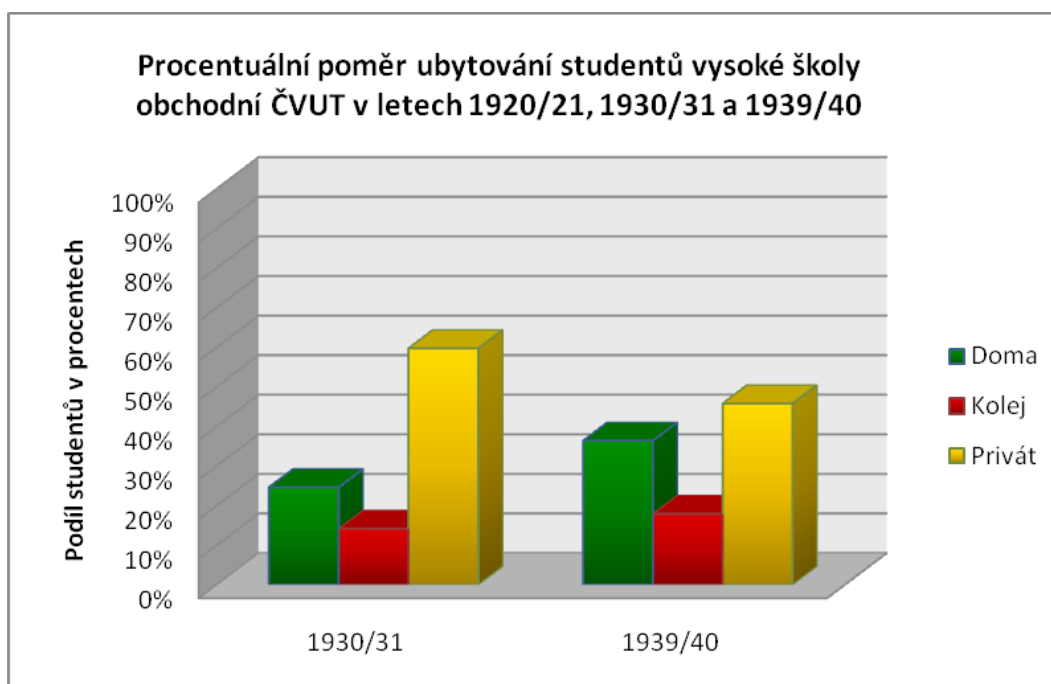
Ubytování posluchačů Vysoké školy zemědělského a lesního inženýrství Českého vysokého učení technického v letech 1920/21 až 1939/40⁴⁴⁵

	1920/21		1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
doma	30	20,13%	18	35,29%	7	12,07%
hotel		0,00%		0,00%		0,00%
kasárna	1	0,67%		0,00%		0,00%
kolej	9	6,04%	3	5,88%	39	67,24%
privát	109	73,15%	30	58,82%	12	20,69%
Celkem	149	100,00%	51	100,00%	58	100,00%

⁴⁴⁵ V sondách pro roky 1930/31 a 1939/40 jsou výsledky pouze pro studenty zemědělství, katalogy studentů lesnictví byly v této době vedeny samostatně.

Ubytování posluchačů Vysoké školy obchodní Českého vysokého učení technického v letech 1930/31 až 1939/40

	1930/31		1939/40	
	absolutně	procentuálně	absolutně	procentuálně
doma	47	24,61%	124	36,36%
hotel	3	1,57%		0,00%
kasárna		0,00%		0,00%
kolej	27	14,14%	61	17,89%
privát	114	59,69%	156	45,75%
Celkem	191	100,00%	341	100,00%

Příloha č. 4 – Proměna výběru čtvrtí privátního ubytování

Čtvrtě UK

	1913/14	% 1913/14	1920/21	% 1920/21	1930/31	% 1930/31	1939/40	% 1939/40
P. I.	76	6,76%	90	5,58%	82	4,04%	39	4,33%
P. II.	438	38,93%	348	21,57%	324	15,96%	207	23,00%
P. III.	37	3,29%	81	5,02%	53	2,61%	27	3,00%
P. IV.	15	1,33%	27	1,67%	17	0,84%	4	0,44%
P. V.	1	0,09%	6	0,37%	16	0,79%	3	0,33%
P. VI.	5	0,44%	15	0,93%	35	1,72%	14	1,56%
P. VII.	15	1,33%	74	4,59%	91	4,48%	30	3,33%
P. VIII.	2	0,18%	19	1,18%	28	1,38%	17	1,89%
P. IX.	2	0,18%	5	0,31%	3	0,15%	8	0,89%
P. X.	8	0,71%	41	2,54%	42	2,07%	22	2,44%
P. XI.	27	2,40%	119	7,38%	135	6,65%	42	4,67%
P. XII.	384	34,13%	427	26,47%	526	25,91%	166	18,44%
P. XIII.	23	2,04%	103	6,39%	112	5,52%	40	4,44%
P. XIV.	44	3,91%	62	3,84%	265	13,05%	92	10,22%
P. XV.	1	0,09%	14	0,87%	10	0,49%	22	2,44%
P. XVI.	22	1,96%	126	7,81%	101	4,98%	56	6,22%
P. XVII.	5	0,44%	7	0,43%	17	0,84%	5	0,56%
P. XVIII.	1	0,09%	9	0,56%	32	1,58%	25	2,78%
P. XIX.	19	1,69%	40	2,48%	141	6,95%	81	9,00%
Celkem	1125	100,00%	1613	100,00%	2030	100,00%	900	100,00%

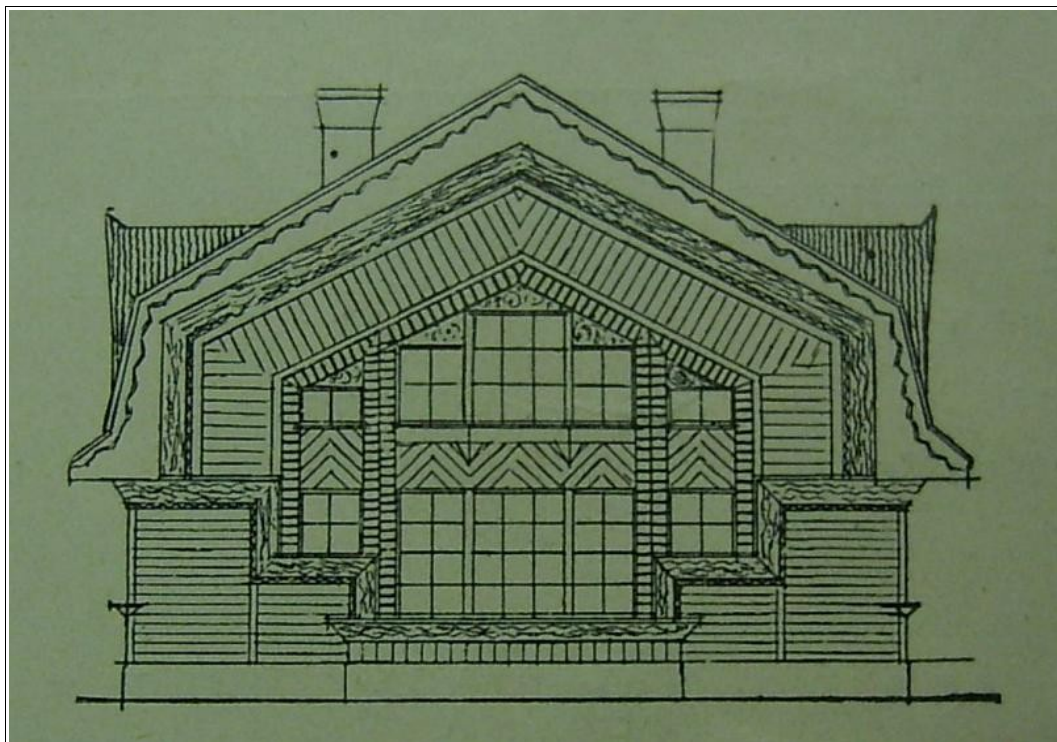
Čtvrtě ČVUT

	1913/14	% 1913/14	1920/21	% 1920/21	1930/31	% 1930/31	1939/40	% 1939/40
P. I.			45	4,82%	16	2,21%	21	3,60%
P. II.			224	24,01%	110	15,21%	62	10,62%
P. III.			39	4,18%	19	2,63%	16	2,74%
P. IV.			22	2,36%	16	2,21%	4	0,68%
P. V.			5	0,54%	1	0,14%	4	0,68%
P. VI.			23	2,47%	17	2,35%	9	1,54%
P. VII.			48	5,14%	45	6,22%	45	7,71%
P. VIII.			12	1,29%	14	1,94%	11	1,88%
P. IX.			10	1,07%	3	0,41%	8	1,37%
P. X.			33	3,54%	12	1,66%	19	3,25%
P. XI.			72	7,72%	54	7,47%	36	6,16%
P. XII.			205	21,97%	149	20,61%	94	16,10%
P. XIII.			31	3,32%	36	4,98%	22	3,77%
P. XIV.			34	3,64%	61	8,44%	35	5,99%
P. XV.			5	0,54%	2	0,28%	14	2,40%
P. XVI.			95	10,18%	48	6,64%	46	7,88%
P. XVII.			2	0,21%	6	0,83%	5	0,86%
P. XVIII.			2	0,21%	7	0,97%	22	3,77%
P. XIX.			26	2,79%	107	14,80%	111	19,01%
Celkem			933	100,00%	723	100,00%	584	100,00%

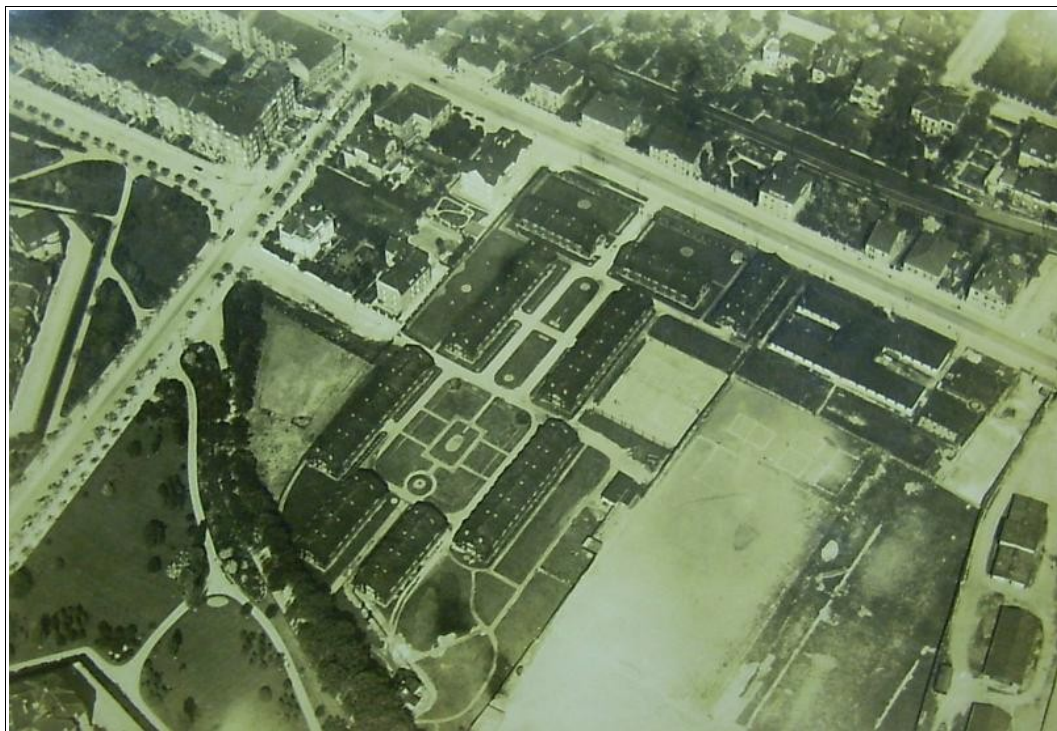
Příloha č. 5 – Obvody Velké Prahy

Praha I.	Staré Město
Praha II.	Nové Město
Praha III.	Malá Strana
Praha IV.	Hradčany
Praha V.	Josefov
Praha VI.	Vyšehrad
Praha VII.	Holešovice-Bubny
Praha VIII.	Libeň, Střížkov, Kobylisy, Troja, Bohnice
Praha IX.	Vysočany, Prosek, Hloubětín
Praha X.	Karlín
Praha XI.	Žižkov, Hrdlořezy, Malešice
Praha XII.	Královské Vinohrady
Praha XIII.	Vršovice, Záběhlice, Hostivař, Strašnice
Praha XIV.	Nusle, Michle, Krč
Praha XV.	Podolí, Braník, Hodkovičky (včetně Lhotky a Zátíší)
Praha XVI.	Smíchov, Radlice, Hlubočepy, Malá Chuchle
Praha XVII.	Košíře, Motol, Jinonice
Praha XVIII.	Břevnov, Střešovice, Liboc
Praha XIX.	Dejvice, Bubeneč, Sedlec, Vokovice, Veveslavín

Příloha č. 6 – Nákres čelní stěny pavilonu Studentské kolonie na Letné

Příloha č. 7 – Letecká fotografie Studentské kolonie na Letné

Příloha č. 8 – Vyhláška říšského protektora z 17. listopadu 1939, kterou byly uzavřeny české vysoké školy

Befanntmachung!

Trotz wiederholter erster Warnungen versucht seit einiger Zeit eine Gruppe tschechischer Intellektueller in Zusammenarbeit mit Emigrantenfreisen im Ausland durch kleine oder größere Widerstandsakte die Ruhe und Ordnung im Protektorat Böhmen und Mähren zu stören. Es konnte dabei festgestellt werden, daß sich Anführer dieser Widerstandsakte besonders auch in den tschechischen Hochschulen befinden.

Da sich am 28. Oktober und am 18. November diese Elemente hinreichend zeigen, gegen einzelne Deutsche tätlich vorzugehen, wurden

die tschechischen Hochschulen
auf die Dauer von drei Jahren geschlossen,
neun Täter erschossen
und
eine größere Anzahl Beteiligten in Haft genommen.

Prag, den 17. November 1939.

Vyhláška!

Ačkoliv bylo opětovně vážně varováno, pokouší se od nějaké doby skupina českých intelektuálů ve spolupráci s emigrantskými kruhy v cizině, menšími nebo většími akcemi odporu rušit klid a pořádek v Protektorátu Böhmen und Mähren. Při tom bylo zjištěno, že původci těchto aktů odporu jsou zvláště také na českých vysokých školách.

Ježto tyto živly daly se ve dnech 28. října a 18. listopadu strhnouti k násilným činům proti jednotlivým Němcům,

byly české vysoké školy na dobu tří roků uzavřeny,
devět pachatelů bylo zastřeleno
a větší počet účastníků vzat do vazby.

V Praze, dne 17. listopadu 1939.

Der Reichsprotektor in Böhmen und Mähren
gez. Freiherr von Neurath

Druck: Dr. J. Štěpánek, Praha, Na Smolenském nábřeží 11, I.

Příloha č. 9 – Pomník studentské kolonie na Letné

Příloha č. 10 – Dvoulůžkový pokoj v Hlávkových studentských kolejích, stav z roku 1912

Příloha č. 11 – Dvoulůžkový pokoj v Koleji Akademického Domu, stav z roku 1935

Příloha č. 12 – Karikatura bytné

Příloha č. 13 – Mensa academica, stav z roku 1920

